

ADR YEARBOOK

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი

დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა

წელიწდეული 2025

მთავარი რედაქტორი **პროფ. ირაკლი ბურდული**

Editor-in-Chief **Prof. Dr. Irakli Burduli**

ბ ე ზ ო ბ ღ ე უ ზ ო

2025

IVANE JAVAKHISHVILI TBILISI STATE UNIVERSITY
NATIONAL CENTER FOR ALTERNATIVE DISPUTE RESOLUTION

ALTERNATIVE DISPUTE RESOLUTION

Yearbook

2025

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
დავის ალტერნატიული განაწყვეტის ეროვნული ცენტრი

დავის ალტერნატიული განაწყვეტა

წელწლეული

2025

უნივერსიტეტის
გამომცემლობა

მთავარი რედაქტორი

ირაკლი ბურდული (ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო)

მმართველი რედაქტორი

ნათია ჩიტაშვილი (ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო)

სარედაქციო კოლეგია:

მაიკლ ცური (მიტჩელ ჰემლინის სამართლის სკოლა, აშშ; ჰეებრეული უნივერსიტეტი იერუსალიმში, ისრაელი)

ტაშა უილისი (ჰიუსტონის უნივერსიტეტი, აშშ)
ქეთრინ გ. ბარნეთი (ჰიუსტონის სამხრეთ ტეხასის სამართლის სკოლა, აშშ)

ჯემს ჯ. ალფინი (ემერიტუს დეკანი, ჰიუსტონის სამხრეთ ტეხასის სამართლის სკოლა, აშშ)

ელიზაბეთ ა. დენისი (ჰიუსტონის სამხრეთ ტეხასის სამართლის სკოლა, აშშ)

აგატა პრჰილეპა-ლევაკი (მარია კიური-სკლოდოვსკას უნივერსიტეტი ლუბლინში, პოლონეთი)

ლუკაშ მიროჩა (სამართლისა და ადმინისტრაციის ინსტიტუტი, პომერანიის უნივერსიტეტი სლუპსკში, პოლონეთი)

პშემისლავ კუბიაკი (ლოძის უნივერსიტეტი, პოლონეთი)

ირაკლი ყანდაშვილი (გრეგოლ რობაკიძის სახელობის უნივერსიტეტი, საქართველო)

აკაკი განერელია (ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო)

ირაკლი ადეიშვილი (ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო)

გურამ ბარნაბიშვილი (ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო)

დემეტრე ეგნატაშვილი (ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო)

ტექნიკური რედაქტორი:

ირაკლი ლეონიძე (ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი)

Editor-in-Chief

Irakli Burduli (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia)

Managing Editor

Natia Chitashvili (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia)

Editorial Board:

Michael Tsur (Mitchell Hamline School of Law, USA, Hebrew University of Jerusalem, Israel)

Tasha Willis (University of Houston, USA)

Catherine G. Burnett (South Texas College of Law Houston, USA)

James J. Alfini (South Texas College of Law Houston, USA)

Elizabeth A. Dennis (South Texas College of Law Houston, USA)

Agata Przylepa-Lewak (Maria Curie-Skłodowska University in Lublin, Poland)

Łukasz Mirocha (Institute of Law and Administration, Pomeranian University in Stupsk, Poland)

Przemysław Kubiak (University of Lodz, Poland)

Irakli Kandashvili (Grigol Robakhidze University, Georgia)

Akaki Gatserelia (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia)

Irakli Adeishvili (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia)

Guram Barnabishvili (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia)

Demetre Egnatashvili (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia)

Technical Editor:

Irakli Leonidze (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University)

გამოცემულია ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის საუნივერსიტეტო საგამომცემლო საბჭოს გადაწყვეტილებით
Published by the decision of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University Publishing Board

© ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2026
© Ivane Javakhishvili Tbilisi State University Press, 2026

P-ISSN 1987-9199

E-ISSN: 2720-7854

ს ა რ ჩ ე ვ ი

ნანა უზნაძე

მედიაცია სამედიცინო დავებში 7

Nana Uznadze

Mediation in Medical Disputes 24

მარიამ ბეჟიტაშვილი

ბავშვის საუკეთესო ინტერესების რეალიზების მექანიზმები მედიაციაში 38

Mariam Bezhitashvili

The Mechanisms for Realizing the Best Interests of the Child in Mediation 65

ქეთევანი დალბაშვილი

სამედიაციო მორიგების აღსრულების ეროვნული და საერთაშორისო
სამართლებრივი ჩარჩო 87

Ketevani Dalbashvili

Domestic and International Legal Frameworks for the Enforcement
of Mediation Settlement Agreements 118

ნანა უზნაძე*

მედიაცია სამედიცინო დავებში

სამედიცინო დავებში აბსოლუტური უფლებები, როგორებიცაა სიცოცხლე და ჯანმრთელობა, იკვეთება პროფესიულ პასუხისმგებლობასთან, ინსტიტუციურ ანგარიშვალდებულებასა და ჯანდაცვის სისტემების მიმართ საზოგადოების ნდობის საკითხებთან. ჩვეულებრივი სამოქალაქო დავებისგან განსხვავებით, ასეთი კონფლიქტები განსაკუთრებით მგრძობიარე ბუნებისაა, რადგანაც შეეხება მონყვლად პირებს, მათს ფიზიკურ და ფსიქოლოგიურ კეთილდღეობას, აგრეთვე ხასიათდება ძალაუფლებრივი და ინფორმაციული ასიმეტრიით მხარეებს შორის. მათი მნიშვნელობა სცდება ქონებრივი თუ არაქონებრივი მოთხოვნების გადანყვებას და მოიცავს სამედიცინო მომსახურების ხარისხის, ინსტიტუციური მექანიზმების ადეკვატურობისა და სისტემური გაუმჯობესების საჭიროების საკითხებს, რომელთა სრულფასოვანი განხილვა ტრადიციული სამართალწარმოების ფარგლებში ყოველთვის ვერ ხერხდება.

სამედიცინო დავების სპეციფიკის გათვალისწინებით, მედიაცია შეიძლება იყოს ისეთი მექანიზმი, რომელიც უზრუნველყოფს არა მხოლოდ დავის სამართლიან და ინფორმირებულ გადანყვებას, არამედ პაციენტის ავტონომიის რეალიზებასა და მოთხოვნების ფართო სპექტრის დამუშავებას, ჯანდაცვის პროფესიონალების რეპუტაციისა და პროფესიული ანგარიშვალდებულების შენარჩუნების პარალელურად. ამასთან, მედიაციას აქვს თერაპიული ფუნქცია ურთიერთობების აღდგენის კონტექსტში.

წინამდებარე ნაშრომის მიზანია შედარებით-სამართლებრივი ანალიზის საფუძველზე შეაფასოს მედიაციის როლი სამედიცინო დავებში, სხვადასხვა სამართლებრივი სისტემის ჩარჩოები, ეთიკური ასპექტები და პრაქტიკული პერსპექტივები.

საკვანძო სიტყვები: სამედიცინო დავების მედიაცია, სამედიცინო გაუფრთხილებლობა, სამედიცინო დავა, პაციენტის ავტონომია, თერაპიული მართლმსაჯულება.

1. შესავალი

სამედიცინო ურთიერთობების განვითარებას მუდმივად თან სდევს კონფლიქტებიც,¹ ეს შეუქცევადი პროცესია, რამდენადაც რაც უფრო კომპლექსური და მრავალმხრივია ურთიერთობა, მით უფრო მოსალოდნელია შეცდომების ალბათობაც.² სამედიცინო დავების გადანყვება სამართლებრივ და ეთიკურ გამოწვევებთანაა დაკავშირებული. ასეთი ტიპის კონფლიქტებისთვის დამახასიათებელია, პაციენტების მიერ სრული რესტიტუციის მოთხოვნა, რასაც ექიმებისა თუ სამედიცინო დაწესებულებებისთვის რეპუტაციული და ფინანსური ზიანი მოჰყვება.³ ასეთი ტიპის დავები,

* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი, მონყეული ლექტორი, კლინიკური კვლევების ორგანიზაციის – შპს „გლობალ ქლინიქალ თრაიალს ჯორჯია“ – დირექტორის მოადგილე.

¹ Lioupi O., Kotsoulas P., Griva K., Billinis C., Tsiamis C., Applications of Medical Mediation: A Systematic Review of Its Role in Healthcare Dispute Resolution and Bioethical Decision-Making, Healthcare, Vol.13, 2025, 3235, 1.

² Sybbilis S., Mediation in the Health Care System: Creative Problem Solving, Pepperdine Dispute Resolution Law Journal, Vol.6, No.3, 2006, 496.

³ Lee D.W.H., Lai P.B.S., The practice of mediation to resolve clinical, bioethical, and medical malpractice disputes, Hong Kong Medical Journal, Vol.21, No.6, 2015, 561.

როგორც წესი, სასამართლო წესით განიხილება, თუმცა მათი განხილვა ხშირად ჭიანჭურდება საქმის ტექნიკურ-პროფესიული სპეციფიკით განპირობებული ექსპერტიზის აუცილებლობის გამო,⁴ დაკავშირებულია ხარჯებთან, ვერ უზრუნველყოფს პაციენტის სათანადო კომპენსაციას და არყვეს პაციენტის ნდობას სამედიცინო პერსონალის მიმართ.⁵ საქართველოს მაგალითიდან გამომდინარე შეინიშნება, რომ „სასამართლოში სამედიცინო დავების მწირი პრაქტიკა მიუთითებს არა სამედიცინო შეცდომების დაბალ პროცენტულ მაჩვენებელზე, არამედ იმაზე, რომ დაზარალებული მხარეები არ მიმართავენ სასამართლოს საკუთარი დარღვეული უფლების აღსადგენად, რაც იმით შეიძლება აიხსნას, რომ კანონმდებლობა ვერ უზრუნველყოფს ადეკვატურ გარანტიებს მათს დასაცავად.“⁶ აღნიშნული პრობლემა განზოგადებულად, სხვა ქვეყნების მასშტაბითაც თვალსაჩინოა.⁷

აღნიშნულის საპირწონედ, მრავალი ქვეყნის სამართლებრივი სისტემა ეყრდნობა მედიაციას, როგორც უთანხმოების ნებაყოფლობით, კონფიდენციალურ სივრცეში გადაწყვეტის მოქნილ პროცესს. მედიაცია საგრძნობლად ამცირებს როგორც ხარჯებს, ისე – დავის გადაწყვეტის ვადებს.⁸ სწორედ ამ მიზეზით დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ეს მექანიზმი განსაკუთრებულად მხარდაჭერილია ჯანდაცვის მომსახურების მიმწოდებლებისა და სადაზღვევო კომპანიების მიერ, რამდენადაც მათთვის მედიაცია არის შესაძლებლობა, რომ გაუმკლავდნენ მზარდ სამართლებრივ ხარჯებს.⁹

მედიაციის უპირატესობა განსაკუთრებით თვალსაჩინოა სასამართლო მართლმსაჯულების სტრუქტურული შეზღუდვების გათვალისწინებით. ექიმის პასუხისმგებლობის განსაზღვრისა და მაღალი მტკიცებითი სტანდარტის გადალახვის სირთულე,¹⁰ პროცესის ხანგრძლივობა და მნიშვნელოვანი ემოციური თუ ფინანსური დანახარჯები ართულებს დავის ეფექტიან გადაწყვეტას.¹¹ ამასთან, ტრადიციული სამართალწარმოება ხშირად ვერ ითვალისწინებს პაციენტისა და მისი ოჯახის ემოციურ ინტერესებს¹² და ვერ ჰპასუხობს ისეთ სისტემურ მოთხოვნებს, როგორიცაა, მაგალითად, სამედიცინო მომსახურების ხარისხის გაუმჯობესება.¹³

„სამედიცინო მედიაცია განვითარდა, როგორც თანამშობლობითი, პაციენტზე ორიენტირებული ალტერნატივა, რომელიც იყენებს ნეიტრალურ მესამე პირის ხელშეწყობას რომ წაახალისოს დიალოგი, ურთიერთგაგება და კონსენსუსი.“¹⁴ მედიაციის ფარგლებში შესაძლებელია შეთანხმება ისეთ საკითხებზე, რომლებიც სცდება მხოლოდ ფულად კომპენსაციას (როგორიცაა ბოდიში ან საავადმყოფოს პოლიტიკის გადასინჯვა) და აქცენტი ბრალდებებიდან პრობლემის გადაწყვეტაზე გადატანილი. მედიაცია მოქნილი და მხარეებზე მორგებული პროცესია, რომელიც მონაწილეებს შესაძლებლობას აძლევს აკონტროლონ შედეგი და გადაწყვეტის გზები საკუთარ საჭიროებებს მთარ-

⁴ HOPE, Mediation in Healthcare, European Hospital and Healthcare Federation, December 2012, 5.
⁵ Dimitrov K, Miteva-Katrandzhieva T., Mediation in Healthcare: Enhancing Conflict Resolution Between Patients and Physicians Beyond the Courtroom, Cureus 16 (12), 2024, 1, 3.
⁶ უზნაძე ნ., ექიმის უმოქმედობით გამოწვეული ზიანის ანაზღაურების პრობლემატიკა სამედიცინო სამართალში, სამართლის ჟურნალი, No.1, 2025, 202.
⁷ Sybbilis S., Mediation in the Health Care System: Creative Problem Solving, Pepperdine Dispute Resolution Law Journal, Vol.6, No.3, 2006, 496.
⁸ Kass J. S., Rose R. V., Medical Malpractice Reform – Historical Approaches, Alternative Models, and Communication and Resolution Programs, American Medical Association Journal of Ethics, Vol. 18, No. 3, 2016, 303-304.
⁹ National Arbitration Forum, Mediating and Arbitrating Healthcare Disputes, 2005, 1.
¹⁰ Lee D.W.H., Lai P.B.S., The practice of mediation to resolve clinical, bioethical, and medical malpractice disputes, Hong Kong Medical Journal, Vol.21, No.6, 2015, 562.
¹¹ Dimitrov K, Miteva-Katrandzhieva T., Mediation in Healthcare: Enhancing Conflict Resolution Between Patients and Physicians Beyond the Courtroom, Cureus 16 (12), 2024, 4.
¹² McClay C., Mediation in Medical Treatment: A More Effective Way to Manage Disputes, Catholic University Law Review, Vol.68, No.3, 2019, 535.
¹³ Sybbilis S., Mediation in the Health Care System: Creative Problem Solving, Pepperdine Dispute Resolution Law Journal, Vol.6, No.3, 2006, 496.
¹⁴ Lioupi O., Kostoulas P., Griva K., Billinis C., Tsiamis C., Applications of Medical Mediation: A Systematic Review of Its Role in Healthcare Dispute Resolution and Bioethical Decision-Making, Healthcare, Vol.13, 2025, 3235, 2.

გონ.¹⁵ პროცესის კონფიდენციალური ხასიათი შესაძლებელს ხდის შეიქმნას უსაფრთხო გარემო ექიმებისთვის, სადაც ისინი შეძლებენ საკუთარი სინანული გამოხატონ ან ახსნან რა მოხდა არასწორად სამართლებრივი პასუხისმგებლობის შიშის გარეშე,¹⁶ ხოლო პაციენტებს შესაძლებლობა ეძლევათ გამოხატონ საკუთარი შეგრძნებები და პრიორიტეტები.¹⁷ კვლევები აჩვენებს, რომ მედიაციის არაფორმალურ, ემპათიური გარემოს შესწევს უნარი, რომ ექიმისა და პაციენტის ურთიერთობა გადაარჩინოს, განსხვავებით სასამართლო სამართალწარმოების შეჯიბრებითი პროცესისაგან, რომელიც მტრული დამოკიდებულებით და უნდობლობით ხასიათდება.¹⁸

ნაშრომის მიზნებისათვის მნიშვნელოვანია განისაზღვროს „სამედიცინო დავების“ შინაარსი. აღნიშნული მოიაზრებს მცდარი სამედიცინო ქმედებით, სამედიცინო გაუფრთხილებლობით გამონვეულ დავებს (შეცდომა დიაგნოზში, მკურნალობაში, ინფორმირებული თანხმობის სათანადო ფორმით მიუღებლობაში, სხვ.).¹⁹

წინამდებარე ნაშრომის მიზანია სამედიცინო დავების კონტექსტში მედიაციის, როგორც დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის მექანიზმის ეფექტიანობის შეფასება. ნაშრომში გაანალიზებულია სხვადასხვა იურისდიქციაში არსებული სამართლებრივი ჩარჩო, სამედიცინო დავების მედიაციის პროცესისთვის თანმდევი ეთიკური გამონვევები და პრაქტიკული პერსპექტივა.

2. სამედიცინო დავების მედიაციის ნორმატიული მოდელები

მსოფლიო მასშტაბით სამართლებრივი სისტემები სულ უფრო აქტიურად მიმართავენ მედიაციას კერძოსამართლებრივ დავებში, განსხვავებული მოდელებისა და რეგულირების ფორმების გათვალისწინებით.

2.1. ამერიკის შეერთებული შტატები

ამერიკის შეერთებულ შტატებში ჯანდაცვის სფეროში წარმოშობილი დავების სასამართლო ნესით გადაწყვეტის ხარჯები კოლოსალურ ციფრებთანაა დაკავშირებული.²⁰ სწორედ ამ ფაქტმა ერთგვარად წაახალისა დაწესებულებები, მათი დასაქმებულები და პაციენტები, რომ დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული ფორმებისათვის მიემართათ.²¹ სამედიცინო მედიაციის, როგორც სტანდარტული პრაქტიკის დამკვიდრება აშშ-ში XX საუკუნის მეორე ნახევარს უკავშირდება, როდესაც ასპარეზზე გამოჩნდა „ბიოეთიკის მედიაციის“ მოდელი, რომელმაც მიზნად დაისახა ნეიტრალური მესამე პირის მონაწილეობით კომპლექსური სამედიცინო დავების გადაწყვეტა.²²

ამერიკის შეერთებულ შტატებში მედიაცია სამედიცინო დავების გადაწყვეტის პროცესის განუყოფელი, მაგრამ ძირითადად ნებაყოფლობითი ნაწილია. არც ერთი ფედერალური კანონი არ ითვალისწინებს სავალდებულო მედიაციას სამედიცინო დავებზე, თუმცა 27 შტატში ფედერალურ დონეზე არის რეგლამენტირებული სამედიცინო დავებზე მედიაციის ან არბიტრაჟის გამოყენება.²³ მო-

¹⁵ *Dimitrov K, Miteva-Katrandzhieva T., Mediation in Healthcare: Enhancing Conflict Resolution Between Patients and Physicians Beyond the Courtroom, Cureus 16 (12), 2024, 1.*

¹⁶ *Sybbilis S., Mediation in the Health Care System: Creative Problem Solving, Pepperdine Dispute Resolution Law Journal, Vol.6, No.3, 2006, 498.*

¹⁷ *Tepler A., The Case for Using ADR In Medical Malpractice Disputes, New York University Annual Survey of American Law (forum), 2020, 10.*

¹⁸ *იქვე.*

¹⁹ *Kass J. S., Rose R. V., Medical Malpractice Reform – Historical Approaches, Alternative Models, and Communication and Resolution Programs, American Medical Association Journal of Ethics, Vol. 18, No. 3, 2016, 300.*

²⁰ *National Arbitration Forum, Mediating and Arbitrating Healthcare Disputes, 2005, 1.*

²¹ *Sybbilis S., Mediation in the Health Care System: Creative Problem Solving, Pepperdine Dispute Resolution Law Journal, Vol.6, No.3, 2006, 503.*

²² *Lioupi O., Kostoulas P., Griva K., Billinis C., Tsiamis C., Applications of Medical Mediation: A Systematic Review of Its Role in Healthcare Dispute Resolution and Bioethical Decision-Making, Healthcare, Vol.13, 2025, 3235, 2.*

²³ *Morton H., Summary Medical Liability/Malpractice ADR and Screening Panels Statutes, National Conference of State Legislatures, 2021, ხელმისაწვდომია: <<https://www.ncsl.org/financial-services/medical-liability-malpractice-adr-and-screening-panels-statutes>> [22.02.2026].*

სამართლები უფლებამოსილი არიან გადასცენ საქმე მედიაციას, განტვირთონ სასამართლო დავებისგან და ხელი შეუწყონ მორიგებას. პრაქტიკაში მხარეები, როგორც წესი, მედიაციას მიმართავენ სარჩელის სასამართლოში შეტანის შემდეგ, მაგრამ საქმის არსებითი განხილვის დაწყებამდე, ხშირად სასამართლოს რეკომენდაციით ან თავად მხარეთა შეთანხმების საფუძველზე.²⁴

აშშ-ის 17 იურისდიქციაში მედიაციის გარდა მოქმედებს წინასასამართლო სკრინინგის პანელის სისტემა, რომელიც ექსპერტებისგან არის დაკომპლექტებული და სამედიცინო შეცდომასთან დაკავშირებული სარჩელების შეფასებას ემსახურება.²⁵ აღნიშნული მექანიზმი წარმოადგენს დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის კიდევ ერთ ფორმას, რომლის მიზანია სარჩელების გაფილტვრა და მორიგების მიღწევის ხელშეწყობა.

სამედიცინო დაწესებულებების სისტემების ფარგლებში ასევე შეინიშნება ინოვაციური მიდგომები, რომლებიც მიზნად ისახავს მედიაციის ინტეგრირებას სამედიცინო შეცდომებთან დაკავშირებული საჩივრების მართვის პროცესში. მაგალითად, ზოგიერთმა სამედიცინო დაწესებულებამ განავითარა კომუნიკაციისა და [დავის] გადაწყვეტის პროგრამები (CRP), რომლებიც წახალისებენ პაციენტებსა და მათს ოჯახს ნევრებთან ღია და გამჭვირვალე კომუნიკაციას.²⁶ მართალია, ასეთი პროგრამები მედიაციას მკაცრი პროცედურული გაგებით არ წარმოადგენენ, თუმცა ისინი ნათლად ასახავენ ჯანდაცვის სისტემის პოლიტიკურ-კონცეპტუალურ გადახრას შეთანხმებაზე, დიალოგსა და კონსენსუსზე ორიენტირებული გადაწყვეტისაკენ, რაც მედიაციის პათოსს სრულად შეესაბამება. როგორც მეცნიერები აღნიშნავენ, ინტერესებზე დაფუძნებული მსგავსი მიდგომები ერთდროულად უწყობს ხელს პაციენტების დაკმაყოფილებას და ამცირებს კლინიკოსთა მხრიდან თავდაცვით სამედიცინო პრაქტიკებს.²⁷

საგულისხმოა აღინიშნოს, რომ მრავალი დაზღვევის კომპანია მედიაციას რეგულარულად იყენებს, როგორც საჩივრების განხილვის ერთ-ერთ ეტაპს. სადაზღვევო კომპანიები ხშირ შემთხვევაში ითვალისწინებენ მედიაციის შესახებ დათქმულ ჯანდაცვის მომსახურებასთან დაკავშირებულ შეთანხმებებსა და ხელშეკრულებებში.²⁸

შეჯამების სახით უნდა ითქვას, რომ აშშ-ს სამართლებრივი ჩარჩო ხელს უწყობს მედიაციას სამედიცინო დავებში სხვადასხვა საკანონმდებლო რეგულაციით, სასამართლოს წესებითა და ინსტიტუციური პრაქტიკით, ისე, რომ სავალდებულოობის კომპონენტი არ შემოაქვს. შედეგად, სამედიცინო დავების უმრავლესობა სასამართლოს მიღმა წყდება, თუმცა მედიაციის შედეგობრივი ეფექტიანობა თვალსაჩინოა ჩატარებული სხვადასხვა კვლევის მონაცემებიდან გამომდინარე. მაგალითად, ფლორიდის უნივერსიტეტის ჯანდაცვის სისტემის 13-წლიანმა ანალიზმა აჩვენა, რომ მედიაციის პროგრამის მორიგების მაჩვენებელმა 74.4% შეადგინა.²⁹

2.2. გაერთიანებული სამეფო

გაერთიანებული სამეფოც მსგავსად ეყრდნობა მედიაციას სამედიცინო დავების გადაწყვეტისას, თუმცა განსხვავებულია სამართლებრივი კულტურა და მისი ჯანდაცვის სისტემის სტრუქტურა. ინგლისსა და უელსში სამედიცინო გაუფრთხილებლობის დავები განიხილება სასამართლოში, თუმცა სასამართლოები წახალისებენ დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული მეთოდების გამოყენებას სამოქალაქო საპროცესო წესებისა და სამედიცინო დავების გადაწყვეტის წინასწარი მოქმედე-

²⁴ National Arbitration Forum, *Mediating and Arbitrating Healthcare Disputes*, 2005, 2.

²⁵ *Morton H.*, *Summary Medical Liability/Malpractice ADR and Screening Panels Statutes*, National Conference of State Legislatures, 2021, ხელმისაწვდომია: <<https://www.ncsl.org/financial-services/medical-liability-malpractice-adr-and-screening-panels-statutes>> [22.02.2026].

²⁶ *Kass J. S., Rose R. V.*, *Medical Malpractice Reform – Historical Approaches, Alternative Models, and Communication and Resolution Programs*, *American Medical Association Journal of Ethics*, Vol. 18, No. 3, 2016, 303.

²⁷ *Tepler A.*, *The Case for Using ADR In Medical Malpractice Disputes*, *New York University Annual Survey of American Law (forum)*, 2020, 7.

²⁸ National Arbitration Forum, *Mediating and Arbitrating Healthcare Disputes*, 2005, 1-2.

²⁹ *Johnson S.W.*, *Mediation as an Alternative Dispute Resolution Tool in Healthcare Malpractice*, *International Journal of Novel Research in Healthcare and Nursing*, Vol.11, No.1, 2024, 270.

ბის პროტოკოლის მიხედვით, რომელიც მკაფიოდ მიუთითებს მხარეებს რომ გაითვალისწინონ მედიაცია ადრეულ ეტაპზე. ასეთი პროტოკოლების შემოღება 2000-იანი წლებიდან დაიწყო, მაგალითად გაერთიანებულ სამეფოში შემუშავდა პროტოკოლი პედიატრიული მკურნალობიდან გამომდინარე დავებისთვის.³⁰ არ არსებობს სავალდებულო მედიაციის წესი, თუმცა მედიაციასთან მიმართებით საკვანძო საქმე იყო *Halsey v. Milton Keynes General NHS Trust*, რომელზეც სასამართლომ იმსჯელა, რომ მედიაციის იძულება დაარღვევდა სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის უფლებას, თუმცა იმავდროულად სასამართლომ ისიც აღნიშნა, რომ არაგონიერული უარი მედიაციაზე შეიძლება სანქციის მიზეზი გახდეს მაშინაც კი, თუ სამართალწარმოება უარის მთქმელი მხარის სასარგებლოდ დასრულდება.³¹ ამ პრეცედენტით ინგლისურმა სამართლებრივმა სისტემამ მედიაციის სასარგებლოდ მნიშვნელოვანი ნაბიჯები გადადგა და მხარეები წახალისა, რომ დავის გადანაცვების ალტერნატიულ მექანიზმს კეთილსინდისიერად მოპყრობოდნენ.

სასამართლოებს მიღმა, ეროვნული ჯანდაცვის სერვისმა (NHS) პროაქტიური ნაბიჯები გადადგა სამედიცინო დავების მართვის თვალსაზრისით მედიაციის ინტეგრირებისთვის.³² ეროვნული ჯანდაცვის სერვისმა განავითარა ცენტრალიზებული მექანიზმები მორიგების ხელშესაწყობად. საგულისხმოა, რომ 2014 წელს NHS-ს სამართალწარმოების უწყებამ საფუძველი ჩაუყარა მედიაციის სერვისს წარმატებული საპილოტე პროგრამით, რომლის ფარგლებშიც, ქეისებზე, რომლებზეც მედიაცია იყო შეთავაზებული, 81% მორიგებით დასრულდა.³³ ამ წარმატებული პროექტის შემდეგ მედიაციამ მუდმივი ხასიათი შეიძინა, რის შედეგადაც NHS-მ დაიკონტრაქტა სპეციალისტი მედიაციის მიმწოდებლები, რომ ემართათ სამედიცინო გაუფრთხილებლობასთან დაკავშირებული შემთხვევები NHS-ის წინააღმდეგ.³⁴ ინგლისური გამოცდილება ცხადყოფს, რომ ფორმალური მანდატის გარეშეც კი, ინსტიტუციური მხარდაჭერა მნიშვნელოვნად უწყობს ხელს მედიაციას. ცალკე აღსანიშნავია, რომ ჯანდაცვის მომსახურების მიმწოდებელთათვის არანაკლები მნიშვნელობის მქონე მედიაციის გამოყენება, შესაბამისად ისინი თანდათან ცდილობენ შექმნან დავების ალტერნატიული გზით გადანაცვების პოლიტიკა, ჰყავდეთ შესაბამისი კვალიფიციური პერსონალი და გაითვალისწინონ მედიაცია ხელშეკრულებებში.³⁵

შეჯამების სახით უნდა ითქვას, რომ გაერთიანებული სამეფო ითვალისწინებს მედიაციის ნებაყოფლობით მოდელს. სამართლებრივი სისტემა ხელს უწყობს კლინიკური გაუფრთხილებლობის საქმეებზე მედიაციის გამოყენებას როგორც წახალისების, ისე – სანქციონების მექანიზმებით. NHS-ის სტრუქტურირებული მოდელი ცხადყოფს როგორ შეუძლია მსხვილ ჯანდაცვის ორგანიზაციას მედიაცია გახადოს სამედიცინო დავების განუყოფელი ნაწილი, რომლის მიზანიცაა სამართალწარმოების ხარჯების შემცირება და პაციენტებისა და სამედიცინო პერსონალის ურთიერთობის განკურნება.

³⁰ Lioupi O., Kostoulas P., Griva K., Billinis C., Tsiamis C., Applications of Medical Mediation: A Systematic Review of Its Role in Healthcare Dispute Resolution and Bioethical Decision-Making, *Healthcare*, Vol.13, 2025, 3235, 2.

³¹ *Halsey v Milton Keynes General NHS Trust* [2004] EWCA Civ 576.

³² ეროვნული ჯანდაცვის სერვისი საჯაროდ დაფინანსებული ჯანდაცვის სისტემა ინგლისში და ერთერთია ოთხი ეროვნული ჯანდაცვის სერვისის სისტემიდან გაერთიანებულ სამეფოში, რომელიც ფინანსდება სახელმწიფოსგან გადასახადების და ეროვნული დაზღვევის შენატანებით და NHS უზრუნველყოფს ჯანდაცვას გაერთიანებული სამეფოს ყველა რეზიდენტისთვის, რომლის სერვისების უმეტესობაც უფასოა. იხ., *The NHS Constitution for England*, განახლებული 2023 წლის 17 აგვისტოს, ხელმისაწვდომია: <<https://www.gov.uk/government/publications/the-nhs-constitution-for-england/the-nhs-constitution-for-england>> [22.02.2026].

³³ *National Health Service Resolution, Mediation in Healthcare Claims – an Evaluation*, NHS Resolution, February 2020, 5. ხელმისაწვდომია: <<https://resolution.nhs.uk/wp-content/uploads/2020/02/NHS-Resolution-Mediation-in-healthcare-claims-an-evaluation.pdf#:~:text=launched%20a%20pilot%20to%20test,came%20to%20an%20end%20on>> [22.02.2026].

³⁴ იქვე.

³⁵ *National Arbitration Forum, Mediating and Arbitrating Healthcare Disputes*, 2005, 10-11.

2.3. ევროპა

ევროპის ქვეყნებში მედიაციის განვითარებაზე სამედიცინო დავებში ზეგავლენა იქონია როგორც საშინაო რეფორმამ, ისე – საერთაშორისო მექანიზმებმა, როგორებიცაა ევროკავშირის დირექტივა მედიაციის შესახებ.³⁶ დირექტივა მოითხოვდა წევრი ქვეყნებისაგან მედიაციის ხელშეწყობას სამედიცინო მორიგების აღსრულების უზრუნველსაყოფად. ბევრმა ევროპულმა ქვეყანამ შესაბამისად მიიღო კანონები მედიაციის ხელშეწყობად და აღნიშნული გავრცელდა სამედიცინო დავებზეც. საკანონმდებლო მოწესრიგების თვალსაზრისით არსებობს მრავალფეროვნება: რიგ ქვეყნებში, მათ შორის ბელგიაში, საფრანგეთში, უნგრეთში, ლუქსემბურგსა და სლოვენიაში, სამედიცინო დავების მედიაცია სამედიცინო ურთიერთობების მომწესრიგებელი სპეციალური კანონმდებლობით არის რეგულირებული.³⁷

იტალიაში 2010 წელს მიღებულმა საკანონმდებლო ბრძანებამ მედიაცია განსაზღვრა, როგორც სასამართლოსთვის მიმართვის წინაპირობა გარკვეული სამოქალაქო დავებისთვის, მათ შორის სამედიცინო შეცდომასთან დაკავშირებული საქმეებისთვის.³⁸ აღნიშნული სავალდებულო მედიაციის მოდელი არაკონსტიტუციურად შეფასდა საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ, რის გამოც 2013 წელს ბრძანებაში შეტანილი ცვლილებით სავალდებულო მედიაციის მოდელი უფრო შერბილდა და მხარეებს დაუწესდათ ვალდებულება, რომ სულ მცირე ერთ საინფორმაციო (გაცნობით) შეხვედრას მაინც დასწრებოდნენ.³⁹ ამდენად, არსებული რეგულირებით კანონით განსაზღვრული კატეგორიის (მათ შორის, სამედიცინო) დავებში მხარეები ვალდებული არიან დაესწრონ სანყის სამედიცინო სესიას სერტიფიცირებული მედიატორის მონაწილეობით, რის შემდეგაც მათ უფლება აქვთ გადაწყვიტონ, გააგრძელონ მედიაცია, თუ გადაინაცვლონ სასამართლო განხილვაზე.⁴⁰ მოსამართლეებს ასევე აქვთ უფლებამოსილება, რომ მიმდინარე საქმე გადასცენ მედიაციას.

საფრანგეთში 2002 წლის 4 მარტის პაციენტის უფლებების აქტით დაინერგა ბრალის გარეშე კომპენსაციის სქემა, რომელიც შესაძლებლობას აძლევს დაზარალებულ პაციენტებს, რომ კომპენსაცია მოითხოვონ ტრადიციული ბრალზე დაფუძნებული სამართალწარმოების მიღმა.⁴¹ მსგავსად, სკანდინავიის ქვეყნებში, როგორცაა, მაგალითად, შვედეთი, ბრალის გარეშე პაციენტის დაზღვევის სისტემები მოქმედებს 1975 წლის შემდეგ, რომლებიც ითვალისწინებენ სამედიცინო ზიანის კომპენსაციას გაუფრთხილებლობის მტკიცების გარეშე.⁴² მსგავსი ბრალის გარეშე პასუხისმგებლობის სისტემები ფაქტობრივად გამოირიცხავს მედიაციისა და სასამართლო დავის საჭიროებას, თუმცა აღნიშნული ბრალის გარეშე კომპენსაციის სქემები მხოლოდ კანონით პირდაპირ გათვალისწინებულ განსაკუთრებულ შემთხვევებზე ვრცელდება.

ესპანეთში მედიაცია მოწესრიგებულია სამოქალაქო და კომერციულ საკითხებზე მედიაციის შესახებ კანონით და სხვა დამატებითი დებულებებით, სამომავლოდ კი ისეთი ტენდენცია შეი-

³⁶ Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on Certain Aspects of Mediation in Civil and Commercial Matters [2008] OJ L 136/3.

³⁷ HOPE, Mediation in Healthcare, European Hospital and Healthcare Federation, December 2012, 10.

³⁸ Antich F., The Italian Model of Mediation: An Update, International Bar Association, 2021, ხელმისაწვდომია: <<https://www.ibanet.org/the-italian-model-of-mediation-an-update#:~:text=drew%20the%20most%20attention%C2%A0by%20far,wills%20and%20testaments%2C%20and%20others>> [22.02.2026].

³⁹ Indovina V., When Mandatory Mediation Meets the Adversarial Legal Culture of Lawyers: An Empirical Study in Italy, Harvard Negotiation Law Review, Vol.26, 2020, 70-71, 76.

⁴⁰ Antich F., The Italian Model of Mediation: An Update, International Bar Association, 2021, ხელმისაწვდომია: <<https://www.ibanet.org/the-italian-model-of-mediation-an-update#:~:text=drew%20the%20most%20attention%C2%A0by%20far,wills%20and%20testaments%2C%20and%20others>> [22.02.2026].

⁴¹ Barbot J., Parizot I., Winance M., No-fault Compensation for Victims of Medical Injuries. Ten years of Implementing the French model, Health Policy, Vol. 114 (2–3), 2014, 236.

⁴² Johansson H., The Swedish system for compensation of patient injuries, Upsala Journal of Medical Sciences, Vol. 115, No. 2, 2010, 88.

ნიშნება, რომ შესაძლოა მედიაცია სასამართლო პროცესამდე სავალდებულო წინაპირობად დაინერგოს.⁴³

საერთო ჯამში, ევროპის გამოცდილებიდან გამომდინარე თვალსაჩინოა მედიაციის ხელშეწყობის პრაქტიკა, აღნიშნული კი ხორციელდება როგორც სავალდებულო, ისე – ნებაყოფლობითი მედიაციის მოდელების ფარგლებში.

2.4. საქართველო

დღეის მდგომარეობით, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის თანახმად, მედიაციას სასამართლოს მიერ შეიძლება გადაეცეს ნებისმიერი დავა მხარეთა თანხმობის შემთხვევაში, რაც, მათ შორის, სამედიცინო ურთიერთობებიდან წარმოშობილ დავებსაც მოიაზრებს.⁴⁴ მხარეები ასევე თავისუფლები არიან საკუთარი ინიციატივით, შეთანხმების საფუძველზე მიმართონ კერძო მედიაციას.⁴⁵

საინტერესოა აღინიშნოს, რომ მედიაციის განვითარების ადრეულ ეტაპებზე, მაშინ, როდესაც მედიაციის ინსტიტუტი პირველად განმტკიცდა სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში,⁴⁶ ხოლო „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონი ჯერ არ მოქმედებდა, „ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონით გათვალისწინებულ იქნა სამედიცინო მედიაციის შესახებ დებულებები.⁴⁷ შეიქმნა სამედიცინო მედიაციის სამსახური, რომლის კომპეტენციასაც დაექვემდებარა 2012 წლის 1-ლი მარტის შემდგომ⁴⁸ წარმოშობილი დავები პაციენტსა და სადაზღვევო ორგანიზაციას შორის, სადაზღვევო ორგანიზაციასა და სამედიცინო მომსახურების მიმწოდებელს შორის, ასევე პაციენტსა და სამედიცინო მომსახურების მიმწოდებელს შორის იმ შემთხვევაში, თუ სამედიცინო მომსახურების მიწოდება ხორციელდებოდა სახელმწიფო / ადგილობრივი/ ავტონომიური რესპუბლიკის ბიუჯეტიდან მოსახლეობისათვის სამედიცინო მომსახურების/ჯანმრთელობის დაზღვევის შესაბამისი პროგრამის ფარგლებში.⁴⁹

სახელწოდების მიუხედავად, სამედიცინო მედიაციის სამსახურის მიერ წარმართული მედიაციის პროცესი განსხვავდებოდა კლასიკური მედიაციისგან. პირველ რიგში, განსაზღვრული იყო კონკრეტული სუბიექტები (პაციენტი, სადაზღვევო კომპანია ან/და სამედიცინო მომსახურების მიმწოდებელი), რომლებიც შეიძლება ყოფილიყვნენ პროცესის მონაწილეები.⁵⁰ ამასთან მხარეების ნაცვლად აღნიშნულ დავებზე გადაწყვეტილებას ან რეკომენდაციას იღებდა სსიპ „სამედიცინო მედიაციის სამსახური“, კერძოდ, მხარეებს შორის „სამედიცინო მედიაციის სამსახურის“ მიერ დავის განხილვის თაობაზე ხელშეკრულების ან დამოუკიდებელი შეთანხმების არსებობის შემთხვევაში, სამსახურის მიერ მიღებული გადაწყვეტილება ატარებდა სავალდებულო ძალას,⁵¹ ხოლო ასეთი შე-

⁴³ *Munuera Gómez P., Armadans Tremolosa I., Health mediation as an alternative means of conflict resolution in the practice of medicine in turbulent times: An update, Medicina Clínica, Vol.162, 2024, 29.*

⁴⁴ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, პარლამენტის უწყებანი, 47-48, 31/12/1997, 187³-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის „დ“ ქვეპუნქტი.

⁴⁵ საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, ვებგვერდი, 27/09/2019, მე-2 მუხლის „გ“ ქვეპუნქტი.

⁴⁶ საქართველოს კანონი „საქართველოს ზოგიერთ საკანონმდებლო აქტში ცვლილების შეტანის შესახებ“, ვებგვერდი, 111228090, 28/12/2011, მე-2 მუხლის მე-7 პუნქტი.

⁴⁷ საქართველოს კანონი „ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“, პარლამენტის უწყებანი, 47-48, 31/12/1997, 2011 წლის 28 დეკემბრის მდგომარეობით, მე-16¹ მუხლის 1-ლი პუნქტი.

⁴⁸ საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს საჯარო სამართლის იურიდიული პირის – სამედიცინო მედიაციის სამსახურის უფროსის 2013 წლის 5 თებერვლის №10-20 ბრძანება „სამედიცინო მედიაციის პროცესის დებულების დამტკიცების შესახებ“, მე-3 მუხლის 1-ლი პუნქტი.

⁴⁹ საქართველოს კანონი „ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“, პარლამენტის უწყებანი, 47-48, 31/12/1997, 2011 წლის 28 დეკემბრის მდგომარეობით, მე-16¹ მუხლის 1-ლი პუნქტი.

⁵⁰ საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს საჯარო სამართლის იურიდიული პირის – სამედიცინო მედიაციის სამსახურის უფროსის 2013 წლის 5 თებერვლის №10-20 ბრძანება „სამედიცინო მედიაციის პროცესის დებულების დამტკიცების შესახებ“, მე-2 მუხლის „დ“ ქვეპუნქტი.

⁵¹ იქვე, მე-3 მუხლის მე-2 პუნქტის „ა“ ქვეპუნქტი.

თანხმების არარსებობისას სამსახური იღებდა რეკომენდაციას, რომელიც შესასრულებლად ნებაყოფლობითი ხასიათის იყო და მხარეთა შეუთანხმებლობის შემთხვევაში დავის არსებითი განხილვა გადაინაცვლებდა სასამართლოში.⁵²

როგორც საკანონმდებლო აქტის განმარტებით ბარათში აღინიშნა, ამ ინიციატივის აქტუალობა განაპირობა პაციენტს, სამედიცინო დაწესებულებასა და სადაზღვევო ორგანიზაციას შორის წარმოშობილი ურთიერთობების რეგულირების საჭიროებამ, რამდენადაც „ჯანმრთელობის დაცვის პროგრამების უდიდეს ნაწილს წარმოადგენდა სადაზღვევო პროგრამები, რომლის ფარგლებშიც სახელმწიფო პროგრამების ბენეფიციარებისათვის სამედიცინო სერვისები ფინანსდებოდა სადაზღვევო ვაუჩერის მეშვეობით“⁵³ ხოლო კანონპროექტის მიზნად დასახელდა „სამედიცინო სფეროში სახელმწიფო პოლიტიკისა და კომპეტენციების მკაფიო განსაზღვრა, [...] ასევე, სამედიცინო საქმიანობის მარეგულირებელი ორგანოს ფუნქციების ინსტიტუციონალიზაცია.“⁵⁴

სამედიცინო მედიაციის სამსახურმა მხოლოდ 2015 წლამდე იფუნქციონირა, რამდენადაც საყოველთაო ჯანმრთელობის დაცვის პროგრამის ამოქმედებამ გამოიწვია მისი საჭიროება და მისი ფუნქციები პაციენტისა და სამედიცინო დაწესებულების კომუნიკაციის ნაწილში სოციალური მომსახურების სააგენტომ შეითავსა, ხოლო პაციენტისა და სადაზღვევო ორგანიზაციის ურთიერთობა დაზღვევის შესახებ საქართველოს კანონისა და სხვა ნორმატიული აქტების რეგულირებას დაექვემდებარა.⁵⁵

3. სამედიცინო დავების მედიაციის ეთიკური ასპექტები

ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში წარმოშობილი დავების მედიაცია განსხვავებულ ეთიკურ გამოწვევებთანაა დაკავშირებული, ჯანმრთელობის, სიცოცხლისა და პროფესიული პასუხისმგებლობის სენსიტიური კონტექსტის გათვალისწინებით.⁵⁶ ასეთ შემთხვევებში რისკის ქვეშაა არა მხოლოდ სამართლებრივი უფლებები, არამედ მორალური ვალდებულებები – როგორებიცაა ექიმის გულწრფელობის ვალდებულება და პაციენტის მისწრაფება ინფორმირებულობისა და ანგარიშვალდებულების მიმართ.

3.1. პაციენტის ავტონომია

ერთ-ერთი ეთიკური უპირატესობა, რაც მედიაციას ახლავს თან, პაციენტებისთვის ექიმებთან პირდაპირი კომუნიკაციის შესაძლებლობის მინიჭებაა.⁵⁷ სასამართლოში პაციენტები, როგორც მოსარჩელები შეზღუდულნი არიან სამართლებრივი პროცედურით და იურისტების სტრატეგიული გადაწყვეტილებებით, პაციენტების ისტორია კი ტექნიკურ მტკიცებულებებამდეა დაყვანილი. საპირწონედ, მედიაცია არის სივრცე, სადაც შეიძლება ბოდიშის მოხდა და ახსნა-განმარტება, მოსარჩელეთა ემოციური და ინფორმაციული საჭიროებების დაკმაყოფილება.⁵⁸ მედიაციის შემთხვევაში, ინფორმირებული თანხმობის პრინციპი, რომელიც ესოდენ მნიშვნელოვანი კომპონენტია ნე-

⁵² იქვე, მე-3 მუხლის მე-2 პუნქტის „ბ“ ქვეპუნქტი.

⁵³ განმარტებითი ბარათი „ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე“ განონპროექტზე, პუნქტი „ა.ა“. ხელმისაწვდომია: <<https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/59584>> [22.02.2026].

⁵⁴ განმარტებითი ბარათი „საქართველოს ზოგიერთ საკანონმდებლო აქტში ცვლილების შეტანის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე, პუნქტი „ა.ბ.“ ხელმისაწვდომია: <<https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/37654>>

⁵⁵ განმარტებითი ბარათი „ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე“ განონპროექტზე, პუნქტი „ა.ა“. ხელმისაწვდომია: <<https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/59584>> [22.02.2026].

⁵⁶ Lindsey J., Doyle M., Wazyńska-Finck K., Navigating Conflict: The Role of Mediation in Healthcare disputes, Clinical Ethics, Vol.19, No.1, 2024, 26.

⁵⁷ Tepler A., The Case for Using ADR In Medical Malpractice Disputes, New York University Annual Survey of American Law (forum), 2020, 7.

⁵⁸ HOPE, Mediation in Healthcare, European Hospital and Healthcare Federation, December 2012, 6.

ბისმიერი სამედიცინო ურთიერთობისთვის, უზენაეს ღირებულებამდეა აყვანილი, ვინაიდან ურთიერთობის შინაარსისა თუ კლასიფიკაციის მიღმა, მედიაცია ორიენტირებულია, რომ მონაწილე სუბიექტმა ინფორმირებული გადაწყვეტილება მიიღოს.⁵⁹ ინფორმირება, თვითგამორკვევა, გაცნობიერებული გადაწყვეტილების მიღება, პროცესის შედეგების კონტროლის შესაძლებლობა – ეს ის ელემენტებია, რომლებიც პაციენტის ავტონომიის უზრუნველყოფას განაპირობებს მედიაციის პროცესში. „ავტონომიური გადაწყვეტილება ასახავს მხარისათვის პრიორიტეტულ და უპირატეს ღირებულებებს და ამდენად მხარის პიროვნულობისა და თვითიდენტობის გამომხატველი ანაბეჭდია. სწორედ თვითგამორკვევისა და ავტონომიურობის პრინციპის ფართო მოქმედების გამო მედიაციას ხშირად ადამიანთა მართლმსაჯულებად მოიხსენიებენ.“⁶⁰

ეთიკური მედიაციის პრაქტიკა მოითხოვს, რომ პაციენტებს მიეცეთ შესაძლებლობა გამოარკვიონ საკუთარი ინტერესები. ზოგიერთ შემთხვევაში პაციენტების პირველადი მიზანი არა კომპენსაციის მიღება, არამედ პასუხისმგებლობის აღიარება და იმის უზრუნველყოფაა, რომ მსგავსი რამ აღარ განმეორდება.⁶¹ მედიაციის არაფორმალური სივრცე კარგად შეესატყვისება ასეთი ტიპის მოთხოვნებს. აღნიშნული შეიძლება აღიქმებოდეს, როგორც აღდგენითი მართლმსაჯულება ჯანდაცვის სექტორში, რომელიც ორიენტირებულია ურთიერთობების შენარჩუნებასა და სამომავლო ზიანის თავიდან აცილებაზე.⁶²

3.2. სამართლიანობა და ძალთა დისბალანსი

ერთ-ერთი ეთიკური საკითხია სამართლიანია თუ არა მედიაცია მონყვლადი მხარეების, განსაკუთრებით პაციენტების მიმართ, რომლებიც შეიძლება იყვნენ ტრავმირებულნი, იმყოფებოდნენ ინფორმაციულ ვაკუუმში ან ფინანსურად შეჭირვებულ მდგომარეობაში.⁶³ საინტერესოა, უზრუნველყოფს თუ არა მედიაცია სამართლიან შედეგებს სამედიცინო დავებში, ან რა არის სამართლიანობის შეფასების კრიტერიუმი?

მედიაციამ შესაძლოა გამოიწვიოს პაციენტის არასაკმარისად კომპენსირება (როდესაც პაციენტი თანხმდებიან იმაზე ნაკლებზე, ვიდრე სასამართლოში სრული გამარჯვების შემთხვევაში მიიღებდნენ) ან არათანმიმდევრული შედეგები, რაც უფრო მეტად მოლაპარაკების უნარებზეა დამოკიდებული, ვიდრე საქმის ობიექტურ არსზე. მეორე მხრივ, ისიც გასათვალისწინებელია, რომ სტატისტიკურად სამედიცინო დავებში მოსარჩელეთა უმრავლესობა სასამართლოში მარცხდება და საერთოდ ვერ იღებს კომპენსაციას.⁶⁴ მედიაცია ასევე იძლევა ინტერესებისა და საჭიროებების გათვალისწინების შესაძლებლობას. მაგალითად, მძიმე მდგომარეობაში მყოფ პაციენტს შესაძლოა პრიორიტეტად ესახებოდეს სწრაფი ანაზღაურება, მაშინ როდესაც სასამართლო შეზღუდულია მხოლოდ სამართლებრივი ნორმებით და ვერ რეაგირებს ინდივიდუალურ საჭიროებებზე. აქ იკვეთება ავტონომიის ელემენტი სამართლიანობაში: მედიაცია მხარეებს აძლევს შესაძლებლობას თავად განსაზღვრონ, რას მიიჩნევენ სამართლიან შედეგად, რაც შეიძლება ჩაითვალოს ინდივიდუალური სამართლიანობის განხორციელებად, თუნდაც იგი ფორმალური სამართლის ნორმებისგან გადახრილი იყოს.⁶⁵

⁵⁹ ჩიტაშვილი ნ., ბიჭია მ., ბარნაბიშვილი გ., განერელია აკ., ეგნატაშვილი დ., ყანდაშვილი ი. (რედ.), მედიაციის შესახებ საქართველოს კანონის კომენტარი, თბილისი, 2024, 156.

⁶⁰ ჩიტაშვილი ნ., მედიაციის ეთიკის საფუძვლები, თბილისი, 2024, 173 – 174.

⁶¹ Tepler A., The Case for Using ADR In Medical Malpractice Disputes, New York University Annual Survey of American Law (forum), 2020, 11.

⁶² Sybbilis S., Mediation in the Health Care System: Creative Problem Solving, Pepperdine Dispute Resolution Law Journal, Vol.6, No.3, 2006, 496.

⁶³ Johnson S.W., Mediation as an Alternative Dispute Resolution Tool in Healthcare Malpractice, International Journal of Novel Research in Healthcare and Nursing, Vol.11, No.1, 2024, 272.

⁶⁴ Kass J. S., Rose R. V., Medical Malpractice Reform – Historical Approaches, Alternative Models, and Communication and Resolution Programs, American Medical Association Journal of Ethics, Vol. 18, No. 3, 2016, 300.

⁶⁵ ჩიტაშვილი ნ., მედიაციის ეთიკის საფუძვლები, თბილისი, 2024, 331.

სამედიცინო დავებში პაციენტები უპირისპირდებიან ისეთ დანესებულებებს, რომელთაც უფრო დიდი რესურსი და გამოცდილება აქვს. არსებობს რისკი, რომ ასეთი ძალთა დისბალანსი გაღრმავდება მედიაციაში, რომელსაც სასამართლოს მსგავსი ფორმალური დაცვის მექანიზმები არ აქვს. ასეთ შემთხვევაში მედიატორის ეთიკური ვალდებულებაა გაანეიტრალოს პროცესი შესაბამისი სამედიცინო ტექნიკების გამოყენებით.⁶⁶ პაციენტები არ უნდა იყვნენ წნეხქვეშ რომ არასამართლიან შეთანხმებას დასთანხმდნენ დახურულ კარს მიღმა. სამართლიანობის უზრუნველყოფა და ძალთა უთანასწორობის დაბალანსება მედიატორისთვის მნიშვნელოვანი ეთიკური ვალდებულებაა მედიაციის პროცესში, რომლის შესრულებაც უნდა უზრუნველყოს პროცესის ყველა მონაწილისთვის თანაბარი დროის დათმობით, წარმომადგენლებთან კონსულტაციის ნახალისებით, ტექნიკური სამედიცინო ტერმინოლოგიის გამორიცხვით და სხვა მექანიზმებით.⁶⁷

ხშირ შემთხვევაში პაციენტებს მედიაციაში ჰყავთ წარმომადგენელი იურისტის სახით, რომელთა ვალია მხარეთა სათანადო სამართლებრივი მხარდაჭერა და ინფორმაციული დისბალანსის აღმოფხვრა, თუმცა ეთიკური სამედიცინო პრაქტიკა მოითხოვს, რომ მედიატორი იყოს ძალთა დინამიკის მთავარი მაკონტროლებელი. მედიატორს უფლებამოსილებათა არსენალში აქვს ისეთი ტექნიკები, როგორებიცაა კერძო შეხვედრების ფორმატის გამოყენება, გადაწყვეტილების მიმღები ყველა პირის მონაწილეობა, იურიდიული კონსულტაციის მიღების შესახებ რეკომენდაცია, რეალობის ტესტის ჩატარება და სხვა, რითაც შეუძლია დააბალანსოს პროცესი.⁶⁸

3.3. კონფიდენციალურობა გამჭვირვალობის პირისპირ

სამედიცინო დავების მედიაციის პროცესში კონფიდენციალურობის სტანდარტი ეთიკური თვალსაზრისით ამბივალენტურ ფუნქციას ასრულებს. ერთი მხრივ, ის ხელს უწყობს გულწრფელობას და ღიაობას, პაციენტს ნახალისებს, რომ გამოხატოს შეგრძნებები შიშის გარეშე, ექიმს კი შესაძლებლობას აძლევს, რომ აღიაროს შეცდომა.⁶⁹ მედიაციის კონფიდენციალური ხასიათი უზრუნველყოფს რეპუტაციის შენარჩუნებას⁷⁰ და მნიშვნელოვანი მოტივატორია მხარეებისა და განსაკუთრებით ჯანდაცვის პროფესიონალებათვის, ისაუბრონ ღიად და გახსნილად.⁷¹ მეორე მხრივ, როდესაც სამედიცინო შეცდომა სერიოზულია, ამ ფაქტის კონფიდენციალურობის უზრუნველყოფამ შეიძლება დააზიანოს საჯარო ინტერესი სამედიცინო დანესებულებების ანგარიშვალდებულებისა და სამედიცინო ზრუნვის უსაფრთხოების თვალსაზრისით.⁷² ამ მხრივ, მედიაციის ნაკლოვანება ისაა, რომ არ არსებობს პრევენდენტის შექმნის შესაძლებლობა⁷³ და ერთი და იმავე ტიპის დავები შესაძლოა მუდმივად განმეორდეს.⁷⁴ მაგალითად, ექიმის შესახებ, რომელიც გამუდმებით სჩადის სამედიცინო შეცდომებს და ყველა პოტენციურ დავას მედიაციის მეშვეობით აგვარებს, ფართო საზოგადოება ვერ იქნება ინფორმირებული. მაშინ, როდესაც საჯარო სასამართლო პროცესმა შესაძლოა გამოავლინოს მისი არაკომპეტენტურობა ან დააჩქაროს სისტემური რეფორმა, მედიაციის ფარგლებში მორიგებისას აღნიშნული ფაქტი დაფარული რჩება. ეთიკურად ეს წარმოშობს გამონ-

⁶⁶ *McClay C.*, Mediation in Medical Treatment: A More Effective Way to Manage Disputes, *Catholic University Law Review*, Vol.68, No.3, 2019, 546.

⁶⁷ *Lindsey J., Doyle M., Wazynska-Finck K.*, Navigating Conflict: The Role of Mediation in Healthcare disputes, *Clinical Ethics*, Vol.19, No.1, 2024, 31.

⁶⁸ *ჩიტაშვილი ნ.*, მედიაციის ეთიკის საფუძვლები, *თბილისი*, 2024, 279 – 294.

⁶⁹ *ყანდაშვილი ი.*, მედიაცია, დავის გადაწყვეტის ეფექტური საშუალება (პრაქტიკული სახელმძღვანელო), *თბილისი*, 2022, 87.

⁷⁰ *Johnson S.W.*, Mediation as an Alternative Dispute Resolution Tool in Healthcare Malpractice, *International Journal of Novel Research in Healthcare and Nursing*, Vol.11, No.1, 2024, 272.

⁷¹ *Sybbilis S.*, Mediation in the Health Care System: Creative Problem Solving, *Pepperdine Dispute Resolution Law Journal*, Vol.6, No.3, 2006, 505.

⁷² იქვე, 506.

⁷³ *Jigajinni M., Joseph C.*, Exploring Mediation Techniques for Resolving Private Healthcare Issues: An Overview, *International Journal of Creative Research Thoughts*, Vol.12, No.4, 2024, 305.

⁷⁴ *Sybbilis S.*, Mediation in the Health Care System: Creative Problem Solving, *Pepperdine Dispute Resolution Law Journal*, Vol.6, No.3, 2006, 506.

ვევას სამართლიანობისა და გამჭვირვალობის თვალსაზრისით. საზოგადოებას აქვს ინტერესი ჯანდაცვის სექტორში მოსალოდნელი საფრთხეების მიმართ. მედიაციის კონფიდენციალურმა ხასიათმა, რომელიც შესაძლოა დადებითად ზემოქმედებდეს ინდივიდუალური საქმეების გადაწყვეტაზე, შესაძლოა უნებურად გამორიცხოს სამედიცინო დანესებულებების ანგარიშვალდებულება საზოგადოების წინაშე.

აღნიშნული გამოწვევის საპასუხოდ მედიაციას შეუძლია კონფიდენციალურობის დაბალანსება ანგარიშვალდებულების მექანიზმებით. სამედიცინო მორიგების ფარგლებში შეიძლება გათვალისწინებული იქნას სამედიცინო დანესებულების ვალდებულება, რომ უზრუნველყოფს სისტემურ რეფორმას, პოლიტიკისა და პროტოკოლის ცვლილებას, რომელიც სამომავლოდ დააზღვევს პოტენციურ რისკებს.

3.4. მედიატორის ეთიკური ვალდებულებანი სამედიცინო დავების მედიაციის პროცესში

მედიატორებისთვის მედიაციის პროცესში მოქმედებს ეთიკური სტანდარტების სპეციალური სისტემა, რომელიც, როგორც წესი, პროფესიული ქცევის კოდექსებშია რეგლამენტირებული. სამედიცინო დავების კონტექსტში განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ყურადღება გამახვილდეს კომპეტენციის, მიუკერძოებლობის, თანაბარი პროცედურული შესაძლებლობებით უზრუნველყოფის, თვითგამორკვევისა და კონფიდენციალურობის ეთიკურ ვალდებულებებზე.

მხარეთა თანასწორობის უზრუნველყოფა მედიატორის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ეთიკური ვალდებულებაა მედიაციის პროცესის მართვის ნაწილში, მით უფრო იმის გათვალისწინებით, რომ როგორც უკვე აღინიშნა, ამ სპეციფიკის დავებისთვის დამახასიათებელია ერთი სუსტი მხარის, პაციენტის არსებობა, რომელსაც არ აქვს შესაბამისი პროფესიული ცოდნა, რომ სათანადოდ დაიცვას თავი. ამასთან, მხარეთა თვითგამორკვევის ხელშესაწყობად მნიშვნელოვანია თავად მედიატორს ჰქონდეს საკმარისი კომპეტენცია სამედიცინო საკითხების შესახებ, რათა შეძლოს დავის არსის გააზრება და სწორი შეკითხვების ფორმულირება, რაც სპეციალიზებული მომზადების საჭიროებასა და კომპეტენციის ეთიკურ ვალდებულებაზე მიუთითებს. აღნიშნული გულისხმობს როგორც პროცესუალურ, ისე – დარგობრივ კომპეტენციას.⁷⁵

ეთიკური თვალსაზრისით, მედიატორს ეკრძალება რჩევის მიცემა, რადგან ეს შეიძლება ნეიტრალობის ვალდებულების დარღვევად იქცეს. ამავე დროს, იგი ვალდებულია უზრუნველყოს, რომ მხარეებს ჰქონდეთ ნდომა იმ ინფორმაციაზე ან ექსპერტულ შეფასებაზე, რომელიც აუცილებელია ინფორმირებული გადაწყვეტილების მისაღებად. ნეიტრალობა არ ნიშნავს პასიურობას: სამედიცინო დავების მედიატორებმა უნდა მართონ პროცესის დინამიკა ისე, რომ თავიდან აიცილონ სუსტი მხარის ექსპლუატაცია. ისინი ხშირად ასრულებენ ეთიკური ბალანსირების ფუნქციას, რათა თავად პროცესი კეთილსინდისიერი მოლაპარაკების პრინციპებს შეესაბამებოდეს.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ სამედიცინო დავების მედიაციის პროცესისთვისაც ეთიკური გამოწვევები თანმდევა, თუმცა მართვადი. სწორად განხორციელების პირობებში მედიაცია უზრუნველყოფს პაციენტის ავტონომიას, ინფორმირებულ, თვითგამორკვევაზე დაფუძნებულ და სამართლიან გადაწყვეტას.

4. მედიაციის პრაქტიკული უპირატესობანი სამედიცინო დავებში

სამართლებრივი ჩარჩოსა და ეთიკური გამოწვევების შეფასებასთან ერთად მნიშვნელოვანია პრაქტიკული შედეგების თვალსაზრისით შეფასდეს მედიაციის ეფექტიანობა სამედიცინო დავებში.

⁷⁵ კომპეტენციის ეთიკური ვალდებულება მხოლოდ კანონმდებლობით გათვალისწინებული პროფესიული კომპეტენციის მოთხოვნების დაკმაყოფილებას არ გულისხმობს, არამედ, მედიატორი ვალდებულია შეაფასოს აქვს თუ არა კონკრეტული პროცესის წარმართვისთვის საჭირო კვალიფიკაცია და ცოდნა, შესაბამისი დარგობრივი კომპეტენცია. დამატებით იხ.: ჩიტაშვილი ნ., მედიაციის ეთიკის საფუძვლები, თბილისი, 2024, 60- 61.

4.1. პროცედურა

მედიაციის უპირატესობა პროცედურული სირთულეების შემსუბუქებაშიც ვლინდება. სასამართლოში მტკიცების ტვირთი პაციენტისთვის გართულებულია მისი შეზღუდული პროფესიული ცოდნიდან გამომდინარე, გასათვალისწინებელია ისიც, რომ სამედიცინო დასკვნები, რომლებიც ესოდენ მნიშვნელოვან როლს ასრულებს მტკიცების პროცესში, მიკერძოებულია და ექსპერტთა დამოკიდებულება ხასიათდება კოლეგიალობით,⁷⁶ აქედან გამომდინარე ექსპერტი მონმეების უხალისობა ჩაერთონ სასამართლო პროცესში ან დადონ დასკვნა, რეალურად უფრო ართულებს პროცესს.⁷⁷ მედიაცია კომფორტულია პაციენტისთვის გამომდინარე იქიდან, რომ მსგავსი მტკიცებითი სტანდარტი არ მოითხოვება.

4.2. ხარჯები

მედიაციის ერთ-ერთი ყველაზე დიდი უპირატესობა მდგომარეობს იმაში, რომ იგი დროისა და ფინანსური რესურსების მნიშვნელოვან დაზოგვას უზრუნველყოფს სასამართლო დავებთან შედარებით. კვლევები და სხვადასხვა პროგრამის შეფასებები თანმიმდევრულად აჩვენებს, რომ მედიაციის მეშვეობით საქმეები წყდება უფრო სწრაფად და გაცილებით დაბალი ხარჯებით (ადვოკატთა ჰონორარები, სასამართლო ხარჯები და სხვა), ვიდრე სრულფასოვანი სასამართლო განხილვის პირობებში.

დავის შინაარსის განურჩევლად, სასამართლო სამართალწარმოების ხარჯები მნიშვნელოვნად აღემატება მედიაციის პროცესის ხარჯებს. სამედიცინო სამედიაციო დავების შედეგების გასანალიზებლად ჩატარებული ერთ-ერთი კვლევის მიხედვით, მედიაციის სრული ხარჯი სასამართლოს ხარჯების მხოლოდ 25%-ს შეადგენს.⁷⁸

4.3. დრო

ცალკე უნდა აღინიშნოს მედიაციის ფარგლებში დავის გადაწყვეტის საგრძნობლად მცირე ვადები. ლექსინგტონში მდებარე ვეტერანთა საქმეთა სამედიცინო ცენტრში ადრეული მედიაციის პროგრამის დანერგვის შემდეგ, დავების გადაწყვეტისთვის საჭირო საშუალო დრო 2–4 წლიდან 2–4 თვემდე შემცირდა, რაც ნათლად ადასტურებს მედიაციის ეფექტიანობას როგორც დროის, ისე რესურსების ეკონომიის თვალსაზრისით.⁷⁹ ევროკავშირის ქვეყნებში სამართალწარმოების ჯამური დღეების რაოდენობა 566 იყო, მაშინ, როდესაც ამ საშუალო მაჩვენებელმა მედიაციაში 43 დღე შეადგინა, იგივე შეიძლება ითქვას სამართალწარმოებისა და მედიაციის ხარჯების საგრძნობლად განსხვავებულ თანაფარდობაზე.⁸⁰ მიჩიგანის უნივერსიტეტის მონაცემები ცხადყოფს, რომ მედიაციაზე დაფუძნებული CRP-ს შემოღების შემდეგ საგრძნობლად შემცირდა როგორც სასამართლო დავების რაოდენობა, ისე – დავების გადაწყვეტის დროც.⁸¹ აღსანიშნავია, რომ განსაკუთრებით ისეთ

⁷⁶ უზნაძე ნ., ექიმის უმოქმედობით გამოწვეული ზიანის ანაზღაურების პრობლემატიკა სამედიცინო სამართალში, სამართლის ჟურნალი, No.1, 2025, 190.

⁷⁷ Dimitrov K, Miteva-Katrandzhieva T., Mediation in Healthcare: Enhancing Conflict Resolution Between Patients and Physicians Beyond the Courtroom, Cureus 16 (12), 2024, 3.

⁷⁸ National Arbitration Forum, Mediating and Arbitrating Healthcare Disputes, 2005, 3.

⁷⁹ Kass J. S., Rose R. V., Medical Malpractice Reform – Historical Approaches, Alternative Models, and Communication and Resolution Programs, American Medical Association Journal of Ethics, Vol. 18, No. 3, 2016, 304.

⁸⁰ Šustek P., Holčapek T., Alternative Dispute Resolution in Medical Malpractice Disputes, Proceedings of the 22nd International Scientific Conference on Economic and Social Development “Legal Challenges of Modern World”, 2018, 236-237.

⁸¹ Kass J. S., Rose R. V., Medical Malpractice Reform – Historical Approaches, Alternative Models, and Communication and Resolution Programs, American Medical Association Journal of Ethics, Vol. 18, No. 3, 2016, 304.

მონყვლად ჯგუფებთან მიმართებით, როგორებიც დაზარალებული პაციენტები არიან, მედიაციის დროის ეფექტურობა განაპირობებს, რომ მათი სტრესი⁸² და ტრავმაც არ გახანგრძლივდეს და მალე შეძლონ საკუთარი ინტერესების დაკმაყოფილება.⁸³

4.4. უსაფრთხოება და ანგარიშვალდებულება

მედიაციის კიდევ ერთი პრაქტიკულად მეტად მნიშვნელოვანი სარგებელი არის მისი გავლენა პაციენტის უსაფრთხოებასა და სამედიცინო მომსახურების მიმწოდებლებთან ურთიერთობებზე. უნდა აღინიშნოს, რომ ძირითად შემთხვევაში პაციენტების მიერ სარჩელის აღძვრა განპირობებულია სამედიცინო მომსახურების მიმწოდებელსა და პაციენტს შორის ხიდჩატეხილობით, არასწორი⁸⁴ ან არასრულყოფილი კომუნიკაციით.⁸⁵ ვინაიდან მედიაცია აქცენტირებს იმის კვლევაზე, თუ რა მოხდა არასწორად, იგი ხშირად ავლენს სისტემურ პრობლემებს (მაგალითად, გაურკვეველ საავადმყოფო პროტოკოლებს) და უბიძგებს დაწესებულებას მათი გამოსწორებისკენ. სასამართლო დავის შემთხვევაში, შიდა განხილვები შეცდომების შესახებ, როგორც წესი, მიმდინარეობს ბრალის დაკისრების შიშის ფონზე, მედიაცია კი ქმნის გარემოს, სადაც, მაგალითად, ქირურგმა შეიძლება მოიბოდიშოს პროცედურის სათანადოდ შეუსრულებლობის გამო, ხოლო საავადმყოფოს წარმომადგენელმა განმარტოს, რომ ექიმები გადამზადდებიან, დაინერგება ახალი სისტემა მსგავსი შემთხვევების პრევენციისთვის და სხვ. აღნიშნული სამედიცინო მორიგებაშიც შეიძლება და სასურველიცაა, რომ მიეთითოს. ამასთან საგულისხმოა, რომ უფლება, იყო მოსმენილი, მიემართება არა მხოლოდ პაციენტებს, არამედ მედიკოსებსაც, რომელთათვისაც მედიაცია შესაძლებლობაა, რომ ისტორიის მათი ვერსია მიანოდონ პაციენტებს პასუხისმგებლობის შიშისა და წნეხის გარეშე.⁸⁶

სასამართლოში არ არის ის სივრცე სადაც ჯანდაცვის მომსახურების მიმწოდებლებმა შეიძლება შესთავაზონ ხარისხის გაუმჯობესება ან შეცდომის გამოსწორება,⁸⁷ მოიბოდიშონ და შესთავაზონ ის არაქონებრივი საშუალებები,⁸⁸ რომლებსაც ვერ მიიღებენ სასამართლო დავის გზით.⁸⁹

4.5. კომუნიკაციის შესაძლებლობა

პაციენტის პერსპექტივიდან, პრაქტიკული შედეგები მხოლოდ ფინანსური კომპენსაციის მიღებით არ განისაზღვრება, არამედ პროცესის ამოსავალი პრინციპი უნდა იყოს, რომ პაციენტს ჰქონდეს პროცესით ემოციური და სუბიექტური კმაყოფილების შეგრძნება, განურჩევლად იმისა, მორიგებით სრულდება თუ არა დავა. მედიაციის ფარგლებში ბოდიში და ეფექტიანი კომუნიკაცია მრავალი პაციენტისთვის შეიძლება ისეთივე ან უფრო მეტად ღირებული იყოს, როგორც ფულადი კომპენსაცია.

ხშირ შემთხვევაში სამედიცინო დავების წარმოშობის ძირითადი მიზეზია არა უშუალოდ სამედიცინო შეცდომა, არამედ ექიმების არახელმისაწვდომობა, პაციენტებს, მათს წარმომადგენლებსა

⁸² HOPE, Mediation in Healthcare, European Hospital and Healthcare Federation, December 2012, 4.

⁸³ Sybblis S., Mediation in the Health Care System: Creative Problem Solving, Pepperdine Dispute Resolution Law Journal, Vol.6, No.3, 2006, 506.

⁸⁴ Lee D.W.H., Lai P.B.S., The practice of mediation to resolve clinical, bioethical, and medical malpractice disputes, Hong Kong Medical Journal, Vol.21, No.6, 2015, 561.

⁸⁵ Dimitrov K, Miteva-Katrandzhieva T., Mediation in Healthcare: Enhancing Conflict Resolution Between Patients and Physicians Beyond the Courtroom, Cureus 16 (12), 2024, 4.

⁸⁶ Munuera Gómez P., Armadans Tremolosa I., Health mediation as an alternative means of conflict resolution in the practice of medicine in turbulent times: An update, Medicina Clínica, Vol.162, 2024, 30.

⁸⁷ National Arbitration Forum, Mediating and Arbitrating Healthcare Disputes, 2005, 3.

⁸⁸ Šustek P., Holčapek T., Alternative Dispute Resolution in Medical Malpractice Disputes, Proceedings of the 22nd International Scientific Conference on Economic and Social Development "Legal Challenges of Modern World", 2018, 235.

⁸⁹ Lee D.W.H., Lai P.B.S., The practice of mediation to resolve clinical, bioethical, and medical malpractice disputes, Hong Kong Medical Journal, Vol.21, No.6, 2015, 562.

და ექიმებს შორის მისკომუნიკაცია,⁹⁰ არასათანადო ინფორმირება, პრობლემის აღქმადობის ნაკლებობა.⁹¹

მედიაცია ქმნის შესაძლებლობას, რომ დიალოგი შედგეს კონტროლირებულ და კონფიდენციალურ გარემოში. ექიმის ბოდიში ან განმარტება იმის შესახებ, თუ როგორ აიცილებს საავადმყოფო მსგავსი შემთხვევის განმეორებას, მნიშვნელოვნად ამსუბუქებს პაციენტის ტანჯვას და, ამგვარად, წარმოადგენს მედიაციის ისეთ შედეგს, რომელიც ფულად მაჩვენებლებში არ აისახება, თუმცა არსებითია.⁹² ეთიკური და პრაქტიკული თვალსაზრისით, აღნიშნული შეიძლება შეფასდეს, როგორც არაფულადი კომპენსაციის ფორმა, განკურნებაზე ორიენტირებული შედეგი, რომლის დაკისრების უნარიც სასამართლოს არ შესწევს. მედიაციის მნიშვნელოვანი ღირსება და უპირატესობა ისაა, რომ კომპენსაციის მოცულობას კი არ იკვლევს, არამედ პაციენტის ინტერესებს, რამდენადაც პაციენტის ინტერესი კომპენსაციის მოთხოვნისას ფულადი სარგებელი კი არ შეიძლება იყოს, არამედ საავადმყოფოს ანგარიშვალდებულება, რაც შესაძლოა სხვა გზითაც მიიღწეოდეს, მაგალითად, სამედიცინო პერსონალის მორიგი გაუფრთხილებლობის აღკვეთა შიდა პოლიტიკის კორექტირებითაც შეიძლება, ეს საკითხი კი მედიაციაში შეიძლება დაისვას.⁹³

4.6. ურთიერთობების შენარჩუნება

მედიაციის კიდევ ერთი პრაქტიკული უპირატესობაა თანამშრომლობის განვითარებასა და კომუნიკაციის გაუმჯობესებაზე ორიენტირებული ექიმდაპაციენტის ურთიერთობის შენარჩუნება.⁹⁴ პაციენტს შესაძლოა კვლავ ესაჭიროებოდეს მკურნალობა. სასამართლო დავა კი თითქმის გარდაუვლად იწვევს ექიმის მიმართ პაციენტის ნდობის ეროზიას, რამდენადაც იშვიათია პაციენტი, რომელიც განაგრძობს იმ ექიმთან მკურნალობას, ვის წინააღმდეგაც სარჩელი აქვს შეტანილი.⁹⁵ მედიაციამ, თუ იგი ადრეულ ეტაპზე და ემპათიურად ტარდება, ზოგ შემთხვევაში შესაძლებელი გახადა ურთიერთობის გაგრძელება ან, სულ მცირე, მისი უფრო პოზიტიური ფორმით დასრულება.

ექიმები, რომლებიც მონაწილეობენ მედიაციაში, ნაკლებ ემოციურ სტრესს განიცდიან და არ უწევთ დიდი დროით მოწყვეტა თავიანთ პროფესიულ ვალდებულებებთან, ვიდრე ისინი, ვინც სრულ სასამართლო პროცესს გადიან. ბოდიშის მოხდისა და ზიანის გამოსწორების შესაძლებლობა შეესაბამება მათ პროფესიულ ღირებულებებს და ამსუბუქებს სირცხვილისა თუ დანაშაულის გრძნობას, ასევე სამომავლო დავების პრევენციულ საშუალებასაც წარმოადგენს.⁹⁶ ექიმი, რომელიც გრძნობს, რომ საქმე ღირსეულად და სამართლიანად გადაწყდა, ნაკლებად არის მიდრეკილი თავდაცვითი მედიაციის პრაქტიკისკენ, რომელიც შიშზეა დაფუძნებული.

მედიაცია ორიენტირებულია მომავალზე, მაშინ როდესაც სასამართლო პროცესი მხოლოდ არსებული პრობლემის ხისტად გადაჭრას ისახავს მიზნად.⁹⁷

⁹⁰ *McClay C.*, Mediation in Medical Treatment: A More Effective Way to Manage Disputes, *Catholic University Law Review*, Vol.68, No.3, 2019, 526.

⁹¹ *Lee D.W.H., Lai P.B.S.*, The practice of mediation to resolve clinical, bioethical, and medical malpractice disputes, *Hong Kong Medical Journal*, Vol.21, No.6, 2015, 562.

⁹² *ბიჭია მ.*, მედიაციის პროცესის კონფიდენციალურობა და ეთიკური დილემები, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადი 2023 (ორენოვანი გამოცემა), 12 (1), 9.

⁹³ *უზნაძე ნ.*, შეფასებითი და ხელშემწყობი მედიაციის კონცეპტუალური მოდელები და თანმდევი ეთიკური გამოწვევები, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადი 2024 (ორენოვანი გამოცემა), 13 (1), 36-37.

⁹⁴ *Lindsey J., Doyle M., Wazynska-Finck K.*, Navigating Conflict: The Role of Mediation in Healthcare disputes, *Clinical Ethics*, Vol.19, No.1, 2024, 30.

⁹⁵ *Lioupi O., Kostoulas P., Griva K., Billinis C., Tsiamis C.*, Applications of Medical Mediation: A Systematic Review of Its Role in Healthcare Dispute Resolution and Bioethical Decision-Making, *Healthcare*, Vol.13, 2025, 3235, 8.

⁹⁶ *National Arbitration Forum*, Mediating and Arbitrating Healthcare Disputes, 2005, 3.

⁹⁷ *Sybbilis S.*, Mediation in the Health Care System: Creative Problem Solving, *Pepperdine Dispute Resolution Law Journal*, Vol.6, No.3, 2006, 499.

4.6. შედეგები

მედიაციაში შეთანხმებით დასრულებული საქმეების მაჩვენებელი კიდევ ერთ მნიშვნელოვან ინდიკატორს წარმოადგენს პრაქტიკაში პროცესის ეფექტიანობის შესაფასებლად. როგორც ზემოთ უკვე აღინიშნა, მაგალითად, NHS-ის საპილოტე პროგრამამ დააფიქსირა 81%-იანი მორიგების მაჩვენებელი, რაც მედიაციის მაღალი პრაქტიკული შედეგიანობის მკაფიო დასტურია.⁹⁸

რა თქმა უნდა, გასათვალისწინებელია რომ, ყველა საქმე შეთანხმებით ვერ დასრულდება და გარკვეული დავები მაინც გადადის სასამართლო განხილვაზე, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც არსებობს პრინციპული ხასიათის საკითხები ან ზიანის ღირებულების შესახებ მხარეთა შეფასებები მკვეთრად განსხვავებულია. პაციენტს, რომელიც შეთავაზებულ პირობებს არასაკმარისად მიიჩნევს, ყოველთვის შეუძლია უარი თქვას და გააგრძელოს სასამართლო დავა, თუმცა ასეთ შემთხვევებშიც კი მედიაციამ შესაძლოა დაავინროვოს სადავო საკითხთა ფარგლები და უზრუნველყოს, რომ მხარეები უფრო მომზადებულნი იყვნენ სასამართლოსთვის.⁹⁹

5. დასკვნა

კვლევები მიუთითებს, რომ მედიაცია წარმოადგენს ეფექტურ მექანიზმს სამედიცინო ურთიერთობებიდან წარმოშობილი დავების გადაწყვეტისთვის და ჰპასუხობს იმ სპეციფიკურ საჭიროებებს, რომლებიც ამგვარ კონფლიქტებს ახასიათებს. საპილოტე პროგრამების ფორმატში დანერგილი მედიაცია ეტაპობრივად გარდაიქმნა ინსტიტუციურ პრაქტიკად და ინტეგრირდა ეროვნული სამართლებრივი ჩარჩოს შემადგენლობაში, როგორც დავის გადაწყვეტის ისეთი მექანიზმი, რომელიც ხელს უწყობს ნდობის აღდგენას, კომუნიკაციის გაძლიერებას და გადაწყვეტილების მიღების პროცესში სამართლიანობის უზრუნველყოფას.¹⁰⁰

შედარებით-სამართლებრივი ანალიზი ცხადყოფს, რომ სხვადასხვა იურისდიქციაში თანდათან ყალიბდება კონსენსუსი, რომლის მიხედვითაც სასამართლო სამართალწარმოება სამედიცინო კონფლიქტებში უნდა დარჩეს უკიდურეს საშუალებად. ნეიტრალური მედიატორის ჩართულობით კომუნიკაციისა და მოლაპარაკების შესაძლებლობა ხშირად იძლევა ისეთ შედეგებს, რომლებიც უფრო ადეკვატურად ასახავს როგორც პაციენტთა, ისე ჯანდაცვის მომსახურების მიმწოდებელთა ინტერესებს. მიუხედავად იმისა, რომ მედიაციის სამართლებრივი ინფრასტრუქტურა მერყეობს სრულად ნებაყოფლობითიდან სავალდებულო მედიაციის მოდელამდე, მათი საერთო მიზანი არის ეფექტიანობის გაზრდა, ხარჯების შემცირება და ისეთი არამატერიალური შედეგების მიღწევა, როგორიცაა ბოდიშის გამოხატვა, ნდობის აღდგენა და პაციენტის უსაფრთხოების გაუმჯობესება.¹⁰¹

მედიაციის პოტენციალის სრულფასოვანი რეალიზებისთვის აუცილებელია სპეციალიზებული და კვალიფიციური მედიატორების მომზადება, ადვოკატებისა და კლინიცისტების შესაბამისი განათლება, აგრეთვე ისეთი პროცედურული მექანიზმების განვითარება, რომლებიც ძალაუფლები-სა და ინფორმაციული ასიმეტრიების დაბალანსებას უზრუნველყოფს.

სამომავლო პერსპექტივაში მოსალოდნელია მედიაციის როლის შემდგომი გაძლიერება სამედიცინო დავების გადაწყვეტაში. იგი წარმოადგენს მედიცინასა და სამართალში მიმდინარე უფრო

⁹⁸ National Health Service Resolution, Mediation in Healthcare Claims – an Evaluation, NHS Resolution, February 2020, 5. ხელმისაწვდომია: <<https://resolution.nhs.uk/wp-content/uploads/2020/02/NHS-Resolution-Mediation-in-healthcare-claims-an-evaluation.pdf#:~:text=launched%20a%20pilot%20to%20test,came%20to%20an%20end%20on%2022.02.2026>>.

⁹⁹ Sybbllis S., Mediation in the Health Care System: Creative Problem Solving, Pepperdine Dispute Resolution Law Journal, Vol.6, No.3, 2006, 499.

¹⁰⁰ Lioupi O., Kostoulas P., Griva K., Billinis C., Tsiamis C., Applications of Medical Mediation: A Systematic Review of Its Role in Healthcare Dispute Resolution and Bioethical Decision-Making, Healthcare, Vol.13, 2025, 3235, 10.

¹⁰¹ ბიჭია მ., მედიაციის პროცესის კონფიდენციალურობა და ეთიკური დილემები, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – ნელინდუელი 2023 (ორენოვანი გამოცემა), 12 (1), 9.

ფართო კულტურული ტრანსფორმაციის ნაწილს, რომელიც მოიაზრებს პატერნალისტური და დასურული მოდელიდან თანამშრომლობით და პაციენტზე ორიენტირებულ მიდგომაზე გადასვლას.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ ჯანდაცვის სფეროში მედიაცია ნათლად წარმოაჩენს, რომ სამართლიანი და ჰუმანური შედეგების მიღწევა შესაძლებელია კონსენსუსის საფუძველზე, კონფრონტაციული პროცესის მიღმა. მხარეები თავად მონაწილეობენ ისეთი გადაწყვეტის ფორმირებაში, რომელიც ხშირად უფრო ნიუანსირებულია და ურთიერთობისათვის უფრო მდგრადი, ვიდრე ფორმალური სასამართლო გადაწყვეტილება. სათანადო ინსტიტუციური მხარდაჭერის პირობებში მედიაციას შეუძლია უზრუნველყოს არა მხოლოდ დავების ეფექტიანი გადაწყვეტა, არამედ იმ ღირებულებების დაცვა, რომლებიც ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში არსებით მნიშვნელობას ატარებს. მისი შემდგომი განვითარება უკავშირდება მიზანს, რომ დავების მოგვარება იქცეს არა მხოლოდ კონფლიქტის დასრულების, არამედ უკეთესი ჯანდაცვისა და სამართლებრივი კულტურის ჩამოყალიბების საშუალებად.

ბიბლიოგრაფია:

1. საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, ვებგვერდი, 27/09/2019.
2. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, პარლამენტის უწყებანი, 47-48, 31/12/1997.
3. საქართველოს კანონი „ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“, პარლამენტის უწყებანი, 47-48, 31/12/1997.
4. საქართველოს კანონი „საქართველოს ზოგიერთ საკანონმდებლო აქტში ცვლილების შეტანის შესახებ“, ვებგვერდი, 111228090, 28/12/2011.
5. საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს საჯარო სამართლის იურიდიული პირის – სამედიცინო მედიაციის სამსახურის უფროსის 2013 წლის 5 თებებრვლის №10-20 ბრძანება „სამედიცინო მედიაციის პროცესის დებულების დამტკიცების შესახებ“.
6. განმარტებითი ბარათი „ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე“ განონპროექტზე.
7. განმარტებითი ბარათი „საქართველოს ზოგიერთ საკანონმდებლო აქტში ცვლილების შეტანის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე.
8. ბიჭია მ., მედიაციის პროცესის კონფიდენციალურობა და ეთიკური დილემები, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადური 2023 (ორენოვანი გამოცემა), 12 (1), 9.
9. უზნაძე ნ., ექიმის უმოქმედობით გამოწვეული ზიანის ანაზღაურების პრობლემატიკა სამედიცინო სამართალში, სამართლის ჟურნალი, No.1, 2025, 190, 202.
10. უზნაძე ნ., შეფასებითი და ხელშემწყობი მედიაციის კონცეპტუალური მოდელები და თანმდევი ეთიკური გამოწვევები, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადური 2024 (ორენოვანი გამოცემა), 13 (1), 36-37.
11. ჩიტაშვილი ნ., ბიჭია მ., ბარნაბიშვილი გ., განერელია აკ., ეგნატაშვილი დ., ყანდაშვილი ი. (რედ.), მედიაციის შესახებ საქართველოს კანონის კომენტარი, თბილისი, 2024, 156.
12. ჩიტაშვილი ნ., მედიაციის ეთიკის საფუძვლები, თბილისი, 2024, 60-61, 173-174, 279-294, 331.
13. ყანდაშვილი ი., მედიაცია, დავის გადაწყვეტის ეფექტური საშუალება (პრაქტიკული სახელმძღვანელო), თბილისი, 2022, 87.
14. Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on Certain Aspects of Mediation in Civil and Commercial Matters [2008] OJ L 136/3.
15. Antich F., The Italian Model of Mediation: An Update, International Bar Association, 2021.
16. Barbot J., Parizot I., Winance M., No-fault Compensation for Victims of Medical Injuries. Ten years of Implementing the French model, Health Policy, Vol. 114 (2-3), 2014, 236.
17. Dimitrov K, Miteva-Katrandzhieva T., Mediation in Healthcare: Enhancing Conflict Resolution Between Patients and Physicians Beyond the Courtroom, Cureus 16 (12), 2024, 1, 3, 4.
18. HOPE, Mediation in Healthcare, European Hospital and Healthcare Federation, December 2012, 4,5,7.
19. Indovina V., When Mandatory Mediation Meets the Adversarial Legal Culture of Lawyers: An Empirical Study in Italy, Harvard Negotiation Law Review, Vol.26, 2020, 70-71, 76.
20. Jigajinni M., Joseph C., Exploring Mediation Techniques for Resolving Private Healthcare Issues: An Overview, International Journal of Creative Research Thoughts, Vol.12, No.4, 2024, 305.

21. *Johansson H.*, The Swedish system for compensation of patient injuries, *Upsala Journal of Medical Sciences*, Vol. 115, No. 2, 2010, 88.
22. *Johnson S.W.*, Mediation as an Alternative Dispute Resolution Tool in Healthcare Malpractice, *International Journal of Novel Research in Healthcare and Nursing*, Vol.11, No.1, 2024, 270, 272.
23. *Kass J. S., Rose R. V.*, Medical Malpractice Reform – Historical Approaches, Alternative Models, and Communication and Resolution Programs, *American Medical Association Journal of Ethics*, Vol. 18, No. 3, 2016, 300, 303-304.
24. *Lee D.W.H., Lai P.B.S.*, The practice of mediation to resolve clinical, bioethical, and medical malpractice disputes, *Hong Kong Medical Journal*, Vol.21, No.6, 2015, 561-562.
25. *Lindsey J., Doyle M., Wazynska-Finck K.*, Navigating Conflict: The Role of Mediation in Healthcare disputes, *Clinical Ethics*, Vol.19, No.1, 2024, 26, 30-31.
26. *Lioupi O., Kostoulas P., Griva K., Billinis C., Tsiamis C.*, Applications of Medical Mediation: A Systematic Review of Its Role in Healthcare Dispute Resolution and Bioethical Decision-Making, *Healthcare*, Vol.13, 2025, 3235, 1, 2, 8, 10.
27. *McClay C.*, Mediation in Medical Treatment: A More Effective Way to Manage Disputes, *Catholic University Law Review*, Vol.68, No.3, 2019, 526, 535, 546.
28. *Morton H.*, Summary Medical Liability/Malpractice ADR and Screening Panels Statutes, National Conference of State Legislatures, 2021.
29. *Munuera Gómez P., Armadans Tremolosa I.*, Health mediation as an alternative means of conflict resolution in the practice of medicine in turbulent times: An update, *Medicina Clínica*, Vol.162, 2024, 29, 30.
30. National Arbitration Forum, *Mediating and Arbitrating Healthcare Disputes*, 2005, 1, 2, 3, 10, 11.
31. National Health Service Resolution, *Mediation in Healthcare Claims – an Evaluation*, NHS Resolution, February 2020.
32. *Šustek P., Holčapek T.*, Alternative Dispute Resolution in Medical Malpractice Disputes, *Proceedings of the 22nd International Scientific Conference on Economic and Social Development “Legal Challenges of Modern World”*, 2018, 235-237.
33. *Sybbliis S.*, Mediation in the Health Care System: Creative Problem Solving, *Pepperdine Dispute Resolution Law Journal*, Vol.6, No.3, 2006, 496, 498-499, 503, 505-506.
34. *Tepler A.*, The Case for Using ADR In Medical Malpractice Disputes, *New York University Annual Survey of American Law (forum)*, 2020, 7, 10-11.
35. *Halsey v Milton Keynes General NHS Trust* [2004] EWCA Civ 576.
36. The NHS Constitution for England, 2023 წლის 17 აგვისტოს მდგომარეობით.

NANA UZNADZE*

MEDIATION IN MEDICAL DISPUTES

In medical disputes, absolute rights such as life and health intersect with issues concerning professional liability, institutional accountability, and public trust in healthcare systems. Unlike ordinary civil disputes, such conflicts are of a particularly sensitive nature, as they concern vulnerable individuals, their physical and psychological well-being, and are further characterized by power and informational asymmetries between the parties. Their significance extends beyond the resolution of pecuniary or non-pecuniary claims and encompasses issues relating to the quality of medical services, the adequacy of institutional mechanisms, and the need for systemic improvement – matters that cannot always be comprehensively addressed within the framework of traditional adjudication.

Given the specific characteristics of medical disputes, mediation may serve as a mechanism that ensures not only a fair and informed resolution of the dispute but also the realization of patient autonomy and the consideration of a broader spectrum of claims, while simultaneously preserving the reputation and professional accountability of healthcare professionals. Moreover, mediation performs a therapeutic function in the context of restoring relationships.

The present paper aims, on the basis of comparative legal analysis, to assess the role of mediation in medical disputes, the frameworks of various legal systems, as well as its ethical aspects and practical perspectives.

Keywords: *medical dispute mediation, medical negligence, medical dispute, patient autonomy, therapeutic justice.*

1. Introduction

The development of medical relationships is constantly accompanied by conflicts;¹ this constitutes an irreversible process, insofar as the more complex and multifaceted the relationship, the greater the likelihood of error.² The resolution of medical disputes is associated with both legal and ethical challenges. Such conflicts are typically characterized by patients' claims for full restitution, which entail reputational and financial harm for physicians and medical institutions.³ Disputes of this nature are, as a rule, adjudicated through judicial proceedings; however, their examination is frequently protracted due to the necessity of expert assessment arising from the technical and professional specificity of the case.⁴ Such proceedings are associated with significant costs, fail to ensure adequate compensation for the patient, and undermine the patient's trust in medical personnel.⁵ Drawing from the example of Georgia, it is observed that "the limited practice of medical dispute litigation in Georgian courts does not indicate a low incidence of medical errors, but rather suggests that injured parties are not

* Doctoral Student and Visiting Lecturer at the Faculty of Law of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Deputy Director of the Clinical Trials Organization – "Global Clinical Trials Georgia" LLC.

¹ Lioupi O., Kostoulas P., Griva K., Billinis C., Tsiamis C., Applications of Medical Mediation: A Systematic Review of Its Role in Healthcare Dispute Resolution and Bioethical Decision-Making, *Healthcare*, Vol.13, 2025, 3235, 1.

² Sybbilis S., Mediation in the Health Care System: Creative Problem Solving, *Pepperdine Dispute Resolution Law Journal*, Vol.6, No.3, 2006, 496.

³ Lee D.W.H., Lai P.B.S., The practice of mediation to resolve clinical, bioethical, and medical malpractice disputes, *Hong Kong Medical Journal*, Vol.21, No.6, 2015, 561.

⁴ HOPE, Mediation in Healthcare, *European Hospital and Healthcare Federation*, December 2012, 5.

⁵ Dimitrov K., Miteva-Katrandzhieva T., Mediation in Healthcare: Enhancing Conflict Resolution Between Patients and Physicians Beyond the Courtroom, *Cureus* 16 (12), 2024, 1, 3.

turning to the judiciary to restore their violated rights. This may be explained by the fact that the existing legislation fails to provide adequate guarantees for their protection.⁶ This problem is evident in general, across other jurisdictions as well.⁷

In contrast, the legal systems of numerous countries rely on mediation as a flexible process for the voluntary resolution of disputes within a confidential setting. Mediation significantly reduces both costs and the duration of dispute resolution.⁸ For this reason, this mechanism of alternative dispute resolution is particularly supported by healthcare service providers and insurance companies, insofar as mediation constitutes an opportunity for them to address rising legal expenses.⁹

The advantage of mediation is particularly evident in light of the structural limitations of judicial adjudication. The difficulty of establishing physician liability and overcoming the high standard of proof,¹⁰ the duration of proceedings, and the significant emotional and financial costs complicate the effective resolution of disputes.¹¹ Moreover, traditional litigation frequently fails to take into account the emotional interests of the patient and his or her family¹² and does not adequately respond to systemic demands, such as, for example, the improvement of the quality of medical services.¹³

”Medical mediation has emerged as a collaborative, patient-centered alternative that utilizes neutral third-party facilitation to enhance dialog, mutual understanding, and consensus.”¹⁴ Within the framework of mediation, it is possible to reach agreement on matters that extend beyond mere monetary compensation (such as an apology or the revision of hospital policy), with the focus shifted from accusations to problem-solving. Mediation is a flexible and party-centered process that enables participants to retain control over the outcome and to tailor solutions to their specific needs.¹⁵ The confidential nature of the process makes it possible to create a safe environment for physicians, in which they may express regret or explain what went wrong without fear of legal liability,¹⁶ while patients are afforded the opportunity to articulate their feelings and priorities.¹⁷ Researches indicate that the informal and empathetic environment of mediation is capable of preserving the physician–patient relationship, in contrast to the adversarial nature of judicial proceedings, which are characterized by hostility and mistrust.¹⁸

For the purposes of the present study, it is important to define the content of “medical disputes.” This notion encompasses disputes arising from erroneous medical conduct and medical negligence (including errors in diagnosis, treatment, or the failure to obtain informed consent in an appropriate manner, among others).¹⁹

The aim of this paper is to assess the effectiveness of mediation as a mechanism of alternative dispute resolution in the context of medical disputes. The paper analyzes the legal frameworks existing in various

⁶ *Uznadze N.*, The Problematic Aspects of Compensation for Damage Caused by a Doctor’s Omission in Medical Law, *Journal of Law*, No.1, 2025, 202 (in Georgian).

⁷ *Sybbilis S.*, Mediation in the Health Care System: Creative Problem Solving, *Pepperdine Dispute Resolution Law Journal*, Vol.6, No.3, 2006, 496.

⁸ *Kass J. S., Rose R. V.*, Medical Malpractice Reform – Historical Approaches, Alternative Models, and Communication and Resolution Programs, *American Medical Association Journal of Ethics*, Vol. 18, No. 3, 2016, 303 – 304.

⁹ National Arbitration Forum, *Mediating and Arbitrating Healthcare Disputes*, 2005, 1.

¹⁰ *Lee D.W.H., Lai P.B.S.*, The practice of mediation to resolve clinical, bioethical, and medical malpractice disputes, *Hong Kong Medical Journal*, Vol.21, No.6, 2015, 562.

¹¹ *Dimitrov K, Miteva-Katrandzhieva T.*, Mediation in Healthcare: Enhancing Conflict Resolution Between Patients and Physicians Beyond the Courtroom, *Cureus* 16 (12), 2024, 4.

¹² *McClay C.*, Mediation in Medical Treatment: A More Effective Way to Manage Disputes, *Catholic University Law Review*, Vol.68, No.3, 2019, 535.

¹³ *Sybbilis S.*, Mediation in the Health Care System: Creative Problem Solving, *Pepperdine Dispute Resolution Law Journal*, Vol.6, No.3, 2006, 496.

¹⁴ *Lioupi O., Kostoulas P., Griva K., Billinis C., Tsiamis C.*, Applications of Medical Mediation: A Systematic Review of Its Role in Healthcare Dispute Resolution and Bioethical Decision-Making, *Healthcare*, Vol.13, 2025, 3235, 2.

¹⁵ *Dimitrov K, Miteva-Katrandzhieva T.*, Mediation in Healthcare: Enhancing Conflict Resolution Between Patients and Physicians Beyond the Courtroom, *Cureus* 16 (12), 2024, 1.

¹⁶ *Sybbilis S.*, Mediation in the Health Care System: Creative Problem Solving, *Pepperdine Dispute Resolution Law Journal*, Vol.6, No.3, 2006, 498.

¹⁷ *Tepler A.*, The Case for Using ADR In Medical Malpractice Disputes, *New York University Annual Survey of American Law* (forum), 2020, 10.

¹⁸ *Ibid.*

¹⁹ *Kass J. S., Rose R. V.*, Medical Malpractice Reform – Historical Approaches, Alternative Models, and Communication and Resolution Programs, *American Medical Association Journal of Ethics*, Vol. 18, No. 3, 2016, 300.

jurisdictions, the ethical challenges accompanying the mediation process in medical disputes, and its practical perspective.

2. Normative Models of Medical Dispute Mediation

On a global scale, legal systems increasingly employ mediation in private law disputes, taking into account diverse models and forms of regulation.

2.1. USA

In the United States, the costs associated with the judicial resolution of disputes arising in the field of healthcare are linked to colossal figures.²⁰ It was precisely this circumstance that, to a certain extent, encouraged institutions, their employees, and patients to turn to alternative forms of dispute resolution.²¹ The establishment of medical mediation as a standard practice in the United States dates back to the second half of the twentieth century, when the model of “bioethics mediation” emerged, aiming to resolve complex medical disputes through the involvement of a neutral third party.²²

In the United States, mediation constitutes an integral, yet predominantly voluntary component of the process for resolving medical disputes. No federal statute provides for mandatory mediation in medical disputes; however, in 27 states, the use of mediation or arbitration in medical disputes is regulated at the state level.²³ Judges are authorized to transfer cases to mediation in order to alleviate the burden on the courts and to facilitate settlement. In practice, parties generally engage in mediation after filing a claim in court but prior to the commencement of substantive proceedings, often upon judicial recommendation or on the basis of the parties’ own agreement.²⁴

In 17 jurisdictions within the United States, in addition to mediation, a system of pre-trial screening panels operates, composed of experts and tasked with the assessment of claims related to medical malpractice.²⁵ This mechanism constitutes another form of alternative dispute resolution, aimed at filtering claims and facilitating settlement.

Within the systems of medical institutions, innovative approaches are also observed that aim to integrate mediation into the management of complaints related to medical errors. For example, certain medical institutions have developed Communication and [Dispute] Resolution Programs (CRPs), which encourage open and transparent communication with patients and their family members.²⁶ Although such programs do not constitute mediation in the strict procedural sense, they clearly reflect a political and conceptual shift within the healthcare system toward settlement-, dialogue-, and consensus-oriented resolution, fully corresponding to the pathos of mediation. As scholars note, such interest-based approaches simultaneously promote patient satisfaction and reduce defensive medical practices on the part of clinicians.²⁷

It is noteworthy that numerous insurance companies regularly employ mediation as one of the stages in the handling of claims. Insurance companies frequently incorporate mediation clauses into agreements and contracts related to the provision of healthcare services.²⁸

²⁰ National Arbitration Forum, *Mediating and Arbitrating Healthcare Disputes*, 2005, 1.

²¹ *Sybbilis S.*, *Mediation in the Health Care System: Creative Problem Solving*, *Pepperdine Dispute Resolution Law Journal*, Vol.6, No.3, 2006, 503.

²² *Lioupi O., Kostoulas P., Griva K., Billinis C., Tsiamis C.*, *Applications of Medical Mediation: A Systematic Review of Its Role in Healthcare Dispute Resolution and Bioethical Decision-Making*, *Healthcare*, Vol.13, 2025, 3235, 2.

²³ *Morton H.*, *Summary Medical Liability/Malpractice ADR and Screening Panels Statutes*, National Conference of State Legislatures, 2021, accessible at: <<https://www.ncsl.org/financial-services/medical-liability-malpractice-adr-and-screening-panels-statutes>> [22.02.2026].

²⁴ National Arbitration Forum, *Mediating and Arbitrating Healthcare Disputes*, 2005, 2.

²⁵ *Morton H.*, *Summary Medical Liability/Malpractice ADR and Screening Panels Statutes*, National Conference of State Legislatures, 2021, accessible at: <<https://www.ncsl.org/financial-services/medical-liability-malpractice-adr-and-screening-panels-statutes>> [22.02.2026].

²⁶ *Kass J. S., Rose R. V.*, *Medical Malpractice Reform – Historical Approaches, Alternative Models, and Communication and Resolution Programs*, *American Medical Association Journal of Ethics*, Vol. 18, No. 3, 2016, 303.

²⁷ *Tepler A.*, *The Case for Using ADR In Medical Malpractice Disputes*, *New York University Annual Survey of American Law (forum)*, 2020, 7.

²⁸ National Arbitration Forum, *Mediating and Arbitrating Healthcare Disputes*, 2005, 1-2.

In summary, it should be noted that the legal framework of the United States promotes mediation in medical disputes through various legislative regulations, court rules, and institutional practices, without introducing a component of mandatory participation. As a result, the majority of medical disputes are resolved outside the courts; however, the effectiveness of mediation outcomes is clearly reflected in the data of various empirical studies. For example, a 13-year analysis of the University of Florida Health system demonstrated that the settlement rate within its mediation program reached 74.4%.²⁹

2.2. United Kingdom

The United Kingdom likewise relies on mediation in the resolution of medical disputes; however, its legal culture and the structure of its healthcare system differ. In England and Wales, medical negligence disputes are adjudicated by the courts, yet the courts encourage the use of alternative dispute resolution methods in accordance with the Civil Procedure Rules and the pre-action protocol for the resolution of clinical disputes, which expressly directs parties to consider mediation at an early stage. The introduction of such protocols began in the 2000s; for example, in the United Kingdom, a protocol was developed for disputes arising from paediatric treatment.³⁰ There is no rule providing for mandatory mediation; however, a landmark case concerning mediation was *Halsey v. Milton Keynes General NHS Trust*, in which the court held that compelling mediation would infringe the right of access to the courts. At the same time, the court emphasized that an unreasonable refusal to engage in mediation may justify the imposition of sanctions, even where the proceedings ultimately conclude in favor of the refusing party.³¹ Through this precedent, the English legal system took significant steps in favor of mediation and encouraged parties to approach alternative dispute resolution mechanisms in good faith.

Outside the courts, the National Health Service (NHS) has taken proactive steps to integrate mediation into the management of medical disputes.³² The NHS has developed centralized mechanisms aimed at facilitating settlement. It is noteworthy that in 2014, the NHS Litigation Authority initiated a mediation service through a successful pilot program, within the framework of which 81% of the cases in which mediation was offered concluded in settlement.³³ Following the success of this project, mediation assumed a permanent character, as a result of which the NHS contracted specialist mediation providers to manage cases related to medical negligence brought against the NHS.³⁴ The English experience demonstrates that even in the absence of a formal mandate, institutional support significantly promotes the use of mediation. It should be separately noted that mediation is of equal significance for healthcare service providers; accordingly, they increasingly seek to develop policies for alternative dispute resolution, employ appropriately qualified personnel, and incorporate mediation into contractual arrangements.³⁵

In summary, the United Kingdom adheres to a voluntary model of mediation. The legal system promotes the use of mediation in cases of clinical negligence through both incentive-based and sanction-based mechanisms. The structured model of the NHS demonstrates how a large healthcare organization can make mediation an integral component of medical dispute management, aimed at reducing litigation costs and restoring the relationship between patients and medical personnel.

²⁹ *Johnson S.W.*, Mediation as an Alternative Dispute Resolution Tool in Healthcare Malpractice, *International Journal of Novel Research in Healthcare and Nursing*, Vol.11, No.1, 2024, 270.

³⁰ *Lioupi O., Kostoulas P., Griva K., Billinis C., Tsiamis C.*, Applications of Medical Mediation: A Systematic Review of Its Role in Healthcare Dispute Resolution and Bioethical Decision-Making, *Healthcare*, Vol.13, 2025, 3235, 2.

³¹ *Halsey v Milton Keynes General NHS Trust* [2004] EWCA Civ 576.

³² The National Health Service is a publicly funded healthcare system in England and constitutes one of the four National Health Service systems within the United Kingdom. It is financed by the state through general taxation and national insurance contributions, and provides healthcare services to all residents of the United Kingdom, the majority of which are delivered free of charge at the point of use. See: *The NHS Constitution for England*, updated on August 17, 2023, accessible at: <<https://www.gov.uk/government/publications/the-nhs-constitution-for-england/the-nhs-constitution-for-england>> [22.02.2026].

³³ *National Health Service Resolution, Mediation in Healthcare Claims – an Evaluation*, NHS Resolution, February 2020, 5. Accessible at: <<https://resolution.nhs.uk/wp-content/uploads/2020/02/NHS-Resolution-Mediation-in-healthcare-claims-an-evaluation.pdf#:~:text=launched%20a%20pilot%20to%20test,came%20to%20an%20end%20on>> [22.02.2026].

³⁴ *Ibid.*

³⁵ *National Arbitration Forum, Mediating and Arbitrating Healthcare Disputes*, 2005, 10-11.

2.3. Europe

The development of mediation in medical disputes across European countries has been influenced both by domestic reforms and by international mechanisms, such as the European Union Directive on Mediation.³⁶ The Directive required Member States to promote mediation in order to ensure the enforceability of mediated settlements. Accordingly, many European countries adopted legislation to facilitate mediation, and this development extended to medical disputes as well. From the perspective of legislative regulation, diversity exists: in certain countries, including Belgium, France, Hungary, Luxembourg, and Slovenia, mediation in medical disputes is governed by special legislation regulating medical relationships.³⁷

In Italy, Legislative Decree adopted in 2010 defined mediation as a prerequisite for recourse to the courts in certain civil disputes, including cases related to medical malpractice.³⁸ This model of mandatory mediation was subsequently declared unconstitutional by the Constitutional Court, as a result of which amendments introduced in 2013 mitigated the mandatory character of the model and imposed upon the parties the obligation to attend at least one informational (introductory) meeting.³⁹ Accordingly, under the current regulation, in disputes falling within the categories defined by law (including medical disputes), the parties are required to attend an initial mediation session conducted with the participation of a certified mediator, after which they retain the right to decide whether to continue mediation or proceed to judicial adjudication.⁴⁰ Judges are likewise empowered to refer ongoing cases to mediation.

In France, the Act of 4 March 2002 on Patients' Rights introduced a no-fault compensation scheme, enabling injured patients to seek compensation outside traditional fault-based litigation.⁴¹ Similarly, in Scandinavian countries, such as Sweden, no-fault patient insurance systems have been in operation since 1975, providing compensation for medical injury without the need to establish negligence.⁴² Such no-fault liability systems effectively reduce the necessity for mediation or judicial proceedings; however, these no-fault compensation schemes apply exclusively to specific cases expressly provided for by law.

In Spain, mediation is regulated by the Law on Mediation in Civil and Commercial Matters and other supplementary provisions, and a prospective trend is observable toward the possible introduction of mediation as a mandatory prerequisite to judicial proceedings.⁴³

Overall, the European experience demonstrates a clear practice of promoting mediation, implemented within both mandatory and voluntary mediation models.

2.4. Georgia

As of today, pursuant to the Civil Procedure Code of Georgia, any dispute may be referred to mediation by the court upon the consent of the parties, which includes disputes arising from medical relationships.⁴⁴ The parties are likewise free, on their own initiative and on the basis of mutual agreement, to engage in private mediation.⁴⁵

³⁶ Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on Certain Aspects of Mediation in Civil and Commercial Matters [2008] OJ L 136/3.

³⁷ HOPE, Mediation in Healthcare, European Hospital and Healthcare Federation, December 2012, 10.

³⁸ Antich F., The Italian Model of Mediation: An Update, International Bar Association, 2021, accessible at: <<https://www.ibanet.org/the-italian-model-of-mediation-an-update#:~:text=drew%20the%20most%20attention%C2%A0by%20far,wills%20and%20testaments%2C%20and%20others>> [22.02.2026].

³⁹ Indovina V., When Mandatory Mediation Meets the Adversarial Legal Culture of Lawyers: An Empirical Study in Italy, Harvard Negotiation Law Review, Vol.26, 2020, 70-71, 76.

⁴⁰ Antich F., The Italian Model of Mediation: An Update, International Bar Association, 2021, accessible at: <<https://www.ibanet.org/the-italian-model-of-mediation-an-update#:~:text=drew%20the%20most%20attention%C2%A0by%20far,wills%20and%20testaments%2C%20and%20others>> [22.02.2026].

⁴¹ Barbot J., Parizot I., Winance M., No-fault Compensation for Victims of Medical Injuries. Ten years of Implementing the French model, Health Policy, Vol. 114 (2-3), 2014, 236.

⁴² Johansson H., The Swedish system for compensation of patient injuries, Upsala Journal of Medical Sciences, Vol. 115, No. 2, 2010, 88.

⁴³ Munuera Gómez P., Armadans Tremolosa I., Health mediation as an alternative means of conflict resolution in the practice of medicine in turbulent times: An update, Medicina Clínica, Vol.162, 2024, 29.

⁴⁴ Civil Procedure Code of Georgia, Parliamentary Gazette, 47-48, 31/12/1997, sub-paragraph “d“, paragraph 1, article 187³.

It is noteworthy that, at the early stages of the development of mediation, when the institution of mediation was first incorporated into the Civil Procedure Code of Georgia⁴⁶ and the Law of Georgia “On Mediation” had not yet entered into force, provisions concerning medical mediation were introduced by the Law of Georgia “On Health Care.”⁴⁷ A Medical Mediation Service was established, the competence of which extended to disputes arising after 1 March 2012⁴⁸ between a patient and an insurance organization, between an insurance organization and a healthcare service provider, as well as between a patient and a healthcare service provider, in cases where medical services were delivered within the framework of a relevant state, local, or autonomous republic budget-funded healthcare service or health insurance program.⁴⁹

Notwithstanding its designation, the mediation process conducted by the Medical Mediation Service differed from classical mediation. First, specific subjects were defined (the patient, the insurance company, and/or the healthcare service provider) who could participate in the process.⁵⁰ Moreover, instead of the parties themselves reaching a settlement, a decision or recommendation in such disputes was issued by the LEPL “Medical Mediation Service.” In particular, where a contract or independent agreement existed between the parties concerning the examination of the dispute by the Medical Mediation Service, the decision adopted by the Service had binding force.⁵¹ In the absence of such an agreement, the Service issued a recommendation, which was voluntary in nature; if the parties failed to reach agreement, the substantive examination of the dispute would proceed before the court.⁵²

As noted in the Explanatory Note to the legislative act, the relevance of this initiative was prompted by the need to regulate relationships arising between the patient, the medical institution, and the insurance organization, insofar as “the vast majority of healthcare programs consisted of insurance programs, within the framework of which medical services for beneficiaries of state programs were financed through an insurance voucher,”⁵³ while the stated objective of the draft law was “the clear delineation of state policy and competences in the medical field, [...] as well as the institutionalization of the functions of the regulatory body overseeing medical activity.”⁵⁴

The Medical Mediation Service functioned only until 2015, as the introduction of the Universal Health Care Program eliminated the need for its continued operation. Its functions, insofar as they concerned communication between the patient and the medical institution, were assumed by the Social Service Agency, while the relationship between the patient and the insurance organization became subject to regulation under the Law of Georgia on Insurance and other normative acts.⁵⁵

3. Ethical Aspects of Medical Dispute Mediation

Mediation of disputes arising in the field of healthcare is associated with distinct ethical challenges, given the sensitive context of health, life, and professional responsibility.⁵⁶ In such cases, not only legal rights are at

⁴⁵ The law of Georgia on “Mediation”, website, 27/09/2019, sub-paragraph “c”, article 2.

⁴⁶ The Law of Georgia on “Amendments to Certain Legislative Acts of Georgia”, website, 111228090, 28/12/2011, paragraph 7, article 2.

⁴⁷ The Law of Georgia on “Health Care”, Parliamentary Gazette, 47-48, 31/12/1997, as of December 28, 2011, paragraph 1, article 16¹.

⁴⁸ Order No. 10-20o of 5 February 2013 of the Head of the Legal Entity of Public Law – Medical Mediation Service of the Ministry of Labour, Health and Social Affairs of Georgia, “on the Approval of the Regulation on the Medical Mediation Process”, paragraph 1, article 3.

⁴⁹ The Law of Georgia on “Health Care”, Parliamentary Gazette, 47-48, 31/12/1997, as of December 28, 2011, paragraph 1, article 16¹.

⁵⁰ Order No. 10-20o of 5 February 2013 of the Head of the Legal Entity of Public Law – Medical Mediation Service of the Ministry of Labour, Health and Social Affairs of Georgia, “on the Approval of the Regulation on the Medical Mediation Process”, sub-paragraph “d”, article 2.

⁵¹ Ibid, sub-paragraph “a”, paragraph 2, article 3.

⁵² Ibid, sub-paragraph “b”, paragraph 2, article 3.

⁵³ Explanatory Note to the Draft Law on Amendments to the Law of Georgia on “Health Care”, paragraph “a.a”. accessible at: <<https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/59584>> [22.02.2026].

⁵⁴ Explanatory Note to the Draft Law of Georgia on “Amendments to Certain Legislative Acts of Georgia”, paragraph “a.b.” accessible at: <<https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/37654>>

⁵⁵ Explanatory Note to the Draft Law on Amendments to the Law of Georgia on “Health Care”, paragraph “a.a”. accessible at: <<https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/59584>> [22.02.2026].

⁵⁶ *Lindsey J., Doyle M., Wazynska-Finck K.*, Navigating Conflict: The Role of Mediation in Healthcare disputes, *Clinical Ethics*, Vol.19, No.1, 2024, 26.

stake, but also moral obligations – such as the physician’s duty of candor and the patient’s aspiration toward informedness and accountability.

3.1. Patient Autonomy

One of the ethical advantages inherent in mediation is the opportunity it affords patients to engage in direct communication with physicians.⁵⁷ In judicial proceedings, patients, as plaintiffs, are constrained by procedural rules and the strategic decisions of legal representatives, and their personal stories are reduced to technical evidence. By contrast, mediation constitutes a space in which apology and explanation are possible, and where the emotional and informational needs of claimants may be addressed.⁵⁸ In the context of mediation, the principle of informed consent, which is so essential to any medical relationship, is elevated to a paramount value, since beyond the content or classification of the underlying relationship, mediation is oriented toward enabling the participating subject to make an informed decision.⁵⁹ Information, self-determination, conscious decision-making, and the ability to exercise control over the outcome of the process are elements that ensure the protection of patient autonomy within mediation. “An autonomous decision reflects the values that are prioritized and preferred by the party and thus constitutes an imprint expressive of the party’s personality and self-identity. It is precisely due to the broad operation of the principle of self-determination and autonomy that mediation is often referred to as justice for people.”⁶⁰

Ethical mediation practice requires that patients be afforded the opportunity to clarify their own interests. In certain cases, the primary objective of patients is not the receipt of compensation, but rather the acknowledgment of responsibility and the assurance that a similar occurrence will not recur.⁶¹ The informal setting of mediation is well suited to such types of demands. This may be perceived as restorative justice within the healthcare sector, oriented toward the preservation of relationships and the prevention of future harm.⁶²

3.2. Fairness and Imbalance of Power

One of the ethical issues concerns whether mediation is fair to vulnerable parties, particularly patients, who may be traumatized, situated in an informational vacuum, or in a financially disadvantaged position.⁶³ It is pertinent to consider whether mediation ensures fair outcomes in medical disputes, and what constitutes the criterion for assessing fairness.

Mediation may result in insufficient compensation for the patient (where patients agree to less than they would receive in the event of full success before a court) or in inconsistent outcomes that depend more on negotiation skills than on the objective merits of the case. On the other hand, it must also be taken into account that, statistically, the majority of claimants in medical disputes are unsuccessful in court and receive no compensation at all.⁶⁴ Mediation also provides the opportunity to take into consideration the interests and needs of the parties. For example, a patient in a grave condition may prioritize prompt compensation, whereas the court is confined to legal norms and cannot respond to individualized needs. Here, an element of autonomy emerges within the concept of fairness: mediation enables the parties themselves to determine what they regard as a fair outcome, which may be understood as the realization of individualized justice, even where it departs from the formal norms of law.⁶⁵

⁵⁷ *Tepler A.*, The Case for Using ADR In Medical Malpractice Disputes, New York University Annual Survey of American Law (forum), 2020, 7.

⁵⁸ *HOPE*, Mediation in Healthcare, European Hospital and Healthcare Federation, December 2012, 6.

⁵⁹ *Chitashvili N., Bichia M., Barnabishvili G., Gatsereia Ak., Egnatashvili D., Kandashvili I. (ed.)*, Commentary on the Law of Georgia on Mediation, Tbilisi, 2024, 156 (in Georgian).

⁶⁰ *Chitashvili N.*, Fundamentals of the Mediation Ethics, Tbilisi, 2024, 173-174 (in Georgian).

⁶¹ *Tepler A.*, The Case for Using ADR In Medical Malpractice Disputes, New York University Annual Survey of American Law (forum), 2020, 11.

⁶² *Sybbilis S.*, Mediation in the Health Care System: Creative Problem Solving, Pepperdine Dispute Resolution Law Journal, Vol.6, No.3, 2006, 496.

⁶³ *Johnson S.W.*, Mediation as an Alternative Dispute Resolution Tool in Healthcare Malpractice, International Journal of Novel Research in Healthcare and Nursing, Vol.11, No.1, 2024, 272.

⁶⁴ *Kass J. S., Rose R. V.*, Medical Malpractice Reform – Historical Approaches, Alternative Models, and Communication and Resolution Programs, American Medical Association Journal of Ethics, Vol. 18, No. 3, 2016, 300.

⁶⁵ *Chitashvili N.*, Fundamentals of the Mediation Ethics, Tbilisi, 2024, 331 (in Georgian).

In medical disputes, patients confront institutions that possess greater resources and experience. There exists a risk that such an imbalance of power may be exacerbated within mediation, which lacks the formal protective mechanisms characteristic of judicial proceedings. In such circumstances, it constitutes the mediator's ethical obligation to neutralize the process through the application of appropriate mediation techniques.⁶⁶ Patients must not be subjected to pressure to consent to an unfair agreement behind closed doors. Ensuring fairness and balancing disparities of power represent significant ethical duties of the mediator within the mediation process. The fulfillment of these duties must be secured by allocating equal time to all participants, encouraging consultation with legal representatives, avoiding technical medical terminology, and employing other appropriate mechanisms.⁶⁷

In many cases, patients are represented in mediation by legal counsel, whose duty is to provide appropriate legal support to the parties and to eliminate informational imbalances. However, ethical mediation practice requires that the mediator serve as the principal regulator of power dynamics. Within the mediator's arsenal of authority are techniques such as the use of private meeting formats, the inclusion of all decision-makers, the recommendation to obtain legal advice, the conduct of reality testing, and other measures, through which the mediator may balance the process.⁶⁸

3.3. Confidentiality vs Transparency

Within the mediation process of medical disputes, the standard of confidentiality performs an ethically ambivalent function. On the one hand, it fosters candor and openness, encouraging the patient to express feelings without fear, while enabling the physician to acknowledge error.⁶⁹ The confidential nature of mediation safeguards reputation⁷⁰ and serves as a significant motivator for the parties, particularly healthcare professionals, to speak openly and transparently.⁷¹ On the other hand, where a medical error is serious, ensuring confidentiality of that fact may undermine the public interest in terms of the accountability of medical institutions and the safety of medical care.⁷² In this respect, a limitation of mediation lies in the absence of precedent-setting capacity,⁷³ as disputes of the same type may continue to recur.⁷⁴ For example, in the case of a physician who repeatedly commits medical errors and resolves each potential dispute through mediation, the broader public may remain uninformed. Whereas a public judicial proceeding may reveal a physician's incompetence or accelerate systemic reform, within the framework of mediation such facts may remain concealed in the event of settlement. Ethically, this gives rise to challenges from the perspective of fairness and transparency. Society has a legitimate interest in potential risks within the healthcare sector. The confidential nature of mediation, while potentially beneficial for the resolution of individual cases, may inadvertently exclude the accountability of medical institutions before the public.

In response to this challenge, mediation may balance confidentiality with mechanisms of accountability. Within the framework of a mediated settlement, it may be stipulated that the medical institution undertake obligations to ensure systemic reform, including amendments to policies and protocols designed to mitigate potential risks in the future.

⁶⁶ *McClay C.*, Mediation in Medical Treatment: A More Effective Way to Manage Disputes, *Catholic University Law Review*, Vol.68, No.3, 2019, 546.

⁶⁷ *Lindsey J., Doyle M., Wazyńska-Finck K.*, Navigating Conflict: The Role of Mediation in Healthcare disputes, *Clinical Ethics*, Vol.19, No.1, 2024, 31.

⁶⁸ *Chitashvili N.*, Fundamentals of the Mediation Ethics, Tbilisi, 2024, 279 – 294 (in Georgian).

⁶⁹ *Kandashvili I.*, Mediation, Mediation, An Effective Means of Dispute Resolution, (practical guide), Tbilisi, 2022, 87 (in Georgian).

⁷⁰ *Johnson S.W.*, Mediation as an Alternative Dispute Resolution Tool in Healthcare Malpractice, *International Journal of Novel Research in Healthcare and Nursing*, Vol.11, No.1, 2024, 272.

⁷¹ *Sybbilis S.*, Mediation in the Health Care System: Creative Problem Solving, *Pepperdine Dispute Resolution Law Journal*, Vol.6, No.3, 2006, 505.

⁷² *Ibid.*, 506.

⁷³ *Jigajinni M., Joseph C.*, Exploring Mediation Techniques for Resolving Private Healthcare Issues: An Overview, *International Journal of Creative Research Thoughts*, Vol.12, No.4, 2024, 305.

⁷⁴ *Sybbilis S.*, Mediation in the Health Care System: Creative Problem Solving, *Pepperdine Dispute Resolution Law Journal*, Vol.6, No.3, 2006, 506.

3.4. Ethical Obligations of the Mediator in the Process of Medical Dispute Mediation.

For mediators, a specific system of ethical standards governs the mediation process, typically regulated in professional codes of conduct. In the context of medical disputes, particular emphasis must be placed on the ethical obligations of competence, impartiality, the assurance of equal procedural opportunities, self-determination, and confidentiality.

Ensuring equality between the parties constitutes one of the mediator's significant ethical obligations in the management of the mediation process, particularly given that, as previously noted, disputes of this nature are characterized by the presence of a weaker party – the patient who lacks the requisite professional knowledge to adequately protect his or her interests. Moreover, in order to facilitate the parties' self-determination, it is essential that the mediator possess sufficient competence in medical matters to comprehend the substance of the dispute and to formulate appropriate questions, thereby indicating the necessity of specialized training and the ethical duty of competence. This encompasses both procedural and subject-matter competence.⁷⁵

From an ethical perspective, the mediator is prohibited from providing advice, as this may constitute a breach of the duty of neutrality. At the same time, the mediator is obliged to ensure that the parties have access to the information or expert assessment necessary to make an informed decision. Neutrality does not equate to passivity: mediators in medical disputes must manage the dynamics of the process in a manner that prevents the exploitation of the weaker party. They often perform an ethical balancing function to ensure that the process itself complies with the principles of good faith negotiation.

In conclusion, it may be stated that the mediation process in medical disputes is likewise accompanied by ethical challenges; however, these are manageable. When properly implemented, mediation ensures patient autonomy and facilitates an informed, self-determination-based, and fair resolution.

4. Practical Advantages of Mediation in Medical Disputes

Alongside the assessment of the legal framework and ethical challenges, it is important to evaluate the effectiveness of mediation in medical disputes from the perspective of practical outcomes.

4.1. Procedure

The advantage of mediation is also manifested in the alleviation of procedural complexities. In judicial proceedings, the burden of proof is particularly difficult for the patient due to limited professional knowledge. It must also be taken into account that medical opinions, which play a crucial role in the evidentiary process, may be biased, and the attitude of experts is often characterized by collegiality.⁷⁶ Consequently, the reluctance of expert witnesses to participate in court proceedings or to issue opinions further complicates the process.⁷⁷ Mediation is more accessible for the patient, as it does not require compliance with such stringent evidentiary standards.

4.2. Expenses

One of the most significant advantages of mediation lies in its capacity to ensure substantial savings of time and financial resources in comparison with judicial proceedings. Studies and evaluations of various programs consistently demonstrate that cases resolved through mediation are concluded more swiftly and at considerably lower cost (including attorneys' fees, court expenses, and related expenditures) than under conditions of full judicial adjudication.

⁷⁵ The ethical obligation of competence does not merely entail compliance with the professional competency requirements prescribed by legislation; rather, the mediator is under a duty to assess whether he or she possesses the qualification, knowledge, and relevant subject-matter expertise necessary for the proper conduct of the specific mediation process. See additionally: *Chitashvili N.*, *Fundamentals of the Mediation Ethics*, Tbilisi, 2024, 60-61 (in Georgian).

⁷⁶ *Uznadze N.*, *The Problematic Aspects of Compensation for Damage Caused by a Doctor's Omission in Medical Law*, *Journal of Law*, No.1, 2025, 190 (in Georgian).

⁷⁷ *Dimitrov K, Miteva-Katrandzhieva T.*, *Mediation in Healthcare: Enhancing Conflict Resolution Between Patients and Physicians Beyond the Courtroom*, *Cureus* 16 (12), 2024, 3.

Irrespective of the subject matter of the dispute, the costs associated with court litigation significantly exceed those of the mediation process. According to one study conducted to analyze the outcomes of medical mediation disputes, the total cost of mediation amounted to only 25% of the costs of court proceedings.⁷⁸

4.3. Time

It should be separately noted that the timeframes for dispute resolution within mediation are significantly shorter. Following the introduction of an early mediation program at the Veterans Affairs Medical Center in Lexington, the average time required for resolving disputes was reduced from 2–4 years to 2–4 months, clearly demonstrating the effectiveness of mediation in terms of both time and resource efficiency.⁷⁹ In European Union countries, the total average number of days required for judicial proceedings was 566, whereas the corresponding average duration in mediation was 43 days, a similarly marked disparity is observable in the comparative costs of litigation and mediation.⁸⁰ Data from the University of Michigan indicate that, following the introduction of a mediation-based Communication and Resolution Program (CRP), both the number of court cases and the duration of dispute resolution significantly decreased.⁸¹ It should be emphasized that, particularly with respect to vulnerable groups such as injured patients, the time efficiency of mediation ensures that their stress⁸² and trauma are not prolonged and that they are able to obtain satisfaction of their interests more promptly.⁸³

4.4. Safety and Accountability

Another practically significant benefit of mediation lies in its impact on patient safety and on relationships with healthcare service providers. It should be noted that, in most cases, the initiation of a claim by patients is prompted by a breakdown in the relationship between the healthcare provider and the patient, as well as by improper⁸⁴ or incomplete communication.⁸⁵ Since mediation places emphasis on examining what went wrong, it frequently reveals systemic problems (for example, unclear hospital protocols) and encourages the institution to undertake corrective measures. In the context of judicial proceedings, internal reviews concerning errors are generally conducted against the backdrop of fear of liability, whereas mediation creates an environment in which, for example, a surgeon may apologize for the improper performance of a procedure, and a hospital representative may explain that physicians will undergo retraining and that new systems will be introduced to prevent similar incidents. Such undertakings may, and desirably should, be reflected in the mediated settlement. It is also noteworthy that the right to be heard pertains not only to patients but also to medical professionals, for whom mediation provides an opportunity to present their version of events without fear of liability or pressure.⁸⁶

The court is not a forum in which healthcare service providers may offer quality improvements or corrective measures,⁸⁷ extend an apology, or propose non-pecuniary remedies⁸⁸ that cannot be obtained through judicial proceedings.⁸⁹

⁷⁸ National Arbitration Forum, *Mediating and Arbitrating Healthcare Disputes*, 2005, 3.

⁷⁹ *Kass J. S., Rose R. V.*, Medical Malpractice Reform – Historical Approaches, Alternative Models, and Communication and Resolution Programs, *American Medical Association Journal of Ethics*, Vol. 18, No. 3, 2016, 304.

⁸⁰ *Šustek P., Holčapek T.*, Alternative Dispute Resolution in Medical Malpractice Disputes, *Proceedings of the 22nd International Scientific Conference on Economic and Social Development “Legal Challenges of Modern World”*, 2018, 236-237.

⁸¹ *Kass J. S., Rose R. V.*, Medical Malpractice Reform – Historical Approaches, Alternative Models, and Communication and Resolution Programs, *American Medical Association Journal of Ethics*, Vol. 18, No. 3, 2016, 304.

⁸² *HOPE*, *Mediation in Healthcare*, European Hospital and Healthcare Federation, December 2012, 4.

⁸³ *Sybbilis S.*, *Mediation in the Health Care System: Creative Problem Solving*, *Pepperdine Dispute Resolution Law Journal*, Vol.6, No.3, 2006, 506.

⁸⁴ *Lee D.W.H., Lai P.B.S.*, The practice of mediation to resolve clinical, bioethical, and medical malpractice disputes, *Hong Kong Medical Journal*, Vol.21, No.6, 2015, 561.

⁸⁵ *Dimitrov K, Miteva-Katrandzhieva T.*, Mediation in Healthcare: Enhancing Conflict Resolution Between Patients and Physicians Beyond the Courtroom, *Cureus* 16 (12), 2024, 4.

⁸⁶ *Munuera Gómez P., Armadans Tremolosa I.*, Health mediation as an alternative means of conflict resolution in the practice of medicine in turbulent times: An update, *Medicina Clínica*, Vol.162, 2024, 30.

⁸⁷ National Arbitration Forum, *Mediating and Arbitrating Healthcare Disputes*, 2005, 3.

4.5. The Opportunity for Communication

From the patient's perspective, practical outcomes are not determined solely by the receipt of financial compensation; rather, the guiding principle of the process should be that the patient experiences emotional and subjective satisfaction with the process, regardless of whether the dispute concludes in settlement. Within mediation, an apology and effective communication may be of equal or even greater value to many patients than monetary compensation. In many instances, the primary cause of medical disputes is not the medical error itself, but rather the inaccessibility of physicians, miscommunication between patients, their representatives, and physicians,⁹⁰ inadequate information, and a lack of acknowledgment of the problem.⁹¹

Mediation creates the opportunity for dialogue to take place within a controlled and confidential environment. A physician's apology or an explanation as to how the hospital will prevent the recurrence of a similar incident may significantly alleviate the patient's suffering and thus constitute an outcome of mediation that is not reflected in monetary terms, yet is nevertheless substantial.⁹² From both an ethical and practical perspective, this may be assessed as a form of non-pecuniary compensation, a healing-oriented outcome that a court is not empowered to impose. An important merit and advantage of mediation lies in the fact that it does not merely examine the amount of compensation, but rather the patient's interests. In seeking compensation, the patient's interest may not consist in financial gain, but in the accountability of the hospital, which may be achieved through other means, for example, by preventing future instances of medical negligence through adjustments to internal policies. Such matters may be raised and addressed within mediation.⁹³

4.6. Preservation of Relationships

Another practical advantage of mediation lies in the preservation of the physician-patient relationship, oriented toward the development of cooperation and the improvement of communication.⁹⁴ A patient may continue to require medical treatment. Judicial proceedings, however, almost inevitably lead to the erosion of the patient's trust in the physician, as it is rare for a patient to continue treatment with a physician against whom a claim has been filed.⁹⁵ When conducted at an early stage and in an empathetic manner, mediation has, in certain cases, made it possible to continue the relationship or, at a minimum, to conclude it in a more constructive form.

Physicians who participate in mediation experience less emotional stress and are not required to be separated from their professional duties for extended periods, compared to those who undergo full judicial proceedings. The opportunity to apologize and to remedy harm aligns with their professional values and alleviates feelings of shame or guilt, while also serving as a preventive measure against future disputes.⁹⁶ A physician who perceives that the matter has been resolved in a dignified and fair manner is less inclined to engage in defensive medical practice, which is rooted in fear.

Mediation is future-oriented, whereas judicial proceedings are directed solely toward the rigid resolution of the existing dispute.⁹⁷

⁸⁸ Šustek P., Holčapek T., *Alternative Dispute Resolution in Medical Malpractice Disputes*, Proceedings of the 22nd International Scientific Conference on Economic and Social Development "Legal Challenges of Modern World", 2018, 235.

⁸⁹ Lee D.W.H., Lai P.B.S., *The practice of mediation to resolve clinical, bioethical, and medical malpractice disputes*, Hong Kong Medical Journal, Vol.21, No.6, 2015, 562.

⁹⁰ McClay C., *Mediation in Medical Treatment: A More Effective Way to Manage Disputes*, Catholic University Law Review, Vol.68, No.3, 2019, 526.

⁹¹ Lee D.W.H., Lai P.B.S., *The practice of mediation to resolve clinical, bioethical, and medical malpractice disputes*, Hong Kong Medical Journal, Vol.21, No.6, 2015, 562.

⁹² Bichia M., *Confidentiality of the Mediation Process and Ethical Dilemmas*, *Alternative Dispute Resolution – Yearbook 2023 (Bilingual Edition)*, 12 (1), 9 (in Georgian).

⁹³ Uznadze N., *Conceptual Models of Evaluative and Facilitative Mediation and Accompanying Ethical Challenges*, *Alternative Dispute Resolution – Yearbook 2024 (Bilingual Edition)*, 13 (1), 36-37 (in Georgian).

⁹⁴ Lindsey J., Doyle M., Wazynska-Finck K., *Navigating Conflict: The Role of Mediation in Healthcare disputes*, *Clinical Ethics*, Vol.19, No.1, 2024, 30.

⁹⁵ Lioupi O., Kostoulas P., Griva K., Billinis C., Tsiamis C., *Applications of Medical Mediation: A Systematic Review of Its Role in Healthcare Dispute Resolution and Bioethical Decision-Making*, *Healthcare*, Vol.13, 2025, 3235, 8.

⁹⁶ National Arbitration Forum, *Mediating and Arbitrating Healthcare Disputes*, 2005, 3.

⁹⁷ Sybbilis S., *Mediation in the Health Care System: Creative Problem Solving*, *Pepperdine Dispute Resolution Law Journal*, Vol.6, No.3, 2006, 499.

4.7. Results

The rate of cases concluded by settlement within mediation constitutes another significant indicator for assessing the practical effectiveness of the process. As noted above, for example, the NHS pilot program recorded an 81% settlement rate, which serves as clear evidence of the high practical efficiency of mediation.⁹⁸

Naturally, it must be taken into account that not all cases will conclude in settlement, and certain disputes will still proceed to judicial adjudication, particularly where issues of principle are involved or where the parties' assessments of the value of the harm differ substantially. A patient who considers the proposed terms insufficient retains the right to refuse and to continue litigation; however, even in such instances, mediation may narrow the scope of disputed issues and ensure that the parties are better prepared for court proceedings.⁹⁹

5. Conclusion

Studies indicate that mediation constitutes an effective mechanism for resolving disputes arising from medical relationships and responds to the specific needs characteristic of such conflicts. Mediation, initially introduced in the format of pilot programs, has gradually evolved into an institutional practice and has been integrated into national legal frameworks as a dispute resolution mechanism that promotes the restoration of trust, the strengthening of communication, and the assurance of fairness in the decision-making process.¹⁰⁰

Comparative legal analysis demonstrates that, across various jurisdictions, a gradual consensus is emerging according to which judicial proceedings in medical conflicts should remain a measure of last resort. The involvement of a neutral mediator and the opportunity for communication and negotiation frequently yield outcomes that more adequately reflect the interests of both patients and healthcare service providers. Although the legal infrastructure of mediation varies from fully voluntary models to forms of mandatory mediation, their common objective is to enhance efficiency, reduce costs, and achieve non-material outcomes such as the expression of apology, the restoration of trust, and the improvement of patient safety.¹⁰¹

For the full realization of the potential of mediation, it is necessary to ensure the training of specialized and qualified mediators, the appropriate education of lawyers and clinicians, as well as the development of procedural mechanisms that secure the balancing of power and informational asymmetries.

In a prospective perspective, a further strengthening of the role of mediation in the resolution of medical disputes is to be expected. It constitutes part of a broader cultural transformation underway in medicine and law, which entails a transition from a paternalistic and closed model toward a collaborative and patient-centered approach.

In conclusion, mediation in the field of healthcare clearly demonstrates that fair and humane outcomes may be achieved on the basis of consensus, beyond a confrontational process. The parties themselves participate in shaping a resolution that is often more nuanced and more sustainable for the relationship than a formal judicial decision. Under conditions of appropriate institutional support, mediation is capable of ensuring not only the effective resolution of disputes, but also the protection of those values that are of essential significance in the healthcare sector. Its further development is linked to the objective of transforming dispute resolution into not merely a mechanism for terminating conflicts, but also a means of fostering improved healthcare and a more developed legal culture.

⁹⁸ National Health Service Resolution, *Mediation in Healthcare Claims – an Evaluation*, NHS Resolution, February 2020, 5. Accessible at: <[https://resolution.nhs.uk/wp-content/uploads/2020/02/NHS-Resolution-Mediation-in-healthcare-claims-an-evaluation.pdf#:~:text=launched%20a%20pilot%20to%20test,came%20to%20an%20end%20on](https://resolution.nhs.uk/wp-content/uploads/2020/02/NHS-Resolution-Mediation-in-healthcare-claims-an-evaluation.pdf#:~:text=launched%20a%20pilot%20to%20test,came%20to%20an%20end%20on>)> [22.02.2026].

⁹⁹ *Sybbilis S.*, *Mediation in the Health Care System: Creative Problem Solving*, *Pepperdine Dispute Resolution Law Journal*, Vol.6, No.3, 2006, 499.

¹⁰⁰ *Lioupi O., Kostoulas P., Griva K., Billinis C., Tsiamis C.*, *Applications of Medical Mediation: A Systematic Review of Its Role in Healthcare Dispute Resolution and Bioethical Decision-Making*, *Healthcare*, Vol.13, 2025, 3235, 10.

¹⁰¹ *Bichia M.*, *Confidentiality of the Mediation Process and Ethical Dilemmas*, *Alternative Dispute Resolution – Yearbook 2023 (Bilingual Edition)*, 12 (1), 9 (in Georgian).

Bibliography:

1. The law of Georgia on “Mediation”, website, 27/09/2019.
2. Civil Procedure Code of Georgia, Parliamentary Gazette, 47-48, 31/12/1997.
3. Law of Georgia on “Health Care“, parliamentary gazette, 47-48, 31/12/1997.
4. The Law of Georgia on “Amendments to Certain Legislative Acts of Georgia“, website, 111228090, 28/12/2011.
5. Order No. 10-20o of 5 February 2013 of the Head of the Legal Entity of Public Law – Medical Mediation Service of the Ministry of Labour, Health and Social Affairs of Georgia, “on the Approval of the Regulation on the Medical Mediation Process”.
6. Explanatory Note to the Draft Law of Georgia on “Health Care”.
7. Explanatory Note to the Draft Law of Georgia on “Amendments to Certain Legislative Acts of Georgia”.
8. Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on Certain Aspects of Mediation in Civil and Commercial Matters [2008] OJ L 136/3.
9. *Antich F.*, The Italian Model of Mediation: An Update, International Bar Association, 2021.
10. *Barbot J., Parizot I., Winance M.*, No-fault Compensation for Victims of Medical Injuries. Ten years of Implementing the French model, Health Policy, Vol. 114 (2-3), 2014, 236.
11. *Bichia M.*, Confidentiality of the Mediation Process and Ethical Dilemmas, Alternative Dispute Resolution – Yearbook 2023 (Bilingual Edition), 12 (1), 9 (in Georgian).
12. *Chitashvili N., Bichia M., Barnabishvili G., Gatsereia Ak., Egnatashvili D., Kandashvili I. (ed.)*, Commentary on the Law of Georgia on Mediation, Tbilisi, 2024, 156 (in Georgian).
13. *Chitashvili N.*, Fundamentals of the Mediation Ethics, Tbilisi, 2024, 60-61, 173-174, 279-294, 331 (in Georgian).
14. *Dimitrov K, Miteva-Katrandzhieva T.*, Mediation in Healthcare: Enhancing Conflict Resolution Between Patients and Physicians Beyond the Courtroom, Cureus 16 (12), 2024, 1, 3, 4.
15. *HOPE*, Mediation in Healthcare, European Hospital and Healthcare Federation, December 2012, 4,5,7.
16. *Indovina V.*, When Mandatory Mediation Meets the Adversarial Legal Culture of Lawyers: An Empirical Study in Italy, Harvard Negotiation Law Review, Vol.26, 2020, 70-71, 76.
17. *Jigajinni M., Joseph C.*, Exploring Mediation Techniques for Resolving Private Healthcare Issues: An Overview, International Journal of Creative Research Thoughts, Vol.12, No.4, 2024, 305.
18. *Johansson H.*, The Swedish system for compensation of patient injuries, Upsala Journal of Medical Sciences, Vol. 115, No. 2, 2010, 88.
19. *Johnson S.W.*, Mediation as an Alternative Dispute Resolution Tool in Healthcare Malpractice, International Journal of Novel Research in Healthcare and Nursing, Vol.11, No.1, 2024, 270, 272.
20. *Kandashvili I.*, Mediation, Mediation, An Effective Means of Dispute Resolution, (practical guide), Tbilisi, 2022, 87 (in Georgian).
21. *Kass J. S., Rose R. V.*, Medical Malpractice Reform – Historical Approaches, Alternative Models, and Communication and Resolution Programs, American Medical Association Journal of Ethics, Vol. 18, No. 3, 2016, 300, 303-304.
22. *Lee D.W.H., Lai P.B.S.*, The practice of mediation to resolve clinical, bioethical, and medical malpractice disputes, Hong Kong Medical Journal, Vol.21, No.6, 2015, 561-562.
23. *Lindsey J., Doyle M., Wazynska-Finck K.*, Navigating Conflict: The Role of Mediation in Healthcare disputes, Clinical Ethics, Vol.19, No.1, 2024, 26, 30-31.
24. *Lioupi O., Kostoulas P., Griva K., Billinis C., Tsiamis C.*, Applications of Medical Mediation: A Systematic Review of Its Role in Healthcare Dispute Resolution and Bioethical Decision-Making, Healthcare, Vol.13, 2025, 3235, 1, 2, 8, 10.
25. *McClay C.*, Mediation in Medical Treatment: A More Effective Way to Manage Disputes, Catholic University Law Review, Vol.68, No.3, 2019, 526, 535, 546.
26. *Morton H.*, Summary Medical Liability/Malpractice ADR and Screening Panels Statutes, National Conference of State Legislatures, 2021.
27. *Munuera Gómez P., Armadans Tremolosa I.*, Health mediation as an alternative means of conflict resolution in the practice of medicine in turbulent times: An update, Medicina Clínica, Vol.162, 2024, 29, 30.
28. National Arbitration Forum, Mediating and Arbitrating Healthcare Disputes, 2005, 1, 2, 3, 10, 11.
29. National Health Service Resolution, Mediation in Healthcare Claims – an Evaluation, NHS Resolution, February 2020.

30. Šustek P., Holčapek T., Alternative Dispute Resolution in Medical Malpractice Disputes, Proceedings of the 22nd International Scientific Conference on Economic and Social Development “Legal Challenges of Modern World”, 2018, 235-237.
31. Sybbilis S., Mediation in the Health Care System: Creative Problem Solving, Pepperdine Dispute Resolution Law Journal, Vol.6, No.3, 2006, 496, 498-499, 503, 505-506.
32. Tepler A., The Case for Using ADR In Medical Malpractice Disputes, New York University Annual Survey of American Law (forum), 2020, 7, 10-11.
33. Uznadze N., The Problematic Aspects of Compensation for Damage Caused by a Doctor’s Omission in Medical Law, Journal of Law, No.1, 2025, 190, 202 (in Georgian).
34. Uznadze N., Conceptual Models of Evaluative and Facilitative Mediation and Accompanying Ethical Challenges, Alternative Dispute Resolution – Yearbook 2024 (Bilingual Edition), 13 (1), 36-37 (in Georgian).
35. Halsey v Milton Keynes General NHS Trust [2004] EWCA Civ 576.
36. The NHS Constitution for England, as of August 17, 2023.

მარიამ ბეჟიტაშვილი*

ბავშვის საუკეთესო ინტერესების რეალიზების მექანიზმები მედიაციაში

სტატიაში შესწავლილია რამდენად ეფექტიანად რეალიზდება ბავშვის საუკეთესო ინტერესების პრინციპი მედიაციის პროცესში და რამდენად უზრუნველყოფს არსებული სამართლებრივი და პრაქტიკული მექანიზმები ამ პრინციპის რეალურ განხორციელებას. განხილულია ის ინსტრუმენტები და პროცედურული გარანტიები, რომელთა საშუალებითაც შესაძლებელია ბავშვის ინტერესების დაცვა, აგრეთვე შეფასებულია მათი ეფექტიანობა როგორც თეორიულ, ისე პრაქტიკულ ფრილში.

განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა მედიატორის, მედიაციის მხარეებისა და მათი წარმომადგენლების როლს ბავშვის საუკეთესო ინტერესების უზრუნველყოფის პროცესში. გაანალიზებულია მედიატორის პროფესიული კომპეტენციის, მიუკერძოებლობისა და ბავშვის მიმართ მგრძობიარე მიდგომის მნიშვნელობა, ასევე მხარეთა პასუხისმგებლობა, რომ პროცესში არ დაირღვეს ბავშვის უფლებები და ინტერესები.

სტატია ასევე იკვლევს ბავშვის მოსმენისა და მედიაციაში მონაწილეობის უფლებასთან დაკავშირებულ სამართლებრივ და პრაქტიკულ გამოწვევებს. მათ შორის განხილულია ბავშვის მედიაციის სესიაზე მონაწილის საკითხი და ამასთან დაკავშირებული რისკები, ასაკობრივი ზღვრის დადგენის პრობლემატიკა, ბავშვის მონაწილეობის ნებაყოფლობითობის უზრუნველყოფა, მშობლების გავლენა ბავშვის პოზიციის ფორმირებაზე და მედიატორის კომპეტენცია, უზრუნველყოფს ბავშვის აზრის თავისუფალი და დაცული გამოხატვა. აღნიშნული საკითხების ანალიზი მიზნად ისახავს იმ გარემოებების იდენტიფიცირებას, რომლებიც ხელს უწყობს ან აფერხებს ბავშვის საუკეთესო ინტერესების ეფექტიან დაცვას მედიაციის ფარგლებში.

საკვანძო სიტყვები: ბავშვის საუკეთესო ინტერესები, საოჯახო დავების მედიაცია, მედიატორი, მედიაციის მხარეები, წარმომადგენელი მედიაციაში, ბავშვის მოსმენისა და მონაწილეობის უფლება.

1. შესავალი

„ვერაფერი გამოავლენს საზოგადოების სულს იმაზე უკეთ, ვიდრე ის, თუ როგორ ეპყრობა იგი საკუთარ შვილებს.“¹

დროის გასვლასთან ერთად, საოჯახო დავების მოგვარებისთვის, დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალების, მედიაციის გამოყენების სიხშირე იზრდება,² მით უფრო, როდესაც საკითხის გადაწყვეტა გავლენას ახდენს ბავშვის ინტერესებზე. საოჯახო მედიაცია მნიშვნელოვნად განსხვავდება მედიაციის სხვა სახეებისგან,³ რადგან მასში როგორც წესი, ჩართულია არა მხოლოდ

* მაგისტრი, ადვოკატი, მედიატორთა სასერტიფიკატო პროგრამის კურსდამთავრებული.

¹ ნელსონ მანდელა, სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკის პრეზიდენტი, აპარტეიდის წინააღმდეგ ბრძოლის ლიდერი, ნობელის მშვიდობის პრემიის ლაურეატი.

² საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის სტრატეგიული განვითარების გეგმა 2020-2025, თბილისი, 2020, 2, <<https://mediators.ge/uploads/media/5f5fb99460eb2.pdf>> [14.02.26].

³ Recommendation No. R (98) 1, of the Committee of Ministers to Member States on Family Mediation, Council of Europe, Committee of Ministers, 1998, Preamble, <<https://rm.coe.int/rec-98-1e-on-family-mediation/1680a3b3ef>> [14.02.26].

ორი მოდავე მხარე, არამედ მესამე, დაინტერესებული და ხშირად მონყვლადი მხარე-ბავშვი,⁴ რომლის ინტერესები ამ პროცესშიც უნდა იყოს წარმოდგენილი და დაცული.⁵ საოჯახო მედიაციისას, როგორც წესი, არაერთი საკვანძო საკითხი წყდება, კერძოდ განისაზღვრება ბავშვის საცხოვრებელი ადგილი, თითოეულ მშობელთან გასატარებელი დრო, არდადეგებსა და სადღესასწაულო დღეებში მათთან ყოფნის რიგითობა და ხანგრძლივობა, ბავშვის ფინანსურად უზრუნველყოფის საკითხი და სხვა. ამასთან, მხარეთა შორის შესათანხმებელია ბავშვის განათლების, ჯანმრთელობის, ნათესავებთან კომუნიკაციისა და სხვა საკითხები.

მედიაციაში დავის სასამართლო წესით განხილვასთან შედარებით, მხარეთა თვითგამორკვევა და ავტონომია ბევრად დიდია. ეს ავტონომია მათ საშუალებას აძლევს მოიპოვონ კონტროლი როგორც დავის გადანყვეტის პროცესზე, ისე შედეგზე.⁶ მაგრამ როგორ რეალიზდება ამ პროცესში ბავშვის საუკეთესო ინტერესები? მედიატორი იკვლევს ბავშვის ინტერესს? რა მნიშვნელობა ენიჭება მის პოზიციას? რა ხდება, როდესაც ფართო უფლებამოსილების მქონე მხარეები ისეთ გადანყვეტილებას იღებენ, რაც გავლენას ახდენს ბავშვის ინტერესებზე? რა მექანიზმები აქვს მედიატორს ბავშვის ინტერესების დასაცავად?

დღეის მდგომარეობით, საქართველოში ჯერ კიდევ არ არსებობს მკაფიო და ერთიანი სტანდარტები ან მექანიზმები, რომლებიც მედიაციაში უზრუნველყოფს ბავშვზე ორიენტირებული შეთანხმებების მიღწევას და პასუხს გასცემს ზემოთ აღნიშნულ კითხვებს.

2. ბავშვის საუკეთესო ინტერესების კონცეფცია

2.1. ბავშვის საუკეთესო ინტერესების სამართლებრივი საფუძვლები საერთაშორისო და ეროვნულ დონეზე

ბავშვის საუკეთესო ინტერესების შესაბამისად მოქმედების პრინციპი ბავშვთა უფლებების საერთაშორისო სამართლის ძირეული პრინციპია. სამართლებრივ სახელმწიფოში, ნებისმიერი მართლწესრიგი ვალდებულია სამართლებრივი სისტემა მოაწესრიგოს და საერთაშორისო კანონმდებლობა ეროვნულ დონეზე ისე დანერგოს, რომ უზრუნველყოს ბავშვის, როგორც მონყვლადი და განსაკუთრებული ფსიქო-სოციალური საჭიროებების მქონე სუბიექტის, საუკეთესო ინტერესების უპირატესად გათვალისწინება და ყველა სფეროში მისი ღირსეული დაცვა.

2.1.1. ბავშვის საუკეთესო ინტერესების უპირატესად დაცვის პრინციპის ასახვა საერთაშორისო კანონმდებლობაში

ბავშვის უფლებები საერთაშორისო დონეზე, ნორმატიულად და განცალკევებულად, 1924 წლის 26 სექტემბერს მოწესრიგდა ბავშვის უფლებათა ჟენევის დეკლარაციით.⁷ „ბავშვის უფლებათა წინამდებარე დეკლარაციით, რომელიც საყოველთაოდ ცნობილია, როგორც „ჟენევის დეკლარაცია“ – ყველა ერის კაცთა და ქალთა წარმომადგენელი, რომელიც აღიარებს, რომ კაცობრიობა ვალდებულია უზრუნველყოს ბავშვი ყველაფერი საუკეთესოთი, რაც კი მას გააჩნია, აცხადებს და ღებულობს მას, როგორც მოვალეობას, რომელიც რასის, ეროვნების ან აღმსარებლობასთან დაკავშირებულ ყველა მოსაზრებაზე მაღლა დგას“⁸. ჟენევის დეკლარაცია 1959 წლის 20 ნოემბერს, გაფართოვდა გენერალური ასამბლეის მიერ მიღებული ბავშვის უფლებათა დეკლარაციით⁹ და 1989

⁴ Roberts M., Family Mediation: The Development of the Regulatory Framework in the United Kingdom, Conflict Resolution Quarterly 22, No. 4, 2005, 511.

⁵ Hopkins, P. E., Evaluative Mediation Upholding the Child's Best Interests, Conciliation Courts Review, 1982, 20 (2), 63.

⁶ Welsh N. A., The Thinning Vision of Self-Determination in Court-Connected Mediation: The Inevitable Price of Institutionalization?, Harvard Negotiation Law Review, Rev 1, 2001, 16.

⁷ Convention on the Rights of the Child, 1989, Preamble.

⁸ Declaration of Geneva on the Rights of the Child, 1924, Preamble.

⁹ Declaration of the Rights of the Child, General Assembly of the United Nations, A/RES/14/1386, 1959.

ნელს, საფუძველი დაუდო ბავშვის უფლებათა კონვენციის მიღებას.¹⁰ ბავშვის უფლებათა კონვენციის თანახმად, „ბავშვის მიმართ ნებისმიერ ქმედებათა განხორციელებისას, მიუხედავად იმისა, თუ ვინ არის მათი განმასხორციელებელი, – სახელმწიფო თუ კერძო დაწესებულებები, რომლებიც მუშაობენ სოციალური უზრუნველყოფის საკითხებზე, სასამართლოები, ადმინისტრაციული თუ საკანონმდებლო ორგანოები – უპირველესი ყურადღება ეთმობა ბავშვის ინტერესების დაცვის უკეთ უზრუნველყოფას.“¹¹ ზემოაღნიშნული ჩანაწერი ბავშვის უფლებათა კონვენციის მონაწილე სახელმწიფოს ავალდებულებს: 1. უზრუნველყოს ბავშვის საუკეთესო ინტერესების სათანადოდ ინტეგრირება და თანმიმდევრულად გამოყენება საჯარო დაწესებულების ყველა ქმედებაში, რომლებიც პირდაპირ ან არაპირდაპირ გავლენას ახდენენ ბავშვებზე; 2. ბავშვის საუკეთესო ინტერესები უპირატესად გაითვალისწინოს ყველა სასამართლო და ადმინისტრაციული გადაწყვეტილების მიღებისას და ბავშვებთან დაკავშირებული პოლიტიკისა და კანონმდებლობის შემუშავებისას, რაც მოიცავს იმის აღწერას, თუ როგორ იქნა გამოკვლეული და შეფასებული ბავშვის საუკეთესო ინტერესები და რა წონა მიენიჭა მათ გადაწყვეტილებაში; 3. უზრუნველყოს, რომ კერძო სექტორმაც ბავშვის საუკეთესო ინტერესები გაითვალისწინოს უპირატესად, როდესაც მათი გადაწყვეტილები თუ ქმედებები, ეხება ან გავლენას ახდენს მასზე.¹²

მიუხედავად იმისა, რომ ბავშვის უფლებათა კონვენციის მე-3 მუხლის ჩანაწერით ნათელია ბავშვის საუკეთესო ინტერესების შესაბამისად მოქმედების მნიშვნელობა, ბავშვის უფლებათა კონვენცია სხვა მუხლებშიც აინტეგრირებს აღნიშნულ პრინციპს. ბავშვის საუკეთესო ინტერესის შესაბამისად უნდა გადაწყდეს შემდეგი საკითხები: ბავშვის მშობლებთან განცალკევება¹³, ოჯახის გათლიანება¹⁴, მშობელთა ვალდებულებები¹⁵, ოჯახურ გარემოს მოკლებული ბავშვის დაცვა¹⁶, შვილად აყვანა და გაშვილება¹⁷, თავისუფლების აღკვეთა¹⁸ და სამართლებრივი ზომების გამოყენება კანონდამრღვევ არასრულწლოვანთა მიმართ¹⁹. ბავშვის უფლებათა კონვენციაში გათვალისწინებული ყველა უფლების რეალიზება ბავშვის საუკეთესო ინტერესშია და არც ერთი მათგანი არ შეიძლება შეილახოს ბავშვის საუკეთესო ინტერესების არასწორი ინტერპრეტაციით.²⁰

საგულისხმოა ტერმინოლოგიური ცვლილება, რაც ბავშვის უფლებათა დეკლარაციისგან განსხვავებულად აისახა ბავშვის უფლებათა კონვენციაში. კერძოდ, ბავშვის უფლებათა დეკლარაციის თანახმად, ბავშვის საუკეთესო ინტერესს ენიჭება „გადამწყვეტი“ მნიშვნელობა,²¹ მაშინ როდესაც ბავშვის უფლებათა კონვენციით ბავშვის საუკეთესო ინტერესებს „უპირველესი ყურადღება ეთმობა“. ²² შესაბამისად, ბავშვის უფლებათა კონვენციით, ბავშვის საუკეთესო ინტერესი უპირატესად ანგარიშგასაწევია, თუმცა არა გადამწყვეტი და აბსოლუტური. არსებობს მოსაზრება, რომ ტერმინის – „გადამწყვეტი მნიშვნელობის“ ნაცვლად, ტერმინის – „უპირველესად გათვალისწინების“ გამოყენების მიზანს წარმოადგენდა აღნიშნული პრინციპის ქმედითობის გაზრდა და სხვა ინტერესისთვის უპირატესობის მინიჭება უკიდურეს შემთხვევაში.²³

¹⁰ Convention on the Rights of the Child, 1989.

¹¹ იქვე, Article 3.1.

¹² General Comment No. 14, on the Right of the Child to Have His or Her Best Interests Taken as a Primary Consideration (Article 3, § 1), CRC/C/GC/14, UN Committee on the Rights of the Children, 2013, § 14.

¹³ Convention on the Rights of the Child, 1989, Article 9.

¹⁴ იქვე, Article 10.

¹⁵ იქვე, Article 18.

¹⁶ იქვე, Article 20.

¹⁷ იქვე, Article 21.

¹⁸ იქვე, Article 37.

¹⁹ იქვე, Article 40.

²⁰ General Comment No. 14, on the Right of the Child to Have His or Her Best Interests Taken as a Primary Consideration (Article 3, § 1), CRC/C/GC/14, UN Committee on the Rights of the Children, 2013, § 4.

²¹ Declaration of the Rights of the Child, General Assembly of the United Nations, A/RES/14/1386, 1959, Principle 2.

²² Convention on the Rights of the Child, 1989, Article 3.1.

²³ Mower A.G. Jr., The Convention on The Rights of the Child, International Law Support for Children, Greenwood Press, 1997, 23-24.

გაეროს ბავშვის უფლებათა კომიტეტის შეფასებით, ბავშვის საუკეთესო ინტერესის ცნებას სამი გაგება აქვს: 1. მატერიალური – ბავშვთან დაკავშირებული გადანყვეტილების მიღებისას, სხვადასხვა ინტერესის არსებობისას, უზრუნველყოფილი უნდა იყოს, რომ უპირატესად იქნეს მიჩნეული ბავშვის საუკეთესო ინტერესი; 2. სამართლებრივი – თუ სამართლებრივი ნორმა სხვადასხვაგვარად განიმარტება, უპირატესია ის განმარტება, რომლითაც ბავშვის საუკეთესო ინტერესი უკეთ რეალიზდება და 3. პროცედურული – ბავშვთან დაკავშირებული გადანყვეტილების მიღებისას უნდა შეფასდეს ბავშვზე გადანყვეტილების შესაძლო ზემოქმედება (დადებითი ან უარყოფითი), გადანყვეტილებაში უნდა დასაბუთდეს რაში გამოიხატა ბავშვის საუკეთესო ინტერესების უპირატესად გათვალისწინებით მოქმედება, რა შეფასდა ასეთ ინტერესად და რა კრიტერიუმებით.²⁴

2.1.2. ბავშვის საუკეთესო ინტერესების უპირატესად დაცვის პრინციპის იმპლემენტაცია საქართველოში

ბავშვის უფლებათა კონვენციის რატიფიცირება ნიშნავს ქვეყნისთვის კონვენციის მონაწილის სტატუსის მინიჭებას, რაც ამ ქვეყანას ავალდებულებს კონვენციის შესაბამისად გადასინჯოს ეროვნული კანონმდებლობა.²⁵ 1994 წლის 02 ივნისიდან, სხვა 195 ქვეყანასთან ერთად, საქართველო გახდა ბავშვის უფლებათა კონვენციის მონაწილე სახელმწიფო²⁶ და იკისრა ვალდებულება, უზრუნველყო ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში, ბავშვის საუკეთესო ინტერესის ინდივიდუალურად გამოკვლევის შესაძლებლობის შექმნა და შემდეგ მისი ყველა აუცილებელი ზომით დაცვა.

საქართველოს კონსტიტუციის პრეამბულით დადასტურებულია ქართველი ერის ურყევი ნება უზრუნველყონ ადამიანის საყოველთაოდ აღიარებული უფლებანი და თავისუფლებანი.²⁷ ცხადია, აქ იგულისხმება ბავშვის უფლებებიც. საქართველოს კონსტიტუციის 36-ე მუხლის მე-2 პუნქტში სოციალური სახელმწიფოს ერთ-ერთ უმთავრეს მიზნად სწორედ ბავშვთა უფლებების დაცვაა დასახელებული.²⁸ ამ ნორმის მიზნებიდან გამომდინარე, ბავშვთა უფლებები ზოგადია და მოიცავს ცხოვრების სხვადასხვა სფეროს. საქართველოს კონსტიტუცია მხოლოდ ზოგადი ჩანაწერით შემოიფარგლება და ბავშვის უფლებებზე და მით უფრო, მის საუკეთესო ინტერესზე აღარ მიუთითებს სხვა მუხლებში. მხოლოდ ზემოაღნიშნული ნორმა კი ვერ ქმნის ბავშვის, როგორც უფლებების მქონე დამოუკიდებელი სუბიექტის დაცვის გარანტიას.²⁹

ეროვნულ დონეზე, ყველაზე ვრცელი და ერთიანი საკანონმდებლო აქტი, რომელშიც მოწესრიგებულია ბავშვის უფლებები, არის ბავშვის უფლებათა კოდექსი, რომელიც 2019 წელს მიიღო საქართველოს პარლამენტმა. აღნიშნულმა კოდექსმა გაიზიარა ბავშვის უფლებათა კონვენციის სულისკვეთება, მოიცვა ბავშვის ყველა უფლება და ამ უფლებებთან დაკავშირებული პრინციპები. ბავშვის უფლებათა კოდექსის თანახმად, ბავშვის საუკეთესო ინტერესი არის მისი კეთილდღეობის, უსაფრთხოების, ჯანმრთელობის დაცვის, განათლების, განვითარების, საზოგადოებრივი, ზნეობრივი და სხვა ინტერესების ერთობლიობა, რომელსაც ბავშვის ინდივიდუალური მახასიათებლებით მისი მშობელი განსაზღვრავს.³⁰ ეს პრინციპი მოქმედებს ყველგან, სადაც ბავშვია ჩართული ან/და მასთან დაკავშირებული გადანყვეტილება მიიღება. ამ პროცესებში, ბავშვს მინიჭებული აქვს საკუთარი უფლებებისა და თავისუფლებების დამოუკიდებლად რეალიზებისა და მოსაზრებების დაფიქსირების შესაძლებლობა.³¹ ქართველმა კანონმდებელმა იკისრა ვალდებულება ბავშვის საუკეთესო

²⁴ General Comment No. 14, on the Right of the Child to Have His or Her Best Interests Taken as a Primary Consideration (Article 3, § 1), CRC/C/GC/14, UN Committee on the Rights of the Children, 2013, § 6.

²⁵ Convention on the Rights of the Child, 1989, Article 4.

²⁶ Convention on the Rights of the Child, United Nations Treaty Collection, <https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsq_no=IV-11&chapter=4&clang=_en> [14.02.26].

²⁷ საქართველოს კონსტიტუცია, საქართველოს პარლამენტის უწყებები, პრეამბულა, 24/08/1995.

²⁸ იქვე, მუხლი 36 (2).

²⁹ ზარნაძე ე., ჭალიძე თ., ფსიქოლოგის ინსტიტუტი არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების მულტიდისციპლინური მიდგომის კონტექსტში, „სამართლის ჟურნალი“, N1, 2024, 47.

³⁰ საქართველოს კანონი ბავშვის უფლებათა კოდექსი, 27/09/2019, მუხლი 3 (თ).

³¹ იქვე, მუხლი 5 (2).

ინტერესების განსაზღვრისთვის, უზრუნველყოს ბავშვის აზრის მოსმენა და სათანადოდ გათვალისწინება.³² ერთი მხრივ, ბავშვის უფლებათა კოდექსმა დაავინროვა ბავშვის საუკეთესო ინტერესების უპირატესობის პრინციპის მოქმედების სფერო და ყოველგვარი ქმედების მაგივრად,³³ მოიცვა მხოლოდ გადანყვეტილებების მიღების პროცესი.³⁴ მეორე მხრივ, ამავე კოდექსის მე-5 მუხლის მე-3 ნაწილით, დაკონკრეტდა ბავშვის საუკეთესო ინტერესის უპირატესად გათვალისწინების ვალდებულების მქონე პირთა წრე და მათი ვალდებულება გავრცელდა არა მხოლოდ გადანყვეტილებების მიღების პროცესზე, არამედ ბავშვთან დაკავშირებით ნებისმიერ ქმედებაზე.³⁵ იმავე სულისკვეთებას იზიარებს ბავშვის უფლებათა კოდექსის განმარტებითი ბარათი.³⁶ შესაბამისად, ზემოაღნიშნული კოდექსის მე-5 მუხლის პირველ ნაწილში არსებული ბუნდოვანება დაზუსტებულია ამავე კოდექსის მე-3 ნაწილით. ამრიგად, კანონმდებლის მიზანი არ იყო „ყველა მოქმედების“ დაავინროვება „ნებისმიერ გადანყვეტილებამდე“.³⁷

2.2. ბავშვის საუკეთესო ინტერესის შეფასება და განსაზღვრა

2.2.1. ცნება – „ბავშვის საუკეთესო ინტერესი“

ტერმინოლოგიის – „ბავშვის საუკეთესო ინტერესის“ ზუსტი, საერთაშორისოდ აღიარებული განმარტება არ არსებობს, რადგან ის არა მხოლოდ სამართლებრივი, არამედ სოციალური, ფსიქოლოგიური და კულტურული კატეგორიაა, რომელიც მოქნილია, დროის სვლასთან ერთად მოდიფიცირდება და ყოველ ინდივიდუალურ შემთხვევაში ცალკე განისაზღვრება.³⁸ ბავშვის უფლებათა კონვენცია „ბავშვის საუკეთესო ინტერესს“ მიიჩნევს დინამიურ კონცეფციად,³⁹ რომელიც ერთდროულად არის უფლება, პრინციპი და პროცედურული წესი. არ არსებობს ბავშვების საუკეთესო ინტერესების ობიექტურად განსაზღვრის გზა⁴⁰ და იგი ეფუძნება კონკრეტულ სიტუაციაში ბავშვის ინტერესების ყველა ელემენტის შეფასებას.⁴¹ ნიუ ჯერსის სასამართლომ ერთ-ერთ საქმეზე⁴² დაადგინა, რომ ბავშვის საუკეთესო ინტერესების განსაზღვრისთვის სასამართლომ უნდა გამოიკვლიოს გარემოებები, რომლებიც დაკავშირებულია ბავშვის „უსაფრთხოებასთან, ბედნიერებასთან, ფიზიკურ, გონებრივ და მორალურ კეთილდღეობასთან“.⁴³ თუმცა, ბავშვების კეთილდღეობის, მისი გამოცდილებისა და ჩართულობის შესახებ სტანდარტული ინფორმაცია ყოველთვის ვერ იქნება საკმარისი ბავშვის საუკეთესო ინტერესების განსაზღვრად.⁴⁴ რა არის ბავშვის საუკეთესო ინტერესი კონკრეტული სიტუაციის, თავად ბავშვის პიროვნებისა და საჭიროებების შესაბამისად, ინდივიდუალურად უნდა განისაზღვროს. კოლექტიური გადანყვეტილებების მიღებისას კი, ბავშვების საუკეთესო ინტერესი ზოგადად უნდა შეფასდეს, კონკრეტული ჯგუფის ინტერესების გათვალისწინებით.

³² იქვე, მუხლი 5 (5.ა).

³³ როგორც ეს გათვალისწინებულია ბავშვის უფლებათა კონვენციის მე-3 მუხლის პირველ ნაწილში.

³⁴ საქართველოს კანონი ბავშვის უფლებათა კოდექსი, 27/09/2019, მუხლი 5 (1).

³⁵ იქვე, მუხლი 5 (3).

³⁶ განმარტებითი ბარათი საქართველოს კანონის პროექტზე ბავშვის უფლებათა კოდექსი, <<https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/214086?>>, [14.02.26].

³⁷ *ბობოხიძე მ.*, ბავშვის საუკეთესო ინტერესების პრიორიტეტულობის პრინციპის სამართლებრივი გარანტიები, სადისერტაციო ნაშრომი, თბილისი, 2020, 57.

³⁸ General Comment No. 14, on the Right of the Child to Have His or Her Best Interests Taken as a Primary Consideration (Article 3, § 1), CRC/C/GC/14, UN Committee on the Rights of the Children, 2013, § 32.

³⁹ იქვე, § 11.

⁴⁰ *Emery R.E.*, *Renegotiating Family Relationships, Divorce, Child Custody, and Mediation*, 2nd ed., New York, London, the Guilford Press, 2012, 179.

⁴¹ General Comment No. 14, on the Right of the Child to Have His or Her Best Interests Taken as a Primary Consideration (Article 3, § 1), CRC/C/GC/14, UN Committee on the Rights of the Children, 2013, § 46.

⁴² *Sorkow H.R.*, Best Interests of the Child: By Whose Definition, *Pepperdine Law Review*, 1991, 18 (2), 384, იხ. ციტირება: *Fantony v. Fantony*, 21 N.J. 525, 122 A.2d 593 (1956).

⁴³ იქვე, იხ. ციტირება: 536, 122 A.2d at 598.

⁴⁴ *Salminen K.*, *Mediation and the Best Interests of the Child from the Child Law Perspective*, *Nordic Mediation Research*, *Editors: Nylund A., Ervasti K., Adrian L.*, Cham, Springer International Publishing AG, 2018, 213.

ორივე შემთხვევაში, საუკეთესო ინტერესის შეფასებასა და განსაზღვრას საფუძვლად უნდა დაედოს ბავშვის უფლებათა კონვენციასა და მის დამატებით ოქმებში მოცემული უფლებები.⁴⁵

2.2.2. ბავშვის საუკეთესო ინტერესის განსაზღვრის ეტაპები

ბავშვის საუკეთესო ინტერესების შეფასება ორ ეტაპს უნდა მოიცავდეს, ესენია: შეფასება და განსაზღვრა. ბავშვის საუკეთესო ინტერესების შეფასებისა და განსაზღვრისას, აუცილებელია იდენტიფიცირდეს, რა არის ის ელემენტები, რომლებიც უნდა შეფასდეს ბავშვის საუკეთესო ინტერესების დასადგენად, რა შინაარსი აქვთ მათ და როგორ მიემართებიან ერთმანეთს. მეორე ეტაპზე, საუკეთესო ინტერესის კრიტერიუმების შეფასების საფუძველზე, ოფიციალურად, მკაცრი პროცედურული გარანტიებით განისაზღვრება რა არის ბავშვის საუკეთესო ინტერესი.⁴⁶ მაგალითად, მეურვეობის საკითხთან დაკავშირებით სასამართლო ითვალისწინებს: ბავშვის და მისი მშობლის/მშობლების სურვილს; ბავშვის ურთიერთობას მშობელთან/მშობლებთან, და-ძმასთან ან სხვა დაკავშირებულ პირებთან; ბავშვის ადაპტაციის ხარისხს მის სახლთან, სკოლასა და საზოგადოებასთან; ყველა ჩართული პირის ფსიქიკურ და ფიზიკურ ჯანმრთელობას და სხვა.⁴⁷ გარდა კანონმდებლობისა, ამერიკის შეერთებულ შტატებში სასამართლოებს შემუშავებული აქვთ კრიტერიუმები, რომლებსაც იყენებენ ბავშვის საუკეთესო ინტერესების განსაზღვრისთვის, ესენია: ბავშვის სქესი; ასაკი; მისი ემოციური, სოციალური, მორალური, მატერიალური და საგანმანათლებლო საჭიროებები; მშობელთა მიერ შეთავაზებული საცხოვრებელი გარემო; მათი მახასიათებლები (ასაკი, ხასიათი, სტაბილურობა, ფსიქიკური და ფიზიკური ჯანმრთელობა); თითოეული მშობლის უნარი და ინტერესი, უზრუნველყოს ბავშვების ემოციური, სოციალური, მორალური, მატერიალური და საგანმანათლებლო საჭიროებები; თითოეულ ბავშვსა და თითოეულ მშობელს შორის ურთიერთობის ტიპი; ბავშვებს შორის ურთიერთობა; ნებისმიერი ექსპერტი მონმის ან სხვა დამოუკიდებელი გამოძიებლის ანგარიში და რეკომენდაცია და ნებისმიერი სხვა საკითხი, რომელიც შეიძლება გამოვლინდეს კონკრეტულ შემთხვევაში.⁴⁸

მიუხედავად იმისა, რომ ყველა უფლებას აქვს დამოუკიდებელი ღირებულება, საუკეთესო ინტერესების შეფასების ელემენტები შეიძლება კონფლიქტში მოვიდეს ერთმანეთთან. ბავშვთან დაკავშირებული გადაწყვეტილების მიმღებმა პირმა უნდა გაითვალისწინოს, რომ ყველა ელემენტი, ყველა შემთხვევაში რელევანტური ვერ იქნება და სხვადასხვა ელემენტის გამოყენება სხვადასხვა შემთხვევაშია გონივრული. მთავარია, შემფასებელს ახსოვდეს მიზანი, უზრუნველყოს ბავშვის უფლებათა კონვენციით აღიარებული უფლებების ეფექტური რეალიზება.⁴⁹

ბავშვის საუკეთესო ინტერესების უპირატესად გათვალისწინებისთვის აუცილებელია, ჯერ შეფასდეს საუკეთესო ინტერესის კრიტერიუმები და შემდეგ, განისაზღვროს რა არის ასეთი ინტერესი.

2.2.3. ბავშვის მონაწილეობა/მოსმენა, როგორც მისი საუკეთესო ინტერესის განსაზღვრის ერთ-ერთი კრიტერიუმი

ტრადიციულად, მთელ მსოფლიოში მიღებული იყო, რომ სასამართლოები მაქსიმალურად ცდილობდნენ ბავშვების დაცვას/გარიდებას მშობელთა შორის კონფლიქტისგან. ბავშვების შეხედულებების უმნიშვნელოდ აღქმის კიდევ ერთი მიზეზი იყო რწმენა, რომ ბავშვებს, განსაკუთრებით

⁴⁵ General Comment No. 14, on the Right of the Child to Have His or Her Best Interests Taken as a Primary Consideration (Article 3, § 1), CRC/C/GC/14, UN Committee on the Rights of the Children, 2013, § 32.

⁴⁶ იქვე § 47.

⁴⁷ Sorkow H.R., Best Interests of the Child: By Whose Definition, Pepperdine Law Review, 1991, 18 (2), 386, იხ. ციტირება: Marriage and Divorce Act § 402, 9A U.L.A., 1982, 561.

⁴⁸ იქვე, 386-387.

⁴⁹ Salminen K., Mediation and the Best Interests of the Child from the Child Law Perspective, Nordic Mediation Research, Editors: Nylund A., Ervasti K., Adrian L., Cham, Springer International Publishing AG, 2018, 213-214.

მოზარდობის ასაკამდე, არ აქვთ უნარი, მიიღონ გონივრული გადაწყვეტილებები მნიშვნელოვან საკითხებზე. თანამედროვე მიდგომით, გაიზარდა ცნობიერება ბავშვებისთვის აზრის გამოხატვის შესაძლებლობის მიცემისა და იმ სარგებლის შესახებ, რაც შეიძლება მოჰყვეს ბავშვების მოსმენასა და ჩართვას გადაწყვეტილების მიღების პროცესში. დღეს აღიარებულია, რომ ბავშვების კომპეტენცია დამოკიდებულია არა იმდენად მათ ასაკზე, რამდენადაც კონტექსტზე, მათ მიერ მიღებულ მხარდაჭერასა და აქტივობებზე.⁵⁰

ბავშვის უფლებათა კონვენციის 4 ძირითად პრინციპს შორის, ერთ-ერთი არის ბავშვის მონაწილეობა, რაც გულისხმობს ბავშვის უფლებას ფლობდეს ინფორმაციას, ჰქონდეს საკუთარი აზრი და მისი გამოხატვის შესაძლებლობა.⁵¹ აღნიშნული პრინციპი დარეგულირებულია ბავშვის უფლებათა კონვენციის მე-12 მუხლით, რომელიც კონვენციის მონაწილე სახელმწიფოებს ავალდებულებს, უზრუნველყონ საკუთარი შეხედულებების ჩამოყალიბების უნარის მქონე ბავშვის უფლება მასთან დაკავშირებულ საკითხებზე თავისუფლად გამოხატოს მოსაზრებები, რომლებსაც მნიშვნელობა მიენიჭება ბავშვის ასაკისა და განვითარების შესაბამისად. ბავშვს უნდა მოუსმინონ ყველგან, მათ შორის, მასთან დაკავშირებულ სასამართლო და ადმინისტრაციულ პროცესზე, პირადად ან/და მის წარმომადგენლს, იმ წესების დაცვით, რაც ეროვნული საპროცესო კანონმდებლობით არის დადგენილი.⁵² ბავშვისთვის მოსმენის უფლების მინიჭება მისი მონაწილეობის უფლების რეალიზების საფუძველს ქმნის (Dell'Antonio, 2001)⁵³, მაგრამ თუ ბავშვი უარს იტყვის მონაწილეობაზე, მისი მოსმენის უფლება დაცულად ითვლება,⁵⁴ რადგან ამ უფლებებით სარგებლობა ბავშვის არჩევანია და არა მისი ვალდებულება.

სახელმწიფო ვალდებულია უზრუნველყოს ბავშვის კეთილდღეობა და მეორე მხრივ, თავად ბავშვი ჩართოს იმის იდენტიფიცირებაში, თუ რაში გამოიხატება ეს კეთილდღეობა.⁵⁵ ამ უფლების რეალიზებით, ბავშვები მონაწილეობას იღებენ საკუთარ აღზრდაში და გავლენას ახდენენ იმ გადაწყვეტილებებზე, რომლებიც უშუალოდ მათ უკავშირდებათ, რაც მათი პიროვნებად აღიარებისა და პატივისცემის გამოხატულებაა. ისინი სწავლობენ გადაწყვეტილების მიღებას, უჩნდებათ კონტროლის განცდა და უმაღლდებათ თვითშეფასება.⁵⁶ ბავშვის მონაწილეობის/მოსმენისა და მისი საუკეთესო ინტერესების გამორკვევის პრინციპები ურთიერთდაკავშირებულია. „ერთი მხრივ, გადაწყვეტილების მიღების პროცესში ბავშვის მონაწილეობა/მოსმენა მისი საუკეთესო ინტერესის დაცვაა, ხოლო, მეორე მხრივ, ბავშვის მონაწილეობით/მოსმენით ირკვევა, რა არის მისი საუკეთესო ინტერესი“.⁵⁷ მნიშვნელოვანია, ბავშვმა აზრი გამოთქვას თავისი სურვილით; ზეგავლენის გარეშე; მასზე მორგებულ, თავისუფალ გარემოში, სადაც იგრძნობს მხარდაჭერას და გაუჩნდება ნდობა. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო ბავშვის სასამართლოში მოსმენას ყველა შემთხვევაში სავალდებულოდ არ მიიჩნევს და ეროვნულ სასამართლოს ანდობს ამ საკითხის ინდივიდუალურად გადაწყვეტას.⁵⁸

⁵⁰ Cashmore J., Parkinson P., Children's Participation in Family Law Disputes: The Views of Children, Parents, Lawyers and Counsellors, Family Matters, 2009, No. 82, 15.

⁵¹ ბავშვის უფლებათა კონვენცია, 2007, მოკლე მიმოხილვა, 6, <<https://www.supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/arasrw.martl3.pdf>> [14.02.26].

⁵² იქვე, მუხლი 12.

⁵³ Bosisio R., Children's Right to Be Heard: What Children Think, International Journal of Children's Rights, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2012, 20, 153.

⁵⁴ ბაქრაძე მ., საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის ოფიციალური ჟურნალი „ჩემი ადვოკატი“, ბავშვთა მართლმსაჯულება – რა უნდა ვიცოდეთ?, 2021, <<https://shorturl.at/gQ6Eb>> [14.02.26].

⁵⁵ Bosisio R., Children's Right to Be Heard: What Children Think, International Journal of Children's Rights, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2012, 143.

⁵⁶ Cashmore J., Parkinson P., Children's Participation in Family Law Disputes: The Views of Children, Parents, Lawyers and Counsellors, Family Matters, 2009, No. 82, 15.

⁵⁷ ბაქრაძე მ., საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის ოფიციალური ჟურნალი „ჩემი ადვოკატი“, ბავშვთა მართლმსაჯულება – რა უნდა ვიცოდეთ?, 2021, <<https://shorturl.at/gQ6Eb>> [14.02.26].

⁵⁸ ბავშვის უფლებების ევროპული სამართლის სახელმძღვანელო, ლურსმანაშვილი ლ. (მთარგმნელი), ბობოხიძე მ. (რედ.), სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2020, 24.

მოსმენამდე, ბავშვი სათანადოდ უნდა იყოს ინფორმირებული მასთან დაკავშირებით განსახილველი საკითხისა და თავისი უფლებების შესახებ, რათა შეძლოს ინფორმირებული პოზიციის დაფიქსირება. ბავშვს ინფორმაცია უნდა მიენოდოს მისი სიმნიფისა და ასაკის შესაბამისად, მისთვის გასაგებ ენაზე და ფორმით, რადგან ყველა ბავშვს აქვს ინდივიდუალური გამოცდილებები და ცოდნა, მაგრამ არა იმდენად მრავალმხრივი, როგორც ზრდასრულებს შეიძლება ჰქონდეთ. ბავშვის უფლება ინფორმაციის მიღებასა და გავრცელებაზე და აზრის გამოხატვაზე⁵⁹ დაცულია ბავშვის უფლებათა კონვენციის მე-13 მუხლით და ავსებს ბავშვის მოსმენისა და მონაწილეობის უფლებას. არაინფორმირებული ბავშვის გადაწყვეტილების მიღების პროცესში ჩართვა უარყოფს მის უნარს, ინტელექტუალურად ჩაერთოს ამ პროცესში.⁶⁰

ბავშვის უფლებათა კონვენციის მე-12 მუხლი ერთი მხრივ, ანესრიგებს ბავშვის უფლებას მასთან დაკავშირებულ პროცესებში მონაწილეობაზე და მეორე მხრივ, გულისხმობს ზრდასრულის მზაობას, შეიცვალოს აზრები, დამოკიდებულებები და გადაწყვეტილებები ბავშვის პოზიციების შესაბამისად. ამრიგად, ბავშვთა დაცვის პროცესში ჩართული ყველა პირი: მშობლები, მასწავლებლები, სოციალური და იურიდიული სფეროს წარმომადგენლები ბავშვებს უნდა განიხილავდნენ, როგორც გადაწყვეტილების მიღების უნარის მქონე პიროვნებებს.⁶¹ ბავშვისთვის გადაწყვეტილების მიღების უნარის მინიჭება, ცხადია არ ნიშნავს იმას, რომ ეს გადაწყვეტილება აუცილებლად იქნება სრულად გაზიარებული.

ფსიქოლოგები, ფსიქოანალიტიკოსები და მეცნიერები აღნიშნავენ, რომ მოსმენა ბავშვების ერთ-ერთი ძირითადი საჭიროებაა და ყურადღება უნდა გადავიდეს არა იმაზე, მოუსმინონ თუ არა ბავშვს, არამედ იმაზე – როგორ მოუსმინონ (Paz6, 2004).⁶² ბავშვის მოსმენის პროცესში, გადაწყვეტილების მიმღები ბავშვს უნდა უსმენდეს ყურადღებით და სათანადოდ ითვალისწინებდეს გაგონილს. ბავშვმა უნდა დაინახოს, რომ მისი ნათქვამი ნამდვილად მნიშვნელოვანია და გადაწყვეტილების მიღებისას მის აზრს გაითვალისწინებენ (Paz6, 2004).⁶³

ბავშვის მოსმენისა და მისი მოსაზრებების გათვალისწინების ვალდებულებას რიგი საკანონმდებლო აქტები პირდაპირ ითვალისწინებს. მაგალითად, „ბავშვთა ზრუნვის შესახებ“ ირლანდიის კანონით მოთხოვნილია ბავშვის მოსაზრებების გათვალისწინება, როგორც მისი საუკეთესო ინტერესების შეფასებისა და განსაზღვრის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი წინაპირობა.⁶⁴

ბავშვის მონაწილეობისა და მოსმენის უფლების პრაქტიკაში რეალიზებას აქტიურად უჭერს მხარს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო. საქმეში *M.K. v. Greece*, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა რომ ეროვნულ სასამართლოს არ დაურღვევია პირადი და ოჯახური ცხოვრების დაცულობის უფლება⁶⁵, როდესაც გაითვალისწინა ბავშვის სურვილი არდადეგებზე წასული, საცხოვრებლად დარჩენილიყო მამასთან, მაშინ როდესაც მისი ძირითადი საცხოვრებელი ადგილი დედასთან იყო. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შეფასებით, ბავშვის საუკეთესო ინტერესები უნდა იყოს სახელმძღვანელო პრინციპი, საფუძველი და არა მხოლოდ უფლება.⁶⁶ ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ დარღვევა დადგინდა საქმეზე *N.Ts. and others v. Georgia*, რადგან დედის გარდაცვალების შემდეგ, ეროვნულმა სასამართლოებმა ბავშვების პოზიციის მოსმენის გარეშე, განსაზღვრეს მათ საცხოვრებელ ადგილად მამის საცხოვრებელი ადგილი, მაშინ როდესაც ბავშვების მამის მიმართ უარყოფითი დამოკიდებულება ცალსახა იყო.⁶⁷

⁵⁹ ბავშვის უფლებათა კონვენცია, 2007, მუხლი 13, <<https://www.supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/arasrw.martl3.pdf>> [14.02.26].

⁶⁰ *Willow C.*, Children's Right to be Heard and Effective Child Protection, Save the Children Sweden, 2010, 82.

⁶¹ *Bosisio R.*, Children's Right to Be Heard: What Children Think, International Journal of Children's Rights, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2012, 143.

⁶² იქვე, 142.

⁶³ *Bosisio R.*, Children's Right to Be Heard: What Children Think, International Journal of Children's Rights, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2012, 153.

⁶⁴ ირლანდიის ბავშვთა ზრუნვის აქტი, 1964, მუხლი 31 (2) (b).

⁶⁵ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია, 04/11/1950, მუხლი 8.

⁶⁶ *M.K. v. Greece*, [2018] ECHR (no. 51312/16).

⁶⁷ *N.Ts. and others v. Georgia*, [2016] ECHR (no. 71776/12).

შესაბამისად, ბავშვის უფლებათა კონვენცია ბავშვს წარმოაჩენს არა მხოლოდ ზრუნვის ობიექტად, არამედ – ინდივიდად, რომელსაც აქვს უფლებები და შეუძლია ამ უფლებების გამოყენება, შეხედულებების ჩამოყალიბება და საკუთარ ცხოვრებაზე მნიშვნელოვანი ზეგავლენის მოხდენა.

3. მედიაციის როლი ბავშვის საუკეთესო ინტერესების რეალიზებაში

3.1. მედიაციის გამოყენება საოჯახო საქმეების მოგვარებისთვის

საოჯახო საქმეებზე მედიაციის გამოყენების განხორციელება განაპირობა სასამართლო გზით საოჯახო დავების განხილვის სირთულეებმა, რაც შემდეგ ოჯახების, განსაკუთრებით ბავშვების, კეთილდღეობაზე ახდენდა უარყოფით ზეგავლენას. მედიაცია სარგებლობს რიგი უპირატესობებით, მას სასამართლოში საქმის წარმოებისგან განასხვავებს შედარებით ნაკლები ხარჯი, ნაკლები სტრესი⁶⁸ და არაფორმალური გარემო⁶⁹. საოჯახო მედიაცია ხელს უწყობს, დავის გადანყვეტის პროცესის ეფექტურობას, აუმჯობესებს მხარეთა კმაყოფილებასა და შეთანხმებების შესრულების ხარისხს (Emery & Wyer, 1987a; Irving & Benjamin, 1995; Kelly, 1996).⁷⁰ გარდა ამისა, მედიაცია აქცენტს აკეთებს მშობლების გაძლიერებაზე, რათა მოლაპარაკებების შედეგად, თავად მიიღონ გადაწყვეტილებები⁷¹, თავიდან აიცილონ სახელმწიფოს არასაჭირო ჩარევა ოჯახურ საქმეებში და არ შეიზოჭონ მოსამართლის გადაწყვეტილებით.⁷² ვინაიდან, მშობლებს თავადაც აქვთ უნარი, გამოავლინონ და დაიცვან შვილების საჭიროებები.⁷³

ბავშვის უფლებათა კონვენციის მე-3 მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, ბავშვის მიმართ ნებისმიერი ქმედებისას, მოქმედმა პირმა უნდა გაითვალისწინოს ბავშვის საუკეთესო ინტერესი. სიტყვა – „ქმედება“ გულისხმობს არა მხოლოდ გადაწყვეტილებების მიღებას, არამედ ყველა მოქმედებას, წინადადებას, მომსახურებას, პროცედურასა და სხვა ზომებს.⁷⁴ შესაბამისად, ბავშვის საუკეთესო ინტერესების უპირატესობის პრინციპი მოქმედებს მედიაციაშიც, მიუხედავად იმისა, რომ მედიატორი არ იღებს გადაწყვეტილებას. მაგალითად, ფინურ სასამართლო მედიაციაში, საოჯახო საქმეებზე მედიატორი კანონით არის ვალდებული, რომ მედიაციის პროცესი და შედეგი ბავშვის საუკეთესო ინტერესების შესაბამისი იყოს (მედიაციის აქტის მე-10 მუხლი ბავშვის მეურვეობის აქტზე მითითებით, განსაკუთრებით მე-10 მუხლი).⁷⁵ საერთაშორისო დონეზე, მათ შორის ფინეთში, აღიარებულია მშობლების უწყვეტი კონფლიქტის უარყოფითი გავლენა ბავშვზე (McIntosh et al. 2008; Parkinson 2011; Skjærten 2005; Mueller-Johnson 2005; Johnston et al. 2009; Rejmer 2003; Karttunen 2010; Sinkkonen 2011), მედიაცია კი უზრუნველყოფს მისი საუკეთესო ინტერესების დაცვას, რადგან მცირდება კონფლიქტი იმ გარემოში, რომელშიც ბავშვი იზრდება (HE 114/2004, OM 25/2013, იხ. ასევე Auvinen 2006; Aaltonen 2000, 2015).⁷⁶

მედიაციის არჩევას ისიც განაპირობებს, რომ მართალია, მედიატორი თავად არ იღებს გადაწყვეტილებას, მაგრამ ხელს უწყობს მხარეთა შორის კომუნიკაციას, ახალისებს თვითგამორკვე-

⁶⁸ Butler V.F., *Mediation Essentials and Expectations*, USA, Dorrance Publishing Co., Inc., 2004, 2.

⁶⁹ Kuester E., L., *Confidentiality in Mediation: A Trial of Broken Promises*, Vol. 16, No. 2, *Hamline Journal of Public Law & Policy*, 1994-1995, 575.

⁷⁰ Folberg J., Milne A.L., Salem P., *Divorce and Family Mediation Models, Techniques, and Applications*, New York, London, the Guilford Press, 2004, 447.

⁷¹ ყანდაშვილი ი., საქართველოში მედიაციის მაგალითზე დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის სასამართლო და არასასამართლო ფორმები, თბილისი, 2018, 72, <https://press.tsu.ge/data/image_db_innova/Kandashvili%20Irakli.pdf>, [15.02.26].

⁷² Butler V.F., *Mediation Essentials and Expectations*, USA, Dorrance Publishing Co., Inc., 2004, 1.

⁷³ ყანდაშვილი ი., საქართველოში მედიაციის მაგალითზე დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის სასამართლო და არასასამართლო ფორმები, თბილისი, 2018, 93, <https://press.tsu.ge/data/image_db_innova/Kandashvili%20Irakli.pdf>, [15.02.26].

⁷⁴ General Comment No. 14, on the Right of the Child to Have His or Her Best Interests Taken as a Primary Consideration (Article 3, § 1), CRC/C/GC/14, UN Committee on the Rights of the Children, 2013, § 17.

⁷⁵ Salminen K., *Mediation and the Best Interests of the Child from the Child Law Perspective*, Nordic Mediation Research, Editors: Nylund A., Ervasti K., Adrian L., Cham, Springer International Publishing AG, 2018, 212.

⁷⁶ იქვე.

ვის პროცესს და ბავშვების საუკეთესო ინტერესების დაცვას, მაგრამ ის არ არის არც იურიდიული მრჩეველი და არც თერაპევტი.⁷⁷ იგი მხარეებს უნდა დაეხმაროს ურთიერთობის პარტნიორობიდან თანამშობლობად ჩამოყალიბებასა და ემოციური საკითხების გადაჭრაში, თავიანთი კეთილდღეობისა და ბავშვის საუკეთესო ინტერესების დასაცავად.⁷⁸

3.2. „ხელშემწყობი“ და „შეფასებითი“ მედიაციის მოდელები

მედიაციის სესიები ოჯახს ეხმარება პრობლემების გადაჭრაში, კონფლიქტის მართვასა და პირადი საკითხების შვილის საჭიროებებისგან განცალკევებაში. მედიატორმა მშობლებს უნდა დაანახოს, რომ ბავშვი ცალკე პიროვნებაა, რომელსაც ორივე მათგანთან შეუძლია ჰქონდეს ინდივიდუალური ურთიერთობა.⁷⁹ მედიატორთა ჩართულობისა და როლის მიხედვით, ისინი შესაძლოა შევავასოსოთ როგორც ხელშემწყობები და როგორც შემფასებლები. ხელშემწყობი მედიატორის მთავარი ამოცანაა კონფლიქტურ მხარეებს შორის მოლაპარაკებებისა და პრობლემის გადაჭრის პროცესის ხელშემწყობა. ის ხელს უწყობს მხარეებს შორის კომუნიკაციას და უბიძგებს მათ, გამოხატონ საკუთარი ინტერესები, რეალურად მოუსმინონ ერთმანეთს და გაუგონ. ხელშემწყობი მედიატორი არ მიმართავს მხარეებს შედეგისკენ; არ გამოხატავს საკუთარ აზრს და არ აფასებს მხარეთა მოსაზრებებს. ის პასუხისმგებელია პროცესზე, ხოლო მხარეები – შინაარსსა და შედეგზე.⁸⁰ შესაბამისად, ხელშემწყობი მედიატორი აღიარებს მშობლების, როგორც ბავშვის საუკეთესო ინტერესების განსაზღვრის საუკეთესო უნარის მქონე პირების როლს და მათ ეხმარება გადანყვეტილებების ძიებაში.⁸¹

ხელშემწყობი მედიატორი ბავშვის საუკეთესო ინტერესებს იცავს მისი მშობლების დახმარებით, რათა მათ ამოიციონ შვილის საჭიროებები. საინტერესოა, მედიატორი ხელშემწყობის როლში რჩება თუ არა, როდესაც მშობლები ისეთ შეთანხმებამდე მიდიან, რაც უკანონო ან არღვევს ბავშვის უფლებებს. თუ მედიატორი მშობლებს პირდაპირ განუმარტავს, რომ მათი შეთანხმება კანონსაწინააღმდეგოა, იგი გამოვა ხელშემწყობის როლიდან და მოირგებს ბავშვის ადვოკატის როლს. მეორე მხრივ, როლში დარჩენისთვის, მედიატორს შეუძლია მშობლებისთვის ისეთი ნეიტრალური შეკითხვების დასმა, რაც მათ შეხედულებებს გადააფასებს და სხვა მიმართულებას მისცემს (Mayer 2004).⁸² მშობლის გაზრდილი როლიდან და პასუხისმგებლობიდან გამომდინარე, ხელშემწყობმა მედიაციამ შეიძლება უნებურად უგულვებლყოს ბავშვის საუკეთესო ინტერესების უპირატესად გათვალისწინების პრინციპი.

მედიატორის მეორე სახეა შემფასებელი. შემფასებელი მედიატორი ფოკუსირებულია პრობლემების გადაჭრაზე. შეფასებითი მედიაცია ანალიტიკური პროცესია, რომელშიც მედიატორი ყურადღებას ამახვილებს კონფლიქტის არსზე, აქტიურად აწვდის ინფორმაციას მხარეებს, აძლევს მათ მიმართულებებს, აკეთებს შეფასებებს და ფოკუსირებულია შეთანხმების მიღწევაზე. მედიატორის შეფასებები შეიძლება უკავშირდებოდეს: 1. მხარეთა პოზიციებს; 2. მესამე პირის, მაგალითად, მოსამართლის შესაძლო გადანყვეტილებას ან 3. პირდაპირ შეთავაზებებს (Ervasti and Nylund 2014; Riskin 1996; Mackie 1997).⁸³ მედიატორი თავისი აქტიური როლით, მხარეებს უბიძგებს ისეთი გადანყვეტილებისკენ, რომლებიც თავად მედიატორს მიაჩნია გამართლებულად. აქედან გამომდინარე, შემფასებელმა მედიატორმა შესაძლოა დაარღვიოს მედიაციის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი პრინციპი, ნეიტრალიტეტი. ამასთან, საბოლოო შეთანხმებაზე ზედმეტად ორიენტირებით იქმნება

⁷⁷ Melamed J., Course Manual for the Online Training, Mediating Divorce Agreement, 78.

⁷⁸ იქვე, 146.

⁷⁹ Folberg J., Milne A.L., Salem P., Divorce and Family Mediation Models, Techniques, and Applications, New York, London, the Guilford Press, 2004, 95.

⁸⁰ Salminen K., Mediation and the Best Interests of the Child from the Child Law Perspective, Nordic Mediation Research, Editors: Nylund A., Ervasti K., Adrian L., Cham, Springer International Publishing AG, 2018, 214-215.

⁸¹ იქვე, 215.

⁸² იქვე, 216.

⁸³ იქვე, 217.

რისკი, რომ მხარეთა შორის არსებული კონფლიქტის მიზეზები, მათი საჭიროებები და ინტერესები ინდივიდუალურად არ განიხილება და შეთანხმების არსებობის მიუხედავად, რეალური პრობლემები გადაუჭრელი დარჩება.⁸⁴ მედიატორისთვის გამონვევაა, რომ ერთი მხრივ, დარჩეს ხელშემწყობის როლში და მეორე მხრივ, არ დაუშვას ბავშვის ინტერესების სანინალმდეგო გარიგება. როგორც ხელშემწყობი, ისე შეფასებითი მედიატორი ეფუძნება მხარეთა თვითგამორკვევის პრინციპს⁸⁵ და აღიარებს, რომ უშუალოდ მშობლები არიან ის პირები, ვინც ამ პროცესში იღებენ გადამწყვეტილებებს.⁸⁶

3.3. მედიატორის როლი ბავშვის საუკეთესო ინტერესების განსაზღვრასა და დაცვაში

3.3.1. სკრინინგი და კონფლიქტის მართვა საოჯახო მედიატორში

მედიატორმა განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიაქციოს რა ურთიერთობა აქვს ბავშვს თითოეულ მშობელთან, რამდენად მწვავეა მშობლებს შორის კონფლიქტი, რა არის კონფლიქტის წყარო და აქვთ თუ არა მშობლებს უნარი საკუთარი ემოციური ტვირთიდან ბავშვის რეალურ საჭიროებებზე ფიკუსირდნენ. ამისთვის, ყველა მედიატორი აუცილებლად უნდა ფლობდეს სკრინინგის ტექნიკას. სკრინინგით მედიატორი ადგენს, მიზანშეწონილია თუ არა მხარეთა შორის მედიატორი. სკრინინგის მიზანია, უზრუნველყოს, რომ მხარეებს ჰქონდეთ მედიატორში მონაწილეობის უნარი და შეეძლოთ ამ პროცესში უსაფრთხოდ ჩართვა. ისინი მედიატორში უსაფრთხოდ უნდა გრძნობდნენ თავს, როგორც ფიზიკურად, ისე ემოციურად.⁸⁷ ამ ტექნიკის გამოყენება განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია იმის დასადგენად, საოჯახო მედიატორი ხომ არ უკავშირდება ოჯახურ ძალადობას. თუ მედიატორმა კონფიდენციალურ შეხვედრაზე მიიღო ინფორმაცია, რომ ბავშვის კეთილდღეობას ან უსაფრთხოებას საფრთხე ემუქრება, ის ვალდებულია დაარღვიოს კონფიდენციალობის პრინციპი და შესაძლო დანაშაულის შესახებ აცნობოს შესაბამის ორგანოებს.⁸⁸

მას შემდეგ, რაც მედიატორი სკრინინგით გამოიკვლევს კონფლიქტის არსს და დაადგენს, რომ მხარეებს აქვთ მედიატორში უსაფრთხოდ მონაწილეობის უნარი, უნდა სცადოს მათი კონფლიქტის მართვა. როდესაც მშობლები ერთმანეთზე იმდენად არიან გაბრაზებული, რომ ეს ბრაზი ხელს უშლით ბავშვის საუკეთესო ინტერესების დანახვაში, მედიატორმა ცალსახა პოზიცია უნდა გამოხატოს ბავშვის მხარდასაჭერად. მშობლებს უნდა მოუწოდოს, ითანამშრომლონ შვილის აღზრდაში და თავად მიიღონ შვილის საუკეთესო ინტერესების შესახებ გადამწყვეტილებები. ამისთვის ერთ-ერთი ტექნიკა, რომლის გამოყენებაც მედიატორს შეუძლია არის „რეაქციების სარკისებური ასახვა“, რაც გულისხმობს იმას, რომ როდესაც მშობელთა კონფლიქტის დროს, მედიატორი თავს არაკომფორტულად გრძნობს, იგი ღიად გამოხატავს საკუთარ გრძნობებს და ამით მშობლებს აჩვენებს სავარაუდოდ, რას გრძნობს ბავშვი მათი კონფლიქტისას. ამ უკუკავშირის მიწოდებისას, მედიატორმა ნათლად უნდა განაცხადოს, რომ მისი მიზანი არ არის მშობლების ბრაზის სრულად გაქრობა.⁸⁹ ცხადია, ყოფილი პარტნიორები შესაძლოა იყვნენ ერთმანეთზე გაბრაზებული, განაწყენებული და გულნატკენები. მათი ეს ემოციები ღირებულია და მედიატორმა ისინი არ უნდა უგულვებლყოს ბავშვის საუკეთესო ინტერესების დაცვის მოტივით, რადგან გადაუჭრელი პრობლემა ადრე თუ გვიან იჩინს თავს და ბავშვის ინტერესებზე კვლავ უარყოფითად აისახება. მან ნათლად უნდა განაცხადოს, რომ კონფლიქტი აუცილებლად „ცუდი“ არ არის და ის მოლაპარაკებების ნაწილი-

⁸⁴ იქვე, 218.

⁸⁵ Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, Association of Family and Conciliation Courts, 1987, Standard I.

⁸⁶ Salminen K., Mediation and the Best Interests of the Child from the Child Law Perspective, Nordic Mediation Research, Editors: Nylund A., Ervasti K., Adrian L., Cham, Springer International Publishing AG, 2018, 219.

⁸⁷ Alternative Dispute Resolution: Mediation and Conciliation, Law Reform Commission, (LRC 98-2010), 2010, 117.

⁸⁸ იქვე, 116.

⁸⁹ Emery R.E., Renegotiating Family Relationships, Divorce, Child Custody, and Mediation, second edition, New York, London, the Guilford Press, 2012, 183.

ა.⁹⁰ ნაცვლად დანაშაულის გრძნობის გაღვიძებისა, მათი აზროვნება უნდა მიმართოს პოზიტიურზე და დააფიქროს ერთმანეთთან თანამშრომლობით როგორ შეძლებენ ბავშვისთვის სარგებლის მოტანას. ტკივილის მიუხედავად, ბევრი მშობელი გრძნობს მომავალში მეორე მშობელთან თანამშრომლობითი აღზრდის აუცილებლობას. ყოველი შესაძლებლობისას, მედიატორმა მათ უნდა შეახსენოს საერთო ინტერესი შვილის მიმართ. ამ გზით, მედიაციის პირველი სესიის დასაწყისიდანვე, მშობლებმა იციან, რა არის საუკეთესო მათი შვილებისთვის და აქედან გამომდინარე, აქვთ სურვილი და შესაძლებლობა თავად მიიღონ გადაწყვეტილებები.⁹¹

მედიატორი მხარეებთან კომუნიკაციისას, უნდა იყოს პოზიტიური და მხარდამჭერი.⁹² მხარდამჭერი საუბრის გარდა, მშობელთა კონფლიქტის მართვის კიდევ ერთი ტექნიკაა ბავშვზე საუბარი. როდესაც მედიატორი ხვდება, რომ მხარეები ჩიხში შედიან, შეუძლია დასვას ზოგადი კითხვა: „სანამ თქვენ უთანხმოებებზე დავინყებთ საუბარს, მომიყევით როგორია თქვენი შვილი?“. შვილებზე პოზიტიურად საუბრით, მშობლებს ახსენდებათ რა არის მათი საერთო ინტერესი.⁹³ ბავშვებზე საუბარი მედიატორისთვის მნიშვნელოვანია არამხოლოდ კონფლიქტის სამართავად, არამედ მოგვიანებით შეეძლება ეს ინფორმაცია გამოიყენოს ბავშვთან სესიაზე. მედიატორს შეუძლია ბავშვის საკითხზე ნეგატიურად ფოკუსირდეს და დასვას კითხვები მშობლების კონფლიქტის გავლენის შესახებ ბავშვზე. ბავშვზე ფოკუსის დასრულების შემდეგ, მედიატორი თითოეულ მშობელს სთხოვს, წარმოადგინოს თავისი აღქმა ბავშვებთან დაკავშირებული უთანხმოების შესახებ. მშობელთა საუბრისას, მედიატორები იყენებენ აქტიური მოსმენის ტექნიკებს, ემპათიას და შეკითხვებით აჯამებენ საკითხებს.⁹⁴ ბავშვების კეთილდღეობა ყველა მშობლის საერთო ინტერესია. ამიტომ, ბავშვზე ფოკუსირება, რომელიც პირველ სესიაზე დამყარდა, მედიაციის მთელი პროცესის განმავლობაში რჩება ნამყვან თემად.⁹⁵

მედიატორმა სკრინინგით, უნდა განსაზღვროს მშობელთა კონფლიქტის მართვისთვის რომელ სტრატეგიას გამოიყენებს. გონივრული იქნება სხვადასხვა სტრატეგიის ცვლაც ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში, რადგან მედიატორი წინასწარ, ზუსტად ვერ გათვლის რომელ მშობელს რა სტრატეგიაზე, როგორი უკუკავშირი ექნება.

3.3.2. ნეიტრალური და მიუკერძოებელი მედიატორი მხარეთა თვითგამორკვევის პროცესში

მედიაციის ბუნებასა და სიკეთეებს მისთვის დამახასიათებელი პრინციპები განსაზღვრავენ, რომელთა შორის უმთავრესია: ნეიტრალიტეტი და მიუკერძოებლობა.

მედიატორი ნეიტრალური უნდა იყოს მედიაციის შედეგის მიმართ. მან უნდა დაიცვას ნეიტრალურობა ფაქტებსა და მათ შეფასებასთან დაკავშირებით.⁹⁶ მისი მიზანია, დაეხმაროს მხარეებს გადაწყვეტილება თავად მიიღონ⁹⁷, მედიატორის სამართლებრივი რჩევების გარეშე.⁹⁸ სამართლებრივი რჩევისგან განსხვავდება მხარისთვის ინფორმაციის მიწოდება. კერძოდ, მედიატორის „დახმარება“ გამოიხატება მხარეთა ინფორმირებაში, მათი ინტერესების გამოკვლევასა და ისეთი საკითხების წამოჭრაში, რომ მათ ინფორმირებული გადაწყვეტილებების მიღება შეძლონ.⁹⁹ მას აქვს უფლებამოსილება, მიუკერძოებლობის პრინციპის დაცვით გაუზიაროს მხარეებს საქმეზე ინფორმაცი-

⁹⁰ იქვე.

⁹¹ იქვე, 149-150.

⁹² *Bush R. A. B.*, *Effi Ciency and Protection or Empowerment and Recognition? The Mediator's Role and Ethical Standards in Mediation*, Fla. Law Rev., Vol. 41, 1989, 278.

⁹³ *Emery R.E.*, *Renegotiating Family Relationships, Divorce, Child Custody, and Mediation*, second edition, New York, London, the Guilford Press, 2012, 153.

⁹⁴ იქვე.

⁹⁵ იქვე, 178.

⁹⁶ *ბიჭია მ.*, მედიაციის პროცესის კონფიდენციალურობა და ეთიკური დილემები, *ბურღული ი.* (რედ.), *ჟურნ.* „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – ნელინდელი 2023“, თსუს გამომცემლობა, №1, 2023, 17.

⁹⁷ *Spencer D., Brogan M.*, *Mediation Law and Practice*, China, Cambridge University Press, 2006, 3.

⁹⁸ *Townslay B. (editor.)*, *Understanding Justice*, Middlesex University Press, 2016, 27.

⁹⁹ *Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation*, Association of Family and Conciliation Courts, 1987, Standard I.

ა.¹⁰⁰ მაგალითად, მედიაციის მიზნებისთვის, შესაძლოა სასარგებლო იყოს მხარეებმა იცოდნენ, დავის მოგვარების რა მექანიზმები არსებობს ან რას ითვალისწინებს მოსამართლე ბავშვებთან დაკავშირებული დავების განხილვისას.¹⁰¹ ირვინგი ადასტურებს, რომ „მედიატორი მოქმედებს როგორც ნეიტრალური მესამე მხარე...“, მაგრამ მომდევნო წინადადებაში ის აცხადებს, რომ „ბავშვების ინტერესები მედიატორისთვის უმთავრესია“ (ირვინგი, 1980, 77).¹⁰² თუ მედიატორი ვინმესთან შექმნის ალიანსს, ის ბავშვთან უნდა იყოს (საპოსნეკი, 1983).¹⁰³ მაკინტოში და ლონგი (2006: 18) საოჯახო საქმეების მედიატორს ახასიათებენ „როგორც ბავშვების მოკავშირეს და შვილების საჭიროებების შესაბამისად მოქმედი მშობლების მხარდამჭერს“.¹⁰⁴ ნეიტრალურობის მასშტაბი შესაძლოა იცვლებოდეს დავის არსის,¹⁰⁵ დასაცავი სიკეთისა და ღირებულებების მიხედვით.¹⁰⁶ შესაბამისად, არაერთი ავტორი მედიატორის ნეიტრალური როლიდან „გამონაკლისს“ უშვებს ბავშვის ინტერესების სასიკეთოდ.

ნეიტრალიტეტისა და მიუკერძოებლობის პრინციპების პარალელურად, მედიატორის როლია დაიცვას ბალანსი დავის ნებაყოფლობით გადანყვეტასა და მედიაციის სესიების ჯეროვნად წარმართვას შორის.¹⁰⁷ მედიატორმა უნდა უზრუნველყოს, რომ მხარეებმა სრულად განსაზღვრონ და განიხილონ საკითხების გადაჭრის ყველა შესაძლო ვარიანტი, სანამ კონკრეტულ ვარიანტებზე გადავლენ და რეალურად მიიღებენ გადანყვეტილებებს.¹⁰⁸ იმ შემთხვევაში, თუ მშობლები ისეთ გადანყვეტილებას იღებენ, რაც ვერ იქნება ბავშვის ინტერესში, მედიატორს შეუძლია კითხვების დასმით დააფიქროს ისინი შეთანხმების შესაძლო შედეგებზე¹⁰⁹ და მიანოდოს სამართლებრივი ინფორმაცია. მაგალითად, ალაბამას ეთიკის კოდექსით დასაშვებია, რომ მედიატორმა მხარეებთან განიხილოს განქორწინების შემთხვევაში, ქონების განაწილების შესახებ სასამართლოს შესაძლო და სავარაუდო გადანყვეტილება.¹¹⁰ თუ მედიატორი მიიჩნევს, რომ მხარეთა მიერ შეთავაზებული შეთანხმების პირობა არ იცავს ბავშვების საუკეთესო ინტერესებს, მას აქვს ვალდებულება, აცნობოს წყვილს თავისი მოსაზრებისა და მისი საფუძვლის შესახებ.¹¹¹ მედიატორის ასეთი აქტიური ქმედება შესაძლოა მიუკერძოებლობის პრინციპის დარღვევად შეფასდეს, მაგრამ მშობლების ინფორმაციულ ვაკუუმში დატოვება ვერ გამართლდება ნეიტრალიტეტის პრინციპის დაცვით.¹¹² ნეიტრალიტეტის შესანარჩუნებლად შესაძლოა საჭირო იყოს გარკვეული ხარისხის მიკერძოება. ძირითადი პრინ-

¹⁰⁰ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაცია“, 2021, მუხლი 3.3.

¹⁰¹ Family Mediation Recommendation No. R (98) 1, adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 21 January 1998, and explanatory memorandum, Council of Europe Publishing, 25.

¹⁰² Hopkins, P. E., Evaluative Mediation Upholding the Child's Best Interests, Conciliation Courts Review, 1982, 20 (2), 63.

¹⁰³ Emery R.E., Renegotiating Family Relationships, Divorce, Child Custody, and Mediation, second edition, New York, London, the Guilford Press, 2012, 178.

¹⁰⁴ Lindstein T., Meteyard B., What Works in Family Mediation: Mediating Residence and Contact Disputes, Russell House Publishing Limited, 38 Silver Street, 1996, 189.

¹⁰⁵ Cohen O., Dattner N., Luxenburg A., The Limits of the Mediator's Neutrality, Mediation Quarterly, Vol. 16, No4, 1999, 224.

¹⁰⁶ იხ. ასევე Kishore S., The Evolving Concepts of Neutrality and Impartiality in Mediation, Commonwealth Law Bulletin, Vol. 32, N2, 2006, 222, შემდგომი მითითებით: Moore C., The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict, San Francisco, 1986, 52.

¹⁰⁷ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, კოდექსი, სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაცია“, 2021, 4.2.

¹⁰⁸ Bush R. A. B., Efficiency and Protection or Empowerment and Recognition? The Mediator's Role and Ethical Standards in Mediation, Fla. Law Rev., Vol. 41, 1989, 278.

¹⁰⁹ Folberg J., Milne A.L., Salem P., Divorce and Family Mediation Models, Techniques, and Applications, New York, London, the Guilford Press, 2004, 36.

¹¹⁰ Waldman E., Mediation Ethics, Cases and Commentaries, Jossey-Bass, A Wiley Imprint, United States of America, 2011, 12.

¹¹¹ Standards of Practice for Mediators, Standard IV (c), Mediation Council of Illinois, 1999, <<https://mediate.com/standards-of-practice-for-mediators-illinois/>> [15.02.2025].

¹¹² Lindstein T., Meteyard B., What Works in Family Mediation: Mediating Residence and Contact Disputes, Russell House Publishing Limited, 38 Silver Street, 1996, 104.

ციპები, როგორცაა: ნეიტრალიტეტი, ბავშვთა ინტერესების შესაბამისად მოქმედება და მათი დაცვა ყოველთვის ვერ იქნება თანაბრად პატივსაცემი ყველა გარემოებაში¹¹³ და მედიატორს შესაძლოა, კონკრეტულ შემთხვევაში, მათ შორის არჩევანის გაკეთება მოუწიოს.

3.4. მედიატორის როლი ბავშვის მონაწილეობისა და მოსმენის უზრუნველყოფაში

3.4.1. ბავშვის მოსმენის აუცილებლობა მედიაციის სესიაზე

ბავშვის „საუკეთესო ინტერესები“ კვლავ რჩება მშობელთა გადანყვეტილებების სახელმძღვანელო პრინციპად, მათ შორის მედიაციაში (Kelly, 1997). თუმცა, მედიატორთა მხოლოდ მცირე ნაწილი ესაუბრება ბავშვებს მათი საუკეთესო ინტერესების შესაფასებლად. 1996 წელს, კალიფორნიაში ჩატარებულმა კვლევამ (Client Baseline Study) აჩვენა, რომ მედიატორების 16%-ზე ნაკლებმა გამოკითხა ბავშვები. კანადელი მოსამართლე ქლერ ლკერე-დიუბმა (1998, 389) აღნიშნავს: „ბავშვის საუკეთესო ინტერესებით მოქმედების პრინციპი მოითხოვს, რომ ყურადღებით მოვუსმინოთ ჩართული ბავშვების ხმებს ამ და სხვა საკითხებთან დაკავშირებით“. ბავშვის მეურვეობის შემფასებელთა უმეტესობაც ხედავს ბავშვებთან გასაუბრების მნიშვნელობას ბავშვის საუკეთესო ინტერესების დადგენის მცდელობაში (Ackerman, 1995; Ackerman & Ackerman, 1997; Hynan, 1998; Stahl, 1994). „ბავშვები ყველაზე მეტად განიცდიან განშორებასა და განქორწინებას, ასევე მედიაციის პროცესის შედეგებს და მათ უნდა ჰქონდეთ ხმა ამ პროცესში.“¹¹⁴ ამერიკული სტანდარტით, „გარდა განსაკუთრებული შემთხვევებისა, ბავშვები არ უნდა იღებდნენ მონაწილეობას მედიაციის პროცესში მშობლების თანხმობისა და ბავშვისთვის სასამართლოს მიერ დანიშნული წარმომადგენლის თანხმობის გარეშე.“ ტერმინი – „განსაკუთრებული შემთხვევები“ განზრახ ადგენს მაღალ ბარიერს და არ ავალდებულებს მშობელს, ჩართოს ბავშვი პროცესში, თუ ის ამის წინააღმდეგია. ბავშვების მონაწილეობის საკითხი მშობლებმა ურთიერთშეთანხმებითა და ბავშვის თანხმობით უნდა გადანიშნონ.¹¹⁵

როგორც წესი, მედიაციის სესიამდე მისულ საოჯახო საქმეებს, წინ უძღვის საოჯახო კონფლიქტები, რომელთა შემსწრე და მონაწილე უდიდესი ალბათობით არის ბავშვი. ასეთ დავაში მოხვედრილი ბავშვი არის მეტად მონყვლადი, შესაძლოა ჰქონდეს დეპრესია, მიტოვების განცდა, დანაშაულის გრძობა, ფარული ან ღია აგრესია. შესაბამისად, მედიატორს მასთან განსაკუთრებული სიფრთხილე მართებს. ბავშვის საუკეთესო ინტერესების შეფასებისას, მას შესაძლებლობა უნდა ჰქონდეს, რომ თავისუფლად გამოხატოს შეხედულებები და ამ შეხედულებებს სათანადო მნიშვნელობა უნდა მიენიჭოს. ეს პრინციპი განმარტებულია გაეროს ბავშვის უფლებათა კომიტეტის N12 ზოგად კომენტარში, რომელიც ერთმანეთთან მჭიდროდ აკავშირებს ერთი მხრივ, ბავშვის საუკეთესო ინტერესების რეალიზების პრინციპს¹¹⁶ და მეორე მხრივ, ბავშვის შეხედულებების მოსმენისა და მათი ჩართვის უფლებას ყველა საკითხში, რომელიც ეხება ბავშვს, მათ შორის მისი საუკეთესო ინტერესების შეფასებას.¹¹⁷ ბავშვის უფლებათა კონვენციის მე-3 მუხლის 1-ლი პუნქტი ვერ იქნება სწორად გამოყენებული, თუ არ დაკმაყოფილდება ამავე კონვენციის მე-12 მუხლის მოთხოვნები. ანალოგიურად, მე-3 მუხლის 1-ლი პუნქტი აძლიერებს მე-12 მუხლს, რადგან ხელს უწყობს ბავშვების როლის ზრდას მათ ცხოვრებაზე მოქმედ ყველა გადანყვეტილებაში.¹¹⁸ თუ ბავშვების მონაწილეობა უზრუნველყოფილია, მედიაციის შედეგად მიღებული შეთანხმებები უფრო ეფექტურად შეს-

¹¹³ Folberg J., Milne A.L., Salem P., *Divorce and Family Mediation Models, Techniques, and Applications*, New York, London, the Guilford Press, 2004, 131.

¹¹⁴ იქვე, 155-156.

¹¹⁵ Schoffer M.J., *Bringing Children to the Mediation Table: Defining a Child's Best Interest in Divorce Mediation*, New Jersey, Family Court Review, 2005, 43 (2), 326.

¹¹⁶ ბავშვის უფლებათა კონვენცია, მუხლი 3 (1), <<https://www.supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/arasrw.martl3.pdf>> [14.02.26].

¹¹⁷ იქვე, მუხლი 12.

¹¹⁸ General Comment No. 14, on the Right of the Child to Have His or Her Best Interests Taken as a Primary Consideration (Article 3, § 1), CRC/C/GC/14, UN Committee on the Rights of the Children, 2013, § 43.

რულდება,¹¹⁹ რადგან როდესაც ბავშვი უშუალოდ არის ჩართული გადაწყვეტილების მიღების პროცესში, შედეგის მიმართ მეტი მიმდებლობა აქვს. შესაძლოა, ბავშვს გადაწყვეტის მისეული ხედვაც ჰქონდეს, რომელზეც მშობლებს მანამდე არ უფიქრიათ და ბავშვის პოზიციის მოსმენის შემდეგ, საერთო ინტერესისთვის უკან გადაწიონ საკუთარი პოზიციები.¹²⁰

ბავშვთა ინტერესების რეალურად დაცვა საოჯახო მედიაციის პროცესში გულისხმობს მედიატორის მიერ ბავშვის შინაგანი სამყაროსა და ქცევის სიღრმისეულ გაცნობას, რასაც მედიატორმა ბავშვის მოსმენითა და მისი გაგებით უნდა მიაღწიოს. ზოგიერთ ბავშვს შეიძლება არც სურდეს მედიაციაში მონაწილეობა ან მშობელი არ იყოს ამაზე თანახმა. ასეთ შემთხვევაში, ბავშვთან შესვდერა არ იქნება მიზანშეწონილი.¹²¹

ზოგიერთი ავტორი ბავშვის მედიაციაში ჩართვას მის ასაკს უკავშირებს. კერძოდ, 1.5-5 წლამდე ბავშვების მედიაციაში ჩართვა არაგონივრულია ენობრივი ბარიერის გამო, 5-7 წლამდე ბავშვები ადვილად მანიპულირებადები არიან მშობელთა მხრიდან, 8-10 წლის ასაკი კი საუკეთესოა ბავშვების მედიაციაში ჩასართავად.¹²² ბავშვის მოსმენის უფლება გარანტირებულია საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსითაც. კერძოდ, 7-18 წლის არასრულწლოვანთა უფლებებსა და კანონით დაცულ ინტერესებს სასამართლოში იცავენ მათი მშობლები/მზრუნველები. ამასთან, სასამართლო ვალდებულია ასეთ საქმეებში ჩააბას თვით არასრულწლოვნებიც¹²³, ხოლო მცირეწლოვნების შემთხვევაში, აქვს დისკრეცია.¹²⁴ სასამართლო ბავშვს უსმენს, თუ მისი ასაკი, ფიზიკური და ფსიქიკური მდგომარეობა ამის შესაძლებლობას იძლევა.¹²⁵ მსგავს დანაწესს ვხვდებით ბავშვის უფლებათა კოდექსშიც, რომელიც სახელმწიფოს ავალდებულებს, რომ საქართველოს საკანონმდებლო, აღმასრულებელი და სასამართლო ხელისუფლებების ორგანოებმა, ფიზიკურმა და იურიდიულმა პირებმა ბავშვის საუკეთესო ინტერესები განსაზღვრონ სხვადასხვა კრიტერიუმით, მათ შორის პირველია – ბავშვის აზრის მოსმენა და სათანადოდ გათვალისწინება.¹²⁶ „ბავშვს უფლება აქვს, მოუსმინონ ნებისმიერი საკითხის გადაწყვეტისას, რომელიც მის რომელიმე უფლებას ეხება ან გავლენას მოახდენს მის რომელიმე უფლებაზე, და გაითვალისწინონ ბავშვის მოსაზრება მისი საუკეთესო ინტერესების შესაბამისად.“¹²⁷ შესაბამისად, ბუნდოვანია რატომ არ უნდა რეალიზდეს ეს უფლება მედიაციაში, რომელიც კიდევ უფრო მეტად არის დამოკიდებული მხარეთა ნებაზე?

საფუძველი და არგუმენტაცია აქვს მედიაციაში ბავშვის მონაწილეობის აუცილებლობასაც და მისი ჩართვის თანმდევ რისკებსაც. საბოლოო გადაწყვეტილება ბავშვის მონაწილეობაზე ინდივიდუალურად, კონკრეტული შემთხვევისა და თითოეული ბავშვის მახასიათებლების შესაბამისად უნდა იქნეს მიღებული.

3.4.2. მედიატორი, როგორც მსმენელი საოჯახო მედიაციაში

ინფორმაცია ბავშვის საჭიროებების შესახებ, როგორც წესი, საუკეთესოდ გროვდება უშუალოდ ბავშვისგან.¹²⁸ ბავშვის საუკეთესო ინტერესების შეფასებისთვის მედიატორმა აქტიურად უნდა მოუსმინოს მშობლებსა და ბავშვს. ამ დროს, ის უნდა იყოს ღია და არაგანმსჯელი, უნდა უსმენ-

¹¹⁹ Folberg J., Milne A.L., Salem P., *Divorce and Family Mediation Models, Techniques, and Applications*, New York, London, the Guilford Press, 2004, 158.

¹²⁰ Rodríguez-Domínguez K., Roustan M., *The Inclusion of/Focus on Children in Family Mediation: A Review of Studies and Future Proposals*, Papeles del Psicólogo, 2015, 36(3), 199.

¹²¹ Lindstein T., Meteyard B., *What Works in Family Mediation: Mediating Residence and Contact Disputes*, Russell House Publishing Limited, 38 Silver Street, 1996, 196.

¹²² Adams C.W., *Children's Interest, Lost in Translation: Making the Case for Involving Children in Mediation of Child Custody Cases*, University of Dayton Law Review, 2011, 36 (3), 353, 4.

¹²³ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, 14/11/1997, მუხლი 81 (3).

¹²⁴ იქვე, მუხლი 81 (5).

¹²⁵ იქვე, მუხლი 351¹³.

¹²⁶ საქართველოს კანონი ბავშვის უფლებათა კოდექსი, 27/09/2019, მუხლი 5 (2).

¹²⁷ იქვე, მუხლი 8 (1).

¹²⁸ Folberg J., Milne A.L., Salem P., *Divorce and Family Mediation Models, Techniques, and Applications*, New York, London, the Guilford Press, 2004, 177.

დეს არა მხოლოდ ბავშვის ან მისი მშობლების სიტყვებს, არამედ ამ სიტყვების მიღმა მათ ინტერესებსა და საჭიროებებს.¹²⁹ მხოლოდ ამ გზით შეუძლია მედიატორს სრულად გაიგოს, რას გამოხატავს მხარე. მოსაუბრემ უნდა იგრძნოს, რომ მედიატორი მას უსმენს და ესმის, ამიტომ მიზანშეწონილია, თუ ის გამოიყენებს ვერბალური და არავერბალური/ჟესტური დადასტურების ფორმებს, დასვამს დამაზუსტებელ კითხვებს, მისცემს უკუკავშირს, შეაჯამებს მოსმენილს და სრულად ფოკუსირდება მოსაუბრეზე.¹³⁰ მედიატორი ბავშვს უსმენს იმიტომ, რომ გაიგოს მისი გრძნობები, დამოკიდებულებები, ინტერესები, სურვილები და საჭიროებები. ამასთან, ბავშვის მოსმენით ის აღიარებს მისი აზრის მნიშვნელობას, რაც თავდაჯერებას მატებს ბავშვს და ნდობას უჩენს მედიატორის მიმართ. მსგავსად განწყობილმა ბავშვმა მედიატორს შესაძლოა ისეთი ინფორმაცია მიანოდოს, რასაც მშობლებს ვერ ეტყოდა. ვინაიდან, ბევრი ბავშვი პირდაპირი საუბრისგან თავს იკავებს, მისთვის თავისუფალი და უსაფრთხო გარემოს შესაქმენლად რეკომენდებულია, თუ მედიატორი გამოიყენებს სხვადასხვა მეთოდს, მაგალითად: ხატვას, თემატური ზღაპრების მოყვლას, თოჯინების თეატრს, ვიდეორგოლებს, სლაიდებს და სხვა.¹³¹ ბავშვს, მასზე მორგებული მეთოდებით მოსმენა, უმცირებს სტრესს, უქმნის კომფორტს და ის იწყებს რეალური საჭიროებების გამოხატვას. მას შემდეგ, რაც მედიატორი დარწმუნდება, რომ ბავშვი თავისუფლად გრძნობს თავს და მზადაა კონკრეტულ საკითხებზე საუბრისთვის, უნდა აუხსნას, რომ მათ შორის საუბარი იქამდე იქნება კონფიდენციალური, სანამ თავად არ მოისურვებს მისმა მშობლებმაც შეიტყონ ამის შესახებ. მედიატორმა ნეიტრალური კითხვებით უნდა გამოარკვიოს, რა ურთიერთობა აქვს ბავშვს თითოეულ მშობელთან, რა იცის მათ შორის კონფლიქტზე, რა ინფორმაცია აქვს მშობლებისგან, რა დამოკიდებულება აქვს მათ ქმედებებზე და რაში ხედავს გამოსავალს. მედიატორმა ბავშვს უნდა აუხსნას, რომ გადანყევტილებას მშობლები იღებენ, რადგან ეს მათი უფლებაა, თუმცა მათთვის ძალიან მნიშვნელოვანია მისი აზრი. ბავშვისთვის მისი მოსმენის შემდეგ უკუკავშირის დაბრუნება კი გარანტიაა იმისა, რომ მისი შეხედულებები არა მხოლოდ ფორმალურად მოისმინეს, არამედ სერიოზულად მიიღეს.¹³²

3.4.3. მედიატორის როლი ბავშვისგან მოსმენილი ინფორმაციის მშობლებისთვის გაზიარებისას

მას შემდეგ, რაც ბავშვებისგან ინფორმაცია შეგროვდება, მედიატორმა უნდა დაგეგმოს უკუკავშირის მშობლებისთვის წარდგენის ყველაზე ეფექტური გზა. ეს პროცესი ძალიან მნიშვნელოვანია, რადგან მშობლებმა შეიძლება თავი დაუცველად იგრძნონ შვილების კრიტიკის ან უარყოფის მიმართ. რამდენადაც შესაძლებელია, მედიატორი უნდა ცდილობდეს, რომ ბავშვისგან მიღებული ინფორმაციის გადაცემისას, დარჩეს ნეიტრალური და არაგანმსჯელი მშობლების მიმართ.¹³³ პარალელურად, მან უნდა წაახალისოს ისინი, გაითვალისწინონ ბავშვების სურვილები.

კონფიდენციალობის პრინციპიდან გამომდინარე, მედიატორმა მშობლებს ბავშვისგან მიღებული მხოლოდ ის ინფორმაცია უნდა გაუზიაროს, რაზეც ბავშვი განაცხადებს ინფორმირებულ თანხმობას. ბავშვის მონანილეობითა და მოსმენით არა მხოლოდ ბავშვების, არამედ მშობელთა უფლებებიც რეალიზდება. ბავშვების საჭიროებების შესახებ უშუალო ცოდნის მიღებით, მედიატორს შეუძლია მშობლებს უფრო მეტი ინფორმაცია მიანოდოს შვილების ემოციური, ფსიქოლოგიური თუ სხვა საჭიროებების შესახებ – რაც, როგორც წესი, უფრო დამაჯერებელია, ვიდრე ზოგადი შენიშვნები განქორწინების გავლენაზე ბავშვებზე.¹³⁴ მედიატორმა უნდა გამოიყენოს ბავშვისგან მიღებული ცოდნა და მისი ნებართვით, მშობლებს აცნობს ბავშვების პერსპექტივები, ემოციები და კონ-

¹²⁹ იქვე, 236.

¹³⁰ იქვე, 238.

¹³¹ იქვე, 104-105.

¹³² *Bosisio R., Children's Right to Be Heard: What Children Think, International Journal of Children's Rights, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2012, 153.*

¹³³ *Folberg J., Milne A.L., Salem P., Divorce and Family Mediation Models, Techniques, and Applications, New York, London, the Guilford Press, 2004, 173.*

¹³⁴ იქვე, 158.

ფლიქტის გაგრძელების რისკები.¹³⁵ ბავშვის მოსმენის შემდეგ, მნიშვნელოვანია, მედიატორმა მშობლებს აუხსნას, რომ მოერიდონ მისთვის შეკითხვების დასმას სესიის შინაარსზე, არ გააკრიტიკონ ის და არ გაუბრაზდნენ.¹³⁶

მედიატორს შეუძლია შეხვდეს მშობლებს ერთად, ბავშვებთან ერთად ან მათ გარეშე. მაგალითად, თუ ბავშვმა თქვა, რომ მამა დედაზე მეტად უყვარს ან მედიატორისთვის აშკარაა, რომ ბავშვის პოზიციები ერთ-ერთი მშობლის გავლენის შედეგია, მაშინ ბავშვი არ უნდა იყოს წარმოდგენილი უკუკავშირის სესიის დროს და სასურველია, მშობლებსაც ცალკე შეხვდეს. მეორე მხრივ, თუ ბავშვმა გამოხატა თანაბარი დამოკიდებულება ორივე მშობლის მიმართ, მაშინ ერთობლივი სესია შესაძლოა მიზანშეწონილი იყოს.¹³⁷

შესაძლოა, მშობლები არც ფლობდნენ ინფორმაციას ბავშვის რეალურ საჭიროებებზე ან ეგონოთ, რომ ინფორმირებულები არიან, მაგრამ ბავშვის რეალური პოზიციის მოსმენის შემდეგ მიხვდნენ, რომ ცდებოდნენ. შესაბამისად, ბავშვის ჩართულობა და მისი მოსმენა, მშობლებზეც დადებითად აისახება.

4. ბავშვის საუკეთესო ინტერესების განსაზღვრაში მონაწილე სუბიექტები კერძო და სასამართლო მედიაციაში

მედიაციის თეორიების პერსპექტივიდან შეიძლება, დაისვას კითხვა, ვის ეკისრება ბავშვის საუკეთესო ინტერესების შესრულების ვალდებულება?

მედიაციაში მხარეთა ავტონომიურობა¹³⁸ და თვითგამორკვევა ცენტრალური ელემენტია და მედიატორს არ აქვს საქმის გადანყვეტის უფლებამოსილება.¹³⁹ გადანყვეტილებას იღებენ მხარეები, ამ შემთხვევაში, ბავშვის მშობლები, რადგან ივარაუდება, რომ ისინი საუკეთესოდ არიან აღჭურვილნი ბავშვის „საუკეთესო ინტერესების“ განსაზღვრისთვის.¹⁴⁰ მაგრამ უნდა ვენდოთ თუ არა ერთმანეთთან დაპირისპირებულ მშობლებს იმაში, რომ ისინი ობიექტურად გაითვალისწინებენ თავიანთი შვილების საჭიროებებსა და ინტერესებს? ეს კითხვა ალბათ განსაკუთრებით აქტუალური იქნება სასამართლო მედიაციის შემთხვევაში, რომლის დროსაც მოსამართლის გადანყვეტილებით გადაეცემა საქმე მედიაციას და არა მხარეთა სურვილით¹⁴¹ და შეთანხმებაზე მხარეთა მზაობა ბევრად დაბალია.

გარდა მედიატორისა, მედიაციის სესიაზე შესაძლოა მონაწილეობას იღებდნენ სხვადასხვა პროფესიის პირები: ადვოკატი, ფსიქოლოგი, სოც. მუშაკი და სხვა. შესაძლოა, ამ პირთა პოზიციებმა საბოლოო შეთანხმებაზე უდიდესი გავლენა მოახდინოს. მედიატორმა მაქსიმალურად ინფორმირებული შეთანხმების მიღწევისთვის, შესაძლოა მხარეები წაახალისოს შესაბამის ექსპერტების მიმართვაზე.¹⁴²

4.1. მშობლის როლი და პასუხისმგებლობა

„მშობელი არის ბავშვის კანონიერი წარმომადგენელი და განსაკუთრებული რწმუნებულების გარეშე, გამოდის მისი უფლებებისა და ინტერესების დასაცავად მესამე პირებთან ურთიერთობაში.“¹⁴³ მშობლის განსაკუთრებული როლი და მისი თანმდევი პასუხისმგებლობები ბავშვის საუკეთესო

¹³⁵ იქვე, 98.

¹³⁶ იქვე, 164.

¹³⁷ იქვე, 174.

¹³⁸ *Nolan-Haley J.M.*, Court Mediation and the Search for Justice through Law, Washington University Law Quarterly, 1996, 74, 57.

¹³⁹ *Salminen K.*, Mediation and the Best Interests of the Child from the Child Law Perspective, Nordic Mediation Research, *Editors: Nylund A., Ervasti K., Adrian L.*, Cham, Springer International Publishing AG, 2018, 214.

¹⁴⁰ *Gottwik, P. J.*, Determining Best Interests of the Child in Divorce Custody Disputes: A Procedural Approach, Vermont Law Review 9, no. 2, 1984, 314.

¹⁴¹ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, 14/11/1997, მუხლი 187¹.

¹⁴² Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, Association of Family and Conciliation Courts, 1987, Standard VI.

¹⁴³ საქართველოს კანონი ბავშვის უფლებათა კოდექსი, 27/09/2019, მუხლი 24 (3).

სო ინტერესების დაცვის თვალსაზრისით, აღიარებულია ბავშვის უფლებათა კონვენციითაც. მართალია, კონკრეტულად მშობლები არ არიან მოხსენიებული ამ კონვენციის მე-3 მუხლის პირველ პუნქტში, თუმცა კონვენციის მე-18 მუხლის პირველი პუნქტის თანახმად, ბავშვის საუკეთესო ინტერესები „მათი ძირითადი ზრუნვის საგანია.“¹⁴⁴ მშობლის მნიშვნელოვან როლზე მიუთითებს მონაწილე სახელმწიფოთა ვალდებულება, პატივი სცენ მშობლების პასუხისმგებლობას, უფლებებსა და მოვალეობებს, რათა მათ იზრუნონ ბავშვის ჭეშმარიტი ინტერესების წარმოდგენაზე.¹⁴⁵ შესაბამისად, კონვენციის მიზანია, ბავშვის კეთილდღეობა და ამ კეთილდღეობის უზრუნველყოფის ძირითად სუბიექტად მშობელს აღიარებს არა მხოლოდ მისი მოვალეობებისა და ვალდებულებების, არამედ უფლებების თვალსაზრისითაც.

მშობელთა როლი და მათი პასუხისმგებლობა შვილების ინტერესების უპირატესად გათვალისწინებაში¹⁴⁶ დარეგულირებულია ქართული კანონმდებლობითაც. ისინი ვალდებული არიან თავიანთი უფლებები გამოიყენონ იმგვარად, რომ ამით ზიანი არ მიადგეს ბავშვის ინტერესებს.¹⁴⁷ მსგავს ან დაკავშირებულ მონესრიგებს არ ვხვდებით „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონში ან/და საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის შესაბამის თავში.¹⁴⁸

საოჯახო მედიაციის მთავარი გამოწვევაა ბავშვის დამოუკიდებელი პერსპექტივა, რომელიც ხშირად ეწინააღმდეგება ორივე მშობლის შეხედულებებს. ბავშვები არცთუ იშვიათად ხდებიან მშობლების მანიპულაციის მსხვერპლნი, რადგან მისგან მოელიან, რომ მათ დაუჭერენ მხარს მეორე მშობლის წინააღმდეგ. თუმცა, ბავშვების პერსპექტივიდან, მთავარი პრობლემა ხშირად არ არის სწორი მხარის არჩევა, არამედ ის, რომ მათ საერთოდ უნევთ არჩევანის გაკეთება.¹⁴⁹ თუ ბავშვი უარყოფს ერთ მშობელს, ეს ასევე ბავშვისთვის საკუთარი თავის უარყოფაა. ამიტომ, კანონმდებელმა განსაზღვრა, რომ ორივე მშობელთან მჭიდრო კონტაქტის დამყარება გადამწყვეტია ბავშვის ნორმალური განვითარებისთვის.¹⁵⁰

მიუხედავად იმისა, რომ ბავშვებს მედიაციაში განსაკუთრებული ადგილი აქვთ და მათი საჭიროებები უპირატესად რჩება მთელი პროცესის განმავლობაში, ისინი არ არიან საბოლოო გადაწყვეტილების მიმღები მხარეები. მედიაციის კონტექსტში, მშობლებს აქვთ უფლება და პასუხისმგებლობა, მიიღონ გადაწყვეტილებები იმის შესახებ, თუ რა არის საუკეთესო მათი შვილებისთვის¹⁵¹ და საოჯახო მედიაციაში ბავშვების მონაწილეობა არ ნიშნავს, რომ მშობლები უარს ამბობენ ამ პასუხისმგებლობაზე.¹⁵²

ბავშვის ცხოვრებაში ყველაზე დიდია მშობლის როლი და შესაბამისად, მათი პასუხისმგებლობაც. ბავშვისთვის ყველაზე მნიშვნელოვანი და სენსიტიური სწორედ მშობელთან დამოკიდებულებაა და როგორც წესი, სწორედ მათ ქცევას იმეორებენ. თუ ერთ-ერთი მათგანი მეორე მშობლის მიმართ აგრესიულია, შესაძლოა, მისი ქცევა ბავშვმაც გაიმეოროს, იმ მშობლის სასარგებლოდ, რომელთან ერთადაც თუნდაც იმ მომენტში ცხოვრობს. საოჯახო სამართლის დავები იმით არის გამორჩეული, რომ მათში გაძლიერებულია ემოციური კომპონენტი.¹⁵³ ცხადია, ამ პროცესს თან ახლავს სულ მცირე დისკომფორტი, ემოციური არასტაბილურობა, ლელვა, შიში და სხვა მძაფრი ემოციები. ამ ფონზე, საფრთხე არსებობს, რომ მხარეთა პირადი ინტერესები უნებურად ბავშვის ინტერესებზე მალ-

¹⁴⁴ ბავშვის უფლებების შესახებ კონვენცია, 20/11/1989, მუხლი 18 (1).

¹⁴⁵ იქვე, მუხლი 3 (2).

¹⁴⁶ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, 14/11/1997, მუხლი 1198.

¹⁴⁷ იქვე, მუხლი 1199.

¹⁴⁸ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, 14/11/1997, თავი XXI¹.

¹⁴⁹ *Emery R.E., Renegotiating Family Relationships, Divorce, Child Custody, and Mediation, second edition, New York, London, the Guilford Press, 2012, 14.*

¹⁵⁰ *Franzén T., Mandatory Mediation in the Best Interest of the Child, Faculty of Law University of Lund, 2007, 15.*

¹⁵¹ *Emery R.E., Renegotiating Family Relationships, Divorce, Child Custody, and Mediation, second edition, New York, London, the Guilford Press, 2012, 146.*

¹⁵² *Lindstein T., Meteyard B., What Works in Family Mediation: Mediating Residence and Contact Disputes, Russell House Publishing Limited, 38 Silver Street, 1996, 195.*

¹⁵³ *McFarlane T., Mediation: The Future of Dispute Resolution in Contemporary Scots Family Law, Aberdeen Student Law Review, 2012, 28.*

ლა დადგება. სწორედ ამ შემთხვევაში უნდა გაძლიერდეს მედიატორის როლი. მას შეუძლია მშობლების ყურადღება მიაქციოს ბავშვის პერსპექტივებსა და ინტერესებზე, მაგრამ საბოლოოდ, ბავშვის საუკეთესო ინტერესის განსაზღვრა მშობლებზეა დამოკიდებული.¹⁵⁴ კერძოდ, მედიატორისგან ინფორმირებული მშობლები თავად იღებენ გადაწყვეტილებას. სწორედ თვითგამორკვევა და მხარეთა მიერ გადაწყვეტილების მიღების უნარია, რაც მედიაციას გამორჩეულსა და ეფექტიანს ხდის.

4.2. ბავშვის იურიდიული წარმომადგენლის როლი და უფლებამოსილება

მედიაციაში საკუთარი ინტერესების სათანადოდ წარმოსადგენად, მიზანშეწონილია თუ ბავშვი წარმოდგენილი იქნება ადვოკატით, რომელიც მხოლოდ მის ინტერესებს დაიცავს და მის ხმას გააჟღერებს. სამართლებრივი რისკების პრევენციისთვის, მედიატორმა უნდა წაახალისოს მხარეები დამოუკიდებელი სამართლებრივი კონსულტაციის მიღებაზე ადვოკატისგან და მოუწოდოს წარმომადგენლის ჩართულობისკენ.¹⁵⁵

მერილენდის ადვოკატთა კოლეგიის დასკვნის თანახმად, მეურვეობის დავაში ჩართული ადვოკატები ცდილობენ წარმოაჩინონ, რომ ისინი „წარმომადგენენ ბავშვს“. ვინაიდან, ბავშვი არ იხდის საადვოკატო მომსახურების თანხას, სავარაუდოა, რომ ადვოკატს უნარჩუნდება იმ პირის ერთგულება, რომელიც ამ საფასურს იხდის, რაც საფრთხეს უქმნის ბავშვზე ორიენტირებულ წარმომადგენლობას, თუკი ამ ორი პირის ინტერესები ერთმანეთს დაუპირისპირდება.¹⁵⁶ ამ რისკის დასაძლევად, მედიაციის მხარეებმა შეიძლება ერთობლივად დაიქირაონ მიუკერძოებელი ადვოკატი, რომელიც წარმომადგენს საკონსულტაციო, არასავალდებულო მოსაზრებას იმის შესახებ, თუ როგორ შეიძლება გადაჭრას სასამართლომ მხარეთა შორის წამოჭრილი საკითხი¹⁵⁷, მათ შორის ბავშვთან მათი ურთიერთობა. ადვოკატის პროფესიის არსიდან გამომდინარე, მისი როლი მხოლოდ საკონსულტაციო დასკვნით ვერ ამოიწურება და საოჯახო მედიაციაში, გამართლებულია მისი უფრო აქტიურად ჩართვა და ბავშვის, როგორც კლიენტის, ინტერესების სრულყოფილად წარმოდგენა. ბავშვის ადვოკატირება ნიშნავს მისი, როგორც კლიენტის ინტერესების შესაბამისად მოქმედებას და მისი ნების საუკეთესოდ წარმოჩენას სხვადასხვა ორგანოების წინაშე.¹⁵⁸

ადვოკატმა, კლიენტის ინტერესების დასაცავად უნდა იმოქმედოს მისთვის მინიჭებული უფლებამოსილების ფარგლებში და გამოიყენოს კანონით დადგენილი და გათვალისწინებული ყველა საშუალება, რომელიც აუცილებლად მიაჩნია კლიენტის ინტერესების დასაცავად. ადვოკატთა ასოციაციის ეთიკის კომისია განმარტავს, რომ ადვოკატის ნებისმიერი მოქმედება თუ უმოქმედობა განიხილება მისი კლიენტის ინტერესების დაცვის პრიორიტეტულობის გათვალისწინებით.¹⁵⁹

ადვოკატთან ურთიერთობის კონტექსტში, ბავშვის საუკეთესო ინტერესი რეალიზებულია, თუ მას გაეწია სათანადო საადვოკატო მომსახურება. სათანადო წარმომადგენლობა გულისხმობს, ბავშვის განვითარების, მისი სოციალური და კულტურული მახასიათებლების, გადაწყვეტილების მიღების უნარისა და შესაძლებლობის გათვალისწინებით, კეთილსინდისიერი და დამოუკიდებელი ადვოკატის მიერ მისთვის კვალიფიციური იურიდიული რჩევის მიცემასა და კონსულტირებას.¹⁶⁰ ადვოკატისთვის უპირატესი უნდა იყოს ბავშვის ინტერესები. თუ ბავშვის, როგორც კლიენტის მითითება, ადვოკატის შეფასებით, ეწინააღმდეგება მის საუკეთესო ინტერესს – ჰქონდეს ურთიერთობა მშობელთან, მან მაინც კლიენტის კანონიერი მითითებით უნდა იმოქმედოს. წინააღმდეგ შემ-

¹⁵⁴ Emery R.E., *Renegotiating Family Relationships, Divorce, Child Custody, and Mediation*, second edition, New York, London, the Guilford Press, 2012, 179.

¹⁵⁵ Bush R. A. B., *Efficiency and Protection or Empowerment and Recognition? The Mediator's Role and Ethical Standards in Mediation*, Fla. Law Rev., Vol. 41, 1989, 280.

¹⁵⁶ Crouch R.E., *Divorce Mediation and Legal Ethics*, Family Law Quarterly, 1982, 16(3), 228.

¹⁵⁷ Melamed J., *Mediating Divorce Agreement, Course Manual for the Online Training*, 61.

¹⁵⁸ საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის ეთიკის კომისიის 2021 წლის 27 მაისის N002/21 რეკომენდაცია, 2.

¹⁵⁹ საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის ეთიკის კომისიის 2016 წლის 28 სექტემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე N084/15, § 5.3-5.4.

¹⁶⁰ საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის ეთიკის კომისიის 2024 წლის 01 მაისის N004/24 რეკომენდაცია, 4.

თხვევაში, ადვოკატის ქმედება შეფასდება არაკეთილსინდისიერ და არაკვალიფიციურ წარმომადგენლობად.¹⁶¹ შესაბამისად, ადვოკატის როლი არის კლიენტის კანონიერი მითითებების შესაბამისად მოქმედება და არა ბავშვის საუკეთესო ინტერესის შეფასება. იმ შემთხვევაში, თუ ადვოკატ-კლიენტის პოზიციები რადიკალურად დაუპირისპირდება, წარმომადგენლობის გაგრძელება არაგონივრულია და უნდა შეწყდეს. მედიაციაში, ბავშვის აღქმის შესაბამისად, მისი საუკეთესო ინტერესების რეალიზებისთვის ძალიან მნიშვნელოვანია ჩართული იყოს ბავშვთა უფლებებში სპეციალიზებული ადვოკატი, რომელიც ბავშვთან ერთად ან მის გარეშე გააჟღერებს მის ხმას მედიაციაში და დამოუკიდებელი იქნება მედიაციის მხარეებისგან.

5. ბავშვის მოსმენის უფლების რეალიზების მექანიზმები, გამონვევები და გადაწყვეტის გზები მედიაციაში

როგორც ზემოთ აღინიშნა, ბავშვის საუკეთესო ინტერესების რეალიზებისთვის, უდიდესი მნიშვნელობა აქვს მედიაციაში მის მონაწილეობასა და მოსმენას. თუმცა, ჩვენს საკანონმდებლო ბაზაში არ არსებობს წესები, მედიატორმა რა მექანიზმებითა და მეთოდებით უნდა მოუსმინოს მას სესიაზე. წინამდებარე თავში, მიმოვიხილავ თეორიულად და პრაქტიკულად რა მეთოდების გამოყენება შეუძლია მედიატორს, რა არის ამ პროცესში მოსალოდნელი გამონვევები და მათ გადასაჭრელად რა გზები შეიძლება არსებობდეს.

5.1. ბავშვის მოსმენის ფორმები და მეთოდები მედიაციის პროცესში

მედიატორისთვის უდიდესი გამონვევაა იმის გარკვევა ბავშვი საკუთარ აზრსა და პოზიციას გადასცემს მას თუ მშობლის გავლენისა და მანიპულაციის ქვეშაა. მშობელთა კონფლიქტში მოხვედრილ ბავშვს აქვს სტრესი, რომელიც მედიატორმა უნდა შეამციროს შესაბამისი ზომების მიღებით. სტრესი შესაძლოა შემცირდეს შემდეგი ეტაპების გავლით: 1. მედიატორი უნდა დარწმუნდეს, რომ ბავშვის მედიაციის სესიაზე ჩართვის სარგებელი, გრძელვადიან პერსპექტივაში, გადაწონის რისკებს; 2. ორივე მშობლისგან ბავშვის მონაწილეობაზე უნდა მიიღოს თანხმობა და 3. ორივე მშობელი უნდა მოამზადოს იმაში, თუ რა ინფორმაციის მიწოდებაა გონივრული ბავშვისთვის მედიაციის სესიაზე მოსვლამდე.¹⁶²

არ არსებობს ჩამოყალიბებული სტანდარტი რა არის მიზანშეწონილი დრო, ბავშვის მედიაციაში ჩასართავად. არსებობს მოსაზრება, რომ ბავშვი მედიაციაში საწყის ეტაპზე უნდა ჩაერთოს და მისი მოგვიანებით ჩართვა ალტერნატივად არ უნდა განიხილებოდეს.¹⁶³ ბავშვის აზრი საბოლოო შეთანხმებაში საუკეთესოდ ინტეგრირდება, თუ ის პროცესის დასაწყისშივე მოიპოვება.¹⁶⁴ თუმცა, არსებობს განსხვავებული მოსაზრებაც, რომ ბავშვი მედიაციის სესიაზე პერიოდულად და იმის მიხედვით უნდა ჩაერთოს, ნამოიჭრება თუ არა ისეთი საკითხი, რომლის გადასაჭრელადაც მისი მოსაზრება იქნება მნიშვნელოვანი. ბავშვის ჩართვა დასაშვებია მედიაციის ბოლო სესიაზეც, რომელზეც ინფორმაციას მიიღებენ მშობელთა სამედიაციო შეთანხმების შესახებ.¹⁶⁵

მედიატორმა ბავშვს უნდა შეუქმნას უსაფრთხო, კომფორტული და თავისუფალი გარემო, სადაც ის ღიად ისაუბრებს. ამ მიზნით, სესიაზე ბავშვს შესაძლოა დაახვედროს სათამაშოები, დაახატინოს, აჩვენოს ანიმაციები, მოუყვეს სახალისო ისტორიები და მიმართოს სხვა ხერხებს, სანამ ბავშვი თავისუფლად იგრძნობს თავს. საუბრისას, მედიატორმა უნდა გამოიყენოს ენა, რომელიც შეე-

¹⁶¹ იქვე, 6.

¹⁶² *Folberg J., Milne A.L., Salem P., Divorce and Family Mediation Models, Techniques, and Applications*, New York, London, the Guilford Press, 2004, 162.

¹⁶³ *Lindstein T., Meteyard B., What Works in Family Mediation: Mediating Residence and Contact Disputes*, Russell House Publishing Limited, 38 Silver Street, 1996, 196

¹⁶⁴ *Folberg J., Milne A.L., Salem P., Divorce and Family Mediation Models, Techniques, and Applications*, New York, London, the Guilford Press, 2004, 162.

¹⁶⁵ იქვე, 161.

საბამება ბავშვის განვითარების ეტაპს¹⁶⁶ და ძალიან ფრთხილად შეარჩიოს კითხვები, რომელსაც მას დაუსვამს. სასურველია, თუ მედიატორი თავიდან აირჩევს ნეიტრალურ შეკითხვებს, რომლებიც ბავშვის პიროვნებასაც გააცნობს და ბავშვსაც სტრესს მოუხსნის, მაგალითად – „რა არის შენი საყვარელი ფერი? რა ჰქვია შენს საუკეთესო მეგობარს?“ და მსგავსი. გაუმართლებელია ისეთი კითხვები, რაც ბავშვს აიძულებს მშობლებს შორის არჩევანის გააკეთებას. „თითოეულ ბავშვს აქვს უფლება იყოს თავისუფალი რომელიმე მშობლის მხარეზე დადგომისგან, დაცვისგან ან დაკნინებისგან.“¹⁶⁷ ბავშვები ხშირად ძალიან მოუმნიფებლები არიან იმის გასაგებად, რა არის მათ საუკეთესო ინტერესში. მით უფრო, თუ ისინი კონფლიქტურ გარემოში არიან. მაგალითად, შესაძლოა მათ მოსწონდეთ იმ მშობელთან ყოფნა, რომელიც ნებას რთავს საუბრეზე შოკოლადის ტორტი ჭამონ. ბავშვებს ძალიან უჭირთ იმ მშობლის იმედგაცრუება, რომელზეც ისინი მთლიანად დამოკიდებულნი არიან. ბავშვები ხშირად მზად არიან მედიატორს უთხრან ის, რაც რეალურად მშობელს სურს. ნდობის მოპოვების შემდეგ, მედიატორმა უნდა გამოიკვილოს რამდენად ინფორმირებულია ბავშვი, რა იცის მშობლების განქორწინების შესახებ და რა მოლოდინები აქვს.

შესაბამისად, მეტად გონივრულია ბავშვის მედიაციის სესიაზე სანყის ეტაპზე მოწვევა, რათა მედიატორისთვის ცალსახა იყოს მისი ინტერესები და დამოკიდებულებები. ამის შემდეგ, ის მეტად პროდუქტიულად წარმართავს სესიებს მშობლებთანაც, რადგან მათაც მიანვდის ბავშვისგან მიღებულ ინფორმაციას, რაც მშობლებისთვისაც შეიძლება ახალი იყოს და შეთანხმებამდე უფრო მარტივად მივიდნენ. აღნიშნული არ გამორიცხავს საჭიროებიდან გამომდინარე, ბავშვის ხელახლა მოწვევას. მთავარია, მისთვის შესაფერის გარემოში და შესაბამისი ფორმით წარმართოს სესია.

ოჯახში რამდენიმე დედამამშვილის ყოფნისას, მედიატორმა უნდა გადანყვიტოს მათ ერთად მოუსმენს თუ განცალკევებულად. დაძმის ერთად გამოკითხვა გამართლებულია, რადგან ისინი რთულ თემებზე საუბრისას ერთმანეთს უჭერენ მხარს და მედიატორისთვის მეტად ცალსახა ხდება ბავშვების დამოკიდებულება. თუმცა, მათი ერთად მოსმენა არაგონივრულია თუ ასაკობრივი სხვაობა დიდია, რადიკალურად განსხვავებული პოზიციები აქვთ ან/და რომელიმე ბევრად დომინანტია.¹⁶⁸

5.2. ბავშვის მოსმენის უფლების შეზღუდვის საფუძვლები

მედიაციაში ბავშვის მონაწილეობისა და მოსმენის მიზანი არის მისი საუკეთესო ინტერესების უპირატესად დაცვა. მედიატორმა შეიძლება ყოველთვის არ გამოიყენოს ეს შესაძლებლობა. მაგალითად, ასეთი საჭიროება არ არსებობს, როდესაც ორივე მშობელი აღიარებს შვილების საჭიროებებს და აქვთ მათთან ურთიერთობის საერთო გეგმა; ბავშვი სამ წლამდეა; მშობლები არ არიან თანახმა ან თავად ბავშვი ამბობს უარს.¹⁶⁹ ამასთან, ზოგიერთი ავტორი ამტკიცებს, რომ ბავშვის მოსმენის უფლება უნდა შეიზღუდოს, რადგან მოზარდობის ასაკს მიუღწეველი ბავშვები არ არიან სანდო მსაჯულები თავიანთი საუკეთესო ინტერესების შესახებ. შესაბამისად, მათი პოზიცია განმსაზღვრელი არ უნდა იყოს გადანყვიტების მიღებისას.¹⁷⁰ შესაძლოა, ბავშვს არ ჰქონდეს გონებრივი შესაძლებლობა ან/და ინტელექტუალური მზაობა იმისა, რომ ჩაერთოს მსგავს პროცესებში.

მედიაციის ოჯახურ დავებში გამოყენება არ არის მიზანშეწონილი, როდესაც ცალსახა ოჯახური ძალადობის ფაქტები, ბავშვთა სექსუალური ან ფიზიკური ძალადობის ბრალდებები, ერთ-ერთი მშობელი დამოკიდებულია ალკოჰოლზე ან ნარკოტიკებზე ან როდესაც მხარეებს შორის არსებობს ძალაუფლების აშკარა დისბალანსი.¹⁷¹ ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ საქ-

¹⁶⁶ იქვე, 166.

¹⁶⁷ *Melamed J.*, Course Manual for the Online Training, Mediating Divorce Agreement, 161, *Adapted from the Family Center of the Conciliation Court of Pima County, Arizona, 1991.

¹⁶⁸ *Folberg J., Milne A.L., Salem P.*, Divorce and Family Mediation Models, Techniques, and Applications, New York, London, the Guilford Press, 2004, 165.

¹⁶⁹ იქვე, 160.

¹⁷⁰ იქვე.

¹⁷¹ *Alternative Dispute Resolution: Mediation and Conciliation*, Law Reform Commission, (LRC 98-2010), 2010, 114-116.

მეზე *Sahin v. Germany*¹⁷² ეროვნულ სასამართლოს არ დაუდგინა დარღვევა, როდესაც ამ უკანასკნელმა ბავშვის მოსმენის გარეშე გადაწყვიტა, რომ მისთვის ზიანის მომტანი იქნებოდა მამასთან კონტაქტი. სასამართლო დაეყრდნო ექსპერტის დასკვნას, რომელმაც მშობლებთან შეხვედრით დაადგინა, რომ ბავშვის გამოკითხვას ახლდა ისეთი რისკები, რომელსაც სასამართლო ძალისხმევის მიუხედავად, ვერ აიცილებდა.¹⁷³

5.3. პრაქტიკული რეკომენდაციები მედიაციის სესიაზე ბავშვის საუკეთესო ინტერესების რეალიზებისთვის

წინამდებარე თავში გთავაზობთ ზემოთ მოყვანილი მსჯელობებიდან რამდენიმე რეკომენდაციას:

1. მედიატორმა მედიაციის სანყის ეტაპზევე უნდა მიაწოდოს ინფორმაცია მედიაციის მხარეებს ბავშვის ჩართვისა და მოსმენის უფლების არსებობისა და მნიშვნელობის შესახებ. მათ უნდა შეახსენოს, რომ გადაწყვეტილებას თავად იღებენ, მაგრამ შვილების პოზიციების ცოდნა და საბოლოო შეთანხმებაში ასახვა მათი საერთო ინტერესია.
2. მედიაციაში ჩართულ ბავშვთან კომუნიკაცია უნდა მიმდინარეობდეს მისთვის გასაგებ ენაზე და ფორმით, მისი ასაკისა და განვითარების შესაფერის გარემოში. მედიატორმა ნეიტრალური კითხვებით უნდა მოიპოვოს ბავშვის ნდობა და აუცილებლად მიაწოდოს ინფორმაცია გაზიარებული ინფორმაციის კონფიდენციალობის შესახებ.¹⁷⁴
3. მედიატორი მუდმივად უნდა იმაღლებდეს კვალიფიკაციას. მართალია, თავად არ იღებს გადაწყვეტილებას, მაგრამ ბავშვის საუკეთესო ინტერესების რეალიზებაში უდიდესი როლი აქვს მედიატორს. ძალიან მნიშვნელოვანია, მას ჰქონდეს შესაბამისი განათლება და განსაკუთრებულად იყოს მომზადებული საოჯახო მედიაციისთვის.¹⁷⁵ მედიატორმა სიღრმისეულად უნდა შეისწავლოს საოჯახო სამართალი, მიუხედავად იმისა, რომ სამართლებრივი რჩევის მიცემა არ შეუძლია და შესაძლოა იურისტი არც იყოს. ამ ტიპის მედიაციაში, მედიატორს ყველაზე მეტად სჭირდება ფსიქოლოგის/თერაპევტის უნარები. მან უნდა იცოდეს ბავშვის განვითარების ეტაპები, ოჯახური დინამიკა, ბავშვის პირველადი ემოციური ფონი მშობელთა განქორწინებისას, მშობელთა კონფლიქტების გრძელვადიანი გავლენა ბავშვის ფსიქიკაზე და სხვა მნიშვნელოვანი საკითხები.¹⁷⁶ არაკვალიფიციურმა მედიატორმა ბავშვის მოსმენისა და მონაწილეობის უფლების რეალიზებით შესაძლოა ბევრად დიდი ზიანი მიაყენოს მას, ვიდრე მაშინ მიადგებოდა საერთოდ რომ არ ჩართულიყო ამ პროცესებში და მისი აზრი არავის მოესმინა. მედიატორთა ასოციაციამ შესაბამისი ტრენინგებითა და განგრძობადი განათლების პროგრამის დანერგვით, ხოლო სახელმწიფომ შესაბამისი დაფინანსებით უნდა უზრუნველყოს საოჯახო საქმეებზე მედიატორთა კვალიფიკაციის ამაღლება, რადგან „მედიატორს უნდა ჰქონდეს მედიაციის პროცესის წარმართვისთვის შესაბამისი განათლება და კვალიფიკაცია.“¹⁷⁷
4. საოჯახო მედიაციაში შესაძლოა ეფექტიანი იყოს თანამედიაციაც, რომელშიც ჩართულნი იქნებიან იურისტი და ფსიქოლოგი მედიატორები. ვინაიდან, როგორც ზემოთ აღინიშნა, ამ ორი სფეროს კარგად ცოდნა დიდ გავლენას ახდენს მედიაციის მიმდინარეობასა და შედეგზე. მაგალითად, ფინურ სასამართლო მედიაციაში, რომელიც საოჯახო დავას უკავშირდება, მედიატორი არის რაიონული სასამართლოს მოსამართლე და მას ეხმარება ექსპერტი მედიატორი.

¹⁷² *Sahin v. Germany*, [2003] ECHR (no. 30943/96), § 73.

¹⁷³ ბავშვის უფლებების ევროპული სამართლის სახელმძღვანელო, *ლურსმანაშვილი ლ. (მთარგმნელი), ბობოხიძე მ. (რედ.)*, სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2020, 24-25.

¹⁷⁴ საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, 18/09/2019, მუხლი 10 (6).

¹⁷⁵ *Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation*, Association of Family and Conciliation Courts, 1987, Standard II.

¹⁷⁶ *Folberg J., Milne A.L., Salem P.*, *Divorce and Family Mediation Models, Techniques, and Applications*, New York, London, the Guilford Press, 2004, 177.

¹⁷⁷ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაცია“, 2021, მუხლი 1.1.

ექსპერტი მედიატორი შეიძლება იყოს სოციალური მუშაკი, ფსიქიატრი ან ფსიქოლოგი, რომელიც სპეციალიზებულია განქორწინებული ოჯახებისა და ბავშვის განვითარების ფსიქოლოგიაში.¹⁷⁸

5. ცნობიერების ამაღლებისა და პრაქტიკული მექანიზმების დანერგვის გარდა, აუცილებელია, ბავშვის საუკეთესო ინტერესის უპირატესად გათვალისწინების პრინციპის, ბავშვის მონაწილეობისა და მოსმენის უფლების ინტეგრირება მედიაციასთან დაკავშირებულ კანონმდებლობაში. „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონი ითვალისწინებს, რომ მედიაციის დანერგვამდე მედიატორმა მხარეებს უნდა განუმარტოს მედიაციის პროცესში თავიანთი წარმომადგენლების მეშვეობით მონაწილეობის უფლება.¹⁷⁹ აქვე, მედიაციის კონტექსტში, გამართლებული იქნება თუ ჩაემატება ბავშვის ფსიქოლოგისა და ბავშვის ადვოკატის მონაწილეობაზე ყურადღების გამახვილება. ამ ორი პროფესიის ადამიანის მონაწილეობა საოჯახო მედიაციაში იმდენად მნიშვნელოვანია, რომ, მხარეთათვის მათი მონვევის უფლების შესწინების მაგივრად, პირდაპირი მითითებაც დასაშვებია.

საოჯახო მედიაციის რეგულირებისა და იქ ბავშვის საუკეთესო ინტერესების რეალიზებისთვის თანაბრად მნიშვნელოვანია, როგორც მისი საკანონმდებლო მონესრიგება, ისე პრაქტიკული მექანიზმების შემუშავება და ცნობიერების ამაღლება.

6. დასკვნა

ბავშვის საუკეთესო ინტერესის შეფასება და განსაზღვრა ძალიან რთული და კომპლექსური პროცესია. ის მოითხოვს ინდივიდუალურ მიდგომას, რიგი საკითხების გამოკვლევასა და გათვალისწინებას. დაუშვებელია, საკითხის სირთულის გამო, მედიატორმა ან მედიაციის მხარეებმა თავი აარიდონ ბავშვის მედიაციაში მონაწილეობასა და მის მოსმენას.

მედიაციაში სწორად უნდა იყოს გააზრებული და ეფექტიანად დაინერგოს ბავშვის საუკეთესო ინტერესების უპირატესად გათვალისწინებაზე, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის, ევროპის კავშირისა და ევროპის საბჭოს სამართლებრივ სისტემებში დანერგილი სახელმძღვანელო სტანდარტები. მართალია, „ბავშვის საუკეთესო ინტერესის“ ზუსტი განმარტება არ არსებობს, მაგრამ როგორც ზემოთ გამოჩნდა, მისი განსაზღვრისა და რეალიზების ერთ-ერთი მთავარი მექანიზმია ინფორმირებული ბავშვის მოსმენისა და მონაწილეობის უზრუნველყოფა მისი ასაკისა და განვითარებისთვის შესაფერის გარემოში, სათანადო ფორმით. ბავშვს, როგორც უფლებების მქონე სუბიექტს, მედიაციაშიც უნდა ჰქონდეს შესაძლებლობა ეს უფლებები აქტიური ქმედებებით დაიცვას.

მედიაციაში ბავშვის ჩართვა არა ალტერნატივაა, არამედ პირველივე ეტაპზე, მოცემულობა უნდა იყოს, რომლის შესრულება კონკრეტულ შემთხვევაში შესაძლოა, არ გახდეს აუცილებელი. ქართველმა კანონმდებელმა ბავშვის ეს უფლება იმგვარად უნდა მოაწესრიგოს, რომ პირდაპირ გამომდინარეობდეს საკანონმდებლო დანაწესებიდან და მედიატორს ბავშვის მედიაციაში ჩასართავად არ სჭირდებოდეს ზოგადი პრინციპებით მოქმედება ან გაზრახ თუ უნებლიედ ბავშვის მოსმენის პასუხისმგებლობისგან თავის არიდება. მართალია, ბავშვის საუკეთესო ინტერესის გამოკვლევის შესაძლებლობას, შესაძლოა მხოლოდ მშობლებთან გასაუბრებაც იძლეოდეს, მაგრამ „ბავშვის საუკეთესო ინტერესის“ კონცეფცია იმდენად რთული და მრავალშრიანია, მხოლოდ მშობლებისგან მიღებული ინფორმაციით, ბავშვის მოსმენის გარეშე, სარწმუნოდ ვერ შეფასდება და განისაზღვრება. ამ კონტექსტში, მისაღებია ფინური მედიაციის მოდელი, რომელშიც საოჯახო საქმეებზე მედიატორი კანონით არის ვალდებული, რომ მედიაციის პროცესი და შედეგი ბავშვის საუკეთესო ინტერესების შესაბამისი იყოს (მედიაციის აქტის მე-10 მუხლი ბავშვის მეურვეობის აქტზე მითითებით, განსაკუთრებით მე-10 მუხლი).¹⁸⁰

¹⁷⁸ *Salminen K., Mediation and the Best Interests of the Child from the Child Law Perspective, Nordic Mediation Research, Editors: Nylund A., Ervasti K., Adrian L., Cham, Springer International Publishing AG, 2018, 212.*

¹⁷⁹ საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, 18/09/2019, მუხლი 8 (1).

¹⁸⁰ *Salminen K., Mediation and the Best Interests of the Child from the Child Law Perspective, Nordic Mediation Research, Editors: Nylund A., Ervasti K., Adrian L., Cham, Springer International Publishing AG, 2018, 212.*

არათუ ბავშვები, არამედ მშობლებიც ხშირად არაინფორმირებულები არიან რიგ საკითხებზე, ცხოვრობენ რთულ, კონფლიქტურ გარემოში და შესაძლოა ვერ იღებდნენ რაციონალურ გადაწყვეტილებებს, გამოცილი, ობიექტური, მიუკერძოებელი მედიატორის ტაქტიკური და სტრატეგიული ინტერვენციებით¹⁸¹ მათთვის რაციონალური მიმართულებების მიცემა და ინფორმირებული გადაწყვეტილების მიღებაში ხელშეწყობა¹⁸² გამართლებულია. მედიატორმა საოჯახო მედიაციაში, განსაკუთრებით უნდა გამოიჩინოს პროცესის მართვის უნარი, სწორად დაგეგმოს სესიათა რიგითობა, შექმნას მხარდამჭერი გარემო,¹⁸³ მართოს მხარეთა შორის ძალთა დისბალანსი,¹⁸⁴ შეარჩიოს შესაფერისი სამეცხველო ენა და კომუნიკაციის ფორმა. მან სესიათა მიმდინარეობისას, უნდა დააზუსტოს მნიშვნელოვანი საკითხები, მხარეთა ინტერესები და მოთხოვნები, უნდა იზრუნოს მათ კომფორტზე, აქტიურად უსმინოს, დააბალანსოს მათ შორის ძალები, იყოს ემპათიური, მშვიდი, არაგანმსჯელი, გულისხმიერი, კეთილგანწყობილი და გაანეიტრალოს მხარეთა დაძაბულობა. მედიატორმა უნდა იზრუნოს არა მხოლოდ მხარეთა შეთანხმებაზე, არამედ იმაზეც, რომ ეს შეთანხმება არ ეწინააღმდეგებოდეს ბავშვის კეთილდღეობას. ამ მიზნით, მას შეუძლია მხარეებს მიუთითოს ბავშვთა უფლებებში სპეციალიზებული ადვოკატისა და ფსიქოლოგის ჩართვაზე. მთავარია, მედიატორმა არ დაარღვიოს ნეიტრალიტეტის პრინციპი, ზედმეტად არ ჩაერიოს მხარეთა თვითგამორკვევის პროცესში და არ დაკარგოს მედიაციის მთავარი ღირსება, მხარეთა თვითგამორკვევა. სამედიაციო შეთანხმებას სწორედ ის მახსიათებელი ხდის ქმედითს და დროში ეფექტიანს, რომ თავად მხარეები იღებენ მას. თუ ისინი ერთ დღეს აღმოაჩენენ, რომ შეთანხმება რეალურად მედიატორის ზეგავლენით არის მიღებული და არ გამოხატავს მათ ნამდვილ ნებას, მაშინ მიღებული შედეგი ძალას დაკარგავს და ბავშვის ინტერესებიც უგულვებელყოფილი დარჩება. მედიატორმა დროული, ზუსტი და მიზნობრივი კითხვებით უნდა შეძლოს მშობლების ფოკუსირება ბავშვის საუკეთესო ინტერესით მოქმედებაზე და კონფლიქტიდან თანამშრომლობისკენ მიმართოს ისინი, რადგან საბოლოო გადაწყვეტილება სწორედ მათი მისაღებაა.

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს კანონმდებლობა პირდაპირ არ განსაზღვრავს ბავშვის მედიაციაში ჩართვის ვალდებულებას, როდესაც გადასაწყვეტი საკითხი მასზე ახდენს გავლენას, კანონმდებლობით უნდა გაინეროს ბავშვის მედიაციის პროცესში ჩართვის ვალდებულება, რომელიც მხოლოდ ინდივიდუალურ შემთხვევებში, შესაბამისი საფუძვლის არსებობისას შეიზღუდება. ბავშვის მონაწილეობა კი უნდა გამოიხატოს არა მხოლოდ მისი მოსმენით, არამედ მისი პოზიციის გაგებით, მშობლებამდე სწორად მიტანითა და სამედიაციო შეთანხმებაში ასახვით.

ბიბლიოგრაფია:

1. საქართველოს კონსტიტუცია, საქართველოს პარლამენტის უწყებები, 24/08/1995.
2. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია, 04/11/1950.
3. ბავშვის უფლებათა კონვენცია, 2007, <<https://www.supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/arasrw.martl3.pdf>> [14.02.26].
4. ბავშვის უფლებების შესახებ კონვენცია, 20/11/1989.
5. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, 14/11/1997.
6. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, 14/11/1997.
7. საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, 18/09/2019.
8. საქართველოს კანონი ბავშვის უფლებათა კოდექსი, 27/09/2019.

¹⁸¹ ჩიტაშვილი ნ., ჭალიძე თ., საოჯახოსამართლებრივი დავის განხილვის თავისუფლება მედიაციაში და შესაძლო ეთიკურ-სამართლებრივი დილემები, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – ნელინდელი“ (სპეციალური გამოცემა), თსუს გამომცემლობა, 2022, 67.

¹⁸² ჩიტაშვილი ნ., მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, „სამართლის ჟურნალი“, N1, 2016, 31, <<https://tsu.ge/assets/media/files/8/Publications/Sam-Journ-N1-2016 G.pdf>> [14.02.26].

¹⁸³ Waldman E., Mediation Ethics, Cases and Commentaries, Jossey-Bass A Wiley Imprint, San Francisco, 2010, 98.

¹⁸⁴ იქვე, 97.

9. მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაცია“, 2021.
10. განმარტებითი ბარათი საქართველოს კანონის პროექტზე ბავშვის უფლებათა კოდექსი, <<https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/214086?>> [14.02.26].
11. ირლანდიის ბავშვთა ზრუნვის აქტი, 1964.
12. საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის სტრატეგიული განვითარების გეგმა 2020-2025, თბილისი, 2020, 2, <<https://mediators.ge/uploads/media/5f5fb99460eb2.pdf>> [14.02.26].
13. ბავშვის უფლებების ევროპული სამართლის სახელმძღვანელო, *ლურსმანაშვილი ლ. (მთარგმნელი), ბობოხიძე მ. (რედ.)*, სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2020.
14. *ბაქრაძე მ.*, საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის ოფიციალური ჟურნალი „ჩემი ადვოკატი“, ბავშვთა მართლმსაჯულება – რა უნდა ვიცოდეთ?, 2021, <<https://shorturl.at/gQ6Eb>> [14.02.26].
15. *ბიჭია მ.*, მედიაციის პროცესის კონფიდენციალურობა და ეთიკური დილემები, *ბურდული ი (რედ.)*, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – ნელინდეული 2023“, თსუს გამომცემლობა, №1, 2023.
16. *ბობოხიძე მ.*, ბავშვის საუკეთესო ინტერესების პრიორიტეტულობის პრინციპის სამართლებრივი გარანტიები, სადისერტაციო ნაშრომი, თბილისი, 2020.
17. *ზარნაძე ე., ჭალიძე თ.*, ფსიქოლოგის ინსტიტუტი არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების მულტიდისციპლინური მიდგომის კონტექსტში, „სამართლის ჟურნალი“, №1, 2024.
18. *ყანდაშვილი ი.*, საქართველოში მედიაციის მაგალითზე დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის სასამართლო და არასამართლო ფორმები, თბილისი, 2018, 72, <https://press.tsu.ge/data/image_db_innova/Kandashvili%20Irakli.pdf> [15.02.26].
19. *ჩიტაშვილი ნ.*, მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, „სამართლის ჟურნალი“, №1, 2016, 31, <<https://tsu.ge/assets/media/files/8/Publications/Sam-Journ-N1-2016G.pdf>> [14.02.26].
20. *ჩიტაშვილი ნ., ჭალიძე თ.*, საოჯახოსამართლებრივი დავის განხილვის თავისუფლება მედიაციაში და შესაძლო ეთიკურ-სამართლებრივი დილემები, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – ნელინდეული“ (სპეციალური გამოცემა), თსუს გამომცემლობა, 2022.
21. საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის ეთიკის კომისიის 2016 წლის 28 სექტემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე N084/15.
22. სსიპ „საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის“ ეთიკის კომისიის 2021 წლის 27 მაისის რეკომენდაცია N002/21.
23. სსიპ „საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის“ ეთიკის კომისიის 2024 წლის 01 მაისის რეკომენდაცია N004/24.
24. Alternative Dispute Resolution: Mediation and Conciliation, Law Reform Commission, (LRC 98-2010), 2010.
25. Convention on the Rights of the Child, 1989.
26. Convention on the Rights of the Child, United Nations Treaty Collection, <https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-11&chapter=4&clang=_en> [14.02.26].
27. Declaration of Geneva on the Rights of the Child, 1924, Preamble.
28. Declaration of the Rights of the Child, General Assembly of the United Nations, A/RES/14/1386, 1959.
29. Family Mediation Recommendation No. R (98) 1, adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 21 January 1998, and explanatory memorandum, Council of Europe Publishing.
30. General Comment No. 14, on the Right of the Child to Have His or Her Best Interests Taken as a Primary Consideration (Article 3, § 1), CRC/C/GC/14, UN Committee on the Rights of the Children, 2013.
31. Marriage and Divorce Act § 402, 9A U.L.A., 1982, 561.
32. Mediation Directive, 2008/52/EC.
33. Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, Association of Family and Conciliation Courts, 1987.
34. Recommendation No. R (98) 1, Committee of Ministers to Member States on Family Mediation, Council of Europe, Committee of Ministers, 1998, Preamble, <<https://rm.coe.int/rec-98-1e-on-family-mediation/1680a3b3ef>> [14.02.26].

35. Standards of Practice for Mediators, Standard IV (c), Mediation Council of Illinois, 1999, <<https://mediate.com/standards-of-practice-for-mediators-illinois/>> [15.02.26].
36. *Adams C.W.*, Children's Interest, Lost in Translation: Making the Case for Involving Children in Mediation of Child Custody Cases, *University of Dayton Law Review*, 2011, 36 (3).
37. *Bosisio R.*, Children's Right to Be Heard: What Children Think, *International Journal of Children's Rights*, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2012.
38. *Bush R. A. B.*, Efficiency and Protection or Empowerment and Recognition? The Mediator's Role and Ethical Standards in Mediation, *Fla. Law Rev.*, Vol. 41, 1989.
39. *Butler V.F.*, *Mediation Essentials and Expectations*, USA, Dorrance Publishing Co., Inc., 2004.
40. *Cashmore J., Parkinson P.*, Children's Participation in Family Law Disputes: The Views of Children, Parents, Lawyers and Counsellors, *Family Matters*, 2009, No. 82.
41. *Cohen O., Dattner N., Luxenburg A.*, The Limits of the Mediator's Neutrality, *Mediation Quarterly*, Vol. 16, No4, 1999.
42. *Crouch R.E.*, Divorce Mediation and Legal Ethics, *Family Law Quarterly*, 1982, 16(3).
43. *Emery R.E.*, *Renegotiating Family Relationships, Divorce, Child Custody, and Mediation*, 2nd ed., New York, London, the Guilford Press, 2012.
44. *Fantony v. Fantony*, 21 N.J. 525, 122 A.2d 593 (1956).
45. *Folberg J., Milne A.L., Salem P.*, *Divorce and Family Mediation Models, Techniques, and Applications*, New York, London, the Guilford Press, 2004.
46. *Franzén T.*, *Mandatory Mediation in the Best Interest of the Child*, Faculty of Law University of Lund, 2007.
47. *Gottwik, P. J.*, Determining Best Interests of the Child in Divorce Custody Disputes: A Procedural Approach, *Vermont Law Review* 9, no. 2, 1984.
48. *Hopkins, P. E.*, Evaluative Mediation Upholding the Child's Best Interests, *Conciliation Courts Review*, 1982, 20 (2), 63.
49. *Kishore S.*, The Evolving Concepts of Neutrality and Impartiality in Mediation, *Commonwealth Law Bulletin*, Vol. 32, №2, 2006, 222.
50. *Kuester E., L.*, Confidentiality in Mediation: A Trial of Broken Promises, Vol. 16, No. 2, *Hamline Journal of Public Law & Policy*, 1994-1995.
51. *Lindstein T., Meteyard B.*, *What Works in Family Mediation: Mediating Residence and Contact Disputes*, Russell House Publishing Limited, 38 Silver Street, 1996.
52. *McFarlane T.*, *Mediation: The Future of Dispute Resolution in Contemporary Scots Family Law*, Aberdeen Student Law Review, 2012.
53. *Melamed J.*, *Course Manual for the Online Training, Mediating Divorce Agreement*.
54. *Moore C.*, *The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict*, San Francisco, 1986, 52.
55. *Mower A.G. Jr.*, *The Convention on The Rights of the Child*, International Law Support for Children, Greenwood Press, 1997, 23-24.
56. *Nolan-Haley J.M.*, Court Mediation and the Search for Justice through Law, *Washington University Law Quarterly*, 1996, 74.
57. *Rodríguez-Domínguez K., Roustán M.*, The Inclusion of/Focus on Children in Family Mediation: A Review of Studies and Future Proposals, *Papeles del Psicólogo*, 2015, 36(3).
58. *Roberts M.*, Family mediation: The development of the regulatory framework in the United Kingdom, *Conflict Resolution Quarterly* 22, no. 4, 2005, 511.
59. *Salminen K.*, Mediation and the Best Interests of the Child from the Child Law Perspective, *Nordic Mediation Research*, Editors: *Nylund A., Ervasti K., Adrian L.*, Cham, Springer International Publishing AG, 2018.
60. *Schoffer M.J.*, Bringing Children to the Mediation Table: Defining a Child's Best Interest in Divorce Mediation, *New Jersey, Family Court Review*, 2005, 43 (2).
61. *Sorkow H.R.*, Best Interests of the Child: By Whose Definition, *Pepperdine Law Review*, 1991, 18 (2), 384.
62. *Spencer D., Brogan M.*, *Mediation Law and Practice, China*, Cambridge University Press, 2006.

63. *Townsley B. (editor.)*, Understanding Justice, Middlesex University Press, 2016.
64. *Waldman E.*, Mediation Ethics, Cases and Commentaries, Jossey-Bass A Wiley Imprint, San Francisco, 2010, 98.
65. *Welsh, N. A.*, The Thinning Vision of Self-Determination in Court-Connected Mediation: The Inevitable Price of Institutionalization?, Harvard Negotiation Law Review, Rev 1, 2001, 16.
66. *Willow C.*, Children's Right to be Heard and Effective Child Protection, Save the Children Sweden, 2010.
67. *Sahin v. Germany*, [2003] ECHR (no. 30943/96).
68. *N.Ts. and others v. Georgia*, [2016] ECHR (no. 71776/12).
69. *M.K. v. Greece*, [2018] ECHR (no. 51312/16).

MARIAM BEZHITASHVILI*

THE MECHANISMS FOR REALIZING THE BEST INTERESTS OF THE CHILD IN MEDIATION

The article examines the extent to which the principle of the best interests of the child is effectively implemented in the mediation process, and to what degree existing legal and practical mechanisms ensure the actual realization of this principle. It discusses the instruments and procedural safeguards through which the protection of the child's interests can be achieved and evaluates their effectiveness from both theoretical and practical perspectives.

Particular attention is given to the roles of the mediator, the parties to the mediation, and their representatives in ensuring the child's best interests. The significance of the mediator's professional competence, impartiality, and child-sensitive approach is analyzed, as well as the responsibility of the parties to avoid violating the child's rights and interests during the process.

The article also explores the legal and practical challenges related to the child's right to be heard and to participate in mediation. These include the issue of summoning the child to mediation sessions and the associated risks, problems in determining the appropriate age threshold, ensuring the voluntariness of the child's participation, the influence of parents on the formation of the child's position, and the mediator's competence to ensure the free and protected expression of the child's views. The analysis of these issues aims to identify the circumstances that either facilitate or hinder the effective protection of the child's best interests within the framework of mediation.

Keywords: *best interests of the child, family dispute mediation, mediator, parties to mediation, representative in mediation, right of the child to be heard and to participate.*

1. Introduction

“Nothing reveals the soul of a society more clearly than how it treats its own children.”¹

Over time, the use of mediation as an alternative method for resolving family disputes has increased² particularly in cases where the resolution affects the interests of a child. Family mediation differs significantly from other forms of mediation³ because it typically involves not only two disputing parties but also a third, interested, and often vulnerable party – the child⁴ -whose interests must be represented and protected throughout the process.⁵

In family mediation, multiple key issues are generally addressed, including the determination of the child's residence, the allocation of time spent with each parent, arrangements for holidays and special occasions, financial

* Master of Laws, Lawyer and Graduate Mediator Certification Program.

¹ Nelson Mandela – President of the Republic of South Africa, leader of the anti-apartheid movement, and laureate of the Nobel Peace Prize.

² Strategic Development Plan of the Georgian Association of Mediators 2020-2025, Tbilisi, 2020, 2, <<https://mediators.ge/uploads/media/5f5fb99460eb2.pdf>> [14.02.2025].

³ Recommendation No. R (98) 1, of the Committee of Ministers to Member States on Family Mediation, Council of Europe, Committee of Ministers, 1998, Preamble, <<https://rm.coe.int/rec-98-1e-on-family-mediation/1680a3b3ef>> [14.02.2025].

⁴ Roberts M., Family Mediation: The Development of the Regulatory Framework in the United Kingdom, Conflict Resolution Quarterly 22, No. 4, 2005, 511.

⁵ Hopkins, P. E., Evaluative Mediation Upholding the Child's Best Interests, Conciliation Courts Review, 1982, 20 (2), 63.

support for the child, and other related matters. In addition, the parties must reach agreements on the child's education, health, communication with relatives, and other aspects of the child's well-being.

Compared to court proceedings, mediation offers the parties greater self-determination and autonomy. This autonomy allows them to exercise control over both the process of dispute resolution and its outcomes.⁶ However, the question arises: how are the best interests of the child realized in this process? Does the mediator actively assess the child's interests? What significance is given to the child's position? What occurs when parties with broad authority make decisions that impact the child's interests? What mechanisms are available to the mediator to protect the child's interests?

At present, Georgia still lacks clear and uniform standards or mechanisms that ensure child-centered agreements in mediation and address the questions outlined above.

2. The Concept of the Best Interests of the Child

2.1. Legal Foundations of the Best Interests of the Child at the International and National Levels

The principle of acting in accordance with the best interests of the child is a fundamental tenet of international children's rights law. In a rule-of-law state, any legal system is obliged to organize its legal framework and implement international legislation at the national level in a manner that ensures the priority consideration of the child's best interests. This is particularly important given the child's status as a vulnerable subject with specific psycho-social needs, and it entails guaranteeing the child's dignified protection in all areas of life.

2.1.1. Reflection of the Principle of Priority Protection of the Best Interests of the Child in International Legislation

Children's rights were first normatively and distinctly recognized at the international level on 26 September 1924, with the adoption of the Geneva Declaration of the Rights of the Child⁷. "By this Declaration of the Rights of the Child, universally known as the 'Geneva Declaration,' all representatives of men and women of every nation, acknowledging that humanity is obliged to provide the child with all that is best in its power, declare and accept this as a duty that transcends considerations of race, nationality, or creed."⁸

The Geneva Declaration was further expanded on 20 November 1959 with the adoption of the Declaration of the Rights of the Child by the United Nations General Assembly⁹ and in 1989, it laid the foundation for the adoption of the Convention on the Rights of the Child (CRC).¹⁰ According to the CRC, "In all actions concerning children, whether undertaken by public or private social welfare institutions, courts of law, administrative authorities, or legislative bodies, the best interests of the child shall be a primary consideration."¹¹

This provision obliges States Parties to the CRC to: 1. Ensure the proper integration and consistent application of the best interests of the child in all actions of public authorities that directly or indirectly affect children; 2. Give primary consideration to the child's best interests in all judicial and administrative decisions, as well as in the development of policies and legislation concerning children, including describing how the child's best interests were investigated, assessed, and weighted in the decision-making process; 3. Ensure that the private sector also gives primary consideration to the best interests of the child when its decisions or actions concern or affect the child.

Although Article 3 of the Convention on the Rights of the Child (CRC) clearly emphasizes the importance of acting in accordance with the best interests of the child, this principle is also integrated throughout other provisions of the Convention. The best interests of the child must guide decisions in matters such as separation

⁶ *Welsh N. A.*, The Thinning Vision of Self-Determination in Court-Connected Mediation: The Inevitable Price of Institutionalization?, *Harvard Negotiation Law Review*, Rev 1, 2001, 16.

⁷ Convention on the Rights of the Child, 1989, Preamble.

⁸ Declaration of Geneva on the Rights of the Child, 1924, Preamble.

⁹ Declaration of the Rights of the Child, General Assembly of the United Nations, A/RES/14/1386, 1959.

¹⁰ Convention on the Rights of the Child, 1989.

¹¹ *Ibid.*, Article 3.1.

from parents¹², family reunification¹³, parental responsibilities¹⁴, protection of children deprived of a family environment¹⁵, adoption¹⁶, deprivation of liberty¹⁷, and the application of legal measures to juvenile offenders¹⁸.

The realization of all rights enshrined in the CRC is inherently in the best interests of the child, and none of these rights may be compromised due to a misinterpretation of what constitutes the child's best interests.¹⁹

It is noteworthy that there is a terminological shift between the Declaration of the Rights of the Child and the Convention on the Rights of the Child (CRC). Specifically, under the Declaration of the Rights of the Child, the best interests of the child are accorded a "decisive" significance²⁰, whereas the CRC stipulates that the best interests of the child shall be a "primary consideration."²¹ Accordingly, under the CRC, the child's best interests are given priority but are neither decisive nor absolute. It has been suggested that the replacement of the term "decisive significance" with "primary consideration" was intended to enhance the practical applicability of the principle while allowing, in extreme cases, for other interests to take precedence.²²

According to the United Nations Committee on the Rights of the Child, the concept of the best interests of the child can be understood in three ways: 1. **Substantive** – when making decisions concerning the child, in the presence of competing interests, the child's best interests must be given priority; 2. **Legal** – where a legal norm can be interpreted in different ways, the interpretation that better realizes the child's best interests prevails; 3. **Procedural** – when making decisions concerning the child, the potential impact of the decision on the child (positive or negative) must be assessed, and the decision should explain how the principle of giving primary consideration to the child's best interests was applied, what was evaluated as being in the child's best interests, and by what criteria.²³

2.1.2. Implementation of the Principle of Priority Protection of the Best Interests of the Child in Georgia

The ratification of the Convention on the Rights of the Child (CRC) confers upon a country the status of a State Party, obligating it to review and align its national legislation in accordance with the Convention.²⁴ On 2 June 1994, Georgia, together with 195 other countries, became a State Party to the CRC²⁵ and undertook the obligation to ensure that, in each specific case, the child's best interests are individually assessed and subsequently protected by all necessary measures.

The preamble of the Constitution of Georgia affirms the unwavering will of the Georgian people to guarantee universally recognized human rights and freedoms²⁶, which clearly encompasses the rights of the child. Article 36(2) of the Constitution identifies the protection of children's rights as one of the primary objectives of the social state²⁷. Based on the aims of this provision, children's rights are general in nature and cover various spheres of life. However, the Constitution contains only this general provision and does not specifically address children's rights elsewhere, nor does it explicitly refer to the child's best interests. Consequently, this provision alone cannot guarantee the protection of the child as an independent rights-holder.²⁸

¹² Convention on the Rights of the Child, 1989, Article 9.

¹³ Ibid., Article 10.

¹⁴ Ibid., Article 18.

¹⁵ Ibid., Article 20.

¹⁶ Ibid., Article 21.

¹⁷ Ibid., Article 37.

¹⁸ Ibid., Article 40.

¹⁹ General Comment No. 14, on the Right of the Child to Have His or Her Best Interests Taken as a Primary Consideration (Article 3, § 1), CRC/C/GC/14, UN Committee on the Rights of the Children, 2013, § 4.

²⁰ Declaration of the Rights of the Child, General Assembly of the United Nations, A/RES/14/1386, 1959, Principle 2.

²¹ Convention on the Rights of the Child, 1989, Article 3.1.

²² *Mower A.G. Jr.*, *The Convention on The Rights of the Child*, International Law Support for Children, Greenwood Press, 1997, 23-24.

²³ General Comment No. 14, on the Right of the Child to Have His or Her Best Interests Taken as a Primary Consideration (Article 3, § 1), CRC/C/GC/14, UN Committee on the Rights of the Children, 2013, § 6.

²⁴ Convention on the Rights of the Child, 1989, Article 4.

²⁵ Convention on the Rights of the Child, United Nations Treaty Collection, <https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-11&chapter=4&clang=_en> [14.02.2025].

²⁶ The Constitution of Georgia, Gazette of the Parliament of Georgia, Preamble, 24 August 1995.

²⁷ Ibid., Article 36(2).

²⁸ Zarnadze E., Chalidze T., Institute of Psychologist in the Context of a Multidisciplinary Approach to Juvenile Justice, "Journal of Justice", №1, 2024, 47 (in Georgian).

At the national level, the most comprehensive and unified legislative act regulating children's rights is the Law of Georgia on the Rights of the Child, adopted by the Parliament of Georgia in 2019. This law embodies the spirit of the CRC, encompassing all children's rights and the principles associated with them. According to the Law, the best interests of the child are defined as the combination of the child's well-being, safety, health protection, education, development, social and moral interests, and other considerations, as determined by the child's individual characteristics and the parent responsible for the child.²⁹

This principle applies wherever a child is involved or a decision affecting the child is being made. In these processes, the child is granted the opportunity to independently exercise their rights and freedoms and to express their opinions³⁰. The Georgian legislator assumed the obligation, in determining the child's best interests, to ensure that the child's views are heard and appropriately taken into account.³¹

On one hand, the Law of Georgia on the Rights of the Child initially narrowed the scope of the principle of prioritizing the child's best interests, applying it to the decision-making process³² rather than to all possible actions³³. On the other hand, Article 5(3) of the same law clarifies the circle of persons obliged to give primary consideration to the child's best interests and extends their obligations not only to the decision-making process but to any action concerning the child.³⁴ The explanatory note to the Law reflects the same spirit.³⁵ Accordingly, the ambiguity in Article 5(1) of the Law is resolved by Article 5(3), and the legislator's intention was not to restrict the application of the principle from "all actions" to "any decision," but to provide clarity regarding its practical implementation.³⁶

2.2. Assessment and Determination of the Best Interests of the Child

2.2.1. The Concept of "Best Interests of the Child"

There is no universally recognized, precise definition of the term "best interests of the child," as it constitutes not only a legal but also a social, psychological, and cultural category. It is flexible, evolving over time, and is determined on a case-by-case basis.³⁷ The Convention on the Rights of the Child (CRC) treats the "best interests of the child" as a dynamic concept³⁸, functioning simultaneously as a right, a principle, and a procedural standard.

There is no objective method to define the best interests of a child³⁹; rather, it is based on the assessment of all elements of the child's interests in a given situation⁴⁰. In one case⁴¹, the New Jersey courts determined that, in defining the best interests of a child, the court must examine circumstances relating to the child's "safety, happiness, and physical, mental, and moral well-being."⁴²

However, standard information regarding the child's well-being, experiences, and participation may not always be sufficient to determine the child's best interests.⁴³ What constitutes the best interests of the child must

²⁹ Law of Georgia on the Code of the Rights of the Child, 27/09/2019, Article 3 (t).

³⁰ *Ibid.*, Article 5 (2).

³¹ *Ibid.*, Article 5 (5.a).

³² Law of Georgia on the Code of the Rights of the Child, 27/09/2019, Article 5 (1).

³³ As provided in the first paragraph of Article 3 of the Convention on the Rights of the Child.

³⁴ *Ibid.*, Article 5 (3).

³⁵ Explanatory Note on the Draft Law of Georgia on the Code of the Rights of the Child, <<https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/214086?>> [14.02.25].

³⁶ *Bobokhidze M.*, Legal Guarantees of the Principle of the Priority of the Best Interests of the Child, Dissertation, Tbilisi, 2020, 57 (in Georgian).

³⁷ General Comment No. 14, on the Right of the Child to Have His or Her Best Interests Taken as a Primary Consideration (Article 3, § 1), CRC/C/GC/14, UN Committee on the Rights of the Children, 2013, § 32.

³⁸ *Ibid.*, § 11.

³⁹ *Emery R.E.*, Renegotiating Family Relationships, Divorce, Child Custody, and Mediation, 2nd ed., New York, London, the Guilford Press, 2012, 179.

⁴⁰ General Comment No. 14, on the Right of the Child to Have His or Her Best Interests Taken as a Primary Consideration (Article 3, § 1), CRC/C/GC/14, UN Committee on the Rights of the Children, 2013, § 46.

⁴¹ *Sorkow H.R.*, Best Interests of the Child: By Whose Definition, *Pepperdine Law Review*, 1991, 18 (2), 384, See citation: *Fantony v. Fantony*, 21 N.J. 525, 122 A.2d 593 (1956).

⁴² *Ibid.*, see citation: 536, 122 A.2d at 598.

⁴³ *Salminen K.*, Mediation and the Best Interests of the Child from the Child Law Perspective, *Nordic Mediation Research*, Editors: *Nylund A., Ervasti K., Adrian L.*, Cham, Springer International Publishing AG, 2018, 213.

be determined individually, taking into account the specific situation, as well as the child's personality and needs. In the context of collective decision-making, the best interests of children must be assessed generally, taking into account the interests of the particular group.

In both individual and collective cases, the assessment and determination of the child's best interests must be grounded in the rights enshrined in the CRC and its Optional Protocols.⁴⁴

2.2.2. Stages in Determining the Best Interests of the Child

The assessment of the best interests of the child should encompass two stages: evaluation and determination. In assessing and determining the child's best interests, it is essential first to identify the elements that must be evaluated, understand their content, and examine how they relate to one another. In the second stage, based on the assessment of these criteria, the child's best interests are formally established through strict procedural safeguards.⁴⁵

For example, in matters of custody, courts consider the following: the wishes of the child and the parent(s); the child's relationship with the parent(s), siblings, or other relevant persons; the child's degree of adaptation to the home, school, and community; and the mental and physical health of all parties involved, among other factors.⁴⁶

Beyond legislation, courts in the United States have developed specific criteria for determining the best interests of the child. These include: the child's gender; age; emotional, social, moral, material, and educational needs; the living environment proposed by the parents; parental characteristics (age, personality, stability, mental and physical health); each parent's capacity and willingness to meet the child's emotional, social, moral, material, and educational needs; the type of relationship between each parent and each child; relationships among siblings; any reports and recommendations from expert witnesses or other independent evaluators; and any other relevant factors specific to the case.⁴⁷

Although each right possesses independent value, the elements considered in assessing the best interests of the child may sometimes conflict with one another. Decision-makers must recognize that not all elements are relevant in every case, and the application of different elements may be reasonable depending on the circumstances. Most importantly, the evaluator must always remember the ultimate goal: to ensure the effective realization of the rights recognized in the Convention on the Rights of the Child.⁴⁸

To give primary consideration to the best interests of the child, it is first necessary to evaluate the relevant criteria and then determine what constitutes the child's best interests.

2.2.3. The Child's Participation/Right to Be Heard as One of the Criteria for Determining the Best Interests of the Child

Traditionally, it has been widely accepted across the world that courts should make every effort to protect and shield children from parental conflict. Another reason for the limited consideration of children's views was the belief that children, particularly those below adolescence, lack the capacity to make reasoned decisions on significant matters.

Under the modern approach, however, awareness has increased regarding the importance of providing children with the opportunity to express their views and the potential benefits of hearing and involving them in the decision-making process. It is now recognized that children's competence depends not so much on their age as on the context, the support they receive, and the nature of the activities in which they are engaged.⁴⁹

⁴⁴ General Comment No. 14, on the Right of the Child to Have His or Her Best Interests Taken as a Primary Consideration (Article 3, § 1), CRC/C/GC/14, UN Committee on the Rights of the Children, 2013, § 32.

⁴⁵ *Ibid.*, § 47.

⁴⁶ *Sorkow H.R.*, Best Interests of the Child: By Whose Definition, *Pepperdine Law Review*, 1991, 18 (2), 386, See citation: Marriage and Divorce Act § 402, 9A U.L.A., 1982, 561.

⁴⁷ *Ibid.*, 386-387.

⁴⁸ *Salminen K.*, Mediation and the Best Interests of the Child from the Child Law Perspective, *Nordic Mediation Research*, Editors: *Nylund A., Ervasti K., Adrian L.*, Cham, Springer International Publishing AG, 2018, 213-214.

⁴⁹ *Cashmore J., Parkinson P.*, Children's Participation in Family Law Disputes: The Views of Children, Parents, Lawyers and Counsellors, *Family Matters*, 2009, No. 82, 15.

Among the four core principles of the Convention on the Rights of the Child (CRC), one is the principle of child participation, which encompasses the child's right to access information, to hold personal views, and to express those views freely.⁵⁰ This principle is regulated by Article 12 of the CRC, which obliges States Parties to assure to the child who is capable of forming his or her own views the right to express those views freely in all matters affecting the child, with due weight given to those views in accordance with the child's age and maturity.

The child must be heard in all relevant settings, including judicial and administrative proceedings affecting him or her, either directly and/or through a representative, in accordance with the procedural rules established by national legislation.⁵¹ Granting the child the right to be heard constitutes the foundation for the realization of the child's right to participate (Dell'Antonio, 2001). However, if the child refuses to participate, the right to be heard is still considered protected,⁵² since the exercise of this right is a matter of the child's choice and not an obligation.

The State is obliged to ensure the well-being of the child and, at the same time, to involve the child in identifying what constitutes that well-being.⁵³ Through the realization of this right, children participate in matters concerning their upbringing and influence decisions that directly affect them, thereby affirming their recognition as autonomous individuals deserving of respect. They develop decision-making skills, acquire a sense of control, and experience enhanced self-esteem.⁵⁴

The principles of child participation/the right to be heard and the determination of the child's best interests are closely interconnected. On the one hand, the child's participation in and right to be heard during the decision-making process serve to protect the child's best interests; on the other hand, through such participation and hearing, it becomes possible to ascertain what those best interests are.⁵⁵

It is essential that the child express his or her views voluntarily, free from influence, and within a child-friendly and supportive environment that fosters trust. The European Court of Human Rights does not consider the hearing of a child in court to be mandatory in every case and leaves this matter to be determined individually by national courts.⁵⁶

Prior to being heard, the child must be properly informed about the matter under consideration and about his or her rights, in order to be able to express an informed position. Information must be provided in a manner appropriate to the child's age and maturity, and in a language and form that the child can understand. While every child possesses individual experiences and knowledge, these are not as extensive or multifaceted as those of adults.

The child's right to seek, receive, and impart information, as well as to express his or her views⁵⁷, is protected under Article 13 of the Convention on the Rights of the Child and complements the child's right to be heard and to participate. Involving an uninformed child in the decision-making process undermines the child's ability to engage intellectually and meaningfully in that process.⁵⁸

Article 12 of the Convention on the Rights of the Child, on the one hand, regulates the child's right to participate in proceedings affecting him or her and, on the other hand, implies the willingness of adults to reconsider their views, attitudes, and decisions in light of the child's expressed position. Accordingly, all individuals involved in child protection processes – parents, teachers, and representatives of the social and legal fields – must regard children as persons capable of participating in decision-making⁵⁹. Granting the child the

⁵⁰ Convention on the Rights of the Child, 2007, Brief Overview, 6 <<https://www.supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/arasrw.martl3.pdf>> [14.02.25] (in Georgian).

⁵¹ Ibid., Article 12.

⁵² *Bakradze M.*, Official Journal of the Georgian Bar Association "My Lawyer", Juvenile Justice – What We Need to Know?, 2021, <<https://shorturl.at/gQ6Eb>> [14.02.25].

⁵³ *Bosisio R.*, Children's Right to Be Heard: What Children Think, International Journal of Children's Rights, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2012, 143.

⁵⁴ *Cashmore J., Parkinson P.*, Children's Participation in Family Law Disputes: The Views of Children, Parents, Lawyers and Counsellors, Family Matters, 2009, No. 82, 15.

⁵⁵ *Bakradze M.*, Official Journal of the Georgian Bar Association "My Lawyer", Juvenile Justice – What We Need to Know?, 2021, <<https://shorturl.at/gQ6Eb>> [14.02.25] (in Georgian).

⁵⁶ European Handbook of Children's Rights, Lursmanashvili L. (Translator), *Bobokhidze M. (Ed.)*, Sul Khan-Saba Orbeliani University Press, 2020, 24 (in Georgian).

⁵⁷ Convention on the Rights of the Child, 2007, Article 13, <<https://www.supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/arasrw.martl3.pdf>> [14.02.25].

⁵⁸ *Willow C.*, Children's Right to be Heard and Effective Child Protection, Save the Children Sweden, 2010, 82.

⁵⁹ *Bosisio R.*, Children's Right to Be Heard: What Children Think, International Journal of Children's Rights, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2012, 143.

capacity to participate in decision-making does not, of course, mean that the child's views must necessarily be fully adopted.

Psychologists, psychoanalysts, and scholars emphasize that being heard constitutes one of the child's fundamental needs and that the focus should shift from whether children should be heard to how they should be heard (Paz6, 2004).⁶⁰ In the process of hearing the child, the decision-maker must listen attentively and give due consideration to what is expressed. The child should perceive that his or her views are genuinely important and that they will be taken into account in the decision-making process (Paz6, 2004).⁶¹

The obligation to hear the child and take their views into account is directly reflected in several legislative acts. For example, under Ireland's **Children Act**, consideration of the child's views is required as an essential precondition for assessing and determining the child's best interests.⁶²

In practice, the European Court of Human Rights actively supports the realization of the child's right to participate and be heard. In the case of *M.K. v. Greece*, the Court held that the national courts did not violate the child's right to respect for private and family life⁶³, when they took into account the child's wish to remain with the father during the holidays, while the child's primary residence was with the mother. According to the European Court of Human Rights, the best interests of the child must serve as a guiding principle and a foundational standard, not merely as a right.⁶⁴

Conversely, in the case of *N.Ts. and others v. Georgia*, the Court found a violation because, following the mother's death, the national courts determined the children's residence with the father without hearing the children's views, despite the clear evidence of the children's negative attitude toward the father.⁶⁵

Accordingly, the Convention on the Rights of the Child portrays the child not merely as an object of care, but as an individual with rights who can exercise those rights, form opinions, and exert a meaningful influence on matters affecting their own life.

3. The Role of Mediation in Realizing the Best Interests of the Child

3.1. The Use of Mediation in Resolving Family Cases

The increasing use of mediation in family cases has been driven by the difficulties and negative consequences associated with resolving family disputes through the courts, which often adversely affect families, particularly children. Mediation offers several advantages and differs from court proceedings in that it is generally less costly, less stressful⁶⁶, and takes place in an informal setting⁶⁷. Family mediation enhances the efficiency of the dispute resolution process, improves parties' satisfaction, and increases compliance with agreements (Emery & Wyrer, 1987a; Irving & Benjamin, 1995; Kelly, 1996).⁶⁸

Furthermore, mediation emphasizes the empowerment of parents, enabling them to make decisions through negotiation⁶⁹, avoid unnecessary state intervention in family matters, and not feel constrained by a court judgment⁷⁰. Parents themselves have the capacity to identify and protect their children's needs.⁷¹

According to Article 3, paragraph 1 of the Convention on the Rights of the Child (CRC), in all actions concerning the child, the best interests of the child must be a primary consideration. The term "actions"

⁶⁰ Ibid., 142.

⁶¹ *Bosisio R.*, Children's Right to Be Heard: What Children Think, International Journal of Children's Rights, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2012, 153.

⁶² Children Act of Ireland, 1964, Article 31 (2) (b).

⁶³ European Convention on Human Rights, 04/11/1950, Article 8.

⁶⁴ *M.K. v. Greece*, [2018] ECHR (no. 51312/16).

⁶⁵ *N.Ts. and others v. Georgia*, [2016] ECHR (no. 71776/12).

⁶⁶ *BulterV.F.*, Mediation Essentials and Expectations, USA, Dorrance Publishing Co., Inc., 2004, 2.

⁶⁷ *Kuester E., L.*, Confidentiality in Mediation: A Trial of Broken Promises, Vol. 16, No. 2, Hamline Journal of Public Law & Policy, 1994-1995, 575.

⁶⁸ *Folberg J., Milne A.L., Salem P.*, Divorce and Family Mediation Models, Techniques, and Applications, New York, London, the Guilford Press, 2004, 447.

⁶⁹ *Kandashvili I.*, Court and Non-Court Forms of Alternative Dispute Resolution in Georgia: The Example of Mediation, Tbilisi, 2018, 72 <https://press.tsu.ge/data/image_db_innova/Kandashvili%20Irakli.pdf> [15.02.25] (in Georgian).

⁷⁰ *BulterV.F.*, Mediation Essentials and Expectations, USA, Dorrance Publishing Co., Inc., 2004, 1.

⁷¹ *Kandashvili I.*, Court and Non-Court Forms of Alternative Dispute Resolution in Georgia: The Example of Mediation, Tbilisi, 2018, 93, <https://press.tsu.ge/data/image_db_innova/Kandashvili%20Irakli.pdf> [15.02.2025] (in Georgian).

encompasses not only decision-making but also all acts, proposals, services, procedures, and other measures.⁷² Accordingly, the principle of prioritizing the child's best interests applies in mediation as well, even though the mediator does not make the final decision.

For example, under Finnish court-connected mediation in family cases, the mediator is legally obligated to ensure that both the mediation process and its outcomes are in accordance with the child's best interests (Mediation Act, Article 10, with reference to the Child Custody Act, particularly Article 10)⁷³. At the international level, including in Finland, research recognizes the negative impact of ongoing parental conflict on children (McIntosh et al., 2008; Parkinson, 2011; Skjørten, 2005; Mueller-Johnson, 2005; Johnston et al., 2009; Rejmer, 2003; Karttunen, 2010; Sinkkonen, 2011). Mediation helps protect the child's best interests by reducing conflict in the environment in which the child grows up (HE 114/2004; OM 25/2013; see also Auvinen, 2006; Aaltonen, 2000, 2015).⁷⁴

Another reason for choosing mediation is that, although the mediator does not make decisions, they facilitate communication between the parties, encourage self-determination, and promote the protection of the child's best interests. However, the mediator is neither a legal advisor nor a therapist.⁷⁵ Their role is to assist the parties in transforming their relationship from one of conflict to one of cooperation, addressing emotional issues, and protecting both their own well-being and the child's best interests.⁷⁶

3.2. "Facilitative" and "Evaluative" Mediation Models

Mediation sessions assist families in resolving problems, managing conflict, and separating personal issues from the child's needs. The mediator should help parents recognize that the child is a distinct individual capable of maintaining an independent relationship with each parent.⁷⁷ Depending on the mediator's level of involvement and role, they may be categorized as either **facilitative** or **evaluative**.

The primary task of a **facilitative mediator** is to support negotiation and problem-solving between the conflicting parties. They facilitate communication, encourage parties to express their own interests, actively listen to one another, and understand each other's perspectives. A facilitative mediator does not direct the parties toward specific outcomes, express personal opinions, or evaluate the parties' positions. The mediator is responsible for managing the process, while the parties retain responsibility for the content and outcomes.⁷⁸ Consequently, a facilitative mediator acknowledges the parents' role as the best judges of their child's best interests and assists them in identifying potential solutions.⁷⁹

In this model, the child's best interests are protected indirectly through parental guidance, helping parents recognize their child's needs. An important question arises: does the mediator remain in a facilitative role when parents reach an agreement that is illegal or violates the child's rights? If the mediator directly informs the parents that their agreement contravenes the law, they step out of the facilitative role and assume the role of the child's advocate. Alternatively, to remain in a facilitative role, the mediator can pose neutral questions that prompt parents to reconsider their positions and explore alternative solutions (Mayer, 2004).⁸⁰

However, given the enhanced role and responsibility of the parents, facilitative mediation may inadvertently neglect the principle of prioritizing the child's best interests.

The second type is **evaluative mediation**, in which the mediator is more problem-focused. Evaluative mediation is an analytical process where the mediator emphasizes the nature of the conflict, actively provides information to the parties, gives guidance, makes assessments, and focuses on reaching an agreement. The

⁷² General Comment No. 14, on the Right of the Child to Have His or Her Best Interests Taken as a Primary Consideration (Article 3, § 1), CRC/C/GC/14, UN Committee on the Rights of the Children, 2013, § 17.

⁷³ *Salminen K.*, Mediation and the Best Interests of the Child from the Child Law Perspective, Nordic Mediation Research, Editors: *Nylund A., Ervasti K., Adrian L.*, Cham, Springer International Publishing AG, 2018, 212.

⁷⁴ *Ibid.*

⁷⁵ *Melamed J.*, Course Manual for the Online Training, Mediating Divorce Agreement, 78.

⁷⁶ *Ibid.*, 146.

⁷⁷ *Folberg J., Milne A.L., Salem P.*, Divorce and Family Mediation Models, Techniques, and Applications, New York, London, the Guilford Press, 2004, 95.

⁷⁸ *Salminen K.*, Mediation and the Best Interests of the Child from the Child Law Perspective, Nordic Mediation Research, Editors: *Nylund A., Ervasti K., Adrian L.*, Cham, Springer International Publishing AG, 2018, 214-215.

⁷⁹ *Ibid.*, 215.

⁸⁰ *Ibid.*, 216.

mediator's evaluations may concern: 1) the parties' positions; 2) the likely decision of a third party, such as a judge; or 3) direct proposals (Ervasti & Nylund, 2014; Riskin, 1996; Mackie, 1997).⁸¹

Through their active role, the evaluative mediator may steer the parties toward outcomes the mediator deems appropriate. Consequently, the evaluative mediator risks violating one of the fundamental principles of mediation: neutrality. Furthermore, by overemphasizing the final agreement, the underlying causes of the conflict, as well as the parties' individual needs and interests, may not be adequately addressed. As a result, even when an agreement is reached, the substantive issues may remain unresolved.⁸²

Mediators face the challenge of, on one hand, remaining in a facilitative role and, on the other, preventing agreements contrary to the child's best interests. Both facilitative and evaluative mediation models are grounded in the principle of party self-determination⁸³ and recognize that the parents are the primary decision-makers in the process.⁸⁴

3.3. The Role of the Mediator in Determining and Protecting the Best Interests of the Child

3.3.1. Screening and Conflict Management in Family Mediation

The mediator must pay particular attention to the child's relationship with each parent, the intensity of parental conflict, the underlying sources of the conflict, and whether the parents are capable of focusing on the child's actual needs rather than their own emotional burdens. To do this effectively, every mediator must possess screening skills. Through screening, the mediator determines whether mediation between the parties is appropriate. The purpose of screening is to ensure that the parties are capable of participating in mediation and can do so safely, both physically and emotionally.⁸⁵

This technique is particularly important for identifying cases where family mediation may involve domestic violence. If a mediator learns in a confidential session that the child's well-being or safety is at risk, they are obliged to breach confidentiality and report the potential harm to the relevant authorities⁸⁶.

Once the mediator has examined the nature of the conflict through screening and established that the parties can safely participate in mediation, they should attempt to manage the conflict. When parents are so angry with one another that their anger impedes their ability to consider the child's best interests, the mediator must take a clear position in support of the child. The mediator should encourage parents to cooperate in raising the child and to make decisions regarding the child's best interests themselves.

One technique that the mediator can use is "**mirroring reactions**", in which the mediator openly expresses their own feelings during the parents' conflict. This helps the parents understand how the child might feel in response to their conflict. When providing such feedback, the mediator should make it clear that the goal is not to eliminate parental anger entirely.⁸⁷

Former partners may be angry, hurt, or resentful toward each other; these emotions are valid, and the mediator should not dismiss them solely to protect the child's best interests. Unresolved problems will inevitably resurface and may continue to negatively affect the child if ignored. The mediator should convey that conflict itself is not inherently "bad" and is part of the negotiation process.⁸⁸

Instead of instilling guilt, the mediator should guide the parents' thinking toward constructive solutions, encouraging them to reflect on how cooperation can benefit the child. Despite the difficulty, many parents recognize the necessity of cooperative co-parenting in the future. At every opportunity, the mediator should

⁸¹ Ibid., 217.

⁸² Ibid., 218.

⁸³ Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, Association of Family and Conciliation Courts, 1987, Standard I.

⁸⁴ *Salminen K.*, Mediation and the Best Interests of the Child from the Child Law Perspective, Nordic Mediation Research, *Editors: Nylund A., Ervasti K., Adrian L.*, Cham, Springer International Publishing AG, 2018, 219.

⁸⁵ Alternative Dispute Resolution: Mediation and Conciliation, Law Reform Commission, (LRC 98-2010), 2010, 117.

⁸⁶ Ibid., 116.

⁸⁷ *Emery R.E.*, Renegotiating Family Relationships, Divorce, Child Custody, and Mediation, second edition, New York, London, the Guilford Press, 2012, 183.

⁸⁸ Ibid.

remind the parents of their shared interest in the child. In this way, from the very first mediation session, parents understand what is best for their child and are motivated and empowered to make decisions themselves.⁸⁹

In communication with the parties, the mediator must remain positive and supportive.⁹⁰ In addition to supportive dialogue, another conflict management technique is **focusing on the child**. When the mediator notices that the parents are reaching an impasse, they may ask a general question such as: “*Before we discuss your disagreements, please tell me about your child.*” By speaking positively about the child, the parents are reminded of their shared interests.⁹¹

Focusing on the child is important not only for managing conflict but also because the information gathered can later be used in sessions involving the child directly. The mediator may ask questions about the impact of the parental conflict on the child. Once this focus is complete, the mediator asks each parent to present their perspective on disagreements concerning the child. During these discussions, mediators employ active listening techniques, show empathy, and summarize issues through targeted questions.⁹² The child’s well-being represents the common interest of all parents. Therefore, the focus on the child, established during the first session, remains a central theme throughout the mediation process.⁹³

Through screening, the mediator must determine which strategies to use for managing parental conflict. It is reasonable to vary strategies depending on each case, as the mediator cannot predict in advance how each parent will respond to a particular strategy or feedback.

3.3.2. The Neutral and Impartial Mediator in the Parties’ Self-Determination Process

The nature and benefits of mediation are defined by its guiding principles, among which neutrality and impartiality are paramount.

A mediator must remain neutral regarding the outcome of the mediation. They must maintain neutrality in relation to both the facts and their evaluation provided by the parties.⁹⁴ The mediator’s goal is to assist the parties in reaching decisions independently⁹⁵, without providing legal advice.⁹⁶ Providing legal advice differs from providing information: the mediator’s assistance involves informing the parties, exploring their interests, and raising issues that enable them to make informed decisions.⁹⁷ The mediator is authorized, while adhering to the principle of impartiality, to share relevant information with the parties.⁹⁸ For example, for mediation purposes, it may be helpful for the parties to understand what mechanisms exist for dispute resolution or how a judge would approach a case involving children.⁹⁹

Irving notes that “the mediator acts as a neutral third party...,” yet he immediately emphasizes that “the interests of the children are paramount for the mediator” (Irving, 1980, p. 77).¹⁰⁰ If the mediator forms any alliance, it must be with the child (Saposnek, 1983)¹⁰¹. McIntosh and Long (2006, p. 18) describe the family mediator as “an ally of the children and a supporter of the parents acting in accordance with their children’s needs.”¹⁰² The scope of neutrality may vary depending on the nature of the dispute¹⁰³, the value being protected¹⁰⁴,

⁸⁹ Ibid.,149-150.

⁹⁰ *Bush R. A. B.*, Efficiency and Protection or Empowerment and Recognition? The Mediator’s Role and Ethical Standards in Mediation, Fla. Law Rev., Vol. 41, 1989, 278.

⁹¹ *Emery R.E.*, Renegotiating Family Relationships, Divorce, Child Custody, and Mediation, second edition, New York, London, the Guilford Press, 2012, 153.

⁹² Ibid.

⁹³ Ibid.,178.

⁹⁴ *Bichia M.*, Confidentiality and Ethical Dilemmas in the Mediation Process, *Burduli I.* (Ed.), Journal “Alternative Dispute Resolution – Yearbook 2023”, TSU Press, №1, 2023, 17 (in Georgian).

⁹⁵ *Spencer D., Brogan M.*, Mediation Law and Practice, China, Cambridge University Press, 2006, 3.

⁹⁶ *Townsley B. (editor.)*, Understanding Justice, Middlesex University Press, 2016, 27.

⁹⁷ Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, Association of Family and Conciliation Courts, 1987, Standard I.

⁹⁸ Code of Professional Ethics for Mediators, LEPL “Georgian Mediators’ Association”, 2021, Article 3.3 (in Georgian).

⁹⁹ Family Mediation Recommendation No. R (98) 1, adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 21 January 1998, and explanatory memorandum, Council of Europe Publishing, 25.

¹⁰⁰ *Hopkins, P. E.*, Evaluative Mediation Upholding the Child’s Best Interests, Conciliation Courts Review, 1982, 20 (2), 63.

¹⁰¹ *Emery R.E.*, Renegotiating Family Relationships, Divorce, Child Custody, and Mediation, second edition, New York, London, the Guilford Press, 2012, 178.

¹⁰² *Lindstein T., Meteyard B.*, What Works in Family Mediation: Mediating Residence and Contact Disputes, Russell House Publishing Limited, 38 Silver Street, 1996, 189.

and the stakes involved. Accordingly, several authors allow for exceptions to the mediator's neutral role when it is in the child's best interests.

Alongside the principles of neutrality and impartiality, the mediator's role entails maintaining a careful balance between the voluntary resolution of disputes and the proper management of mediation sessions¹⁰⁵. The mediator must ensure that the parties comprehensively identify and examine all possible options for resolving the issues before moving toward specific proposals and ultimately making binding decisions.¹⁰⁶

In circumstances where parents adopt a decision that may not serve the best interests of the child, the mediator may, through the use of targeted questions, encourage them to reflect upon the potential consequences of their agreement¹⁰⁷ and may also provide relevant legal information.

For example, the ethics code of the State of Alabama permits a mediator to discuss with the parties the court's likely or potential determination regarding the division of property in the event of divorce.¹⁰⁸ If the mediator concludes that a proposed term of the agreement fails to safeguard the best interests of the children, he or she has a duty to inform the couple of this assessment and to explain the grounds upon which it is based.¹⁰⁹

Such proactive engagement by the mediator could be perceived as a deviation from strict impartiality; however, leaving parents in an informational vacuum cannot be justified under the guise of preserving neutrality¹¹⁰. In order to maintain neutrality, a certain degree of procedural adaptation may be required. Fundamental principles – such as neutrality, acting in accordance with and protecting the best interests of the child – cannot invariably be accorded equal weight in every circumstance.¹¹¹ Accordingly, the mediator may, in a given case, be required to ensure an appropriate balance among these competing normative commitments.

3.4. The Mediator's Role in Ensuring the Child's Participation and Right to Be Heard

3.4.1. The Necessity of Hearing the Child in Mediation Sessions

The “best interests of the child” remains the guiding principle for parental decision-making, including within the context of mediation (Kelly, 1997). However, only a small proportion of mediators engage directly with children in order to assess their best interests. A 1996 study conducted in California (Client Baseline Study) revealed that fewer than 16% of mediators interviewed children.

Canadian Justice Claire L'Heureux-Dubé (1998, p. 389) emphasized that “the principle of acting in the best interests of the child requires that we carefully listen to the voices of the children involved, both on this issue and on others.” The majority of child custody evaluators likewise recognize the importance of interviewing children as part of determining their best interests (Ackerman, 1995; Ackerman & Ackerman, 1997; Hynan, 1998; Stahl, 1994). Children are often those most profoundly affected by separation and divorce, as well as by the outcomes of the mediation process, and therefore they should be afforded a voice within that process.¹¹²

According to American standards, “except in extraordinary circumstances, children should not participate in the mediation process without the consent of the parents and the consent of the child's court-appointed

¹⁰³ *Cohen O., Dattner N., Luxenburg A.*, The Limits of the Mediator's Neutrality, *Mediation Quarterly*, Vol. 16, No4, 1999, 224.

¹⁰⁴ See also *Kishore S.*, The Evolving Concepts of Neutrality and Impartiality in Mediation, *Commonwealth Law Bulletin*, Vol. 32, №2, 2006, 222, with further references *Moore C.*, *The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict*, San Francisco, 1986, 52.

¹⁰⁵ Code of Professional Ethics for Mediators, Code, LEPL “Georgian Mediators' Association”, 2021, 4.2.

¹⁰⁶ *Bush R. A. B.*, Efficiency and Protection or Empowerment and Recognition? The Mediator's Role and Ethical Standards in Mediation, *Fla. Law Rev.*, Vol. 41, 1989, 278.

¹⁰⁷ *Folberg J., Milne A.L., Salem P.*, *Divorce and Family Mediation Models, Techniques, and Applications*, New York, London, the Guilford Press, 2004, 36.

¹⁰⁸ *Waldman E.*, *Mediation Ethics, Cases and Commentaries*, Jossey-Bass, A Wiley Imprint, United States of America, 2011, 12.

¹⁰⁹ Standards of Practice for Mediators, Standard IV (c), Mediation Council of Illinois, 1999, <<https://mediate.com/standards-of-practice-for-mediators-illinois/>> [15.02.2025].

¹¹⁰ *Lindstein T., Meteyard B.*, *What Works in Family Mediation: Mediating Residence and Contact Disputes*, Russell House Publishing Limited, 38 Silver Street, 1996, 104.

¹¹¹ *Folberg J., Milne A.L., Salem P.*, *Divorce and Family Mediation Models, Techniques, and Applications*, New York, London, the Guilford Press, 2004, 131.

¹¹² *Ibid.*, 155-156.

representative.” The term “extraordinary circumstances” is deliberately intended to establish a high threshold and does not impose an obligation on a parent to involve the child in the process if the parent objects. The issue of children’s participation should be resolved by mutual agreement of the parents and with the child’s consent.¹¹³

As a rule, family disputes that proceed to mediation are preceded by domestic conflicts, which the child has most likely witnessed and, in many instances, directly experienced. A child drawn into such disputes is particularly vulnerable and may suffer from depression, feelings of abandonment, guilt, as well as latent or overt aggression. Accordingly, the mediator is required to exercise heightened sensitivity and caution in any interaction with the child.

In assessing the best interests of the child, the child must be afforded a genuine opportunity to express his or her views freely, and those views must be accorded due weight. This principle is elaborated in General Comment No. 12 of the United Nations Committee on the Rights of the Child, which closely links, on the one hand, the principle of realizing the best interests of the child¹¹⁴ and, on the other, the child’s right to be heard and to participate in all matters affecting him or her, including the assessment of his or her own best interests.¹¹⁵ Article 3(1) of the Convention on the Rights of the Child cannot be properly applied unless the requirements of Article 12 of the same Convention are fulfilled. Conversely, Article 3(1) reinforces Article 12 by promoting the evolving role of children in all decisions that affect their lives.¹¹⁶

Where children’s participation is effectively ensured, agreements reached through mediation are more likely to be implemented successfully.¹¹⁷ When a child is directly involved in the decision-making process, he or she demonstrates greater acceptance of the outcome. Moreover, the child may present a perspective on the resolution of the dispute that the parents had not previously considered; upon hearing the child’s position, parents may be more inclined to moderate their own stances in favor of a solution that better serves the common interest.¹¹⁸

The effective protection of children’s interests within the family mediation process requires the mediator to develop a profound understanding of the child’s inner world and behavioral dynamics, which can only be achieved through attentive listening and genuine comprehension. At the same time, participation must never be imposed. Some children may be unwilling to take part in mediation, or a parent may withhold consent; in such circumstances, meeting with the child would be inappropriate and potentially counterproductive.¹¹⁹

Certain scholars correlate a child’s involvement in mediation with age-related developmental considerations. In particular, the participation of children between approximately 1.5 and 5 years of age is generally regarded as unreasonable due to linguistic and cognitive limitations. Children aged 5 to 7 are often considered highly susceptible to parental influence and manipulation. By contrast, the age range of 8 to 10 years is frequently identified as the most appropriate stage for meaningful participation in mediation¹²⁰, given the child’s developing capacity for independent expression and reasoning.

The right of the child to be heard is also guaranteed under the Civil Procedure Code of Georgia. Specifically, the rights and legally protected interests of minors aged 7 to 18 are represented in court by their parents or guardians. However, the court is obliged to involve the minor personally in such proceedings,¹²¹ while in cases concerning younger children it retains discretionary authority.¹²² The court shall hear the child where his

¹¹³ *Schoffer M.J.*, Bringing Children to the Mediation Table: Defining a Child’s Best Interest in Divorce Mediation, New Jersey, Family Court Review, 2005, 43 (2), 326.

¹¹⁴ Convention on the Rights of the Child, Article 3 (1), <<https://www.supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/arasrw.martl3.pdf>> [14.02.2025] (in Georgian).

¹¹⁵ *Ibid.*, Article 12.

¹¹⁶ General Comment No. 14, on the Right of the Child to Have His or Her Best Interests Taken as a Primary Consideration (Article 3, § 1), CRC/C/GC/14, UN Committee on the Rights of the Children, 2013, § 43.

¹¹⁷ *Folberg J., Milne A.L., Salem P.*, Divorce and Family Mediation Models, Techniques, and Applications, New York, London, the Guilford Press, 2004, 158.

¹¹⁸ *Rodríguez-Domínguez K., Roustan M.*, The Inclusion of/Focus on Children in Family Mediation: A Review of Studies and Future Proposals, Papeles del Psicólogo, 2015, 36(3), 199.

¹¹⁹ *Lindstein T., Meteyard B.*, What Works in Family Mediation: Mediating Residence and Contact Disputes, Russell House Publishing Limited, 38 Silver Street, 1996, 196.

¹²⁰ *Adams C.W.*, Children’s Interest, Lost in Translation: Making the Case for Involving Children in Mediation of Child Custody Cases, University of Dayton Law Review, 2011, 36 (3), 353, 4.

¹²¹ Civil Procedure Code of Georgia, 14/11/1997, Article 81 (3).

¹²² *Ibid.*, Article 81 (5).

or her age and physical and mental condition permit.¹²³ A similar provision is contained in the Code on the Rights of the Child, which obliges legislative, executive, and judicial authorities of Georgia, as well as natural and legal persons, to determine the best interests of the child on the basis of various criteria, foremost among them being the hearing and due consideration of the child's views.¹²⁴ As explicitly stated, "the child has the right to be heard in the resolution of any matter affecting any of his or her rights or having an impact thereon, and the child's opinion shall be taken into account in accordance with his or her best interests."¹²⁵ Against this normative background, it remains unclear why this right should not be realized within mediation, a process that is, by its very nature, even more strongly grounded in the voluntary will and autonomous participation of the parties.

The rationale and justification for the child's participation in mediation, as well as the associated risks of their involvement, are also well established. The final decision regarding the child's participation must be made on an individual basis, taking into account the specific circumstances of each case and the characteristics of each child.

3.4.2. The Mediator as a Listener in Family Mediation

Information regarding the child's needs is generally best obtained directly from the child.¹²⁶ To assess the child's best interests, the mediator must actively listen to both the parents and the child. In doing so, the mediator should remain open and non-judgmental, attending not only to the words of the child and their parents but also to the underlying interests and needs conveyed through those words.¹²⁷ Only in this manner can the mediator fully understand what the parties are expressing.

The interlocutor must feel that the mediator is listening and comprehending them. Therefore, it is advisable for the mediator to employ verbal and non-verbal/gestural forms of affirmation, pose clarifying questions, provide feedback, summarize what has been heard, and maintain complete focus on the speaker.¹²⁸ The mediator listens to the child in order to understand their feelings, attitudes, interests, wishes, and needs. At the same time, by listening to the child, the mediator acknowledges the importance of their opinion, which fosters self-confidence in the child and engenders trust toward the mediator. A child approached in this manner may provide information that they would not disclose to their parents.

Since many children refrain from direct verbal communication, it is recommended that the mediator create a free and safe environment using various methods, such as drawing, storytelling with thematic narratives, puppet theater, videos, slides, and other tools.¹²⁹ Listening to the child through methods tailored to them reduces stress, fosters comfort, and encourages the child to express their genuine needs.

Once the mediator is convinced that the child feels at ease and is ready to discuss specific matters, the mediator should explain that their conversation will remain confidential until the child decides otherwise, including whether the parents may be informed. Through neutral questioning, the mediator should ascertain the child's relationship with each parent, their knowledge of the conflict between them, the information they have received from the parents, their attitudes toward parental actions, and how they envision possible solutions.

The mediator should clarify to the child that the final decisions rest with the parents, as this is their right, yet emphasize that the child's perspective is highly valued. Providing feedback to the child after listening guarantees that their views were not merely heard formally but were taken seriously.¹³⁰

3.4.3. The Mediator's Role in Sharing Information Obtained from the Child with the Parents

Once information has been collected from the children, the mediator must plan the most effective way to provide feedback to the parents. This process is highly significant, as parents may feel vulnerable to criticism or rejection from their children. To the greatest extent possible, the mediator should strive to remain neutral and non-

¹²³ Ibid., Article 351¹³.

¹²⁴ Law of Georgia on the Code of the Rights of the Child, 27/09/2019, Article 5 (2).

¹²⁵ Ibid., Article 8 (1).

¹²⁶ *Folberg J., Milne A.L., Salem P.*, *Divorce and Family Mediation Models, Techniques, and Applications*, New York, London, the Guilford Press, 2004, 177.

¹²⁷ Ibid., 236.

¹²⁸ Ibid., 238.

¹²⁹ Ibid., 104-105.

¹³⁰ *Bosisio R.*, *Children's Right to Be Heard: What Children Think*, *International Journal of Children's Rights*, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2012, 153.

judgmental toward the parents¹³¹ when conveying information obtained from the child. At the same time, the mediator should encourage parents to take the child's wishes into account.

In accordance with the principle of confidentiality, the mediator should share with the parents only the information for which the child has provided informed consent. By involving and listening to the child, not only the child's rights but also the parents' rights are respected. Through obtaining direct knowledge of the child's needs, the mediator can provide parents with more precise information regarding the child's emotional, psychological, or other needs – information that is generally more persuasive than general observations about the impact of divorce on children.¹³²

The mediator should utilize the knowledge obtained from the child and, with the child's authorization, inform the parents of the child's perspectives, emotions, and potential risks associated with ongoing conflict.¹³³ Following the child's input, it is important for the mediator to instruct the parents to refrain from questioning the child about the session's content, to avoid criticizing the child, and to remain calm and non-reactive.¹³⁴

The mediator may meet with the parents together, with the children present, or separately from the children. For example, if the child expresses a preference for one parent over the other, or if it is evident that the child's position has been influenced by one parent, the child should not be present during the feedback session, and it is advisable to meet with the parents individually. Conversely, if the child expresses an equal attitude toward both parents, a joint session may be appropriate.¹³⁵

It is possible that parents may not have accurate information about the child's actual needs, or they may believe they are informed. Hearing the child's true perspective often allows parents to recognize any misconceptions. Accordingly, the child's involvement and being heard can have a positive effect on the parents as well.

4. Persons Involved in Determining the Best Interests of the Child in Private and Court-Ordered Mediation

From the perspective of mediation theories, the question may arise: who bears the responsibility for ensuring the child's best interests?

In mediation, the autonomy and self-determination of the parties¹³⁶ are central elements, and the mediator does not possess the authority to make binding decisions.¹³⁷ Decisions are made by the parties themselves – in this case, the child's parents – since it is presumed that they are best equipped to determine the child's "best interests."¹³⁸

However, can we trust parents in conflict with one another to objectively consider the needs and interests of their children? This question becomes particularly salient in the context of court-ordered mediation, in which the case is referred to mediation by judicial decision rather than by the parties' voluntary agreement,¹³⁹ and the parties' willingness to reach a settlement is often significantly lower.

In addition to the mediator, various professionals may participate in the mediation session, including lawyers, psychologists, social workers, and others. The perspectives of these professionals may exert considerable influence on the ultimate agreement. To facilitate a fully informed agreement, the mediator may encourage the parties to consult relevant experts.¹⁴⁰

¹³¹ *Folberg J., Milne A.L., Salem P.*, *Divorce and Family Mediation Models, Techniques, and Applications*, New York, London, the Guilford Press, 2004, 173.

¹³² *Ibid.*, 158.

¹³³ *Ibid.*, 98.

¹³⁴ *Ibid.*, 164.

¹³⁵ *Ibid.*, 174.

¹³⁶ *Nolan-Haley J.M.*, *Court Mediation and the Search for Justice through Law*, *Washington University Law Quarterly*, 1996, 74, 57.

¹³⁷ *Salminen K.*, *Mediation and the Best Interests of the Child from the Child Law Perspective*, *Nordic Mediation Research*, *Editors: Nylund A., Ervasti K., Adrian L.*, Cham, Springer International Publishing AG, 2018, 214.

¹³⁸ *Gottwik, P. J.*, *Determining Best Interests of the Child in Divorce Custody Disputes: A Procedural Approach*, *Vermont Law Review* 9, no. 2, 1984, 314.

¹³⁹ *Civil Procedure Code of Georgia*, 14/11/1997, Article 187¹.

¹⁴⁰ *Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation*, Association of Family and Conciliation Courts, 1987, Standard VI.

4.1. The Role and Responsibility of the Parent

“A parent is the child’s legal representative and, in the absence of special representatives, acts to protect the child’s rights and interests in interactions with third parties.”¹⁴¹ The unique role of the parent and the accompanying responsibilities in safeguarding the child’s best interests are also recognized by the Convention on the Rights of the Child. Although parents are not explicitly mentioned in the first paragraph of Article 3 of the Convention, according to the first paragraph of Article 18, the child’s best interests are “the basic concern of those responsible for the child’s care.”¹⁴² The significant role of parents is further underscored by the obligation of the States Parties to respect parental responsibilities, rights, and duties in order to ensure that they care for the genuine interests of the child.¹⁴³ Accordingly, the Convention aims to recognize the child’s well-being, and identifies the parent as the primary actor responsible for ensuring this well-being – not only in terms of duties and obligations but also with regard to rights.

The role and responsibility of parents in prioritizing the interests of their children¹⁴⁴ are also regulated under Georgian legislation. Parents are obliged to exercise their rights in a manner that does not harm the child’s interests.¹⁴⁵ However, a similar or related provision is not found in the Law of Georgia “On Mediation” or in the corresponding chapter of the Civil Procedure Code of Georgia.¹⁴⁶

A central challenge in family mediation is the child’s independent perspective, which often conflicts with the views of both parents. Children are not infrequently subject to parental manipulation, as parents may expect the child to side with them against the other parent. From the child’s perspective, however, the principal problem is often not choosing the “right” parent but being forced to make a choice at all.¹⁴⁷ If the child rejects one parent, this is also an act of self-denial. Therefore, the legislator has established that maintaining close contact with both parents is crucial for the child’s normal development.¹⁴⁸

Although children occupy a special place in mediation and their needs are prioritized throughout the process, they are not the ultimate decision-makers. Within the context of mediation, parents hold both the right and responsibility to make decisions regarding what is best for their children,¹⁴⁹ and the child’s participation in family mediation does not imply that parents relinquish this responsibility.¹⁵⁰

The parent’s role in the child’s life is the most significant, and accordingly, so is their responsibility. The relationship with the parent is the most important and sensitive for the child, and children generally model their behavior on that of the parent. If one parent exhibits aggression toward the other, the child may replicate this behavior in favor of the parent with whom they currently reside. Family law disputes are distinguished by a heightened emotional component.¹⁵¹ Naturally, these processes are accompanied by at least some degree of discomfort, emotional instability, anxiety, fear, and other intense emotions. Against this background, there is a risk that the parties’ personal interests may inadvertently take precedence over the child’s interests.

It is precisely in such situations that the mediator’s role must be strengthened. The mediator can draw the parents’ attention to the child’s perspectives and interests; however, the determination of the child’s best interests ultimately rests with the parents.¹⁵² Specifically, informed parents make the final decision themselves. It is this self-determination and the parties’ capacity to make decisions that render mediation distinctive and effective.

¹⁴¹ Law of Georgia on the Code of the Rights of the Child, 27/09/2019, Article 24 (3).

¹⁴² Convention on the Rights of the Child, 20/11/1989, Article 18 (1).

¹⁴³ *Ibid.*, Article 3 (2).

¹⁴⁴ Civil Code of Georgia, 14/11/1997, Article 1198.

¹⁴⁵ *Ibid.*, Article 1199.

¹⁴⁶ Civil Procedure Code of Georgia, 14/11/1997, Chapter XXI¹.

¹⁴⁷ *Emery R.E.*, *Renegotiating Family Relationships, Divorce, Child Custody, and Mediation*, second edition, New York, London, the Guilford Press, 2012, 14.

¹⁴⁸ *Franzén T.*, *Mandatory Mediation in the Best Interest of the Child*, Faculty of Law University of Lund, 2007, 15.

¹⁴⁹ *Emery R.E.*, *Renegotiating Family Relationships, Divorce, Child Custody, and Mediation*, second edition, New York, London, the Guilford Press, 2012, 146.

¹⁵⁰ *Lindstein T., Meteyard B.*, *What Works in Family Mediation: Mediating Residence and Contact Disputes*, Russell House Publishing Limited, 38 Silver Street, 1996, 195.

¹⁵¹ *McFarlane T.*, *Mediation: The Future of Dispute Resolution in Contemporary Scots Family Law*, *Aberdeen Student Law Review*, 2012, 28.

¹⁵² *Emery R.E.*, *Renegotiating Family Relationships, Divorce, Child Custody, and Mediation*, second edition, New York, London, the Guilford Press, 2012, 179.

4.2. The Role and Authority of the Child’s Legal Representative

In order for a child’s interests to be adequately represented in mediation, it is advisable that the child be represented by an attorney who advocates solely for the child’s interests and articulates the child’s voice. To prevent legal risks, the mediator should encourage the parties to seek independent legal consultation from an attorney and advocate for the inclusion of such a representative in the mediation process.¹⁵³

According to the Maryland State Bar Association, attorneys involved in custody disputes often claim to “represent the child.” Since the child does not pay for legal services, it is likely that the attorney remains loyal to the party who does pay, which may jeopardize child-focused representation if the interests of the two parties conflict.¹⁵⁴

To mitigate this risk, the parties in mediation may jointly retain a neutral attorney who provides advisory, non-binding opinions regarding how the court might resolve issues raised between the parties,¹⁵⁵ including matters concerning the child. Due to the nature of the legal profession, the attorney’s role cannot be limited solely to advisory opinions; in family mediation, more active involvement is justified to ensure full representation of the child’s interests as a client. Advocacy for the child entails acting in accordance with the client’s interests and representing the child’s wishes in the best possible way before relevant authorities.¹⁵⁶

The attorney must act within the scope of authority granted to protect the client’s interests and employ all legally recognized means deemed necessary to safeguard the client’s interests. The Ethics Committee of the Bar Association clarifies that any action – or inaction – by an attorney is assessed with priority given to the protection of the client’s interests.¹⁵⁷

Within the context of the attorney-client relationship, the child’s best interests are realized when adequate legal representation is provided. Adequate representation entails competent legal advice and consultation by a conscientious and independent attorney, taking into account the child’s developmental stage, social and cultural characteristics, and capacity for decision-making.¹⁵⁸ The attorney must prioritize the child’s interests. If, according to the child’s instructions as a client, an action conflicts with the attorney’s assessment of the child’s best interests – such as maintaining a relationship with a parent – the attorney must nonetheless act according to the lawful instructions of the client. Failure to do so would constitute dishonest or unqualified representation.¹⁵⁹ Therefore, the attorney’s role is to act according to the lawful instructions of the client, not to evaluate the child’s best interests. If the positions of attorney and client are radically opposed, continuing representation is unreasonable and should be discontinued. From the child’s perspective in mediation, the involvement of an attorney specialized in children’s rights is crucial for realizing the child’s best interests. Such an attorney, independently of the parties, can articulate the child’s voice in the mediation, either in the child’s presence or absence.

5. Mechanisms, Challenges, and Solutions for Realizing the Child’s Right to Be Heard in Mediation

As noted above, the child’s participation and being heard in mediation are of paramount importance for the realization of their best interests. However, our legislative framework does not provide rules regarding the mechanisms and methods a mediator should use to hear the child during a session. In this chapter, we will examine, both theoretically and practically, the methods available to the mediator, the anticipated challenges in this process, and potential solutions to address them.

¹⁵³ *Bush R. A. B.*, Efficiency and Protection or Empowerment and Recognition? The Mediator’s Role and Ethical Standards in Mediation, Fla. Law Rev., Vol. 41, 1989, 280.

¹⁵⁴ *Crouch R.E.*, Divorce Mediation and Legal Ethics, Family Law Quarterly, 1982, 16(3), 228.

¹⁵⁵ *Melamed J.*, Mediating Divorce Agreement, Course Manual for the Online Training, 61.

¹⁵⁶ Recommendation of the Ethics Commission of the Georgian Bar Association, 27 May 2021, №002/21, 2.

¹⁵⁷ Decision of the Ethics Commission of the Georgian Bar Association, 28 September 2016, Case №084/15, §§ 5.3-5.4 (in Georgian).

¹⁵⁸ Recommendation of the Ethics Commission of the Georgian Bar Association, 01 May 2024, №004/24, 4.

¹⁵⁹ *Ibid.*, 6.

5.1. Forms and Methods of Hearing the Child in the Mediation Process

One of the greatest challenges for the mediator is determining whether the child is expressing their own views and positions or is influenced or manipulated by a parent. A child caught in parental conflict experiences stress, which the mediator must seek to mitigate through appropriate measures. Stress reduction may be achieved through the following steps:

1. The mediator must ensure that the benefits of the child's participation in the mediation session outweigh the risks in the long term; 2. Obtain consent from both parents regarding the child's participation; and 3. Prepare both parents regarding what information is reasonable to provide to the child prior to attending the mediation session.¹⁶⁰

There is no established standard for the appropriate timing of a child's involvement in mediation. One perspective holds that the child should participate from the initial stage of mediation, and later involvement should not be considered an alternative.¹⁶¹ The child's opinion is best integrated into the final agreement when obtained at the outset of the process.¹⁶² However, another perspective suggests that the child should participate periodically, depending on whether an issue arises for which their opinion is significant. Child participation is also permissible in the final mediation session, where information regarding the parents' mediated agreement is provided.¹⁶³

The mediator must create a safe, comfortable, and free environment in which the child can speak openly. To achieve this, the child may be provided with toys, drawing materials, animations, or engaging stories, as well as other methods, until the child feels comfortable. During the conversation, the mediator should use language appropriate to the child's developmental stage¹⁶⁴ and carefully select questions.

It is advisable to begin with neutral questions that introduce the mediator to the child's personality and reduce stress, for example: "What is your favorite color?" or "What is the name of your best friend?" Questions that compel the child to choose between parents are inappropriate. "Every child has the right to remain free from taking sides, defending, or denigrating either parent."¹⁶⁵ Children are often too immature to fully understand what is in their best interests, especially in a conflictual environment. For instance, they may prefer to be with the parent who allows them to eat chocolate cake for breakfast. Children find it very difficult to disappoint the parent on whom they are entirely dependent. They are often willing to tell the mediator what the parent wants to hear. Once trust is established, the mediator should explore the child's level of information, what they know about the parents' divorce, and what expectations they hold.

Accordingly, it is more prudent to invite the child to the mediation session at an early stage, so the mediator can clearly understand their interests and attitudes. This allows the mediator to conduct sessions with the parents more productively, providing them with information obtained from the child, which may be new to the parents and facilitate reaching an agreement. This does not preclude inviting the child again if necessary; what is essential is that the session is conducted in an appropriate environment and format for the child.

In families with multiple siblings, the mediator must decide whether to hear them together or separately. Interviewing siblings together is justified because they can support each other in discussing difficult topics, making the children's attitudes clearer to the mediator. However, joint sessions are inappropriate if there is a significant age difference, radically differing positions, or if one child is considerably more dominant than the others.¹⁶⁶

¹⁶⁰ Folberg J., Milne A.L., Salem P., *Divorce and Family Mediation Models, Techniques, and Applications*, New York, London, the Guilford Press, 2004, 162.

¹⁶¹ Lindstein T., Meteyard B., *What Works in Family Mediation: Mediating Residence and Contact Disputes*, Russell House Publishing Limited, 38 Silver Street, 1996, 196

¹⁶² Folberg J., Milne A.L., Salem P., *Divorce and Family Mediation Models, Techniques, and Applications*, New York, London, the Guilford Press, 2004, 162.

¹⁶³ *Ibid.*, 161.

¹⁶⁴ *Ibid.*, 166.

¹⁶⁵ Melamed J., *Course Manual for the Online Training, Mediating Divorce Agreement*, 161, *Adapted from the Family Center of the Conciliation Court of Pima County, Arizona, 1991.

¹⁶⁶ Folberg J., Milne A.L., Salem P., *Divorce and Family Mediation Models, Techniques, and Applications*, New York, London, the Guilford Press, 2004, 165.

5.2. Grounds for Limiting the Child's Right to Be Heard

The purpose of a child's participation and being heard in mediation is primarily to safeguard their best interests. However, the mediator may not always exercise this option. For example, such a need may not exist when both parents acknowledge the child's needs and have a mutually agreed-upon plan for interacting with them; when the child is under three years of age; when the parents do not consent; or when the child themselves refuses to participate.¹⁶⁷

Some authors argue that the child's right to be heard should be limited because children who have not reached adolescence may not be reliable judges of their own best interests. Accordingly, their position should not be determinative in decision-making.¹⁶⁸ A child may also lack the mental capacity or intellectual readiness to participate in such processes.

The use of mediation in family disputes is not advisable in cases where there is clear evidence of domestic violence, allegations of sexual or physical abuse against children, one parent is dependent on alcohol or drugs, or when there is an obvious power imbalance between the parties.¹⁶⁹

The European Court of Human Rights, in *Sahin v. Germany*¹⁷⁰, did not find a violation when the national court decided without hearing the child, concluding that contact with the father would be detrimental. The court relied on an expert report, which determined, through meetings with the parents, that questioning the child carried risks that could not be avoided despite the court's efforts.¹⁷¹

5.3. Practical Recommendations for Realizing the Child's Best Interests in Mediation Sessions

This section offers several recommendations derived from the foregoing discussion:

1. **Informing the Parties Early:** At the initial stage of mediation, the mediator should provide the parties with information regarding the existence and significance of the child's right to participate and be heard. The mediator should remind the parties that they retain decision-making authority, but understanding the child's positions and reflecting them in the final agreement is in their mutual interest.
2. **Communication with the Child:** Interaction with the child involved in mediation should occur in a language and format appropriate to their age and developmental stage, within a suitable environment. The mediator should establish the child's trust through neutral questions and must provide information about the confidentiality of shared information.¹⁷²
3. **Mediator's Qualification and Continuous Development:** Although the mediator does not make decisions, they play a central role in realizing the child's best interests. It is therefore critical that the mediator possess appropriate education and be specifically trained for family mediation.¹⁷³ The mediator must acquire a deep understanding of family law, even if they cannot provide legal advice and may not be a lawyer. In this type of mediation, psychological or therapeutic skills are particularly necessary. The mediator must be knowledgeable about child development stages, family dynamics, the child's primary emotional state during parental divorce, the long-term effects of parental conflict on the child's psyche, and other relevant issues.¹⁷⁴ An unqualified mediator may, through inadequate realization of the child's right to be heard and participate, cause far greater harm than if the child were not involved at all. Mediator associations should ensure ongoing training and continuous education, and the state should provide appropriate funding to enhance the qualifications of mediators in family cases, since "the mediator must have the education and qualifications necessary to conduct the mediation process effectively."¹⁷⁵

¹⁶⁷ Ibid., 160.

¹⁶⁸ Ibid.

¹⁶⁹ Alternative Dispute Resolution: Mediation and Conciliation, Law Reform Commission, (LRC 98-2010), 2010, 114-116.

¹⁷⁰ *Sahin v. Germany*, [2003] ECHR (no. 30943/96), § 73.

¹⁷¹ European Handbook of Children's Rights, *Lursmanashvili L.* (Translator), *Bobokhidze M.* (Ed.), Sulokhan-Saba Orbeliani University Press, 2020, 24-25 (in Georgian).

¹⁷² Law of Georgia "On Mediation," 18/09/2019, Article 10 (6).

¹⁷³ Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, Association of Family and Conciliation Courts, 1987, Standard II.

¹⁷⁴ *Folberg J., Milne A.L., Salem P.*, Divorce and Family Mediation Models, Techniques, and Applications, New York, London, the Guilford Press, 2004, 177.

¹⁷⁵ Code of Professional Ethics for Mediators, LEPL "Georgian Mediators' Association", 2021, Article 1.1. (in Georgian).

4. **Co-Mediation in Family Mediation:** Co-mediation can be effective, involving both legal and psychological mediators. As noted above, proficiency in these two areas significantly influences the conduct and outcome of mediation. For example, in Finnish court-connected family mediation, the mediator is a district court judge assisted by an expert mediator. The expert mediator may be a social worker, psychiatrist, or psychologist specializing in divorced families and child development.¹⁷⁶
5. **Legislative Integration and Awareness-Raising:** Beyond raising awareness and implementing practical mechanisms, it is essential to integrate the principle of prioritizing the child's best interests, as well as the child's right to participate and be heard, into mediation-related legislation. The Law of Georgia "On Mediation" stipulates that, prior to commencing mediation, the mediator must explain to the parties their right to participate in the process through their representatives.¹⁷⁷ Within the mediation context, it would also be justified to emphasize the involvement of a child psychologist and a child's attorney. The participation of professionals in these two fields is so important in family mediation that, rather than merely reminding the parties of their right to invite them, direct instruction to include them may be appropriate.

The regulation of family mediation and the realization of the child's best interests depend equally on legislative provisions, the development of practical mechanisms, and the enhancement of awareness.

6. Conclusion

Assessing and determining the child's best interests is an extremely complex and multifaceted process. It requires an individualized approach and careful examination of a range of factors. The complexity of the matter does not justify the mediator or the parties in avoiding the child's participation in mediation or failing to hear the child.

In mediation, the principle of prioritizing the child's best interests should be clearly understood and effectively implemented, drawing on the guiding standards established in the legal systems of the United Nations, the European Union, and the Council of Europe. While there is no precise definition of the "best interests of the child," as demonstrated above, one of the primary mechanisms for defining and realizing this concept is to ensure informed participation and hearing of the child in an environment and manner appropriate to their age and development. As a rights-holder, the child must have the opportunity to actively exercise these rights in mediation.

The child's participation in mediation should not be treated as an optional measure; rather, it should be a given from the very outset, although in specific cases, it may not become necessary. Georgian legislation should regulate this right in such a way that it arises directly from statutory provisions, ensuring that the mediator does not need to rely on general principles or, intentionally or inadvertently, avoid the responsibility to hear the child. While, in some instances, the child's best interests might be partially assessed through consultation with the parents alone, the concept of the "child's best interests" is so complex and multi-layered that it cannot be reliably determined without hearing the child. In this context, the Finnish model of mediation is instructive, where, in family matters, the mediator is legally obligated to ensure that both the mediation process and its outcomes align with the child's best interests (Article 10 of the Mediation Act, with reference to the Child Custody Act, particularly Article 10).¹⁷⁸

Not only children but also parents are often insufficiently informed, live in challenging and conflictual environments, and may be unable to make fully rational decisions. In such circumstances, tactical and strategic interventions¹⁷⁹ by an experienced, objective, and impartial mediator to guide them toward rational choices and informed decisions are justified.¹⁸⁰ In family mediation, the mediator must demonstrate strong process

¹⁷⁶ *Salminen K.*, Mediation and the Best Interests of the Child from the Child Law Perspective, *Nordic Mediation Research*, Editors: *Nylund A., Ervasti K., Adrian L.*, Cham, Springer International Publishing AG, 2018, 212.

¹⁷⁷ Law of Georgia "On Mediation," 18/09/2019, Article 8 (1).

¹⁷⁸ *Salminen K.*, Mediation and the Best Interests of the Child from the Child Law Perspective, *Nordic Mediation Research*, Editors: *Nylund A., Ervasti K., Adrian L.*, Cham, Springer International Publishing AG, 2018, 212.

¹⁷⁹ *Chitashvili N., Chalidze T.*, The Freedom of Considering Family Law Disputes in Mediation and Possible Ethical-Legal Dilemmas, *Journal "Alternative Dispute Resolution – Yearbook"* (Special Edition), TSU Press, 2022, 67 (in Georgian).

¹⁸⁰ *Chitashvili N.*, The Scope of Regulation of Mediation Ethics and the Addressees Bound by Ethical Standards, "Journal of Law", №1, 2016, 31 <<https://tsu.ge/assets/media/files/8/Publications/Sam-Journ-N1-2016G.pdf>> [14.02.25].

management skills, plan the sequence of sessions appropriately, create a supportive environment¹⁸¹, address power imbalances between the parties¹⁸², select suitable language and forms of communication, clarify key issues, identify parties' interests and demands, ensure comfort, actively listen, balance power dynamics, and remain empathetic, calm, non-judgmental, considerate, and neutral while mitigating tension between the parties. The mediator must ensure not only that an agreement is reached, but also that the agreement does not contravene the child's well-being. To this end, the mediator may recommend the involvement of professionals specialized in children's rights, such as a child psychologist or child's attorney.

Crucially, the mediator must maintain neutrality, refrain from excessive interference in the parties' self-determination, and preserve the core value of mediation – the parties' autonomous decision-making. The enforceability and long-term effectiveness of a mediated agreement depend on the parties' voluntary acceptance; if they later perceive the agreement as a result of the mediator's influence rather than their own genuine will, the outcome loses legitimacy, and the child's interests may be disregarded.

Through timely, precise, and targeted questioning, the mediator must help the parents focus on acting in accordance with the child's best interests and guide them from conflict toward cooperation, as the final decision ultimately rests with them.

Although Georgian legislation does not explicitly mandate the child's participation in mediation when the matter under consideration affects the child, the law should provide for the child's involvement in the mediation process, with limitations applied only in specific cases based on appropriate grounds. The child's participation should be manifested not merely by listening but by understanding their position, accurately communicating it to the parents, and reflecting it in the mediated agreement.

Bibliography:

1. *Civil Code of Georgia*, 14/11/1997 (in Georgian).
2. *Civil Procedure Code of Georgia*, 14/11/1997 (in Georgian).
3. *Child Care Act, Ireland*, 1964.
4. *Constitution of Georgia*, Legislative Bodies of the Parliament of Georgia, 24/08/1995 (in Georgian).
5. *Convention on the Rights of the Child*, 1989.
6. *Convention on the Rights of the Child*, 2007, <https://www.supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/arasrw.martl3.pdf> [14.02.2025] (in Georgian).
7. *Convention on the Rights of the Child*, United Nations Treaty Collection, https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-11&chapter=4&clang=_en [14.02.2025].
8. *Declaration of Geneva on the Rights of the Child*, 1924, Preamble.
9. *Declaration of the Rights of the Child*, General Assembly of the United Nations, A/RES/14/1386, 1959.
10. *European Convention on Human Rights*, 04/11/1950 (in Georgian).
11. *Explanatory Note to the Draft Law of Georgia on the Code of the Rights of the Child*, <https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/214086?> [14.02.2025] (in Georgian).
12. *Family Mediation Recommendation No. R (98) I*, adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 21 January 1998, and explanatory memorandum, Council of Europe Publishing.
13. *General Comment No. 14, on the Right of the Child to Have His or Her Best Interests Taken as a Primary Consideration* (Article 3, § 1), CRC/C/GC/14, UN Committee on the Rights of the Children, 2013.
14. *Law of Georgia "On Mediation"*, 18/09/2019 (in Georgian).
15. *Law of Georgia on the Code of the Rights of the Child*, 27/09/2019 (in Georgian).
16. *Marriage and Divorce Act § 402*, 9A U.L.A., 1982, 561.
17. *Mediation Directive*, 2008/52/EC.
18. *Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation*, Association of Family and Conciliation Courts, 1987.
19. *Recommendation No. R (98) I*, Committee of Ministers to Member States on Family Mediation, Council of Europe, Committee of Ministers, 1998, Preamble, <https://rm.coe.int/rec-98-1e-on-family-mediation/1680a3b3ef> [14.02.2025].

¹⁸¹ Waldman E., *Mediation Ethics, Cases and Commentaries*, Jossey-Bass A Wiley Imprint, San Francisco, 2010, 98.

¹⁸² *Ibid.*, 97.

20. *Standards of Practice for Mediators*, Standard IV (c), Mediation Council of Illinois, 1999, <https://mediate.com/standards-of-practice-for-mediators-illinois/> [15.02.2025].
21. *Strategic Development Plan of the Association of Mediators of Georgia 2020-2025*, Tbilisi, 2020, 2, <https://mediators.ge/uploads/media/5f5fb99460eb2.pdf> [14.02.2025] (in Georgian).
22. *Code of Professional Ethics for Mediators*, LEPL “Association of Mediators of Georgia,” 2021 (in Georgian).
23. *Adams C.W.*, Children’s Interest, Lost in Translation: Making the Case for Involving Children in Mediation of Child Custody Cases, *University of Dayton Law Review*, 2011, 36 (3).
24. *Alternative Dispute Resolution: Mediation and Conciliation*, Law Reform Commission, (LRC 98-2010), 2010.
25. *Bakradze M.*, Official Journal of the Georgian Bar Association “My Lawyer,” *Juvenile Justice – What We Should Know?*, 2021, <https://shorturl.at/gQ6Eb> [14.02.2025] (in Georgian).
26. *Bichia M.*, Confidentiality and Ethical Dilemmas in the Mediation Process, *Burduli I.* (ed.), *Journal “Alternative Dispute Resolution – Annual,”* TSU Press, N1, 2023 (in Georgian).
27. *Bosisio R.*, Children’s Right to Be Heard: What Children Think, *International Journal of Children’s Rights*, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2012.
28. *Bobokhidze M.*, Legal Guarantees for the Priority of the Child’s Best Interests Principle, Dissertation, Tbilisi, 2020 (in Georgian).
29. *Bush R.A.B.*, Efficiency and Protection or Empowerment and Recognition? The Mediator’s Role and Ethical Standards in Mediation, *Fla. Law Rev.*, Vol. 41, 1989.
30. *Butler V.F.*, *Mediation Essentials and Expectations*, USA, Dorrance Publishing Co., Inc., 2004.
31. *Cashmore J.*, *Parkinson P.*, Children’s Participation in Family Law Disputes: The Views of Children, Parents, Lawyers and Counsellors, *Family Matters*, 2009, No. 82.
32. *Chitashvili N.*, *Chalidze T.*, Regulatory Framework of Mediation Ethics and Recipients Bound by Ethical Standards, “*Law Journal*,” №1, 2016, 31, <https://tsu.ge/assets/media/files/8/Publications/Sam-Journ-N1-2016G.pdf> [14.02.2025] (in Georgian).
33. *Chitashvili N.*, *Chalidze T.*, Freedom of Consideration of Family Law Disputes in Mediation and Potential Ethical-Legal Dilemmas, *Journal “Alternative Dispute Resolution – Annual”* (Special Edition), TSU Press, 2022 (in Georgian).
34. *Cohen O.*, *Dattner N.*, *Luxenburg A.*, The Limits of the Mediator’s Neutrality, *Mediation Quarterly*, Vol. 16, No. 4, 1999.
35. *Convention on the Rights of the Child*, 2007, <https://www.supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/arasrw.martl3.pdf> [14.02.2025] (in Georgian).
36. *Crouch R.E.*, Divorce Mediation and Legal Ethics, *Family Law Quarterly*, 1982, 16(3).
37. *Decision of the Ethics Commission of the Georgian Bar Association*, 28 September 2016, Case #084/15 (in Georgian).
38. *Emery R.E.*, *Renegotiating Family Relationships, Divorce, Child Custody, and Mediation*, 2nd ed., New York, London, the Guilford Press, 2012.
39. *Fantony v. Fantony*, 21 N.J. 525, 122 A.2d 593 (1956).
40. *Folberg J.*, *Milne A.L.*, *Salem P.*, *Divorce and Family Mediation Models, Techniques, and Applications*, New York, London, the Guilford Press, 2004.
41. *Franzén T.*, *Mandatory Mediation in the Best Interest of the Child*, Faculty of Law University of Lund, 2007.
42. *Gottwik P.J.*, Determining Best Interests of the Child in Divorce Custody Disputes: A Procedural Approach, *Vermont Law Review* 9, no. 2, 1984.
43. *Hopkins P.E.*, Evaluative Mediation Upholding the Child’s Best Interests, *Conciliation Courts Review*, 1982, 20 (2), 63.
44. *Kandashvili I.*, Alternative Dispute Resolution: Judicial and Non-Judicial Forms in Georgia Using Mediation as an Example, Tbilisi, 2018, 72, https://press.tsu.ge/data/image_db_innova/Kandashvili%20Irakli.pdf [15.02.2025] (in Georgian).
45. *Kishore S.*, The Evolving Concepts of Neutrality and Impartiality in Mediation, *Commonwealth Law Bulletin*, Vol. 32, #2, 2006, 222.
46. *Kuester E.L.*, Confidentiality in Mediation: A Trial of Broken Promises, Vol. 16, No. 2, *Hamline Journal of Public Law & Policy*, 1994-1995.
47. *Lindstein T.*, *Meteyard B.*, *What Works in Family Mediation: Mediating Residence and Contact Disputes*, Russell House Publishing Limited, 38 Silver Street, 1996.
48. *Lursmanashvili L.* (translator), *Bobokhidze M.* (ed.), *European Child Rights Law Manual*, Sul Khan-Saba Orbeliani University Press, 2020 (in Georgian).

49. *McFarlane T.*, Mediation: The Future of Dispute Resolution in Contemporary Scots Family Law, Aberdeen Student Law Review, 2012.
50. *Melamed J.*, Course Manual for the Online Training, Mediating Divorce Agreement.
51. *Moore C.*, The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict, San Francisco, 1986, 52.
52. *Mower A.G. Jr.*, The Convention on The Rights of the Child, International Law Support for Children, Greenwood Press, 1997, 23-24.
53. *Nolan-Haley J.M.*, Court Mediation and the Search for Justice through Law, Washington University Law Quarterly, 1996, 74.
54. *Recommendation of the Ethics Commission of LEPL "Georgian Bar Association"*, 01 May 2024, № 004/24 (in Georgian).
55. *Recommendation of the Ethics Commission of LEPL "Georgian Bar Association"*, 27 May 2021, № 002/21 (in Georgian).
56. *Rodriguez-Dominguez K.*, Roustan M., The Inclusion of/Focus on Children in Family Mediation: A Review of Studies and Future Proposals, Papeles del Psicólogo, 2015, 36(3).
57. *Roberts M.*, Family mediation: The development of the regulatory framework in the United Kingdom, Conflict Resolution Quarterly 22, no. 4, 2005, 511.
58. *Salminen K.*, Mediation and the Best Interests of the Child from the Child Law Perspective, Nordic Mediation Research, Editors: Nylund A., Ervasti K., Adrian L., Cham, Springer International Publishing AG, 2018.
59. *Schoffer M.J.*, Bringing Children to the Mediation Table: Defining a Child's Best Interest in Divorce Mediation, New Jersey, Family Court Review, 2005, 43 (2).
60. *Sorkow H.R.*, Best Interests of the Child: By Whose Definition, Pepperdine Law Review, 1991, 18 (2), 384.
61. *Spencer D.*, Brogan M., Mediation Law and Practice, China, Cambridge University Press, 2006.
62. *Townsley B.* (editor.), Understanding Justice, Middlesex University Press, 2016.
63. *Waldman E.*, Mediation Ethics, Cases and Commentaries, Jossey-Bass A Wiley Imprint, San Francisco, 2010, 98.
64. *Welsh N.A.*, The Thinning Vision of Self-Determination in Court-Connected Mediation: The Inevitable Price of Institutionalization?, Harvard Negotiation Law Review, Rev 1, 2001, 16.
65. *Willow C.*, Children's Right to be Heard and Effective Child Protection, Save the Children Sweden, 2010 (in Georgian).
66. *Zarnadze E., Chalidze T.*, Institute of Psychology in the Context of a Multidisciplinary Approach to Juvenile Justice, "Law Journal," №1, 2024 (in Georgian).
67. *Sahin v. Germany*, [2003] ECHR (no. 30943/96).
68. *N.Ts. and others v. Georgia*, [2016] ECHR (no. 71776/12).
69. *M.K. v. Greece*, [2018] ECHR (no. 51312/16).

ქეთევანი დალაგაშვილი*

სამედიაციო მორიგების აღსრულების ეროვნული და საერთაშორისო სამართლებრივი ჩარჩო

სტატია ეძღვნება მედიაციას, როგორც კონფლიქტების მართვის¹ თანამედროვე და არაკონფრონტაციულ მექანიზმს², რომლის ეფექტიანობა მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული სამედიაციო მორიგებების აღსრულების სამართლებრივ უზრუნველყოფაზე. ნაშრომი მიზნად ისახავს საქართველოსა და საერთაშორისო პრაქტიკაში სამედიაციო მორიგების აღსრულების სამართლებრივი მექანიზმების სისტემურ ანალიზსა და შეფასებას.

ამასთან, კვლევა ეხმიანება 2025 წლის 9 დეკემბერს განხორციელებულ საკანონმდებლო ცვლილებებს „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონსა (შემდეგში – კანონი) და საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის (შემდეგში – კოდექსი) XLIV³ თავში, რომლის ფარგლებშიც მნიშვნელოვნად მოდიფიცირდა მედიაციის ორი ფუნდამენტური მიმართულება: (ა) კერძო და სასამართლო სამედიაციო მორიგების აღსრულების სამართლებრივი რეჟიმი; (ბ) მედიატორთა პროფესიული ეთიკისა და დისციპლინური პასუხისმგებლობის ინსტიტუციური მექანიზმები.

მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნული რეფორმა წარმოადგენს მედიაციის ინსტიტუციური განვითარების ახალ ეტაპს საქართველოს ისტორიაში, რომლის მიზანიც არის მედიაციის ჩარჩოს ჰარმონიზაცია საერთაშორისო სტანდარტებთან და პროფესიული რეგულირების გაძლიერება, რეფორმას თან ახლავს გარკვეული თეორიული და პრაქტიკული გამოწვევებიც. კერძოდ, კოდექსის 208-ე მუხლის პირველი ნაწილის ახალი რედაქციის პირობებში, რომლის მიხედვითაც, სასამართლო მედიაციის შედეგად შედგენილი სამედიაციო მორიგება სასამართლოს მიერ იმავე განჩინებით დამტკიცდება, ბუნდოვანი რჩება, ექვემდებარება თუ არა ასეთი სამედიაციო მორიგება ავტომატურ აღსრულებას მხარეთა დამატებითი მიმართვის გარეშე და ხომ არ შეიძლება აღნიშნული მიჩნეულ იქნეს მედიაციის ერთ-ერთი ფუნდამენტური პრინციპის, ნებაყოფლობითობის პრინციპის, შეზღუდვად.

ამავდროულად, სტატიაში წარმოდგენილია სინგაპურის კონვენციის როლი საერთაშორისო მედიაციის ფარგლებში მიღწეული მორიგებების აღსრულების უზრუნველყოფის კონტექსტში და შეფასებულია მისი გავლენა სხვადასხვა იურისდიქციის – ევროპული, აზიური და ანგლო-ამერიკული სამართლებრივი სისტემების – პრაქტიკაზე. შედარებითი ანალიზის საფუძველზე, დადგენილია ის ძირითადი გამოწვევები და მიდგომები, რომელთა რეალიზებაც ხელს შეუწყობს სამედიაციო მორიგების აღსრულების სანდოობისა და სტანდარტების გაუმჯობესებას.

ამავე დროს, ნაშრომში წარმოდგენილია რეკომენდაციები, რომლებიც მიმართულია მედიაციის პროცესის გამჭვირვალობის, ეფექტიანობისა და ნდობის გაზრდისკენ როგორც ეროვნულ, ისე საერთაშორისო დონეზე. რეკომენდაციები მოიცავს სასამართლოს დისკრეციის ფარგლების მკაფიო განსაზღვრას სამედიაციო მორიგების აღსრულებაზე უარის თქმის შემთხვევაში, სამედიაციო მორიგების აუცილებელი რეკვიზიტების დაზუსტებას, ჰიბრიდული მედიაციის მოდელების ინტეგრაციას, საერთაშორისო აღსრულების პროცედურების სტანდარტიზაციასა და არსებული პრაქტიკის ჰარმონიზაციას. კანონში და კოდექსში განხორციელებულ ცვლილებებთან დაკავშირებით, ნაშრომში ასევე მოცემულია განმარტებითი ხასიათის რეკომენდაცია, რომელიც მიზნად

* სამართლის მაგისტრი, ადვოკატთა ასოციაციის ადაპტაციის პროგრამის მსმენელი, მედიატორთა სასერტიფიკატო პროგრამის კურსდამთავრებული.

¹ Roberts M., *Mediation in Family Disputes: Principles of Practice*, Ashgate Publishing, 2008, 229.

² Kriesberg L., Northrup T. A., Northrup, *Constructive Conflicts: From Escalation to Resolution*, Rowman & Littlefield Publishers, 2017, 2.

ისახავს კერძო და სასამართლო მედიაციის შედეგად მიღწეული სამედიაციო მორიგებების აღსრულების სამართლებრივი რეჟიმების დიფერენცირებას.

საკანძო სიტყვები: მედიაცია, სამედიაციო მორიგების ცნობა-აღსრულება, საკანონმდებლო ცვლილება, ჰიბრიდული მოდელები.

1. შესავალი

კონფლიქტი სოციალური ინტერაქციის განუყოფელი ნაწილია³, რომელიც უძველესი დროიდან თან სდევს ცივილიზაციის განვითარებას.⁴ კაცობრიობის პროგრესის პარალელურად კონფლიქტების გადაჭრის გზები ტრანსფორმაციას განიცდიდა. რადიკალური და ძალადობრივი ფორმებიდან თანდათანობით ჩამოყალიბდა მშვიდობიანი და კონსტრუქციული მიდგომების სისტემა.⁵

21-ე საუკუნეში კონფლიქტის მოგვარების ერთ-ერთ ყველაზე ეფექტურ და აპრობირებულ სამართლებრივ მექანიზმად მიჩნეულია მედიაცია⁶, რომელიც სათავეს ჯერ კიდევ ანტიკური ხანიდან იღებს.

მედიაცია, როგორც ნეიტრალური მესამე მხარის ჩართულობით დავის გადაწყვეტის პროცესი, საუკუნეების განმავლობაში ვითარდებოდა.⁷ თანამედროვე გაგებით, მედიატორი წარმოადგენს ნეიტრალურ მესამე პირს⁸, რომელიც მხარეებს კომუნიკაციის ეფექტიან წარმართვასა და კონფლიქტის ურთიერთმისაღები ფორმით გადაწყვეტაში⁹ ეხმარება.

სამართლებრივი სისტემების განვითარება მნიშვნელოვნად არის დაკავშირებული ალტერნატიული დავის გადაწყვეტის მექანიზმების სასამართლო სისტემასთან ინტეგრაციასთან.¹⁰ აღნიშნული პროცესი ხელს უწყობს სამართლებრივი კონფლიქტების მოქნილ, ნაკლებხარჯიანი და ოპტიმალური ფორმით მოგვარებას.

ამგვარად, სამართლებრივი დავების გადაწყვეტის ტრადიციულ ფორმებთან ერთად, მოდერნიზებული სისტემები მნიშვნელოვნად ეფუძნება შეთანხმებაზე დაფუძნებულ, ორიენტირებულ დავის გადაწყვეტის ალტერნატიულ მოდელებს. მედიაციის, როგორც ამ კატეგორიის ერთ-ერთი წამყვანი ინსტიტუტის მიზანია, მხარეთა შორის არსებული სამართლებრივი კონფლიქტის ურთიერთშეთანხმებით გადაწყვეტა.¹¹

საზოგადოების დაინტერესება მედიაციის მიმართ მზარდ ხასიათს ატარებს, რაც განპირობებულია იმ გარემოებით, რომ მედიაცია ასოცირდება დავების მოგვარების სწრაფ და ნაკლებად კონფრონტაციულ გზასთან.¹²

ბიზნეს სექტორისთვის მედიაცია ასევე ჩამოყალიბდა დავის გადაწყვეტის სასურველ და პრიორიტეტულ მექანიზმად, რაც დაკავშირებულია ხარჯების ოპტიმიზაციისა და მხარეთათვის მისაღები შედეგის მიღწევის შესაძლებლობასთან.¹³

³ Azar E.E., *Protracted Social Conflict: An Analytical Framework in The Management of Protracted Social Conflict Theory and Cases*, Dartmouth Publishing Company London, United Kingdom, 1990, 1.

⁴ Fisher R., Ury W., Patton B., *Getting to Yes: Negotiating Agreement Without Giving In*, Second edition by Fisher, Ury and Patton random house business book 1991, 6-8.

⁵ იქვე, 15-17.

⁶ Stulberg J.B., *Mediation: A Comprehensive Guide to Resolving Conflicts Without Litigation*, American Arbitration Association, 1986, 4-7.

⁷ Bush R.A.B., Folger J. P., *The Promise of Mediation: Responding to Conflict Through Empowerment and Recognition*, Jossey-Bass, University of Michigan Law School, 1994, 23.

⁸ Moore C. W., Spencer L. K., *The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict*, 2015, 15.

⁹ Moore C. W., *The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict*, San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 2004, 11-13.

¹⁰ Welsh N. A., *The Thinning Vision of Self-Determination in Court-Connected Mediation: The Inevitable Price of Institutionalization?* Harvard Negotiation Law Review, 2001, 6-10.

¹¹ Hoffman D. A., *Bringing Peace into the Room: How the Personal Qualities of the Mediator Impact the Process of Conflict Resolution*, 2003, 13-14.

¹² Mayer B. S., *The Dynamics of Conflict Resolution: A Practitioner's Guide*, 2000, 145-148.

მედიაციის საშუალებით მიღწეული შეთანხმების ეფექტურობა პრაქტიკაში უკავშირდება მისი აღსრულების შესაძლებლობას.¹⁴ სწორედ ამ კონტექსტში, განსაკუთრებულ იურიდიულ მნიშვნელობას იძენს სამედიაციო მორიგების აღსრულების სამართლებრივი რეჟიმი, რაც განსაზღვრავს იმ ინსტიტუციურ და პროცესუალურ ჩარჩოებს, რომლებიც აუცილებელია სამედიაციო მორიგების ნამდვილობისა და აღსრულებადობისთვის.¹⁵

მედიაციის ინსტიტუტის როლი როგორც შიდასახელმწიფოებრივ, ისე საერთაშორისო დონეზე, დინამიურად ვითარდება, ვინაიდან იგი ხელს უწყობს პროცესუალური ხარჯების შემცირებას, სასამართლო სისტემის ეფექტიანობის ზრდას, სოციალური სამართლიანობის განმტკიცებასა და სამართლებრივ მექანიზმებზე ხელმისაწვდომობის გაფართოებას.¹⁶ თუმცა, იქიდან გამომდინარე, რომ სამედიაციო მორიგების აღსრულების იურიდიული მექანიზმები ჯერ კიდევ არ ხასიათდება ერთგვაროვანებით, სამართლებრივი პროგნოზირებადობის, ნდობისა და პროცესის სანდოობის თვალსაზრისით, თავს იჩენს გარკვეული სირთულეები.

იმის გათვალისწინებით, რომ სამედიაციო მორიგება თავისთავად არ ექვემდებარება იძულებით აღსრულებას სასამართლო ჩარევის გარეშე, შესაბამისად, მედიაცია წარმოადგენს მხარეთა შორის შეთანხმების ხელშეწყობ პროცესს, ხოლო მედიატორი თავისი ფუნქციური ბუნებით, არ ახორციელებს მართლმსაჯულებას და არ ირგებს მოსამართლის მანტიას.¹⁷

ამრიგად, სამედიაციო მორიგების აღსრულების სამართლებრივი რეჟიმის რეგულირება მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ იურიდიული პროგნოზირებადობის უზრუნველსაყოფად, არამედ მხარეთა ნდობის გასამყარებლად ალტერნატიული დავების გადაწყვეტის მექანიზმების მიმართ.¹⁸ სწორედ ამ გამოწვევამ განაპირობა საერთაშორისო დონეზე ერთიანი სტანდარტების შექმნის აუცილებლობა.¹⁹

სამედიაციო შეთანხმებების აღსრულების თვალსაზრისით, კარდინალურ როლს ასრულებს სინგაპურის კონვენცია საერთაშორისო კომერციულ მედიაციაზე მიღწეულ შეთანხმებათა შესახებ, რომელიც მიღებულ იქნა 2018 წელს გაეროს საერთაშორისო სავაჭრო სამართლის კომისიის (ე.წ. UNCITRAL) მიერ²⁰. კონვენციის ეფექტური მოქმედება დამოკიდებულია მასში მონაწილე სახელმწიფოების რაოდენობასა და ნაციონალურ სამართალში იმპლემენტაციის ხარისხზე, რაც კვლავ წარმოშობს პრაქტიკულ და დოგმატურ გამოწვევებს.²¹

წინამდებარე ნაშრომში განსაკუთრებული ყურადღება გამახვილებულია საერთაშორისო და შიდასახელმწიფოებრივი რეგულაციების შედარებით ანალიზზე, რაც უზრუნველყოფს საუკეთესო პრაქტიკის იდენტიფიცირებასა და საქართველოს შიდა კანონმდებლობის სრულყოფის პოტენციალის შეფასების შესაძლებლობას.

აგრეთვე, იმის გათვალისწინებით, რომ საქართველოში განხორციელდა საკანონმდებლო ცვლილებები,²² ნაშრომის კვლევის საგანს წარმოადგენს აღნიშნული საკანონმდებლო რეფორმის

¹³ ცერცვაძე გ., არევაძე მ., ვასაძე ე., თვაური რ., ივანიძე გ., მახაური პ., ყიფიაშვილი თ., ტაკაშვილი ს., ხუჭუა თ., ჯიბლაძე ბ., მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, ცერცვაძე გ. (რედ.), დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ნაციონალური ცენტრი, თბ., 2013, 164.

¹⁴ <<https://blog.cpradr.org/tag/report-on-international-mediation-and-enforcement-mechanisms/>> [16.06.2025]

¹⁵ Wolff R., The Singapore Convention on Mediation: A Commentary, 2020, 49-52.

¹⁶ Law Reform Commission, Alternative Dispute Resolution: Mediation and Conciliation, Ireland, 2010, 67-68.

¹⁷ El Siddik A., Enforceability of the Mediation Outcome, eLaw Journal: Murdoch University Electronic Journal of Law, Vol. 17, Issue 2, 2010, 21.

¹⁸ მშვილდაძე თ., მედიატორის როლი მედიაციის დასრულების ეტაპზე ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადური 2020, სპეციალური გამოცემა, თსუ-ის გამომცემლობა, 2020, 67.

¹⁹ <<https://www.ejiltalk.org/a-new-legal-framework-for-the-enforcement-of-settlement-agreements-reached-through-international-mediation-uncitral-concludes-negotiations-on-convention-and-draft-model-law/>> [16.06.2025].

²⁰ Singapore Convention on Mediation, 2018. <https://uncitral.un.org/en/texts/mediation/conventions/international_settlement_agreements> [16.06.2025].

²¹ A handbook on singapore convention on mediation, Second Edition, 2021, 22-24.

²² <<https://mediators.ge/ka/article/mediaciis-shesaxeb-saqartvelos-kanonshi-dargis-shemdgomi-ganvitarebistvis-umnishvnelovanesi-cvllibi-xorcieldeba/577>> [16.06.2025]

ანალიზი, რომელიც, ერთი მხრივ, მიზნად ისახავს საერთაშორისო სტანდარტებთან შესაბამისობის განმტკიცებას, ხოლო, მეორე მხრივ, აჩენს კითხვებს იმის თაობაზე, თუ რამდენად შეძლებს ქართული სამართლებრივი სისტემა პრაქტიკულ გამოწვევებზე ეფექტიან რეაგირებასა და საერთაშორისო სტანდარტებთან შესაბამისობის უზრუნველყოფას.

2. სამედიაციო მორიგების აღსრულების სამართლებრივი ბუნება

„მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-2 მუხლის „ი“ ქვეპუნქტის თანახმად, სამედიაციო მორიგება წარმოადგენს მედიაციის შედეგად დავის ურთიერთშეთანხმებით დასრულების შესახებ წერილობით დოკუმენტს, რომლის შესრულება სავალდებულოა.

სამედიაციო მორიგება, რომლის პირობებსაც მხარეები ნებაყოფლობით განსაზღვრავენ სასამართლოს ჩარევის გარეშე, თავისუფალი და ურთიერთშეთანხმებული ხასიათის გამო, აღსრულების მაღალი მაჩვენებლით გამოირჩევა.²³ აღნიშნული განპირობებულია იმით, რომ მხარეებს თავად აქვთ ინტერესი შეასრულონ მათ მიერ შეთანხმებით მიღწეული ვალდებულებები.²⁴

მიუხედავად ამისა, სამედიაციო შეთანხმებების სავალდებულო წესით აღსრულებადობის უზრუნველყოფა ნებისმიერ შემთხვევაში ფუნდამენტური მნიშვნელობისაა, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც შეთანხმებით ნაკისრი ვალდებულებები მომავალში შესრულებას ექვემდებარება ან მხარეებს ესაჭიროებათ მათი შესრულების სამართლებრივი გარანტიები.²⁵

მედიაციის შესახებ კანონის მე-13 მუხლი ახალი რედაქცია არეგულირებს კერძო მედიაციის შედეგად შედგენილი სამედიაციო მორიგების სასამართლო წესით აღსრულების სამართლებრივ საფუძვლებსა და პროცედურას. ნორმის მიხედვით, ასეთი მორიგება შეიძლება დაექვემდებაროს სასამართლო აღსრულებას მხარეთა შესაბამისი შეთანხმების არსებობის შემთხვევაში, ხოლო აღსრულების მოთხოვნით სასამართლოს შეიძლება მიმართოს ერთ-ერთმა ან ორივე მხარემ. ამასთან, სასამართლო კერძო მედიაციის შედეგად შედგენილი სამედიაციო მორიგების აღსრულების საკითხს განიხილავს მედიაციის შესახებ კანონითა და საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით დადგენილი წესით. შესაბამისად, მე-13 მუხლის მოქმედი რედაქცია კერძო მედიაციის შედეგად შედგენილი სამედიაციო მორიგების აღსრულებადობას უკავშირებს როგორც მხარეთა ავტონომიურ ნებას, ისე სასამართლო კონტროლის პროცედურულ ჩარჩოს, რაც უზრუნველყოფს მის იძულებითი აღსრულების შესაძლებლობას კანონით განსაზღვრული პირობების დაცვით.

სამედიაციო მორიგების აღსრულების სავალდებულო ხასიათი განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს საერთაშორისო კონტექსტში, რამეთუ სწორედ აღსრულების მექანიზმების ფრაგმენტულობა და იურისდიქციათაშორისი განსხვავებები განაპირობებს საერთაშორისო სამედიაციო შეთანხმებების პრაქტიკული ეფექტიანობის შეზღუდვას. ასეთ პირობებში აღსრულებასთან დაკავშირებული სირთულეები არა მხოლოდ ახანგრძლივებს დავის საბოლოო გადაწყვეტის ვადებს, არამედ ზრდის მასთან დაკავშირებულ ფინანსურ ხარჯებს,²⁶ რაც კითხვის ნიშნის ქვეშ აყენებს მედიაციის, როგორც ეფექტიანი ტრანსნაციონალური დავის გადაწყვეტის მექანიზმის, სრულფასოვან ფუნქციონირებას.

სწორედ ამიტომ, რიგი ეროვნული კანონმდებლობებისა, სასამართლოებს უფლებამოსილებას ანიჭებს, სასამართლო წარმოების დაწყების გარეშეც კი, სამედიაციო შეთანხმებას მიანიჭონ სასამართლო გადაწყვეტილების ეკვივალენტური იურიდიული ძალა.²⁷

²³ *Menkel-Meadow C., Love L. P., Schneider A. K., Mediation: Practice, Policy, And Ethics (First Edition), Aspen Publishing, 2022, 20-27.*

²⁴ *Leda M. Cooks, Claudia L. Hale, The Construction of Ethics in Mediation, 12 Mediation Q. 55, 1994, 62.*

²⁵ *Chua E., Enforcement of International Mediated Settlement Agreements, Singapore Management University, 2019, 15-20 .*

²⁶ *Stipanowich T. J., Multi-Tier Commercial Dispute Resolution Processes in the United States, Legal Studies Research Paper Series, 2020, 8-12.*

²⁷ *Akhtar N., Alternative Dispute Resolution: Concept, Criticism and Future of Arbitration and Mediation, Global Legal Studies Review, 2023, 38-40 .*

ნორდიკული ქვეყნების გამოცდილება ცხადყოფს, რომ მედიაციის შედეგად მიღწეული შეთანხმებები ორგვარ აღსრულებადობას იძენს, კერძოდ, ან სასამართლო ჩანაწერში შეტანის გზით, რაც მათ სასამართლო მორიგების სტატუსს ანიჭებს და პირდაპირ აღსრულებადს ხდის, ან ჩვეულებრივი სახელშეკრულებო შეთანხმების სახით, რაც მათ სახელშეკრულებო სამართლის ზოგად წესებს დაუქვემდებარებს.²⁸ აღსანიშნავია, რომ ნორვეგიაში არსებობს გარკვეული ფორმალური მოთხოვნები სასამართლო მორიგებისთვის, დანიისგან განსხვავებით, თუმცა ეს მოთხოვნები შეზღუდულია და მხარეთა არჩევანი შეთანხმების სტატუსის შესახებ მნიშვნელოვანია მისი აღსრულების მექანიზმის განსაზღვრისთვის.²⁹

ონტარიოს (კანადა) 2010 წლის „კომერციული მედიაციის აქტის“ შესაბამისად, შესაძლებელია სამედიაციო მორიგების ე.წ. „რეგისტრაცია“ უმაღლესი ინსტანციის სასამართლოში, რის შედეგადაც მას ენიჭება სასამართლო განჩინების მსგავსი აღსრულებადი ძალა.³⁰

ფილიპინების 2004 წლის ალტერნატიული დავების გადაწყვეტის აქტი მხარეებს უფლებას აძლევს წარადგინონ სამედიაციო შეთანხმება სასამართლოში, რომელიც საჭიროების შემთხვევაში განიხილავს მას დაჩქარებული პროცედურით.³¹

სინგაპურის კონვენცია³² კი საშუალებას იძლევა, რომ მედიაციის გზით მიღწეული მორიგება გარკვეული საკანონმდებლო მოთხოვნების დაკმაყოფილების შემთხვევაში, აღიარებულ იქნას სასამართლოს მიერ და მიენიჭოს აღსრულებადი ხასიათი, რაც მნიშვნელოვნად ამარტივებს სამედიაციო მორიგების აღსრულებას.³³

მექანიზმი, რომლის საფუძველზეც შიდასახელმწიფოებრივ სასამართლოს შეუძლია სამედიაციო შეთანხმებას მიანიჭოს იძულებითი აღსრულების ძალა, ავტომატურად არ გულისხმობს მის საერთაშორისო აღიარებასა და აღსრულებას.³⁴ ეს ნიშნავს იმას, რომ კონკრეტულად ერთი სახელმწიფოს სასამართლო არ არის ვალდებული აღიაროს ან აღასრულოს მეორე ქვეყნის სასამართლო გადაწყვეტილება (მათ შორის, სასამართლოს მიერ დამტკიცებული სამედიაციო მორიგება), თუ არ არსებობს შესაბამისი მრავალმხრივი ან ორმხრივი საერთაშორისო ხელშეკრულება, რომელიც ამ საკითხს არეგულირებს³⁵. სწორედ ამ პრობლემის გადასაჭრელად შეიქმნა სინგაპურის კონვენცია, რომელიც მიზნად ისახავს სამედიაციო მორიგებების ტრანსსასაზღვრო აღსრულების გამარტივებას.

მიუხედავად ამისა, სინგაპურის კონვენცია, ისევე როგორც სხვა საერთაშორისო ხელშეკრულებები, არ ხასიათდება უნივერსალური მოქმედებით და მისი გამოყენება შემოიფარგლება მხოლოდ იმ სახელმწიფოებით, რომლებიც კონვენციის მონაწილეები არიან. შესაბამისად, კონვენციის არსებობის პირობებშიც კი, რეგიონულ და სახელმწიფოთაშორის ორმხრივ შეთანხმებებს კვლავ შენარჩუნებული აქვს მნიშვნელოვანი როლი სამედიაციო მორიგებების აღიარებისა და აღსრულების უზრუნველყოფაში.

ამგვარად, რეგიონალური და ორმხრივი შეთანხმებები ცხადყოფს, რომ საერთაშორისო სამედიაციო მორიგებების აღსრულების სფერო რთული სამართლებრივი მექანიზმია.³⁶ მისი ეფექტიანი

²⁸ Nylund A., *Ervasti K., Adrian L. (eds), Nordic Mediation Research*, Springer Open, 2017, 86.

²⁹ იქვე, 87-88.

³⁰ Commercial Mediation Act, 2010, <<https://www.ontario.ca/laws/statute/10c16a>> [16.06.2025].

³¹ Alternative Dispute Resolution Act of 2004, Republic Act No. 9285 (Philippines), Section 17. <https://lawphil.net/statutes/repacts/ra2004/ra_9285_2004.html> [16.06.2025].

³² United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation, 2018 https://uncitral.un.org/en/texts/mediation/conventions/international_settlement_agreements [16.06.2025]

³³ Alexander N., Campbell-Ross N., (Eds.), *The Singapore Convention: A Commentary*, Kluwer Law International, 2020, 55-60.

³⁴ Fach Gómez K., *The Role of Mediation in International Commercial Disputes: Reflections on some Technological, Ethical and Educational Challenges*, Mediation in International Commercial and Investment Disputes, Oxford University Press, 2019, 4-8.

³⁵ Alexander N., Chong S., Giorgadze V., *The Singapore Convention on Mediation: A Commentary*, 2022, 16-20.

³⁶ Spencer D., Brogan M., *Mediation Law and Practice*, Published in the United States of America by Cambridge University Press, New York, 2006, 12-16.

გამოყენებისთვის აუცილებელია სხვადასხვა იურიდიული ინსტრუმენტის – იქნება ეს ევროკავშირის რეგულაციები, რეგიონული კონვენციები თუ ორმხრივი ხელშეკრულებები – ერთობლივი მოქმედება.

შესაბამისი საერთაშორისო ინსტრუმენტების არარსებობის პირობებში სამედიაციო მორიგებების საერთაშორისო აღსრულების ეფექტიანობა ვერ მიიღებს სათანადო განმტკიცებას, რაც ზღუდავს მედიაციის, როგორც საერთაშორისო კომერციული დავების გადაწყვეტის მექანიზმის, პრაქტიკულ პოტენციალს.³⁷

2.1. სამედიაციო მორიგების სამართლებრივი ბუნება: კერძო სამართლის გარიგება თუ პროცესუალური ინსტიტუტი

სამედიაციო მორიგება, როგორც მედიაციის შედეგი,³⁸ წარმოადგენს მხარეთა შორის მიღწეულ შეთანხმებას, რომელიც მიზნად ისახავს არსებული ან/და პოტენციური დავის გადაწყვეტას.³⁹ სამედიაციო მორიგება მხოლოდ მაშინ იქნის საერთაშორისო აღსრულების პოტენციალს, როდესაც მას მიენიჭება გარკვეული „უფლებრივი ტიტული“ იქნება ეს სასამართლოს გადაწყვეტილება, განჩინება, თუ კონვენციით აღიარებული სტატუსი.⁴⁰

სამედიაციო მორიგების სამართლებრივი ბუნება კომპლექსური და მრავალმხრივი საკითხია. მიუხედავად იმისა, რომ იგი არსებითად წარმოადგენს კერძო სამართლებრივ გარიგებას⁴¹, რომელიც ეფუძნება მხარეთა ნების ავტონომიას, მისი ეფექტურობისა და პრაქტიკული ღირებულების გაზრდის მიზნით⁴², მას ხშირად ენიჭება პროცესუალური ინსტიტუტის მახასიათებლები, განსაკუთრებით აღსრულებადობის ক্ষრილში.⁴³

სამედიაციო მორიგების კერძო სამართლის გარიგებად განხილვის მომხრეები აპელირებენ მხარეთა ავტონომიისა და ნების თავისუფლების⁴⁴ პრინციპებზე. ამ მიდგომის თანახმად, სამედიაციო მორიგება განიხილება როგორც მხარეთა ნების თავისუფალი გამოვლინების საფუძველზე მიღწეული შეთანხმება, რომლის მიზანია კონკრეტულ სამოქალაქო-სამართლებრივ ურთიერთობაში უფლებებისა და მოვალეობების წარმოშობა, ცვლილება ან შეწყვეტა. ეს დეფინიცია სამედიაციო მორიგებას გარიგების ერთ-ერთ ფორმად აქცევს, სადაც მხარეები დისპოზიციური უფლებით სარგებლობენ დავების ნაკლებად კონფრონტაციული გზით გადასაწყვეტად.

გარიგების ამგვარი გაგება უზრუნველყოფს სამართლებრივი ურთიერთობების სტაბილურობასა და სამოქალაქო ბრუნვის მონანილეთა კეთილსინდისიერებას.⁴⁵ იმ შემთხვევაში თუ სამედიაციო მორიგება განხილული იქნება როგორც ერთგვარი გარიგება, მაშინ სამედიაციო მორიგება არსებითად არ განსხვავდება სხვა სახის ხელშეკრულებებისგან, როგორცაა, მაგალითად, ნასყიდო-

³⁷ *Wheeler M.*, What's Fair Ethics for Negotiators, A Publication of the Program on Negotiation at Harvard Law School, 2004, 16-20.

³⁸ *Susmann E.*, The Final Step: Issues in Enforcing the Mediation Settlement Agreement, Newsletter of the Mediation Committee of the International Bar Association, Vol. 2, No1, 2006, 2.

³⁹ *Goldberg S., Sander F., Rogers N., Cole S.*, Dispute Resolution: Negotiation, Mediation, Arbitration, and Other Processes, 7th ed., Aspen Publishers, 2015, 120-123.

⁴⁰ *Chua E.*, Enforcement of international mediated settlements without the Singapore convention on mediation, Singapore Management University, 2019, 574-579.

⁴¹ ადვიშვილი ი., ბარნაბიშვილი გ., ბიჭია მ., განერელია ა., გერსამია ნ., დულაშვილი ს., ეგნატაშვილი დ., თოდუა უ., იმნაიშვილი თ., კიკილაშვილი გ., სიხარულიძე ტ., ტყემალაძე ს., ყანდაშვილი ი., ჩაჩავა ს., ჩაჩანიძე ე., ჩიტაშვილი ნ., ხურციძე ა., ჯორბენაძე ს., მედიაციის შესახებ საქართველოს კანონის კომენტარი, ყანდაშვილი.ი(რედ), გამომცემლობა „უნივერსალი“, 2024, 52-53.

⁴² აკობია თ., კერძო სამედიაციო მორიგების აღსრულების საკანონმდებლო გარანტიები ევროკავშირის ნევრი სახელმწიფოებისა და საქართველოს კანონმდებლობის შედარების მაგალითზე წელიწადულის 2021, თსუ-ის გამომცემლობა, 87-88.

⁴³ *Lerman L., Schneider A. K.*, Mediation: Law, Policy, and Practice, Aspen Publishers, 2021, 300-305.

⁴⁴ *Bush R. A. B., Folger J. P.*, The Promise of Mediation: Responding to Conflict Through Empowerment and Recognition, 1994, 50.

⁴⁵ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2025 წლის 5 მარტის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-1404-2024.

ბის, ქირავნობის ან მომსახურების ხელშეკრულებები. შესაძლოა ითქვას, რომ ზემოხსენებული პო-
ზიციის ერთ-ერთი მხარდამჭერი გერმანული სამართლის დოქტრინაც არის, რომელშიც სამედიაც-
ციო მორიგება ხშირად განიხილება, როგორც შედარებითი ხელშეკრულება ე.წ. *Vergleichs-
vertrag*.⁴⁶ გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 779-ე მუხლის თანახმად, ხელშეკრულება, რომლი-
თაც მხარეებს შორის სამართლებრივ ურთიერთობასთან დაკავშირებული დავა ან გაურკვევლობა
წყდება ორმხრივი მორიგებით, ბათილია, თუ ხელშეკრულების შინაარსის მიხედვით დადგენილად
მიჩნეული ფაქტები არ შეესაბამება რეალობას და დავა არ წარმოიშობოდა, ფაქტები ცნობილი
რომ ყოფილიყო.

ანგლო-ამერიკულ სამართალში მორიგების ხელშეკრულება (ე.წ. *settlement agreement*) განიხი-
ლება, როგორც ხელშეკრულება, რომელიც აკმაყოფილებს ყველა იმ ნინაპირობას, რაც ხელშეკრუ-
ლების ნამდვილობისთვის არის საჭირო.⁴⁷ მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ ანგლო-ამერიკულ სა-
მართალში მორიგების ხელშეკრულება, ისევე როგორც ნებისმიერი სხვა ხელშეკრულება, სავალდე-
ბულო ძალის მქონეა მხარეთათვის და მისი დარღვევის შემთხვევაში შესაძლებელია სასამართლო-
ში მისი აღსრულების მოთხოვნა.⁴⁸ ამგვარი მიდგომის უპირატესობები მიდგომარეობს იმაში, რომ ის
ხელს უწყობს მხარეთა ავტონომიას, ამცირებს სახელმწიფოს ინტერვენციას კერძო-სამართლებრივ
ურთიერთობებში და იძლევა ლავირების შესაძლებლობას შეთანხმების შინაარსის განსაზღვრაში.⁴⁹
თუმცა გარკვეული გამოწვევები აქვს აღნიშნულ მიდგომასაც, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც
მორიგება მიღწეულია სასამართლო პროცესის მიმდინარეობისას.

სამედიაციო მორიგების პროცესუალურ ინსტიტუტად განხილვის მომხრე ავტორთა არგუმენ-
ტაცია ეფუძნება მის მჭიდრო კავშირს სასამართლო პროცესთან და, ზოგადად, სასამართლოს
როლს მორიგების აღსრულების უზრუნველყოფაში.⁵⁰

ამ თვალსაზრისით, მორიგება არ არის მხოლოდ კერძო-სამართლებრივი ხელშეკრულება,
არამედ წარმოადგენს ე.წ. პროცესუალურ აქტს, რომელსაც გარკვეული საპროცესო შედეგები
მოყვება.

შესაძლოა ითქვას, რომ ევროპის დირექტივა 2008/52/EC⁵¹ აღსრულებადობის კუთხით გარ-
კვეულნილად ათანაბრებს კერძო და სასამართლო სამედიაციო მორიგებების სტატუსს. კერძოდ,
დირექტივის მე-6 მუხლი ითვალისწინებს, რომ ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოებს შეუძლიათ უზ-
რუნველყონ, სამედიაციო მორიგებების აღსრულება თუ ისინი დამტკიცდება სასამართლოს ან სხვა
კომპეტენტური ორგანოს მიერ. ამრიგად, როგორც ზემოთ აღინიშნა, სამედიაციო მორიგების სა-
მართლებრივი ბუნების შესახებ არ არსებობს გაბატონებული მოსაზრება, თუმცა, ორივე მიდგომას
– კერძო სამართლის გარიგებად და პროცესუალურ ინსტიტუტად განხილვას – აქვს თავისი არგუ-
მენტაციები და ნაკლოვანება.

სამედიაციო მორიგების ფორმის განსაზღვრისას კანონმდებელმა უნდა უზრუნველყოს, რომ
მისი ფორმალური რეგულირება არ ქმნიდეს მხარეთათვის ხელოვნურ ბარიერებს უკვე მიღწეული
შეთანხმების აღსრულების პროცესში. მეორე მხრივ, ხელი უნდა შეუწყოს ისეთი სამედიაციო მორი-
გების ფორმირებას, რომელიც სრულად უზრუნველყოფს მის აღსრულებასა და გამორიცხავს ბუნ-
დოვან, არააღსრულებად შინაარსს.⁵²

⁴⁶ *Wagner G.*, *Mediation im Wirtschaftsrecht*, 2012, 100-105.

⁴⁷ *Menkel-Meadow C.*, *Dispute Resolution: Beyond the Adversarial Model*, West Academic, 2005, 250-255.

⁴⁸ *Carbonneau T.E.*, *The Law And Practice of Arbitration*, *Aria* Vol. 17, No. 2, 2006, 20-29.

⁴⁹ *Fraidenburg M., Teale T.*, *The Art of Mediation – Key Skills for New Mediators: Exploring Challenges, Growth, and Success in Mediation*, Paperback, 2024, 30-34.

⁵⁰ ადვიშვილი ი., ბარნაბიშვილი გ., ბიჭია მ., განერელია ა., გერსამია ნ., დულაშვილი ს., ეგნატაშვილი დ.,
თოდუა უ., იმნაიშვილი თ., კიკილაშვილი გ., სიხარულიძე ტ., ტყემალაძე ს., ყანდაშვილი ი., ჩაჩავა ს.,
ჩაჩანიძე ე., ჩიტაშვილი ნ., ხურციძე ა., ჯორბენაძე ს., მედიაციის შესახებ საქართველოს კანონის
კომენტარი, ყანდაშვილი.ი(რედ), გამომცემლობა „უნივერსალი“, 2024, 53.

⁵¹ *Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008*, <<https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2008/52/oj/eng>> [16.06.2025].

⁵² *უზნაძე ნ.*, სამედიაციო მორიგების აღსრულების გამომრიცხავი გარემოებები საქართველოსა და
ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოთა კანონმდებლობის მიხედვით, *ჟურნ. დავის ალტერნატიული
გადანწყვეტა, წელიწადი 2020-2021, თსუ-ის გამომცემლობა*, 121.

თავის მხრივ, სასამართლოს ზედამხედველობა და სამედიაციო მორიგების შინაარსის შემონ-
გება შეიძლება შეფასდეს მხარეთა ავტონომიის შეზღუდვად, ვინაიდან იგი გულისხმობს მხარეთა
ნებაზე გარკვეულ ინტერვენციას და ზღუდავს მათ შესაძლებლობას, შეთანხმება არასტანდარტუ-
ლი პირობებით ჩამოაყალიბონ. ამასთან, სასამართლოს მიერ სამედიაციო მორიგების შემონგება
უზრუნველყოფს მისი შინაარსის კანონიერებას და იცავს მხარეებს უსამართლო ან არაკეთილსინ-
დისიერი პირობებისგან, რაც, საბოლოოდ, სამართლებრივი ურთიერთობების სტაბილურობის გან-
მტკიცებას უწყობს ხელს.⁵³

3. სამედიაციო მორიგების აღსრულებადობა, როგორც მორიგების სამართლებრივი ძალის განმსაზღვრელი ელემენტი

სამართლებრივ ურთიერთობებში, რომლებიც მხარეთა შორის გარკვეულ უფლება-მოვალეო-
ბებს წარმოშობს, აუცილებელია არსებობდეს გარკვეული დამცავი ბერკეტი, რაც უზრუნველყოფს
მხარეთა შორის ნდობას.⁵⁴ მატერიალურ-სამართლებრივ მოთხოვნათა ეფექტური რეალიზაცია,
განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც დავა ვერ წყდება მოლაპარაკების, მედიაციის ან სხვა ალტერნა-
ტიული საშუალებებით, საჭიროებს იძულებით აღსრულების მექანიზმის ამოქმედებას.⁵⁵ ასეთ ვითა-
რებაში სასამართლო წარმოადგენს ყველაზე ეფექტიან ინსტიტუციურ ბერკეტს, რომლის საშუალე-
ბითაც მხარე ახორციელებს იმ უფლებებს, რომლებიც მას მატერიალური სამართლის ნორმებით
აქვს მინიჭებული.⁵⁶

სასამართლოსადმი მიმართვა უზრუნველყოფს სამართლის უზენაესობის პრინციპის პრაქტი-
კულ განხორციელებას.⁵⁷ სასამართლო გადაწყვეტილება კანონიერ ძალაში შესვლის შემდეგ იძენს
აღსრულებადობის თვისებას, რაც სახელმწიფოს აძლევს შესაძლებლობას, განახორციელოს მხარის
მიერ ნაკისრი ვალდებულების იძულებითი შესრულება.⁵⁸ მიუხედავად ამისა, სასამართლოსთვის მი-
მართვის საკითხი სრულად ექვემდებარება უფლებამოსილი პირის დისკრეციას. სამართლებრივი
სისტემა უზრუნველყოფს უფლების დაცვის ინსტიტუციურ შესაძლებლობას, თუმცა, კონკრეტული
სუბიექტის გადასანყვეტია, ისარგებლებს თუ არა ამ შესაძლებლობით. აღნიშნული მიანიშნებს იმა-
ზე, რომ მატერიალურ-სამართლებრივი უფლების არსებობა არ ნიშნავს მის ავტომატურ საპროცე-
სო რეალიზაციას. ამისთვის საჭიროა დაინტერესებული მხარის აქტიური ნება და შესაბამისი პრო-
ცედურული მოქმედებების განხორციელება.⁵⁹

მხარეთა უფლებების დაცვის ასეთ მექანიზმს წარმოადგენს აღსრულება, რომლის საშუალები-
თაც შესაძლებელია, შეთანხმებები და სასამართლო გადაწყვეტილებები იძულებით აღსრულდეს,
იმ შემთხვევაში მხარეები ნებაყოფლობით არ ასრულებენ ნაკისრ ვალდებულებებს.⁶⁰

აღსრულების ელემენტის გარეშე ნებისმიერი სასამართლო გადაწყვეტილება, საარბიტრაჟო
თუ სამედიაციო შეთანხმება მხოლოდ ფორმალურ აქტად დარჩებოდა, რომელსაც იმპერატიულად
შესასრულებელი სავალდებულო ხასიათი არ ექნებოდა. აღნიშნული გარემოება განსაკუთრებით
მნიშვნელოვანია საერთაშორისო კონტექსტში, სადაც იურისდიქციებს შორის განსხვავებები

⁵³ Burr A., *International Mediation and Arbitration: A Practical Guide*, Oxford University Press, 2017, 85-90.

⁵⁴ Berkoff L.A., Kline C.L., Falk T.N., *Mediation Matters, The Use of Mediation in Large Chapter 11 Cases: Useful, Voluntary and Mandatory (Part II)*, 2023, 62.

⁵⁵ Santiago F., *Law Enforcement to Mediation*, 2017, 15.

⁵⁶ Jacqueline M., *Judicial Review of Mediated Settlement Agreements: Improving Mediation with Consent*, 5 Y.B. Arb. & Mediation 152, 2013, 153-154.

⁵⁷ Raz J., *The Authority of Law Essays on Law*, Clarendon Press, 1979, 43.

⁵⁸ Andrews N., *Fundamental Principles of Civil Procedure: Order Out of Chaos*, Intersentia Publishing, 2008, Chapter 2, 23.

⁵⁹ მესხიშვილი ქ., კერძო სამართლის აქტუალური საკითხები, თეორია და სასამართლო პრაქტიკა, ტომი I, თბ., 2020, 206.

⁶⁰ Pesudovs A., *The civil procedure principles as the essential basis for undisputed enforcement of obligations*, Rīga Stradiņš University, 2018, 9-10.

ზოგჯერ ართულებს საერთაშორისო კერძო სამართლებრივი დავების სწრაფ და ეფექტურ გადაწყვეტას.⁶¹

სააღსრულებო წარმოება წარმოადგენს ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლით⁶² გათვალისწინებული „სამართლიანი სასამართლოს“⁶³ უფლების არსებით და იმამენტურ კომპონენტს. აღნიშნული დებულება არა მხოლოდ სასამართლო განხილვის სამართლიანობასა და დროულობას უზრუნველყოფს, არამედ გულისხმობს სასამართლო და სხვა კომპეტენტური ორგანოების მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებათა ეფექტურ აღსრულებას.⁶⁴ სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულება არსებითი მნიშვნელობის მქონეა სამართლებრივი სახელმწიფოსთვის და იგი განამტკიცებს სასამართლო სისტემის ავტორიტეტს.

ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა მუდმივად ხაზს უსვამს იმას, რომ სამართლიანი სასამართლოს უფლება აზრს კარგავს, თუკი საბოლოო გადაწყვეტილების აღსრულება არ ხდება სათანადო დროში და ფორმით.⁶⁵ ნებისმიერი შეფერხება ან უარი გადაწყვეტილების აღსრულებაზე პოტენციურად არღვევს კონვენციის მე-6 მუხლით დაცულ უფლებას, რადგანაც ეს უკანასკნელი მოიცავს არა მხოლოდ გადაწყვეტილების მიღების, არამედ მისი რეალიზაციის საშუალებასაც.⁶⁶

მაშასადამე, აღსრულების მთავარი მიზანი სამართლიანობის აღდგენა და სამართლებრივი ურთიერთობების სტაბილურობის უზრუნველყოფაა.⁶⁷ სამედიაციო მორიგების სამართლებრივი უპირატესობა განსაზღვრულია არა მხოლოდ მხარეთა ნებაყოფლობითი შეთანხმებით, არამედ მისი ფაქტობრივი აღსრულებადობით.⁶⁸ ბუნებრივია, აღსრულების მექანიზმების გარეშე სამედიაციო მორიგება რჩება მხოლოდ მხარეთა შეთანხმებად, რომელიც არ იძლევა სათანადო დაცვას მექანიზმებს.⁶⁹

შესაბამისად, თანამედროვე საერთაშორისო და შიდა სამართლებრივი პრაქტიკა აღსრულებადობას მიიჩნევს სამედიაციო მორიგების ერთ-ერთ უმთავრეს მახასიათებლად, რომელიც განსაზღვრავს მის სამართლებრივ სტატუსს, სარგებელსა და მდგრადობას.⁷⁰ სამედიაციო მორიგების აღსრულების მექანიზმის არსებობა წარმოადგენს ბოლო ნაბიჯს, რომელიც მედიაცია ეფექტიანობამდე მიჰყავს და უზრუნველყოფს მხარეთა ინტერესთა დაცვას.⁷¹

აღსანიშნავია, რომ მანამ, სანამ სინგაპურის კონვენცია არ იქნა მიღებული, საერთაშორისო სამედიაციო მორიგებებს ხშირად აკლდათ ის იურიდიული ძალა და უნიფიცირებული აღსრულების მექანიზმი, რაც, მაგალითად, ნიუ-იორკის კონვენციამ არბიტრაჟის გადაწყვეტილებებს მიანიჭა. აღნიშნული გარემოება განაპირობებდა იმას, რომ წარმატებული მედიაციის შემთხვევაშიც კი, თუ ერთ-ერთი მხარე შეთანხმებით ნაკისრ ვალდებულებას ნებაყოფლობით არ შეასრულებდა, მეორე მხარეს კვლავ უნევდა სასამართლო ან საარბიტრაჟო წარმოების ინიცირება მორიგების პირობების იძულებითი შესრულების მიზნით.⁷² ამ თვალსაზრისით, სინგაპურის კონვენცია არის ერთ-ერთი

⁶¹ *Sussman E.*, The New York Convention Through a Mediation Prism, *American Review of International Arbitration*, Vol. 20, No. 3-4, 2009, 1-2.

⁶² <https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_kat> [16.06.2025].

⁶³ *Immobiliare Saffi v. Italy*, [1999] ECHR, No. 22764/93, 1999.

⁶⁴ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება №1/2/596, საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ნათია ყიფშიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2016 წლის 30 სექტემბერი.

⁶⁵ *Hornsby v. Greece*, ECHR, No. 18357/91, March 19, 1996.

⁶⁶ *ნათაძე ა., სურგულაძე თ., ღონღაძე ნ., ცორიკიშვილი ნ., უიტდემჰააგი ი.*, აღსრულების სამართლის ტრენდების სახელმძღვანელო, თბ., 2020, 9.

⁶⁷ *Deason E.E.*, Enforcing Mediated Settlement Agreements: Contract Law Collides with Confidentiality, 35 *U.C. Davis L. Rev.* 2001, 14-16.

⁶⁸ *Manetska K.*, Enforceability of Mediation Settlement Agreements: Ukrainian Perspective in the Light of Current Trends, 2019, 85.

⁶⁹ *Rhee C.H. van, Verkerk R.*, Civil Litigation in China and Europe, Essays on the Role of the Judge and the Parties, 2014, 283-284.

⁷⁰ EU Mediation Law Handbook Regulatory Robustness Ratings for Mediation Regimes, 2017, 538.

⁷¹ *Anderson D.Q.*, The Singapore Convention on Mediation: Supplying the Missing Piece of the Puzzle for Dispute Resolution, *Asian Journal of International Law*, 2020, 7.

⁷² *Butlien R.*, The Singapore Convention on Mediation: A Brave New World for International Commercial Mediation, *Dispute Resolution Journal*, 2020, 190.

უმნიშვნელოვანესი საერთაშორისო ინსტრუმენტი, რომელიც უშუალოდ სამედიაციო მორიგებების აღსრულებას ეხება.⁷³ მისი მიღება განპირობებული იყო იმ საჭიროებით, რომ მედიაციას მინიჭებოდა მსგავსი საერთაშორისო აღსრულებადობა, როგორც ნიუ-იორკის კონვენციამ მინიჭა არბიტრაჟს.⁷⁴

3.1. სამედიაციო მორიგების აღსრულების სამართლებრივი მექანიზმების შედარებით-სამართლებრივი ანალიზი

მიუხედავად იმისა, რომ მედიაცია ხშირად განიხილება, როგორც „მეგობრული“ ან ე.წ. „არა-ფორმალური“ პროცესი, სამედიაციო მორიგებას გააჩნია ღრმა იურიდიული მნიშვნელობა. ის არა მხოლოდ დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებაა, არამედ წარმოადგენს მხარეთა სამართლებრივი სტაბილურობის უზრუნველყოფის მნიშვნელოვან გარანტიას.⁷⁵

როგორც უკვე აღინიშნა, აღსრულების ელემენტის გარეშე სამედიაციო მორიგება შეიძლება დარჩეს მხოლოდ „ჯენტლმენურ შეთანხმებად“, რომლის პირობების დარღვევის შემთხვევაში დაზარალებულ მხარეს კვლავ მოუწევს სასამართლოში მიმართვა დავის თავიდან დასაწყებად, რაც ექვემდებარება აყენებს მედიაციის უპირატესობებს.⁷⁶

გასათვალისწინებელია ის გარემოება, რომ 2025 წლის 9 დეკემბრის ცვლილებებით საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში არსებითად გარდაიქმნა სამედიაციო მორიგების აღსრულების საპროცესო რეგულაცია. კერძოდ, კოდექსის 187⁷-ე მუხლიდან ამოღებულ იქნა ჩანაწერი, რომელიც სასამართლო მედიაციის ფარგლებში მიღწეული მორიგების აღსრულებას XLIV¹³ თავით დადგენილ სპეციალურ წესს უკავშირებდა. სწორედ აქედან გამომდინარეობს, რომ სასამართლო მედიაციის შედეგად მიღწეული შეთანხმება გაუთანაბრდა სასამართლო მორიგებას. მოსამართლე არა ცალკე წარმოებით (XLIV¹³ თავით), არამედ იმავე განჩინებით, რომლითაც წყვეტს საქმის წარმოებას, ამტკიცებს მორიგების პირობებს. ეს შესაძლოა ნიშნავდეს იმას, რომ სასამართლო მედიაციის შემთხვევაში აღარ არის საჭირო დამატებითი განცხადების წარდგენა და განჩინება თავად არის აღსრულებადი დოკუმენტი. აღნიშნული საკითხი ქვემოთ დეტალურად იქნება განხილული.

კონტინენტურ-ევროპული სამართლის ზოგიერთ სისტემაში სამედიაციო მორიგების აღსრულების ერთ-ერთ ყველაზე ეფექტურ მექანიზმად მისი ნოტარიულად დადასტურება მიიჩნევა.⁷⁷ ეს პრაქტიკა ემყარება ნოტარიუსის როლს, რომელსაც ენიჭება დოკუმენტთა ავთენტურობისა და კანონიერების დამოწმების უფლებამოსილება.⁷⁸ ნოტარიუსის მიერ დამოწმებული მორიგების შეთანხმება, გარკვეულ პირობებში, იძენს სასამართლო გადაწყვეტილების ტოლფას ძალას აღსრულების კონტექსტში, რაც არსებითად ამარტივებს და აჩქარებს მხარეთა შორის მიღწეული შეთანხმების პრაქტიკულ რეალიზაციას.⁷⁹

გერმანიის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 794-ე⁸⁰ მუხლიდან გამომდინარე, ნოტარიუსის მიერ შედგენილი ან დამოწმებული დოკუმენტი, რომელსაც მხარეები ნებაყოფლობით დაეთანხმნენ, შეიძლება წარმოადგენდეს პირდაპირ აღსრულებად დოკუმენტს. ეს ნიშნავს იმას, რომ შეთანხმებული ვალდებულებების შეუსრულებლობის შემთხვევაში, კრედიტორს შეუძლია მიმართოს

⁷³ <https://uncitral.un.org/en/texts/mediation/conventions/international_settlement_agreements> [16.06.2025].

⁷⁴ Levin J., The Singapore Convention on Mediation: A Commentary, *Arbitration International*, Vol. 35, Issue 3, 2019, 373-376.

⁷⁵ ნულაძე ა., სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბ., 2016, 28.

⁷⁶ De Palo G., Trevor M.B., *EU Mediation Law and Practice*, Oxford University Press, 2012, 88-89, 103.

⁷⁷ Law No. 192/2006 on mediation and the organization of the mediator profession <<https://www.uv.es/medarb/observatorio/leyes-mediacion/europa-resto/romania-mediacion-act-2006.pdf>> [16.06.2025].

⁷⁸ Bungenberg M., Koevski G., Böhme B., Kocev L., Fröhlich M., Zdraveva N., *Alternative Dispute Resolution in the Western Balkans: Trends and Challenges*, Springer, 2024, pp. 108-109.

⁷⁹ Tsvina, T., Ferz, S., Tvaronavičienė, A., Riener, P. "The Implementation of Consensual Tenet in Modern Civil Procedure: Comparative Analysis of Court-Connected Settlement Procedures Applied in Austria, Lithuania, and Ukraine," *European Journal of Comparative Law and Governance*, Vol. 9, Issue 1, 2022, 33.

⁸⁰ Zivilprozessordnung (ZPO) – § 794 <https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/_794.html> [19.06.2025]

სააღსრულებო ორგანოს, სასამართლოს განჩინების მოპოვების საჭიროების გარეშე.⁸¹ აღნიშნული პრაქტიკა განსაკუთრებით გავრცელებულია უძრავი ქონების ყიდვა-გაყიდვის, მემკვიდრეობითი და ოჯახური სამართლის საკითხებში, ასევე გარკვეული სახის კომერციულ გარიგებებში, სადაც სწრაფი აღსრულების შესაძლებლობა აუცილებელია.⁸²

ესპანეთში ე.წ. “*escritura pública*” არის ნოტარიუსის მიერ დადასტურებული საჯარო დოკუმენტი, რომელსაც ასევე გააჩნია აღსრულებადი ძალა.⁸³ აღნიშნული მოდელი ფართოდ გამოიყენება სხვადასხვა სახის ხელშეკრულებაში, მათ შორის, იმ შეთანხმებებში, რომლებიც გულისხმობს ფულადი ვალდებულებების დარღვევას. ნოტარიუსი უზრუნველყოფს მხარეთა იურიდიულად ინფორმირებულობას და ნების თავისუფლებას დოკუმენტის შედგენის პროცესში.⁸⁴

გარდა ამისა, აღსანიშნავია, რომ დავების გადაწყვეტის ალტერნატიული მექანიზმების (ADR) განვითარებასთან ერთად, სულ უფრო მეტ პოპულარობას იძენს ჰიბრიდული მიდგომები, რომლებიც აერთიანებს სხვადასხვა მეთოდის უპირატესობებს. ერთ-ერთი ასეთი გამორჩეული და ეფექტური მოდელია ე.წ. *Arb-Med-Arb*⁸⁵ (არბიტრაჟი-მედიაცია-არბიტრაჟი).

ეს მოდელი წარმოადგენს სტრუქტურირებულ მიმდევრობას, სადაც მხარეები ჯერ იწყებენ არბიტრაჟს, შემდეგ მიმართავენ მედიაციას და თუ მედიაცია წარმატებით დასრულდა (მორიგებით), მხარეთა შეთანხმება ფორმალურად რეგისტრირდება როგორც საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება.⁸⁶

შესაძლოა ითქვას, რომ ე.წ. *Arb-Med-Arb* მოდელი აერთიანებს მედიაციისა და არბიტრაჟის საუკეთესო მახასიათებლებს, რის გამოც მას მრავალი უპირატესობა გააჩნია. *Arb-Med-Arb*-ის გამოყენების შემთხვევაში მედიაციით მიღწეული მორიგებას აქვს ისეთივე უნივერსალური იურიდიული ძალა როგორც საარბიტრაჟო შეთანხმებას.⁸⁷ გარდა ამისა, არბიტრაჟის საწყისი ფაზის არსებობა წარმოადგენს ერთგვარი გარანტიის მექანიზმს. კერძოდ, მხარეებმა იციან, რომ თუ მედიაცია არ დასრულდება წარმატებით, მათ მაინც ექნებათ საბოლოო, შესასრულებლად სავალდებულო გადაწყვეტილება არბიტრაჟის დახმარებით. ამგვარი მიდგომები და მოდელები ხელს უწყობს მედიაციის პოპულარიზაციას.⁸⁸

აღსანიშნავია, რომ სინგაპურის საერთაშორისო არბიტრაჟის ცენტრი (SIAC) და ჰონგ კონგის საერთაშორისო არბიტრაჟის ცენტრი (HKIAC) აქტიურად უჭერს მხარს *Arb-Med-Arb* მოდელს და მუშაობენ სპეციალური წესებისა და პროცედურების შემუშავებაზე. მაგალითად, SIAC-ის არბიტრაჟის წესები და SIAC-SIMC-ის პროტოკოლი სპეციალურად *Arb-Med-Arb* პროცედურებისთვის არის შექმნილი.⁸⁹

4. შიდასახელმწიფოებრივი სამედიაციო მორიგების აღსრულების მექანიზმები საქართველოში

საქართველოს კანონმდებლობა განასხვავებს მედიაციის ორ ძირითად ფორმას: კერძო მედიაციას და სასამართლო მედიაციას.⁹⁰ სამედიაციო მორიგების აღსრულების მექანიზმი ორივე ტიპის

⁸¹ *Winkler J.*, Die vollstreckbare Ausfertigung in der notariellen Praxis, *Bonner Rechtsjournal*, 2016, p. 118.

⁸² *Bormann J.*, The German Enforceable Notarial Act in Cross-Border Cases, *Intersentia Publishing*, 2022, pp. 51-52.

⁸³ *Revista CESCO de Derecho de Consumo*, No. 20/2016, On the Enforceability of Public Deeds and the New System for Issuing Copies: Issues Arising in Current Case Law, 2016, 76.

⁸⁴ იქვე, 77.

⁸⁵ <<https://simc.com.sg/arb-med-arb>> [16.06.2025].

⁸⁶ *Lu Y.*, Med-Arb and Arb-Med: A Law and Economic Analysis, *Journal of Dispute Resolution*, 2022, 267-268.

⁸⁷ *Born G. B.*, *International Commercial Arbitration*, *Kluwer Law International*, 2014, 288.

⁸⁸ <<https://fi.resource/what-is-arb-med-arb/>> [16.06.2025].

⁸⁹ <<https://siac.org.sg/arb-med-arb-ama-protocol>> [16.06.2025].

⁹⁰ ადგიშვილი ი., ბარნაბიშვილი გ., ბიჭია მ., განერელია ა., გერსამია ნ., დულაშვილი ს., ეგნატაშვილი დ., თოდუა უ., იმნაიშვილი თ., კიკილაშვილი გ., სიხარულიძე ტ., ტყემალაძე ს., ყანდაშვილი ი., ჩაჩავა ს., ჩაჩანიძე ე., ჩიტაშვილი ნ., ხურციძე ა., ჯორბენაძე ს., მედიაციის შესახებ საქართველოს კანონის კომენტარი, ყანდაშვილი.ი(რედ), გამომცემლობა „უნივერსალი“, 2024, 38-42.

მედიაციას ახასიათებს, თუმცა გარკვეული პროცედურული ნიუანსებით.⁹¹ „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონი ადგენს ფუნდამენტურ პრინციპს, რომლის თანახმადაც, კერძო მედიაციის შედეგად შედგენილი სამედიაციო მორიგება მხარეთა შეთანხმების საფუძველზე შეიძლება სასამართლომ აღასრულოს. აღსრულების მოთხოვნით სასამართლოსთვის მიმართვა შეუძლია როგორც ერთ, ისე ორივე მხარეს, რაც მხარეთა ავტონომიასა და ნებაყოფლობითობის პრინციპზე მიანიშნებს. აქვე, აღსანიშნავია, რომ 2025 წლის 9 დეკემბრის ცვლილებების საფუძველზე, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში მნიშვნელოვნად შეიცვალა სასამართლო მედიაციის ინსტიტუციური რეგულირება და დაზუსტდა კერძო მედიაციის შედეგად შედგენილი სამედიაციო მორიგების აღსრულების პროცედურული მოდელი, რის თაობაზეც ქვემოთ იქნება საუბარი.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის XXI¹ და XLIV¹³ თავები განმარტავს მედიაციის პროცედურულ ასპექტებსა და აღსრულების მექანიზმებს. კოდექსის 187¹ – 187⁷ მუხლები არეგულირებს სასამართლო მედიაციის პროცესს, მათ შორის, საქმის მედიატორისთვის გადაცემის წესს, მედიაციის ვადებს, მხარეთა გამოუცხადებლობის შედეგებს და პროცესის დასრულებას. აღნიშნული მუხლები ქმნის მყარ სამართლებრივ საფუძველს იმისათვის, რომ სასამართლო მედიაციის ფარგლებში მიღწეული შეთანხმება იყოს ლეგიტიმური და შემდეგში – აღსრულებადი.

იმის გათვალისწინებით, რომ 2019 წელს საქართველომ ხელი მოაწერა სინგაპურის კონვენციას და მისი რატიფიცირება მოახდინა,⁹² მნიშვნელოვანი ცვლილებები განხორციელდა შიდა კანონმდებლობაში, კერძოდ, გაჩნდა ახალი ცნება – „საერთაშორისო სამედიაციო მორიგება“⁹³, რომელიც განისაზღვრა როგორც კომერციული დავის მოსაგვარებლად მიღწეული და დადებული წერილობითი შეთანხმება, რაც სინგაპურის კონვენციის შესაბამისად, საერთაშორისო შეთანხმებაა. კონვენციის რატიფიცირების შედეგად საქართველოში შესაძლებელი გახდა სხვა კონვენციის მონაწილე ქვეყნებში დადებული სამედიაციო მორიგებების აღიარება და აღსრულება გამარტივებული პროცედურებით. ეს ნიშნავს იმას, რომ უცხოური სამედიაციო მორიგებების აღსასრულებლად, მხარეებს აღარ დასჭირდებათ ხანგრძლივი სასამართლო პროცესების გავლა ამ შეთანხმებების ნაციონალურ დონეზე გადასამოწმებლად.⁹⁴ საქართველოს კანონმდებლობის თანახმად, საერთაშორისო სამედიაციო მორიგების ცნობისა და აღსრულების უფლებამოსილების მქონე სასამართლო საქართველოს უზენაესი სასამართლო.

გარდა ამისა, 2025 წლის საკანონმდებლო ცვლილებების თანახმად, კოდექსის 49-ე მუხლის ახალი რედაქცია ადგენს, რომ თუ მხარეები მედიაციის გზით მორიგებიან მთავარ სხდომამდე, ისინი სრულად თავისუფლდებიან სახელმწიფო ბაჟის გადახდისგან. ეს მიდგომა მიზნად ისახავს სასამართლო სისტემის განტვირთვას და მხარეთა წახალისებას, რათა მათ დავა ადრეულ ეტაპზევე, ურთიერთდათმობის საფუძველზე გადაწყვიტონ.

4.1. სამედიაციო მორიგების აღსრულების პროცესუალური წესი და სამართლებრივი წინაპირობები

საქართველოში სამედიაციო მორიგებების აღსრულების პროცედურული წესი და სამართლებრივი წინაპირობები იმპერატიულად არის რეგულირებული, რაც ამ ინსტიტუტის ფუნქციონირების უმნიშვნელოვანეს ასპექტს წარმოადგენს.

კერძო მედიაციის შედეგად შედგენილი სამედიაციო მორიგების აღსრულების პროცესი სამართლებრივად ინიცირდება ერთ-ერთი მხარის ან მხარეთა განცხადებით, რაც უშუალოდ გამომდინარეობს „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-13 მუხლის მე-2 და საქართველოს სა-

⁹¹ ქანთარია გ., სასამართლო და კერძო სამედიაციო მორიგების აღსრულების სამართლებრივი რეჟიმი ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული 2023“, სპეციალური გამოცემა, თსუ-ის გამომცემლობა, 2023, 22.

⁹² <<https://www.singaporeconvention.org/jurisdictions/georgia>> [16.06.2025].

⁹³ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი მუხლი 363⁴² 1-ლი ნაწილი გ ქვეპუნქტი.

⁹⁴ <<https://imimediation.org/2022/01/17/georgia-ratifies-the-singapore-convention/>> [16.06.2025]

მოქალაქო საპროცესო კოდექსის 363³¹ მუხლის 1-ლი ნაწილიდან. ზემოხსენებული ნორმები მხარეთა დისპოზიციური თავისუფლებისა და ნებაყოფლობითობის პრინციპების გამოვლინებაა.

სამართლებრივი წინაპირობა აღსრულების მოთხოვნისთვის არის წერილობითი სამედიაციო მორიგების არსებობა, რომელიც წარმოადგენს მედიაციის საბოლოო შედეგს. ამასთან, კანონმდებელი აწესებს განსხვავებულ მოთხოვნებს წარსადგენი დოკუმენტაციის მიმართ, რაც განპირობებულია მედიაციის ტიპოლოგიით.

2025 წლის 9 დეკემბრის რეფორმამდე სასამართლო მედიაციის შემთხვევაში მხარე ვალდებული იყო წარედგინა სამედიაციო მორიგების დედანი ან სათანადოდ დამონმებული ასლი და იმის გათვალისწინებით, რომ სასამართლო მედიაცია უკვე მიმდინარე სასამართლო დავის კონტექსტში ხორციელდება⁹⁵, ბუნებრივია სასამართლოსათვის საქმის მასალების და მედიატორისთვის მისი გადაცემის ფაქტის შესახებ დამატებით დოკუმენტაციის წარდგენა არ არის საჭირო, რადგან ეს ისედაც ცნობილია სასამართლოსთვის სასრჩელო წარმოების დროს.

აღსანიშნავია, რომ 2025 წლის 9 დეკემბრის ცვლილებებით კოდექსის XLIV¹³ თავში შეიცვალა მისი სისტემური ადგილი და ურთიერთმიმართება სასამართლო მედიაციის მიმართაც, რაც განსაკუთრებით ნათლად გამოვლინდა 187⁷-ე მუხლის პირველი ნაწილის – სასამართლო მედიაციისათვის კანონით დადგენილ ვადაში დავის მხარეთა შეთანხმებით დასრულების შემთხვევაში სამედიაციო მორიგების აღსრულების საკითხი წყდება ამ კოდექსის XLIV¹³ თავის შესაბამისად – სრულად ამოღებით. აღნიშნული შესაძლოა განპირობებული იყოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 208-ე მუხლის ახალი რედაქციით, რომლითაც განისაზღვრა, რომ სასამართლო მედიაციის შემთხვევაში, მხარეთა მორიგებისას, სასამართლო იმავე განჩინებით წყვეტს საქმის წარმოებას და ამტკიცებს მორიგების პირობებს. შედეგად, სასამართლო მედიაციის მორიგება პროცედურულად გაუთანაბრდა სასარჩელო წარმოების პროცესში მიღწეულ მორიგებას და, შესაბამისად, მისი აღსრულებადობა დაკავშირებულ იქნა სასამართლოს განჩინებასთან, XLIV¹³ თავმა კი დაარეგულირა კერძო მედიაციის შედეგად შედგენილი სამედიაციო მორიგების აღსრულების სპეციალური რეჟიმი.

ამგვარად, ზემოხსენებულ ცვლილებამდე კოდექსის 187-ე მუხლი პირდაპირ ადგენდა, რომ თუ სასამართლო მედიაციისთვის განსაზღვრულ ვადებში დავა მხარეთა შეთანხმებით დასრულდებოდა, სამედიაციო მორიგების აღსრულების საკითხი დარეგულირდებოდა XLIV¹³ თავით დადგენილი წესით. აღსრულების თვალსაზრისით, სასამართლო მედიაციის შედეგად შედგენილი სამედიაციო მორიგებაზე იგივე სამართლებრივი რეჟიმი ვრცელდებოდა, რაც კერძო მედიაციის შედეგად შედგენილ შეთანხმებაზე. ერთის მხრივ, ამგვარი მოდელი უზრუნველყოფდა აღსრულების პროცედურის ერთგვაროვნებას, თუმცა ამავე დროს არღვევდა ინსტიტუციურ დიფერენციაციას სასამართლო მედიაციასა და კერძო მედიაციას შორის და ტოვებდა გაურკვევლობას იმასთან დაკავშირებით, უნდა განეხილა თუ არა ხელახლა სასამართლოს მის მიერ უკვე „დამტკიცებული“ მორიგება ცალკე წარმოებაში.

დღევანდელი რეგულაციით XLIV¹³ თავი წარმოადგენს კერძო მედიაციის შედეგად შედგენილი სამედიაციო მორიგების აღსრულების დეტალურ პროცედურულ მოდელს. კერძო მედიაციის შედეგად შედგენილი სამედიაციო მორიგების შემთხვევაში მორიგების დედნის ან ასლის გარდა, დამატებით საჭიროა მედიაციის თაობაზე შესაბამისი შეთანხმების წარდგენა. ეს მოთხოვნა განპირობებულია იმით, რომ კერძო მედიაციის ფარგლებში მიღწეული მორიგება იყოს ლეგიტიმური და ნამდვილად ეფუძნებოდეს მხარეთა თავისუფალ ნებას. დამატებითი შეთანხმება ქმნის მედიაციის შედეგად მიღწეული სამართლებრივი შედეგების აღიარების საფუძველს. აღსრულების საკითხს განიხილავს ის სასამართლო, რომელმაც დავის მხარეთა შეთანხმებით დასრულების მიზნით საქმე მედიატორს გადასცა. ეს წესი განპირობებულია პროცესუალური ეკონომიის პრინციპითა და იმ გარემოებით, რომ აღნიშნულ სასამართლოს უკვე გააჩნია სრული ინფორმაცია დავის საგნისა და მედიაციის მიმდინარეობის შესახებ.⁹⁶

⁹⁵ გურიელი ა., სასამართლო და არასასამართლო მედიაციის ურთიერთმიმართება, სასამართლო მედიაციის ფორმების გამიჯვნის აუცილებლობა საქართველოში და მოსამართლის უფლებამოსილება თითოეულის წარმართვისას, ჟურნ. სამართალი და მსოფლიო, No12, თბ., 2019,44.

⁹⁶ European Parliamentary Research Service, The Mediation Directive, European Implementation Assessment. European Parliamentary Research Service, 2016, 20-21.

კერძო მედიაციის შედეგად მიღწეული მორიგებების აღსრულების საკითხს განიხილავს რაიონულ (საქალაქო) სასამართლო განმცხადებლის საცხოვრებელი ადგილის/იურიდიული მისამართის მიხედვით. აღნიშნული უზრუნველყოფს კერძო მედიაციის ხელმისაწვდომობასა და მის პრაქტიკულ აღსრულებადობას, რაც ერთგვარად აძლიერებს მხარეთა ნდობას მედიაციისადმი.⁹⁷

სამედიაციო მორიგების აღსრულების პროცედურა ხასიათდება ოპერატიულობითა და მოქნილობით, რაც ხელს უწყობს დავების სწრაფ და ეფექტურ მოგვარებას.⁹⁸

სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 363³¹ მუხლის მე-4 ნაწილის თანახმად, კერძო მედიაციის შედეგად შედგენილი სამედიაციო მედიაციის აღსრულების საკითხი განიხილება განცხადების მიღებიდან 10 დღის ვადაში ზეპირი მოსმენის გარეშე. ეს არის სტანდარტული და გამარტივებული პროცედურა, რომელიც ორიენტირებულია მორიგების სწრაფი მართლმსაჯულების უზრუნველყოფაზე. სასამართლოს უფლება აქვს, ამავე 10 დღიანი ვადის ფარგლებში, დაადგინოს საკითხის ზეპირი განხილვა, თუკი ეს აუცილებლად მიაჩნია საქმის გარემოებათა სრულყოფილად გამორკვევისთვის. ამ შემთხვევაში განხილვა უნდა დასრულდეს განცხადების მიღებიდან 30 დღის ვადაში. მნიშვნელოვანია, რომ ზეპირი განხილვის შემთხვევაში მხარეებს ეცნობებათ სხდომის დრო და ადგილი, თუმცა, მათი არასაპატიო მიზეზით გამოუცხადებლობა არ აბრკოლებს სასამართლოს მიერ საკითხის განხილვასა და გადაწყვეტას. ეს უკანასკნელი ნორმა უზრუნველყოფს პროცესის სტაბილურობას და ხელს უშლის მის ხელოვნურ გაჭიანურებას.

აღსანიშნავია, რომ კანონმდებლობა ითვალისწინებს სამედიაციო მორიგების წინასწარ დაცვის შესაძლებლობას სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 363³⁰-ე მუხლით. ეს არის საკვანძო პროცედურული მექანიზმი, რომელიც მხარეს აძლევს საშუალებას, დაიცვას თავისი სამართლებრივი ინტერესები მედიაციის პროცესის დაწყებამდე ან მის მიმდინარეობისას. მხარეს უფლება აქვს, მიმართოს სასამართლოს სამედიაციო მორიგების უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების შესახებ განცხადებით. ეს მექანიზმი განსაკუთრებით აქტუალურია მაშინ, როდესაც არსებობს რისკი, რომ მოპასუხე მხარე შეეცდება თავიდან აიცილოს ნაკისრი ვალდებულებების შესრულება.

სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში დადგენილია შესაბამისი ვადებიც, კერძოდ, თუ უზრუნველყოფის ღონისძიების დაკმაყოფილებიდან 10 დღის ვადაში განცხადების შემტანი პირი არ მიმართავს სასამართლო ან კერძო მედიაციას და არ წარმოადგენს შესაბამის დამადასტურებელ დოკუმენტს, ან თუ მედიაციის დასრულებიდან (შესაბამისი დოკუმენტით დადასტურებული) 10 დღის ვადაში მხარე არ წარადგენს სასამართლოს სარჩელს / არ მიმართავს საქმის წარმოების განახლების მოთხოვნით, სასამართლო თავისი ინიციატივით ან მხარის შუამდგომლობის საფუძველზე გამოიტანს განჩინებას სამედიაციო მორიგების უზრუნველყოფის ღონისძიების გაუქმების შესახებ. წინამდებარე ჩანაწერი ეფექტური ინსტრუმენტია უზრუნველყოფის ინსტიტუტის არაკეთილსინდისიერი გამოყენების აღსაკვეთად, რაც უზრუნველყოფს სამართლიანი ბალანსის დაცვას მხარეთა ინტერესებს შორის.⁹⁹

თუ მედიაციის დასრულებიდან 10 დღის ვადაში სასამართლოს წარედგინება სარჩელი ან მოთხოვნა საქმის წარმოების განახლების შესახებ, სასამართლოს მიერ გამოყენებული სამედიაციო მორიგების უზრუნველყოფის ღონისძიება ავტომატურად გარდაიქმნება სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებად. ეს უწყვეტობა უზრუნველყოფს დაცვის მექანიზმის მოქმედებას დავების გადაწყვეტის მთელი ციკლის განმავლობაში, რაც მნიშვნელოვნად ამცირებს მხარეთა პროცედურულ ტვირთს.

სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 363³³ მუხლის 1-ლი ნაწილის თანახმად, კერძო მედიაციის შედეგად შედგენილი სამედიაციო მორიგების აღსრულების შესახებ სასამართლოს გადაწყვეტილება მიიღება განჩინების ფორმით, რომელსაც თან ერთვის სააღსრულებო ფურცელი. ეს უკანასკნელი წარმოადგენს პირდაპირ სააღსრულებო დოკუმენტს, რაც მნიშვნელოვნად ამარტივებს მო-

⁹⁷ ყანდაშვილი ი., საქართველოს მედიაციის მაგალითზე დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის სასამართლო და არასასამართლო ფორმები, სადისერტაციო ნაშრომი, 2018, 72-73.

⁹⁸ Zeller B., Trakmany L., Mediation and arbitration: the process of enforcement. Uniform Law Review, 2019, 1-3.

⁹⁹ ნათაძე ა., სურგულაძე თ., ლონლაძე ნ., ცორიკიშვილი ნ., უიტდეჰააგი ი., აღსრულების სამართლის ტრენდების სახელმძღვანელო, გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოება (GIZ), 2020, 17-19.

რიგების ფაქტობრივ აღსრულებას და ხელს უწყობს მისი სწრაფ აღსრულებას. აღსრულებაზე უარის თქმის შესახებ სასამართლოს განჩინება შეიძლება გასაჩივრდეს კერძო საჩივრით, რაც უზრუნველყოფს მხარის პროცესუალურ გარანტიას და აძლევს მას უფლებას, გაასაჩივროს სასამართლოს უარი, თუ მიიჩნევს, რომ იგი დაუსაბუთებელია.

კერძო მედიაციის შედეგად შედგენილი სამედიაციო მორიგების აღსრულების შესახებ სასამართლოს განჩინება საბოლოოა და არ საჩივრდება. ეს ნორმა აბსოლუტურად გადამწყვეტია სამედიაციო მორიგების სტაბილურობისა და საბოლოობის უზრუნველსაყოფად.¹⁰⁰

საქართველოს კანონმდებლობა ითვალისწინებს კერძო მედიაციის შედეგად შედგენილი სამედიაციო მორიგების აღსრულების დამატებით შესაძლებლობას, კერძოდ, თუ კერძო სამედიაციო მორიგება საარბიტრაჟო ტრიბუნალის მიერ დამტკიცებულია, როგორც საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება, იგი აღსრულდება „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონით დადგენილი წესით (კოდექსის 363³³-ე მუხლის მე-4 ნაწილი) ეს ჩანაწერი განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს კომერციული დავების კონტექსტში, სადაც ხშირად გამოიყენება არბიტრაჟი დავების გადასაწყვეტად.

მედიაციის შედეგად მიღწეული შეთანხმების არბიტრაჟის მიერ გადაწყვეტილების სახით დამტკიცება აძლევს მას არა მხოლოდ შიდასახელმწიფოებრივ, არამედ საერთაშორისო აღსრულებადობის პოტენციალს ნიუ-იორკის 1958 წლის „საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებათა ცნობისა და აღსრულების შესახებ“ კონვენციის საფუძველზე, რაც მედიაციის, როგორც გლობალური დავების მოგვარების მექანიზმის, ეფექტურობას საგრძნობლად ზრდის. ამასთან, აღსანიშნავია, რომ არბიტრაჟის მიერ მორიგების დამტკიცება მნიშვნელოვნად ზრდის მედიაციის, როგორც გლობალური დავების მოგვარების მექანიზმის ეფექტურობას.¹⁰¹

ამგვარად, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 363³¹-ე მუხლი განსაზღვრავს სასამართლოს უფლებამოსილებას ერთ-ერთი ან ორივე მხარის განცხადების საფუძველზე, განიხილოს კერძო მედიაციის შედეგად შედგენილი მორიგების აღსრულება, ადგენს კომპეტენტურ სასამართლოს (განცხადებლის საცხოვრებელი ადგილი/იურიდიული მისამართი), განსაზღვრავს წარსადგენ დოკუმენტებსა და დაჩქარებული განხილვის ვადებს. 363³²-ე მუხლი განსაზღვრავს აღსრულებაზე უარის თქმის მატერიალურ საფუძვლებს: კანონმდებლობასთან ან საჯარო წესრიგთან წინააღმდეგობა და აღსრულების ობიექტური შეუძლებლობა, ხოლო 363³³-ე მუხლი კი განსაზღვრავს სასამართლოს განჩინების სამართლებრივ რეჟიმს, სააღსრულებო ფურცლის გაცემას, გასაჩივრების ფარგლებს და ასევე აწესრიგებს იმ შემთხვევას, როდესაც სამედიაციო მორიგება საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ფორმითაა დამტკიცებული. ამასთან, 363³⁰-ე მუხლი კვლავ იწინააღმდეგობას სამედიაციო მორიგების უზრუნველყოფის ღონისძიებების ინსტრუმენტს, რომელიც მედიაციის პროცესის დაწყებამდე ან მიმდინარეობისას უზრუნველყოფს შესაძლო შეთანხმების ეფექტიანობას და შემდგომ გარდაქმნება სარჩელის უზრუნველყოფად.

4.2. სასამართლოს როლი სამედიაციო მორიგების აღსრულების პროცესში და კერძო სამედიაციო მორიგების შემონების ფარგლები

სასამართლოს როლი სამედიაციო მორიგების აღსრულების პროცესში არ შემოიფარგლება მხოლოდ ტექნიკური აღსრულებითი ფურცლის გაცემით. იგი გულისხმობს მორიგების შინაარსობრივ შემონებისასაც, რაც უზრუნველყოფს კანონიერების, საჯარო წესრიგისა და მესამე პირთა უფლებების დაცვას.¹⁰² აღნიშნული უზრუნველყოფს ბალანსის შენარჩუნებას, ერთის მხრივ, მხარეთა ავტონომიას და, მეორეს მხრივ, სამართლებრივი სისტემის მთლიანობას შორის.¹⁰³

¹⁰⁰ Goldberg S., Sander F., Rogers N., Cole S., *Dispute Resolution: Negotiation, Mediation, Arbitration, and Other Processes*, 7th ed., Aspen Publishers, 2015, 125-130.

¹⁰¹ Alexander N., *International and Comparative Mediation: Legal Perspectives* (Kluwer Law International 2009) 180-182.

¹⁰² Nolan-Haley J. M., *Judicial Review of Mediated Settlement Agreements: Improving Mediation with Consent*, *Ohio State Journal on Dispute Resolution* 2013, 1, 5-7.

¹⁰³ ლიპარტია ნ., საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე უარის თქმის საფუძვლები საჯარო წესრიგთან მიმართებით, წიგნში: ზურაბ ახვლედიანი 80 (რედ.: ძლიერიშვილი ზ., ქავთარაძე ს.), თბ., 2013, 131-132.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 363³²-ე მუხლი განსაზღვრავს იმ საფუძვლებს, რომელთა არსებობის შემთხვევაშიც სასამართლო უარს იტყვის კერძო მედიაციის შედეგად შედგინილი სამედიაციო მორიგების აღსრულებაზე, როდესაც სამედიაციო მორიგების შინაარსი ეწინააღმდეგება საქართველოს კანონმდებლობას. ეს ჩანაწერი საჯარო წესრიგის და კანონიერების პრინციპის დაცვის უმნიშვნელოვანესი გარანტიაა. მედიაციის ფარგლებში მიღწეული შეთანხმება არ შეიძლება არღვევდეს იმპერატიულ ნორმებს, საჯარო ინტერესებს ან მესამე პირთა კანონიერ უფლებებს.¹⁰⁴

მაშასადამე, სასამართლო ამონებებს, ხომ არ არის მორიგების რომელიმე დებულება იმპერატიული ნორმების დარღვევით შედგენილი. მაგალითად, სამედიაციო მორიგება ვერ იქნება აღსრულებული, თუ იგი გულისხმობს ისეთ მოქმედებას, რომელიც სისხლის სამართლის დანაშაულს წარმოადგენს, ასევე, სამედიაციო მორიგება არ უნდა ლახავდეს მხარეთა ან მესამე პირთა კონსტიტუციურ უფლებებსა და თავისუფლებებს, პირობითად, თუ მორიგება ითვალისწინებს ისეთ ქონებრივ გარიგებას, რომელიც ბათილია კანონის იმპერატიული ნორმის მიხედვით (მაგალითად, უძრავი ქონების ზეპირი ფორმით გასხვისება) სასამართლო უარს იტყვის მის აღსრულებაზე.¹⁰⁵

აღნიშნული ასპექტების შემონახვით სასამართლო უზრუნველყოფს, რომ მხარეთა მიერ მიღწეული კონსენსუსი არ არღვევდეს სახელმწიფოს ფუნდამენტურ სამართლებრივ პრინციპებსა და ღირებულებებს.

ასევე, სასამართლო უარს იტყვის კერძო მედიაციის შედეგად შედგინილი სამედიაციო მორიგების აღსრულებაზე, თუ სამედიაციო მორიგების შინაარსიდან გამომდინარე, მისი აღსრულება შეუძლებელია. ეს გულისხმობს მორიგების ფაქტობრივ ან ობიექტურ შეუძლებლობას (ე.წ. *ad impossibilia nemo tenetur*). პირობითად, თუ მხარეები შეთანხმდებიან ისეთი მოქმედების შესრულებაზე, რომელიც ფიზიკურად ან სამართლებრივად შეუძლებელია განხორციელდეს. შეუძლებლობა შეიძლება განპირობებული იყოს როგორც ფიზიკური, ისე სამართლებრივი ფაქტორით, მაგალითად, შეთანხმება გულისხმობს ისეთი ნივთის გადაცემას, რომელიც უკვე განადგურებულია ან არ არსებობს ან თუ მხარეები შეთანხმდნენ ისეთი მოქმედების შესრულებაზე, რომელიც კანონით აკრძალულია ან მოითხოვს ისეთ ლიცენზიას/ნებართვას, რაც არ არსებობს და არც შეიძლება არსებობდეს.¹⁰⁶

მნიშვნელოვანია, რომ სასამართლოს შემონახვის ფარგლები მკაცრად შეზღუდულია ამ ორი საფუძვლით. სასამართლო არ აფასებს მორიგების სამართლიანობას ან მიზანშეწონილობას.¹⁰⁷ პირობითად, თუ მორიგება კანონიერია და აღსრულებადი, სასამართლო არ იკვლევს, რამდენად „სამართლიანია“ ის ამა თუ იმ მხარისთვის, რადგან ეს მხარეთა ნებაყოფლობითი შეთანხმების შედეგია.

ასევე, სასამართლო არ აფასებს მხარეთა მოტივებს¹⁰⁸ ან შეთანხმების პროცესს. სასამართლო არ იკვლევს, თუ რა მოტივაცია ჰქონდათ მხარეებს მორიგების დადებისას, ან რამდენად ეფექტური იყო მედიაციის შეხვედრები.¹⁰⁹ სასამართლო არ არ აფასებს იმ მტკიცებულებებს, რომლებიც მედიაციამდე არსებობდა, რადგან დავა უკვე მორიგებით დასრულდა.

მსგავსი ტიპის შემონახვა უზრუნველყოფს მედიაციის უმთავრესი პრინციპების დაცვას, კერძოდ, მხარეთა თვითდებურმინაციას. მხარეები თავად იღებენ გადაწყვეტილებას და სასამართლო არ იკვლევს მედიაციის პროცესის დეტალებსა და პროცესის ეფექტურობას.¹¹⁰

¹⁰⁴ *Bush R. A. B., and Folger J. P., The Promise of Mediation: Responding to Conflict Through Empowerment and Recognition, Jossey-Bass 1994, 80-85.*

¹⁰⁵ *Andrews N., The Modern Civil Process: Judicial and Alternative Forms of Dispute Resolution, Cambridge University Press 2008, 251-253.*

¹⁰⁶ *Gilles P., Judicial Review of Mediated Settlements in Germany, 16 German Law Journal 23, 2015, 30-32.*

¹⁰⁷ *Nolan-Haley J. M., Judicial Review of Mediated Settlement Agreements: Improving Mediation with Consent (2013) 30 Ohio State Journal on Dispute Resolution 1, 10-12.*

¹⁰⁸ *Bush R. A. B., Folger J. P., The Promise of Mediation: Responding to Conflict Through Empowerment and Recognition (Jossey-Bass 1994) 70-75.*

¹⁰⁹ *Moore C. W., The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict (4th edn, Jossey-Bass 2014) 30-35.*

¹¹⁰ *Riskin L.L., Mediator Orientations, Strategies and Techniques, Alternatives to the High Cost of Litigation, Vol. 12, No. 1, 1994, 111.*

ამრიგად, საქართველოს კანონმდებლობა აწესებს მკაფიო და ეფექტურ მექანიზმს სამედიაციო მორიგების სასამართლო აღსრულებისთვის.¹¹¹ სასამართლოს როლი ამ პროცესში ფუნდამენტური მნიშვნელობისაა. ის ანიჭებს მორიგებას სანდოობას, უზრუნველყოფს საჯარო წესრიგისა და კანონიერების დაცვას, ასევე მორიგების ფაქტობრივ აღსრულებადობას.¹¹²

4.3. სასამართლო იძულება, როგორც სამედიაციო მორიგების აღსრულების გარანტი

სამედიაციო მორიგების ეფექტიანობა და პრაქტიკული მნიშვნელობა დიდწილად დამოკიდებულია მის აღსრულებადობაზე, თუკი მხარეები მედიაციის შედეგად მიაღწევენ შეთანხმებას, თუმცა მორიგების შესრულება ნებაყოფლობით არ ხდება, მნიშვნელოვანია, არსებობდეს სამართლებრივი მექანიზმები, რომლებიც უზრუნველყოფენ ამ შეთანხმების იძულებით აღსრულებას.

დამტკიცებული სამედიაციო მორიგების აღსრულება ხორციელდება იძულებითი აღსრულების წესით, რაც გულისხმობს სააღსრულებო ფურცლის გაცემას და საქმის გადაცემას აღსრულების ეროვნული ბიუროსთვის. სააღსრულებლო ფურცლის გაცემაზე უფლებამოსილია ის სასამართლო, რომელმაც დაამტკიცა მორიგება.

საერთაშორისო პრაქტიკაში სასამართლო იძულება ერთ-ერთ ცენტრალურ როლს ასრულებს მედიაციის სისტემის ეფექტურად ფუნქციონირებაში. ინგლისურ სამართალში სამედიაციო მორიგება აღსრულებადია, თუკი ის ე.წ. "consent order"-ის სახეს იღებს, ანუ სასამართლო გამოსცემს გადაწყვეტილებას, რომელიც ეყრდნობა მხარეთა შეთანხმებას.¹¹³

სასამართლო იძულების მექანიზმის მიუხედავად, რიგ შემთხვევებში გამოწვევად რჩება აღსრულების პროცესის გაჭიანურება ან მხარეების მხრიდან პროცესის ბოროტად გამოყენება. ამგვარ ვითარებაში სასამართლოს ეკისრება პროაქტიული როლი, რაც გამოიხატება პროცესის ადრეულ ეტაპზე მედიაციისკენ ნახალისებასა და მორიგების ჩამოყალიბების ხარისხობრივი კონტროლის განხორციელებაში.

5. სამედიაციო მორიგების აღსრულების პროცესში არსებული სამართლებრივი და ინსტიტუციური გამოწვევები და მათი გადაჭრის მექანიზმები

მედიაცია, როგორც დავების ალტერნატიული გადაწყვეტის მექანიზმი, სულ უფრო მეტ აღიარებას იძენს თავისი მოქნილობით, კონფიდენციალურობითა და მხარეთა ავტონომიის გაზრდის უნარით. მიუხედავად ამ უპირატესობებისა, სამედიაციო მორიგების აღსრულების ეტაპზე ხშირად ვლინდება სერიოზული გამოწვევები.

სამედიაციო მორიგების აღსრულებასთან დაკავშირებული პრობლემები ძირითადად 2 კატეგორიად შეიძლება დაიყოს. პრობლემები, რომლებიც უკავშირდება მორიგების იურიდიულ ბუნებასა და აღსრულებადობას და პრობლემები, რომლებიც უკავშირდება მხარეთა ქმედებებსა და პრაქტიკულ გამოწვევებს.¹¹⁴

როგორც აღინიშნა, კერძო მედიაციის შედეგად მიღებულ მორიგებას, თავისთავად, არ გააჩნია აღმასრულებელი ძალა. ეს ნიშნავს, რომ თუ ერთ-ერთი მხარე არ შეასრულებს ნაკისრ ვალდებულებებს, მეორე მხარეს შეუძლია სასამართლოსთვის მიმართვა, რათა მიიღოს განჩინება, რომელიც შემდეგ გახდება მორიგებით გათვალისწინებული პირობების აღსრულების საფუძველი. ეს პროცესი დაკავშირებულია დამატებით დროსთან და ფინანსებთან, რაც, თავის მხრივ, ეწინააღმდეგება მედიაციის არსს – დავის სწრაფ და ეფექტურ გადაწყვეტას სასამართლოს გვერდის ავლით.¹¹⁵

¹¹¹ ბარნაბიშვილი გ., ნიკლაური ს., სამედიაციო მორიგების აღსრულების საკითხი საქართველოში, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – ნელინდეული 2017“, სპეციალური გამოცემა, თსუ-ის გამომცემლობა, 2018, 7.

¹¹² Goldberg S., Sander F., Rogers N., and Cole S., Dispute Resolution: Negotiation, Mediation, Arbitration, and Other Processes, 7th edn, Aspen Publishers, 2015, 151-155.

¹¹³ Mackie S., Enforcement of Mediated Settlement Agreements in England and Wales, 27 ADR Bulletin 2, 2016, 40-42.

¹¹⁴ Strong S.I., Realizing Rights Through Mediation?, Cambridge University Press, 2017, 112-114.

¹¹⁵ Donna E. Shestowsky, Dispute Resolution and Decision Making: How the Process Influences Outcomes, 12 Psychology, Public Policy, and Law, 2007, 10-14.

საერთაშორისო მედიაციის შემთხვევაში, პრობლემა კიდევ უფრო რთულდება. აღსანიშნავია, რომ სხვადასხვა იურისდიქციაში მიღებული სამედიაციო მორიგებების აღსრულება გლობალური გამოწვევა იყო სინგაპურის კონვენციის მიღებამდეც.¹¹⁶

სამედიაციო მორიგების აქტის არასწორი ან ბუნდოვანი ფორმულირება შეიძლება გახდეს აღსრულების შეფერხების მიზეზი. თუ შეთანხმების პირობები გაუგებარია ან არაზუსტი, შეიძლება წარმოიშვას დავა მათი ინტერპრეტაციის თაობაზე. გარდა ამისა, მედიაცია ეფუძნება მხარეთა ნებაყოფლობით თანამშრომლობას. თუ ერთ-ერთი მხარე აღარ არის მოტივირებული შეასრულოს მორიგების პირობები, არ არსებობს პირდაპირი იძულების მექანიზმი (კერძო მედიაციისას).¹¹⁷ მორიგების მიღწევის შემდეგ შეიძლება გაჩნდეს ახალი გარემოებები, რომლებიც შეუძლებელს ხდის ან ართულებს შეთანხმების შესრულებას. ზოგჯერ მედიაციის პროცესში მხარეები არ უზიარებენ ერთმანეთს არსებით ინფორმაციას, რაც შემდგომში მორიგების შესრულებისას იწვევს პრობლემებს.¹¹⁸

სამედიაციო მორიგების აღსრულების პრობლემების გადასაჭრელად დამატებით საჭიროა კომპლექსური მიდგომები, რომელიც მოიცავს როგორც საკანონმდებლო ცვლილებებს, ისე საუკეთესო პრაქტიკის იმპლამენტირებას.

სამედიაციო მორიგების აღსრულების საკითხი კვლავ დისკუსიის საგანია. არსებობს მოსაზრება, რომ სანოტარო წესით დამონმება შესაძლოა წარმოადგენდეს აღსრულების გამარტივებულ მექანიზმს, განსაკუთრებით ფულადი ვალდებულებების შემთხვევაში. ამ მიდგომის მომხრეები მიიჩნევენ, რომ ნოტარიუსის მიერ მორიგების დამონმება გაზრდის მის სამართლებრივ სტატუსს და უზრუნველყოფს პირდაპირ აღსრულებადობას, სასამართლო პროცედურების გვერდის ავლით, რაც პროცესს დააჩქარებს და ხარჯებს შეამცირებს. ამ მექანიზმის პოპულარიზაცია და კანონმდებლობის დახვეწა მის ფართო გამოყენებას შეუწყობს ხელს.¹¹⁹

აღნიშნულ მიდგომას თან ახლავს გარკვეული ნეგატიური ასპექტები და კრიტიკული მოსაზრებებიც. ერთ-ერთი მთავარი გამოწვევა მდგომარეობს ნოტარიუსის როლისა და უფლებამოსილების ფარგლების გაფართოების შედეგად წარმოქმნილ რისკებში. კანონმდებლობით სამედიაციო მორიგების პირდაპირი აღსრულების გარანტიების გათვალისწინება ნოტარიუსის მონაწილეობით კომპლექსური საკითხია.¹²⁰ თუკი სასამართლო, როგორც მორიგების კანონიერებისა და საჯარო წესრიგთან შესაბამისობის შემოწმებელი რგოლი, აღარ იქნება ჩართული, მაშინ ნოტარიუსს დაეკისრება მორიგების შინაარსის სიღრმისეული შემოწმების ვალდებულება. ეს კი, შესაძლოა, სცდებოდეს ნოტარიუსის ტრადიციულ ფუნქციებს.¹²¹

გარდა ამისა, არსებობს საფრთხე, რომ ნოტარიუსის მიერ მორიგების დამტკიცებისას არ იქნება უზრუნველყოფილი მედიაციის ისეთი ფუნდამენტური პრინციპების დაცვა, როგორცაა მხარეთა თვითდეტერმინაცია და კონფიდენციალურობა იმავე დონეზე, როგორც სასამართლო კონტროლის შეზღუდული მოდელის შემთხვევაში.¹²²

მეორეს მხრივ, ჰიბრიდული მოდელი, სადაც მედიაციის წარუმატებლობის შემთხვევაში, იგივე ან სხვა ნეიტრალური პირი უფლებამოსილია მიიღოს სავალდებულო საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება, აძლევს მხარეებს დამატებით სტიმულს, მიაღწიონ შეთანხმებას მედიაციის ფარგლებში,

¹¹⁶ *Lim L. C., Tan A., The Singapore Convention on Mediation: A Commentary, Kluwer Law International B.V., 2019, 15-20.*

¹¹⁷ *De Palo G., et al., Achieving a Balanced Relationship Between Mediation and Judicial Proceedings, European Parliament, 2014, 26-30.*

¹¹⁸ *Alfi ni J.J., McCabe C.G., Mediation in the Shadow of the Courts: A Survey of the Emerging Case Law. (2001). Arkansas Law Review, Vol. 54, No. 2, 2001, 198-199.*

¹¹⁹ *Stipanowich T. J., Lempert R. O., Resolving Disputes: Theory, Practice, and Law, Aspen Publishing, 2018, 450-452.*

¹²⁰ *უზნაძე ნ., სამედიაციო მორიგების აღსრულების გამომრიცხავი გარემოებები საქართველოსა და ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოთა კანონმდებლობის მიხედვით, ჟურნ. დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა, წელიწადური 2020-2021, თსუ-ის გამომცემლობა, 133-134.*

¹²¹ *Logvynenko M., Mediation in the Notary: Harmonious Resolution of Legal Disputes, Scientific Journal of Polonia University, Vol. 62, 2024, 188.*

¹²² იქვე, 189.

რადგან წინააღმდეგ შემთხვევაში მათ მოუწევთ დამატებით მსჯელობა, შეხვედრები და პროცესის გახანგრძლივება¹²³. ამრიგად, სამედიაციო მორიგების აღსრულების პროცესში წარმოშობილი პრობლემები მნიშვნელოვან გამოწვევას წარმოადგენს მედიაციის, როგორც დავების ეფექტური გადაწყვეტის მექანიზმის სრულფასოვანი განვითარებისთვის.

აღსრულების მექანიზმების გაუმჯობესება, განსაკუთრებით კერძო მედიაციის შემთხვევაში, მოითხოვს საკანონმდებლო ცვლილებებს და საერთაშორისო თანამშრომლობას, ამავდროულად, პრაქტიკული ზომები¹²⁴, როგორცაა მორიგების აქტის მკაფიო ფორმულირება, აღსრულების დეტალური გეგმის შემუშავება და მხარეთა მოტივაციის შენარჩუნება, რაც გადამწყვეტ როლს ასრულებს მორიგების წარმატებული შესრულების უზრუნველყოფაში.

6. საერთაშორისო სამედიაციო მორიგება, რომელიც ცნობა-აღსრულებას არ ექვემდებარება

თანამედროვე გლობალიზებულ სამყაროში, სადაც საერთაშორისო ვაჭრობა და ტრანსსაზღვრო ურთიერთობები სულ უფრო ინტენსიური ხდება, ეფექტური დავის გადაწყვეტის მექანიზმების საჭიროება კრიტიკულ მნიშვნელობას იძენს.¹²⁵

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 363⁴⁵-ე მუხლი და „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-13² მუხლი ამომწურავად განსაზღვრავს იმ საფუძვლებს, რომელთა არსებობისას სასამართლო უფლებამოსილია უარი თქვას საერთაშორისო სამედიაციო მორიგების ცნობა-აღსრულებაზე, ან როდესაც ასეთი მორიგება თავისთავად არ ექვემდებარება ცნობასა და აღსრულებას. ეს საფუძვლები ორ ძირითად კატეგორიად შეგვიძლია დავყოთ.

პირველ რიგში, განსახილველია სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 363⁴⁵ მუხლის 1.ა ქვეპუნქტით განსაზღვრული აღსრულებაზე უარის თქმის წინაპირობები. აქვე, აღსანიშნავია, რომ წინამდებარე საფუძვლები, მეტწილად ნიუ-იორკის კონვენციის საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებების აღსრულებაზე უარის თქმის მსგავსი პრინციპებიდან გამომდინარეობს¹²⁶ და მიზნად ისახავს მხარეთა სამართლიანი უფლებების დაცვას.¹²⁷ სასამართლო უარს იტყვის საერთაშორისო სამედიაციო მორიგების აღსრულებაზე, თუ მორიგების მხარე შეზღუდულქმედუნარიანი ან მხარდაჭერის მიმღები იყო მორიგების დადების დროს. ეს პრინციპი იცავს იმ პირებს, რომლებსაც არ აქვთ შესაძლებლობა, მიიღონ ინფორმირებული გადაწყვეტილება.¹²⁸ აგრეთვე, საერთაშორისო სამედიაციო მორიგება, რომლის ცნობა და აღსრულებაც მოითხოვება, იმ სამართლებრივი ნორმების მიხედვით, რომლებზედაც საერთაშორისო სამედიაციო მორიგების მხარეებმა მასში მიუთითეს, ხოლო ასეთი მიუთითების არარსებობისას – იმ ქვეყნის კანონმდებლობით, რომელიც შუამდგომლობის განმხილველმა სასამართლომ შესაბამისად მიიჩნია, ბათილია ან ძალადაკარგულია ან მისი აღსრულება შეუძლებელია. ეს ფუნდამენტური პრინციპია, რომელიც უზრუნველყოფს მხოლოდ იურიდიულად სავალდებულო და ძალაში მყოფი მორიგებების აღსრულებას.

სამედიაციო მორიგების აღსრულებაზე სასამართლოს შეუძლია უარი თქვას, თუ შუამდგომლობაში აღძრული მოთხოვნის დაკმაყოფილება ეწინააღმდეგება საერთაშორისო სამედიაციო მორიგების პირობებს. ეს პუნქტი იცავს მხარეებს იმისგან, რომ მორიგების საფუძველზე არ აღსრულდეს ისეთი მოთხოვნები, რომლებიც თავად მორიგებით არ იყო გათვალისწინებული ან ეწინააღმდე-

¹²³ *Abramson H.*, *Med-Arb: An Ethical Hybrid or Conflict in Process?*, *Florida State University Law Review*, Vol. 27, 2000, 101-105.

¹²⁴ <<https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/365546>> [19.06.2025].

¹²⁵ *Abed A.Z.*, *The Role of Arbitration and Mediation in Resolving International Trade Disputes*. *Utu Journal of Legal Studies (UJLS)*, 2024, Vol. 1, No. 1, 10-12.

¹²⁶ *Strong S.*, *Enforcing International Commercial Mediation Agreements as Judgments or Arbitration Awards*, 22 *Harv. Negot. L. Rev.*, 2016, 49-51.

¹²⁷ *Van den Berg, A.J.* *The New York Arbitration Convention of 1958: An Analytical Commentary*. *Kluwer Law International*, 1981, 1-4.

¹²⁸ *UNCITRAL*, *Guide to Enactment and Use of the UNCITRAL Model Law on International Commercial Mediation and International Settlement Agreements resulting from Mediation* (2018), § 98.

გება მას.¹²⁹ აგრეთვე, თუ მედიატორმა უხეშად დაარღვია მედიატორის/მედიაციის მიმართ დადგენილი სტანდარტები, რადგან ასეთი დარღვევის გარეშე მხარე არ დაეთანხმებოდა/დადებდა მორიგებას.¹³⁰

გარდა ამისა, არსებობს გარემოებები, რომლებიც მოცემულია საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 363⁴⁵ მუხლის 1.ბ ქვეპუნქტით, ეს საფუძვლები ასახავს საჯარო პოლიტიკის პრინციპებს და ისეთ შემთხვევებს, როდესაც სახელმწიფოს ინტერესები ან შიდა კანონმდებლობის სპეციფიკა არ იძლევა მორიგების აღსრულების საშუალებას. თუ მხარის მოთხოვნის დაკმაყოფილება ეწინააღმდეგება საჯარო წესრიგს (ე.წ. *ordre public*) სასამართლოს შეუძლია უარი თქვას უცხოური გადაწყვეტილების ან მორიგების აღსრულებაზე, რამეთუ ის ეწინააღმდეგება ქვეყნის სამართლებრივი სისტემის ძირითად პრინციპებს, წესრიგსა და მორალს.¹³¹

7. საერთაშორისო სამედიაციო მორიგების აღსრულების სირთულები და პრაქტიკა

მიუხედავად იმისა, რომ სინგაპურის კონვენცია წარმოადგენს წინადადებულ ნაბიჯს საერთაშორისო სამედიაციო მორიგებების აღსრულების გამარტივებისკენ, პრაქტიკაში მისი სრული ეფექტურობის მიღწევა ჯერ კიდევ კითხვის ნიშნის ქვეშ დგას და სრულყოფილად რეალიზაცია დაკავშირებულია გარკვეულ პრობლემებსა თუ გამოწვევებთან.¹³²

ერთი შეხედვით, პრობლემები შეიძლება გამომდინარეობდეს როგორც კონვენციის შედარებითი სიახლიდან და მის ირგვლივ არარსებული მდიდარი პრეცედენტული სამართლიდან, ისე თავად მედიაციის პროცესის სპეციფიკიდან და სხვადასხვა იურისდიქციის სამართლებრივ თუ კულტურულ თავისებურებებიდან.

ნიუ-იორკის კონვენციისგან განსხვავებით, რომელიც ათწლეულების პრაქტიკასა და მდიდარ პრეცედენტულ სამართალს ეფუძნება, სინგაპურის კონვენცია შედარებით ახალია და ჯერ არ არსებობს საკმარისი სასამართლო პრაქტიკა მის ინტერპრეტაციასა და გამოყენებასთან დაკავშირებით.¹³³

ამრიგად, საერთაშორისო სამედიაციო მორიგების აღსრულება, სინგაპურის კონვენციის წყალობით, მნიშვნელოვნად გამარტივდა, თუმცა ეს პროცესი ჯერ კიდევ ემსახურება სხვადასხვა პრობლემებსა და გამოწვევებს. ძირითადი სირთულები უკავშირდება კონვენციის სიახლესა და პრეცედენტული სამართლის ნაკლებობას, აღსრულებაზე უარის თქმის საფუძვლების ფართო ინტერპრეტაციას, კონფიდენციალურობის საკითხებს, მედიატორის როლის დიფერენციაციას, კულტურულ და სამართლებრივ განსხვავებებს, ასევე სახელმწიფო იმუნიტეტის სირთულეებს.¹³⁴

საქართველოს მასშტაბით ამ პრობლემების დაძლევა მოითხოვს საერთაშორისო თანამშრომლობას, სასამართლო პრაქტიკის ერთგვაროვნებასა და მედიაციის პროცესის შემდგომ სტანდარტიზაციას. მიუხედავად ამისა, სინგაპურის კონვენცია კვლავ რჩება მთავარ ინსტრუმენტად, რომელსაც შეუძლია მნიშვნელოვნად გააძლიეროს მედიაციის როლი, როგორც ეფექტური და სასურველი მექანიზმის საერთაშორისო კომერციული დავების გადაწყვეტისთვის, რაც ხელს შეუწყობს გლობალური ვაჭრობისა და ინვესტიციების შეუფერხებელ განვითარებას.¹³⁵

¹²⁹ Singapore Convention, Article 5(1)(d), <<https://sso.agc.gov.sg/Act/SCMA2020>> [16.06.2025].

¹³⁰ Alexander N., Chong S.C., The Singapore Convention on Mediation: A Commentary. Kluwer Law International, 2022, 240-243.

¹³¹ Fentiman R., International Commercial Litigation, Oxford University Press, 2015, 80-82.

¹³² Alexander N., Ong, Z.M. The Singapore Convention on Mediation: A Commentary. Wolters Kluwer, 2020, 45-47.

¹³³ Chua E., The Singapore Convention on Mediation and the New York Convention on Arbitration: Comparing Enforcement Mechanisms and Drawing Lessons for Asia. Asian International Arbitration Journal, 2020, Vol. 16, No. 2, 113-116.

¹³⁴ Schlaich L., The Singapore Convention on Mediation: A Global Impact Assessment. Hart Publishing, 2022, 75-77.

¹³⁵ Tan D., The Singapore Convention on Mediation to Reinforce the Status of International Mediated Settlement Agreement: Breakthrough or Redundancy?, Journal of International Dispute Resolution, 2023, 15-18.

8. 2025 წლის კანონპროექტი „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილებების შეტანის თაობაზე

საქართველოს სამართლებრივ სივრცეში მედიაციის ინსტიტუტი კვლავ ჩამოყალიბებისა და ინსტიტუციური კონსოლიდაციის ეტაპზე იმყოფება, რაც აისახება როგორც მისი ნორმატიული რეგულირების დინამიკურ განვითარებაში, ისე პრაქტიკული გამოყენების არაერთგვაროვან მიდგომებში. მიუხედავად იმისა, რომ შიდასახელმწიფოებრივ დონეზე სამედიაციო მორიგების აღსრულების საკითხები მეტწილად დარეგულირებულია, საერთაშორისო მორიგების აღსრულების მექანიზმები დღემდე მოითხოვდა უფრო მკაფიო და პრაქტიკულ სამართლებრივ ჩარჩოს.¹³⁶

2020 წლის 1 იანვრიდან საქართველოში ამოქმედდა „მედიაციის შესახებ“ კანონი, რის შემდეგაც დაიწყო მედიაციის პრაქტიკის აქტიური განვითარება. დღეის მდგომარეობით დაგროვილი გამოცდილების ფონზე გამოიკვეთა კანონმდებლობის სრულყოფის საჭიროება, რასაც მოჰყვა ცვლილებების პაკეტის მომზადება საქართველოს მედიატორთა ასოციაციისა და პარლამენტის იურიდიულ საკითხთა კომიტეტის თანამშრომლობით.¹³⁷

საკანონმდებლო ცვლილებები მიზნად ისახავდა არსებული ხარვეზების აღმოფხვრასა და მედიაციის ინსტიტუტისა და მედიატორთა პროფესიის განვითარებისთვის სამართლებრივი ბაზის გაუმჯობესებას. ინიციატივა განსაზღვრავდა პროფესიული განვითარების სისტემის დარეგულირებას, დისციპლინური საჩივრების გადახედვის მექანიზმის შექმნას, ასევე საერთაშორისო მორიგების აღსრულებასთან დაკავშირებული ნორმების დაზუსტებას.¹³⁸

აღსანიშნავია, რომ ცვლილებები არ წარმოადგენს მხოლოდ ტექნიკურ მოდიფიცირებას. ისინი უფრო ფართო კონტექსტის მატარებელია, რაც გულისხმობს საქართველოს ინვესტორულ მიზიდველობას, სავაჭრო და კონტრაქტული ურთიერთობების სტაბილურობასა და საერთაშორისო სამართლებრივი სივრცის ნაწილად ინტეგრაციას.¹³⁹

8.1. საკანონმდებლო ცვლილების სამართლებრივი ანალიზი და მისი მიზნები

„მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონში განხორციელებული ცვლილებები წარმოადგენს მნიშვნელოვან ნაბიჯს ქვეყნის სამართლებრივი ჰარმონიზაციისა და საერთაშორისო ვალდებულებების იმპლემენტაციის მიმართულებით.¹⁴⁰ ერთის მხრივ, ცვლილებების კანონპროექტის მიზანი იყო საერთაშორისო სამედიაციო მორიგების აღსრულების სამართლებრივი ბაზის განმტკიცება, ხოლო, მეორეს მხრივ, იმ ნორმატიული სიცარიელის შევსება, რომელიც წარმოიქმნა მას შემდეგ, რაც საქართველომ ხელი მოაწერა სინგაპურის კონვენციას.

განმარტებითი ბარათის თანახმად, ცვლილებების შესაბამისად, უნდა შექმნილიყო მკაფიო მექანიზმი, რომლის მეშვეობითაც საერთაშორისო კომერციული დავების შემთხვევაში მხარეებს ექნებოდათ საქართველოს ტერიტორიაზე სამედიაციო მორიგების აღსრულების უფრო მტკიცე სამართლებრივი გარანტიები. აღნიშნული მიდგომა ეხმიანება საერთაშორისო სამართლებრივი პრაქტიკის ძირითად ტენდენციებს, რამეთუ, საერთაშორისო მედიაციის ინსტრუმენტები მხოლოდ მაშინ იქნება ეფექტიანი, როდესაც შიდა ნორმატიული დონეზე გარანტირებულია აღსრულების მექანიზმების პრაქტიკული და სტაბილური არსებობა.¹⁴¹

¹³⁶ უზნაძე ნ., სამედიაციო მორიგების აღსრულების გამომრიცხავი გარემოებები საქართველოსა და ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოთა კანონმდებლობის მიხედვით, ჟურნ. დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა, წელიწადი 2020-2021, თსუ-ის გამომცემლობა, 133.

¹³⁷ <<https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/365546>> [16.06.2025].

¹³⁸ <<https://mediators.ge/ka/article/mediaciis-shesaxeb-saqartvelos-kanonshi-dargis-shemdgomi-ganvitarebistvis-umnishvnelovanesi-cvlilebi-xorcieldeba/577>> [16.06.2025].

¹³⁹ <<https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/391922>> [16.06.2025].

¹⁴⁰ <<https://parliament.ge/legislation/28923>> [16.06.2025].

¹⁴¹ Berman G.A., The Singapore Convention: Enhancing the Enforceability of International Mediated Settlement Agreements. Columbia Journal of Transnational Law, 2019, Vol. 57, No. 3, 823-827.

შედარებით სამართლებრივი ანალიზი აჩვენებს, რომ საერთაშორისო პრაქტიკაში საერთაშორისო სამედიაციო მორიგების აღსრულების საკითხი ჩვეულებრივ გადაეცემა ცენტრალურ ორგანოებს ან იმ სასამართლო ინსტანციას, რომელსაც გააჩნია როგორც კომპეტენცია, ასევე შესაბამისი ავტორიტეტი კომერციული დავების გადასაწყვეტად.¹⁴² მაგალითად, საფრანგეთში საერთაშორისო მორიგების აღსრულება შეიძლება განხორციელდეს სასამართლოს მიერ, ხოლო სინგაპურში--მედიაციის საერთაშორისო ცენტრთან და უზენაეს სასამართლოსთან თანამშრომლობით. ამ კუთხით, კანონპროექტით გათვალისწინებული მექანიზმი, რომლის მიხედვითაც საერთაშორისო მორიგების აღსრულების საკითხს განიხილავს უზენაესი სასამართლო, ითვალისწინებს როგორც კვალიფიციურობის, ისე ერთიანი ინტერპრეტაციის უზრუნველყოფის მიზანს.¹⁴³

საქართველოს სამართლებრივი სისტემის გათვალისწინებით, მნიშვნელოვანია ისიც, რომ კანონპროექტი არ ანაცვლებს სასამართლოს დისკრეციას და ცნობისა და აღსრულების პროცესი კვლავ ეფუძნება სასამართლო განხილვას, რაც ასახავს სამართლებრივი პროცესის ფუნდამენტურ პრინციპებს. კერძოდ, საქართველოს უზენაესი სასამართლო კვლავ იხელმძღვანელებს როგორც მედიაციის შესახებ კანონის, ისე სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის სათანადო ნორმებით.

მნიშვნელოვანია, რომ ცვლილებები პასუხობს საკანონმდებლო პოლიტიკის კონცეპტუალურ მოთხოვნებს კერძოდ, გამარტივებას მართლმსაჯულებაზე და დავების ალტერნატიული გადაწყვეტის ფორმების წახალისებას.

2025 წლის 9 დეკემბერს კანონში შეტანილი ბოლო ცვლილებები მნიშვნელოვან ინტერესი იწვევს. ისინი ეხება კერძო და სასამართლო სამედიაციო მორიგებების აღსრულების სამართლებრივ რეჟიმს, ეთიკის კომისიის ინსტიტუტის ჩამოყალიბებასა და მედიატორთა დისციპლინური პროცესების რეგულირებას. კანონის მე-13 და 13¹ მუხლების რედაქციები აქცენტს აკეთებს ნებაყოფლობითობის პრინციპზე, განსაზღვრავს, რომ კერძო სამედიაციო შეთანხმება მხოლოდ მხარეთა მიმართვის საფუძველზე შეიძლება აღსრულდეს, ხოლო საერთაშორისო მორიგების შემთხვევაში აღნიშნული უფლებამოსილება კვლავ უზენაეს სასამართლოს აქვს მინიჭებული.

სამედიაციო მორიგების აღსრულების რეგულირების ნაწილში ყველაზე თვალსაჩინო ცვლილება არის მე-13 მუხლის ახალი რედაქცია, რომელიც უკვე ერთმნიშვნელოვნად ეხება კერძო მედიაციის შედეგად მიღწეულ სამედიაციო მორიგებას. წინა რედაქციაში გამოყენებული იყო ზოგადი ტერმინი „სამედიაციო მორიგება“, ხოლო ახალი ფორმულირება ჩანანერში კერძო მედიაციის შედეგად შედგენილ სამედიაციო მორიგებას აკონკრეტებს. აღნიშნული დაზუსტება არ ატარებს მხოლოდ რედაქციულ ხასიათს, მას კონცეპტუალური მნიშვნელობა გააჩნია, რადგან იგი ხაზს უსვამს კერძო და სასამართლო მედიაციის განსხვავებას.

რეფორმის ერთ-ერთი ყველაზე თვალსაჩინო ასპექტი სასამართლო მედიაციის სამართლებრივი ბუნების ტრანსფორმაციაა. კერძოდ, კოდექსის 208-ე მუხლის პირველი ნაწილის ახალი რედაქციით შესაძლოა ითქვას, რომ კანონმდებელმა სასამართლო მედიაციის შედეგად მიღწეული შეთანხმება იურდიულად გაუთანაბრა სასამართლო მორიგებას. აღნიშნულმა ცვლილებამ მნიშვნელოვნად გაამარტივა აღსრულების პროცედურა, კერძოდ, თუ წინა რეგულირების ფარგლებში სასამართლო მედიაციით დასრულებული დავის შემთხვევაში მორიგებისთვის აღსრულების ძალის მიანიჭებლად საჭირო იყო ცალკე წარმოება, ამჟამად მოსამართლე იმავე განჩინებით, რომლითაც წყვეტს საქმის წარმოებას, ამტკიცებს მორიგების პირობებს. შესაბამისად, აღნიშნული განჩინება წარმოადგენს სააღსრულებო ფურცლის გაცემის უშუალო სამართლებრივ საფუძველს.

ამრიგად, განხორციელებული ცვლილებებით კანონმდებელს აქვს მცდელობა სამართლებრივად გამიჯნოს კერძო, სასამართლო და საერთაშორისო სამედიაციო მორიგებების რეჟიმები, თუმცა, აქ ჩნდება ერთი მნიშვნელოვანი და საკვანძო საკითხი, კერძოდ, სასამართლო სამედიაციო მორიგების აღსრულება დამოკიდებული იქნება მხარეთა შეთანხმებაზე, თუ განხორციელებული ცვლილებების შედეგად, შესაძლებელი იქნება სასამართლო სამედიაციო შეთანხმების აღსრულება მხარეთა აქტიური მიმართვის გარეშეც.

¹⁴² Alexander N., *International Commercial Mediation*. Kluwer Law International B.V., 2009, 201-204.

¹⁴³ Dinamika M., Kuseli A., *ADR in France: Current Trends and Future Prospects*, *Journal of International Dispute Resolution*, 2018, Vol. 19, No. 2, 200-205.

8.2. საკანონმდებლო ცვლილებების მოსალოდნელი გავლენა და შესაძლო გამოწვევები სამედიაციო მორიგების ცნობა-აღსრულებასთან დაკავშირებით

სამედიაციო მორიგების ცნობა-აღსრულებასთან დაკავშირებული 2025 წლის საკანონმდებლო ცვლილებები წარმოადგენს ქართული მედიაციის სამართლებრივი ჩარჩოს მნიშვნელოვან მოდერნიზაციას, რომელმაც ერთდროულად გაამარტივა აღსრულების მატერიალური წინაპირობები და საპროცესო ნორმები.

აღსანიშნავია, რომ არსებითი ცვლილება განხორციელდა საერთაშორისო სამედიაციო მორიგების ცნობისა და აღსრულების წესში. თუ წინა რედაქციით საერთაშორისო სამედიაციო მორიგების აღსრულება დამოკიდებული იყო მხარეთა შეთანხმებაზე, ახალი რედაქციით საკმარისია ერთი ან ორივე მხარის მიმართვა სასამართლოსადმი. ეს მნიშვნელოვნად ცვლის აღსრულების წესს, რადგან იგი გამოიციხავს იმ შესაძლებლობას, რომ ერთ-ერთმა მხარემ მხოლოდ წინასწარი შეთანხმების არქონის საფუძველით ხელი შეუშალოს მორიგების აღსრულებას. ამგვარი მიდგომა ნამდვილად ქმნის მტკიცე საძირკველს იმისათვის, რომ საქართველოს სამართლებრივმა სისტემამ შეძლოს სინგაპურის კონვენციის სრულყოფილი და ეფექტიანი იმპლემენტაცია, რომლის მიზანია მედიაციის შედეგად მიღწეული შეთანხმების სწრაფი და ეფექტიანი აღსრულების უზრუნველყოფა მინიმალური სასამართლო ჩარევით.

გარდა ამისა, მე-13¹ მუხლის ახალი ჩანაწერი გაზრდის ქვეყნის საინვესტიციო მიმზიდველობას, რადგან უცხოელი ინვესტორისთვის მედიაცია ხდება ისეთივე გარანტირებულად აღსრულებადი დოკუმენტი, როგორც საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება. ამგვარი მიდგომა მნიშვნელოვნად ამცირებს პროცედურულ ბარიერებს, რაც ხელს შეუწყობს მედიაციის, როგორც დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალების, პრაქტიკული გამოყენებადობის ზრდასა და მის მიმართ ნდობის ამაღლებას. როდესაც მხარეებს ეცოდინებათ, რომ მედიაციით მიღწეული მორიგება, როგორც წესი, სასამართლოს მიერ აღსრულებადი იქნება დამატებითი ბიუროკრატიული ტვირთის გარეშე, მათი მოტივაცია დავების სამედიაციო გზით გადასაწყვეტად გაიზრდება. ეს, თავის მხრივ, ხელს შეუწყობს სასამართლო სისტემის განტვირთვას და სამართლიანობის ეფექტური აღდგენის პროცესის დაჩქარებას.¹⁴⁴

იმის გათვალისწინებით, რომ კოდექსის 363¹32-ე მუხლის თანახმად, სასამართლოს კონტროლი შეზღუდულია კანონიერებისა და აღსრულებადობის მინიმალური სტანდარტებით, ასევე, პროცედურაზე გამარტივებული, ამგვარი მოდელი ზრდის მედიაციის, როგორც დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული მექანიზმის, სანდოობას და ამცირებს იმ რისკს, რომ სამედიაციო მორიგება დარჩეს მხოლოდ ნებაყოფლობით შესრულებად შეთანხმებად. ასევე, აღსრულების კომპეტენციის დეცენტრალიზაცია და კომპეტენციის მინიჭება რაიონული სასამართლოებისთვის მედიაციას უფრო მეტად ხელმისაწვდომს ხდის.

მიუხედავად ამისა, ცვლილებები შესაძლოა გახდეს რამდენიმე სისტემური გამოწვევის მაპროგნოზირებელი ფაქტორი, რომლებიც გავლენას მოახდენს მედიაციის სამართლებრივ ბუნებისა და პრინციპების ბალანსზე.

საერთაშორისო სამედიაციო მორიგების აღსრულების ერთპიროვნული ინიცირების შესაძლებლობა ამცირებს მორიგების ნებაყოფლობითობის ელემენტს და ზრდის იმის რისკს, რომ აღსრულების პროცედურა გამოყენებულ იქნეს როგორც ზეწოლის ინსტრუმენტი ან დავის გაგრძელების საშუალება. ამავე დროს, როგორც კანონში, ისე კოდექსში აღსრულებაზე უარის საფუძველები კვლავ ჩამოყალიბებულია ზოგადი ფორმით და არ მოიცავს იმ დეტალურ კრიტერიუმებს, რომლებიც საერთაშორისო სტანდარტებშია დამკვიდრებული. შედეგად, სასამართლოს შეფასებითი დისკრეცია შედარებით ფართოდ რჩება, რამაც პრაქტიკაში შეიძლება გამოიწვიოს მიდგომის არაერთგვაროვნება და პროგნოზირებადობის შემცირება.

¹⁴⁴ *Schultz T., Stirnimann F.X. (eds.), International Commercial Arbitration and Mediation: A Comparative Guide. Edward Elgar Publishing, 2020, 11-15.*

აღსრულების გამარტივებული პროცედურის პირობებში, კიდევ უფრო მეტად იზრდება მედიატორთა პროფესიული კვალიფიკაციისა და ეთიკური სტანდარტების დაცვის მნიშვნელობა. ვინაიდან თუ კერძო მედიაციის შედეგად შედგენილი სამედიაციო მორიგება უფრო მარტივად გახდება აღსრულებადი, მედიატორთა პასუხისმგებლობა მორიგების შინაარსის ფორმალურ კანონიერებაზე იზრდება. მედიატორებმა უნდა უზრუნველყონ, რომ სამედიაციო მორიგება იყოს ნათელი, ცალსახა, კანონიერი და არ ეწინააღმდეგებოდეს საჯარო წესრიგს.¹⁴⁵

დამატებით გამოწვევას ქმნის შიდა და საერთაშორისო სამედიაციო მორიგების აღსრულების განსხვავებული იურისდიქციული მოდელი. შიდა სამედიაციო მორიგების აღსრულების დეცენტრალიზაცია ზრდის ხელმისაწვდომობასა და სისწრაფეს, ხოლო საერთაშორისო მედიაციისთვის უზენაესი სასამართლოს კომპეტენციის შენარჩუნება უზრუნველყოფს პრაქტიკის ერთიანობას, თუმცა ამავე დროს შეიძლება შეამციროს პროცესის ოპერატიულობა და გაზარდოს ხარჯები. ასეთი ორმაგი სისტემა ნაწილობრივ ასუსტებს იმ მიზანს, რომლის მიხედვითაც საქართველო უნდა ჩამოყალიბდეს მედიაციისადმი კეთილგანწყობილ და ეფექტიან იურისდიქციად საერთაშორისო კომერციულ ურთიერთობებში.

კერძო და სასამართლო მედიაციის მოდელების ტრანსფორმაციამ ასევე შეცვალა მედიაციის ფორმებს შორის ბალანსი. 2019 წლის ერთიანი რეჟიმი ხაზს უსვამდა სამედიაციო მორიგების საერთო ბუნებას, განურჩევლად იმისა, სასამართლო თუ კერძო მედიაციის შედეგად იყო იგი მიღწეული. 2025 წლის ცვლილებებმა კერძო მედიაცია გამიჯნა სასამართლო მედიაციისგან და მას დამოუკიდებელი აღსრულების პროცედურა დაუდგინა. ეს ცვლილება სისტემურად ამყარებს კერძო მედიაციის ავტონომიას, თუმცა, ამავე დროს ქმნის ჰიბრიდული ან შერეული მედიაციის შემთხვევების კვალიფიკაციის სირთულეს, რაც პრაქტიკაში შეიძლება გავლენას ახდენდეს აღსრულების სწორი პროცედურის განსაზღვრაზე.

შესაფასებელია სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 363³³ მუხლის მე-3 ნაწილიც. კერძოდ, კერძო მედიაციის შედეგად შედგენილი სამედიაციო მორიგების აღსრულების შესახებ სასამართლოს განჩინება საბოლოოა და არ საჩივრდება. ეს ჩანაწერი 2019 წლის მოდელშიც არსებობდა და 2025 წლის ცვლილებებით შენარჩუნდა. ასეთი მიდგომა უზრუნველყოფს მედიაციისთვის აუცილებელ სისწრაფესა და ეფექტიანობას, თუმცა ამცირებს პროცესუალურ გარანტიებს და ქმნის რისკს, რომ მორიგების შინაარსის არასათანადო შემონმების შემთხვევაში, მხარეს არ ექნება ეფექტიანი სამართლებრივი დაცვის საშუალება. ახალი რეგულაციის პირობებში, რომელშიც კერძო მედიაციის შედეგად შედგენილი სამედიაციო მორიგება უფრო ფართოდ და დამოუკიდებლად ხდება აღსრულებადი, ეს რისკი კიდევ უფრო იზრდება, რადგან სასამართლო კონტროლი ფაქტობრივად ერთადერთი ფილტრია მორიგების კანონიერებისა და შესრულებადობის შეფასებისთვის.

ამგვარად, 2025 წლის საკანონმდებლო რეფორმის თანახმად, სამედიაციო მორიგების ცნობა-აღსრულების სისტემა ერთიანი მოდელიდან შეიცვალა დიფერენცირებულ და ფუნქციურად სპეციფიკურ რეჟიმად, რომელიც უფრო ზუსტად ასახავს მედიაციის სხვადასხვა ფორმის სამართლებრივ ბუნებასა და ზრდის კერძო მედიაციის ინსტიტუციურ დამოუკიდებლობას.

მაშასადამე, 2025 წლის ცვლილებებით სასამართლო მედიაციის შედეგად მიღწეული მორიგების აღსრულების სამართლებრივი რეჟიმი პროცედურულად გამარტივდა, ვინაიდან მისი აღსრულებადობა დაუკავშირდა სასამართლოს მიერ მორიგების პირობების დამტკიცებას განჩინებაში და დამატებით აღარ საჭიროებს კოდექსის XLIV¹³ თავით დადგენილ ცალკე წარმოებას. აღნიშნული მიდგომა, ერთი მხრივ, აჩენს კითხვას მხარეთა ავტონომიის შესაძლო შეზღუდვის შესახებ, რადგან მედიაცია თავისი ბუნებით ნებაყოფლობით შეთანხმებას ეფუძნება და მისი შედეგის სასამართლო აქტად ტრანსფორმაცია შეიძლება შეფასდეს როგორც ნების თავისუფლებაზე ინტერვენცია, თუმცა, მეორე მხრივ, გასათვალისწინებელია, რომ სასამართლო მედიაცია მიმდინარეობს უკვე დაწყებული სასამართლო პროცესის ფარგლებში და მხარეთა მიერ მორიგების მიღწევა სწორედ სასარჩელო წარმოებაში ხდება. შესაბამისად, შეიძლება ითქვას, რომ კანონმდებელმა სასამართლო მედია-

¹⁴⁵ *Schultz T., Ortino F., (eds.), The Oxford Handbook of International Arbitration and Mediation. Oxford University Press, 2020, 500-504.*

ციის შემთხვევაში უპირატესობა მიანიჭა დავის სწრაფ და ეფექტიან დასრულებას და აღსრულებადობის უზრუნველყოფას, ხოლო კერძო მედიაციის დროს კი კვლავ შენარჩუნებულია მხარეთა ან ერთ-ერთი მხარის მოთხოვნაზე დაფუძნებული აღსრულების რეჟიმი.

9. საუკეთესო საერთაშორისო პრაქტიკის ეროვნულ სისტემაში დანერგვის პერსპექტივა

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოში ინიცირებული კანონპროექტით გათვალისწინებული ცვლილებები მნიშვნელოვან პოზიტიურ ნაბიჯს წარმოადგენს, არსებობს დამატებითი შესაძლებლობები საუკეთესო საერთაშორისო პრაქტიკის დანერგვისთვის, რაც კიდევ უფრო გააძლიერებს ქართულ სამართლებრივ სისტემას და გაზრდის მედიაციისადმი ნდობას. მაგალითად, მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს უზენაეს სასამართლოს ენიჭება ექსკლუზიური უფლებამოსილება საერთაშორისო სამედიაციო მორიგებების ცნობა-აღსრულებაზე, სამომავლოდ შესაძლოა განხილულ იქნას სხვა ინსტანციის სასამართლოების ჩართულობა, რაც შეამცირებს უზენაესი სასამართლოს დატვირთვას და დააჩქარებს პროცესს, განსაკუთრებით იმ შემთხვევებში, როდესაც საქმე არ შეიცავს რთულ სამართლებრივ საკითხებს.

პროფესიული განვითარების სისტემის დამტკიცება და ეთიკის კომისიის შექმნა აუცილებელია. რეკომენდებულია, რომ ეს სისტემა მოიცავდეს მკაცრ და რეგულარულ სასერტიფიკაციო და გადამზადების პროგრამებს, ასევე ეფექტურ დისციპლინურ მექანიზმებს, რომლებიც უზრუნველყოფენ მედიატორთა კომპეტენციასა და ეთიკურ ქცევას. მორიგებების ხარისხი დამოკიდებულია მედიატორთა კვალიფიკაციაზე, ამიტომ მათი უწყვეტი განვითარება უმნიშვნელოვანესია. კანონპროექტის ამოქმედების შემდეგ აუცილებელია აქტიური საინფორმაციო კამპანიების ჩატარება, რათა მხარეები, იურისტები და ფართო საზოგადოება სათანადოდ იყვნენ ინფორმირებული ახალი რეგულაციების შესახებ. ნათელი კომუნიკაცია იმის თაობაზე, რომ სამედიაციო მორიგება გაზრდილი სიმარტივით გახდება აღსრულებადი, გაზრდის მედიაციისადმი ნდობას და წაახალისებს მის გამოყენებას.

10. დასკვნა

ნაშრომის ფარგლებში განხილულ იქნა საქართველოს პარლამენტის მიერ ინიცირებული კანონპროექტი „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე და მისი საფუძველზე მიღებული 2025 წლის 9 დეკემბრის საკანონმდებლო ცვლილებები, რომლებიც შეეხოს როგორც მედიაციის შესახებ კანონს, ისე საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსს.

საკანონმდებლო რეფორმამ სამედიაციო მორიგების აღსრულების სფეროში არსებითად განაახლა სამართლებრივი ჩარჩო და დაადგინა დიფერენცირებული, ფუნქციურად სპეციალიზებული რეჟიმები შიდასახელმწიფოებრივი და საერთაშორისო სამედიაციო მორიგებებისთვის. კერძოდ, საერთაშორისო სამედიაციო მორიგების აღსრულება შესაძლებელი გახდა ერთ-ერთი მხარის მიმართვის საფუძველზე, ამასთან, განხორციელდა კერძო და სასამართლო სამედიაციო მორიგებების პროცედურული გამიჯვნა, რამაც მედიაციის სხვადასხვა ფორმის სამართლებრივი ბუნება უფრო მკაფიოდ წარმოაჩინა. აღნიშნული ცვლილებები ერთობლიობაში შეფასდება, როგორც მნიშვნელოვანი ნაბიჯი სამედიაციო მორიგების რეალური აღსრულებადობის გაძლიერებისა და მედიაციისადმი ნდობის ამაღლების კუთხით, რაც ზრდის ამ ინსტიტუტის პრაქტიკულ მიმზიდველობასა და სანდოობას.

მიუხედავად ამ პოზიტიური ცვლილებებისა, ნაშრომში განხილულია პოტენციური გამოწვევებიც. პირველ რიგში, აღსრულებაზე უარის თქმის საფუძველები, როგორც მედიაციის შესახებ კანონში, ისე საპროცესო კოდექსში, კვლავ ზოგადი ფორმულირებით არის განსაზღვრული, რაც სასამართლოს ფართო შეფასებით დისკრეციას ტოვებს და პრაქტიკის არაერთგვაროვნების რისკს ზრდის. მეორე მხრივ, კერძო სამედიაციო მორიგების აღსრულების შესახებ განჩინების საბოლოოობა, რომელიც 2025 წლის ცვლილებებით შენარჩუნდა, უზრუნველყოფს სისწრაფესა და ეფექტიანობას,

თუმცა ამცირებს პროცესუალურ გარანტიებს და ზრდის იმის ალბათობას, რომ მორიგების შინაარსის არასაკმარისი შემოწმების შემთხვევაში მხარეს არ ექნება ეფექტიანი სამართლებრივი დაცვის საშუალება.

2019 წლის მოდელში სასამართლო და კერძო მედიაციის სამედიაციო მორიგებები ერთიან აღსრულების რეჟიმში ექცეოდა, 2025 წლის ცვლილებებით კი, მიუხედავად კერძო მედიაციისა და საერთაშორისო მორიგების დეტალური რეგულირებისა, სასამართლო მედიაციის შედეგად მიღებული მორიგების აღსრულების საკითხი დამოუკიდებლად აღარ არის სრულად ჩამოყალიბებული.

ამრიგად, 2025 წლის საკანონმდებლო ცვლილებებმა სამედიაციო მორიგების ცნობა-აღსრულების ქართული მოდელი ერთიანი სისტემიდან გადააქცია დიფერენცირებულ, ფუნქციურად სპეციალიზებულ და საერთაშორისო სტანდარტებთან მეტად დაახლოებულ რეჟიმად, რომელმაც მნიშვნელოვნად გააძლიერა კერძო მედიაციის ინსტიტუციური ავტონომია და საერთაშორისო მედიაციის აღსრულებადობა. თუმცა რეფორმამ ამავდროულად სასამართლო მედიაციის შედეგად მიღებული სამედიაციო მორიგების აღსრულების ნორმატიული რეგულირება ბუნდოვანი გახდა.

სავარაუდოდ კანონმდებლობა განაგრძობს სასამართლო სამედიაციო მორიგების სასამართლო აქტად დამტკიცების შესაძლებლობის აღიარებას, თუმცა აღსრულების სპეციალური პროცედურული ჩარჩო კერძო მედიაციის მსგავსად მკაფიოდ განსაზღვრული არ არის. შედეგად, წარმოიქმნება პოტენციური საკანონმდებლო ხარვეზი. ერთი მხრივ, სასამართლო მედიაციის მორიგება სასამართლოს მიერ დამტკიცებული შეთანხმებაა, ხოლო მეორე მხრივ, მისი აღსრულების პროცედურული მექანიზმი ცალკე და თანმიმდევრულად არ არის დარეგულირებული იმავე დონეზე, როგორც კერძო მედიაციის შემთხვევაში. აღნიშნული სისტემურად ასუსტებს სასამართლო მედიაციის ინსტიტუციურ სტატუსს და შესაძლოა პრაქტიკაში წარმოშვას სხვადასხვა ინტერპრეტაცია, განსაკუთრებით ჰიბრიდული ან შერეული მედიაციის შემთხვევებში.

საუკეთესო საერთაშორისო პრაქტიკის ანალიზისა და ქართულ რეალობასთან შედარების საფუძველზე, ნაშრომში მოცემულია კონკრეტული რეკომენდაციები. მაგალითად, აღსრულებაზე უარის თქმის საფუძვლების მკაფიო განმარტება სასამართლოს დისკრეციული უფლებამოსილების ფარგლებში; საერთაშორისო სამედიაციო მორიგებების აღსრულების პროცედურის ოპტიმიზაცია და საქართველოს უზენაესი სასამართლოს დატვირთვის გათვალისწინება; მედიატორთა პროფესიული განვითარების სისტემის გაძლიერება და ეთიკის კომისიების ეფექტური ფუნქციონირება და საბოლოოდ, სამედიაციო მორიგების აქტის სავალდებულო კრიტერიუმების დადგენა. კერძოდ, უნდა განისაზღვროს ის აუცილებელი რეკვიზიტები, რომლებსაც სამედიაციო მორიგება უნდა აკმაყოფილებდეს. აქ შესაძლოა იგულისხმებოდეს მედიაციის პროცესის დასრულების თარიღის მითითება, მორიგების შინაარსის მკაფიო და ცალსახა განსაზღვრა, მხარეების იდენტიფიკაცია და მათ მიერ ნაკისრი ვალდებულებების დეტალურ აღწერა, მოთხოვნის შესრულების ვადის (თუ შესაძლებელია მისი განსაზღვრა) მითითება და სხვა.

გარდა ამისა, საერთაშორისო პრაქტიკაში შეინიშნება ჰიბრიდული მოდელის გამოყენების მზარდი ტენდენცია, როგორიცაა Med-Arb (მედიაცია-არბიტრაჟი) და Arb-Med-Arb (არბიტრაჟი-მედიაცია-არბიტრაჟი) მოდელი. აღნიშნული თანამედროვე მიდგომები კიდევ ერთხელ ადასტურებს მედიაციის მნიშვნელობას დავის გადაწყვეტის პროცესში და ხელს უწყობს მის ინტეგრაციას არბიტრაჟთან. მიზანშეწონილია ზემოხსენებული მოდელის თაობაზე, სიღრმისეული მსჯელობა და მათი ქართულ სივრცეში უფრო მეტად დანერგვა.

ბიბლიოგრაფია:

1. „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონი, სსმ, 18/09/2019, № 4954-IX.
2. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, სსმ, 14/11/1997, №1106-III.
3. ადგიშვილი ი., ბარნაბიშვილი გ., ბიჭია მ., განერელია აკ., გერსამია ნ., დულაშვილი ს., ეგნატაშვილი დ., თოდუა უ., იმნაიშვილი თ., კიკილაშვილი გ., სიხარულიძე ტ., ტყემალაძე ს., ყანდაშვილი ი., ჩაჩავა ს., ჩაჩანიძე ე., ჩიტაშვილი ნ., ხურციძე ა., ჯორბენაძე ს., მედიაციის შესახებ საქართველოს კანონის კომენტარი, ყანდაშვილი.ი (რედ), გამომცემლობა „უნივერსალი“, თბ., 2024, 38-42,52-53.

4. აკობია თ., კერძო სამედიაციო მორიგების აღსრულების საკანონმდებლო გარანტიები ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოებისა და საქართველოს კანონმდებლობის შედარების მაგალითზე წელიწადული 2021, თსუ-ის გამომცემლობა, 87-88.
5. ბარნაბიშვილი გ., ნიკლაური ს., სამედიაციო მორიგების აღსრულების საკითხი საქართველოში, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადული 2017“, სპეციალური გამოცემა, თსუ-ის გამომცემლობა, 2018, 7.
6. გურიელი ა., სასამართლო და არასამართლო მედიაციის ურთიერთმიმართება, სასამართლო მედიაციის ფორმების გამიჯვნის აუცილებლობა საქართველოში და მოსამართლის უფლებამოსილება თითოეულის წარმართვისას, ჟურნ. სამართალი და მსოფლიო, №12, თბ., 2019, 44.
7. ლიპარტია ნ., საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე უარის თქმის საფუძვლები საჯარო ნესრიგთან მიმართებით, წიგნში: ზურაბ ახვლედიანი 80 (რედ.: ძლიერიშვილი ზ., ქავთარაძე ს.), თბ., 2013, 131-132.
8. მესხიშვილი, ქ., კერძო სამართლის აქტუალური საკითხები, თეორია და სასამართლო პრაქტიკა, ტომი I. თბ., 2020, 206.
9. მშვილდაძე თ., მედიატორის როლი მედიაციის დასრულების ეტაპზე ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადული 2020, სპეციალური გამოცემა, თსუ-ის გამომცემლობა, 2020, 67.
10. ნათაძე ა., სურგულაძე თ., ღონღაძე ნ., ცორიკიშვილი ნ., უიტდეჰააგი ი. აღსრულების სამართლის ტრენერების სახელმძღვანელო, გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოება (GIZ), თბ., 2020, 9, 17-19.
11. ფანჯიკიძე ნ., მედიაციის პროცესში ადვოკატი წარმომადგენლის ცალკეული ეთიკური ვალდებულების მიმოხილვა ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადული 2023“, სპეციალური გამოცემა, თსუ-ის გამომცემლობა, 2020, 181-182.
12. ქანთარია გ., სასამართლო და კერძო სამედიაციო მორიგების აღსრულების სამართლებრივი რეჟიმი ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადული 2023“, სპეციალური გამოცემა, თსუ-ის გამომცემლობა, 2023, 22.
13. ყანდაშვილი ი., საქართველოს მედიაციის მაგალითზე დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის სასამართლო და არასამართლო ფორმები, 2018, 72-73.
14. ყანდაშვილი ი., მედიაცია დავის გადაწყვეტის ეფექტური ალტერნატიული საშუალება, გამომცემლობა „იურისტების სამყარო“, თბ., 2020, 280.
15. ყანდაშვილი ი., მედიაცია და მედიაციის მაგალითზე დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალების ინოვაციური ფორმა – ონლაინდავის გადაწყვეტა (ODR), „სამართლის ჟურნალი“, თსუ-ის გამომცემლობა, №1, 2018, 100-101.
16. ჩიტაშვილი ნ., მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, „სამართლის ჟურნალი“, თსუ-ის გამომცემლობა, №1, 2016, 48-49.
17. ჩიტაშვილი ნ., სამართლიანი შეთანხმება როგორც მედიაციის ეთიკური ურღვევების საფუძველი, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადული 2016“, თსუ-ის გამომცემლობა, 2016, 13-14.
18. ჩოჩიშვილი მ., სამედიაციო მორიგების აღსრულების საკითხი „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადული 2020, სპეციალური გამოცემა, თსუ-ის გამომცემლობა, 2020, 88.
19. წულაძე ა., სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბ., 2016, 28.
20. ცერცვაძე გ., არევაძე მ., ვასაძე ე., თვაური რ., ივანიძე გ., მახაური პ., ყიყიაშვილი თ., ტაკაშვილი ს., ხუჭუა თ., ჯიბლაძე ბ., მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, ცერცვაძე გ. (რედ.), დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ნაციონალური ცენტრი, თბ., 2013, 164.
21. ცური მ., მედიაციის შეთანხმების აქტის შედგენის ხელოვნება: სახელმძღვანელო ინსტრუქციები, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადული 2012“, თსუ-ის გამომცემლობა, 140-141.
22. ჭანტურია ლ. შესავალი საქართველოს სამოქალაქო სამართლის ზოგად ნაწილში. გამომც. „სამართალი“, თბ., 1997, 351-357.
23. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2025 წლის 5 მარტის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-1404-2024

24. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2022 წლის 13 მაისის გადაწყვეტილება საქმეზე № ბს-1014(კ-20).
25. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება №1/2/596, საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ნათია ყიფშიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2016 წლის 30 სექტემბერი.
26. Alternative Dispute Resolution Act of 2004, Republic Act No. 9285 (Philippines), Section 17.
27. Commercial Mediation Act, 2010, S.O. 2010, c. 16, Sched. 3.
28. Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May, 2008;
29. Law No. 192/2006 on mediation and the organization of the mediator profession.
30. Mediationsgesetz (MediationsG) vom 21. Juli 2012 (BGBl. I S. 1577).
31. Regulation (EU) No 1215/2012 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2012.
32. Singapore Convention, 7 August 2019.
33. UNCITRAL Model Law on International Commercial Mediation and International Settlement Agreements resulting from Mediation, 2018.
34. *Abed A.Z.*, The Role of Arbitration and Mediation in Resolving International Trade Disputes, *Utu Journal of Legal Studies (UJLS)*, 2024, Vol. 1, No. 1, 10-12.
35. *Abramson H.*, Med-Arb: An Ethical Hybrid or Conflict in Process?, *Florida State University Law Review*, Vol. 27, 2000, 101-109.
36. *Akhtar N.*, Alternative Dispute Resolution: Concept, Criticism and Future of Arbitration and Mediation, *Global Legal Studies Review*, 2023, 38-40.
37. *Alexander N.*, International and Comparative Mediation: Legal Perspectives, *Kluwer Law International*, 2009, 180-182.
38. *Alexander N.*, Campbell-Ross N. (eds.), *The Singapore Convention: A Commentary*, *Kluwer Law International*, 2020, 55-71.
39. *Alexander N.*, *Chong S.*, *Giorgadze V.*, *The Singapore Convention on Mediation: A Commentary*, 2022, 16-20.
40. *Alexander N.*, *Ong Z.M.*, *The Singapore Convention on Mediation: A Commentary*, *Wolters Kluwer*, 2020, 45-47.
41. *Anderson D.Q.*, *The Singapore Convention on Mediation: Supplying the Missing Piece of the Puzzle for Dispute Resolution*, *Asian Journal of International Law*, 2020, 7.
42. *Andrews N.*, *Fundamental Principles of Civil Procedure: Order Out of Chaos*, *Intersentia Publishing*, 2008, Chapter 2, 23.
43. *Andrews N.*, *The Modern Civil Process: Judicial and Alternative Forms of Dispute Resolution*, *Cambridge University Press*, 2008, 251-253.
44. *Azar E. E.*, *Protracted Social Conflict: An Analytical Framework in The Management of Protracted Social Conflict Theory and Cases*, *Dartmouth Publishing Company*, 1990, 1.
45. *Berkoff L.A.*, *Kline C.L.*, *Falk T.N.*, *Mediation Matters: The Use of Mediation in Large Chapter 11 Cases*, 2023, 62.
46. *Berman G.A.*, *The Singapore Convention: Enhancing the Enforceability of International Mediated Settlement Agreements*, *Columbia Journal of Transnational Law*, Vol. 57, No. 3, 2019, 823-827.
47. *Born G.B.*, *International Commercial Arbitration*, *Kluwer Law International*, 2014, 288.
48. *Bormann J.*, *The German Enforceable Notarial Act in Cross-Border Cases*, *Intersentia Publishing*, 2022, 51-52.
49. *Bungenberg M.*, *Koevski G.*, *Böhme B.*, *Kocev L.*, *Fröhlich M.*, *Zdraveva N.*, *Alternative Dispute Resolution in the Western Balkans: Trends and Challenges*, *Springer*, 2024, 108-109.
50. *Burr A.*, *International Mediation and Arbitration: A Practical Guide*, *Oxford University Press*, 2017, 85-96.
51. *Bush R.A.B.*, *Folger J.P.*, *The Promise of Mediation: Responding to Conflict Through Empowerment and Recognition*, *Jossey-Bass*, 1994, 23, 50, 70-75, 80-85.
52. *Buttlien R.*, *The Singapore Convention on Mediation: A Brave New World for International Commercial Mediation*, *Dispute Resolution Journal*, 2020, 190.
53. *Carbonneau T.E.*, *The Law and Practice of Arbitration*, *Aria*, Vol. 17, No. 2, 2006, 20-25.

54. *Chua E.*, Enforcement of International Mediated Settlement Agreements, Singapore Management University, 2019, 15-20.
55. *Chua E.*, Enforcement of International Mediated Settlements Without the Singapore Convention on Mediation, Singapore Management University, 2019, 574-579.
56. *Chua E.*, The Singapore Convention on Mediation and the New York Convention on Arbitration: Comparing Enforcement Mechanisms and Drawing Lessons for Asia, *Asian International Arbitration Journal*, 2020, Vol. 16, No. 2, 113-116.
57. *Cooks L.M., Hale C.L.*, The Construction of Ethics in Mediation, *12 Mediation Q.* 55, 1994, 62.
58. *Deason E.E.*, Enforcing Mediated Settlement Agreements: Contract Law Collides with Confidentiality, *35 U.C. Davis L. Rev.*, 2001, 14-16.
59. *De Palo G., Trevor M.B.*, *EU Mediation Law and Practice*, Oxford University Press, 2012, 88-89, 103.
60. *De Palo G., et al.*, Achieving a Balanced Relationship Between Mediation and Judicial Proceedings, European Parliament, 2014, 26-30.
61. *El Siddik A.*, Enforceability of the Mediation Outcome, *Murdoch University eLaw Journal*, Vol. 17, Issue 2, 2010, 21.
62. *Fach Gómez K.*, *The Role of Mediation in International Commercial Disputes*, Oxford University Press, 2019, 4-8.
63. *Fentiman R.*, *International Commercial Litigation*, Oxford University Press, 2015, 80-82.
64. *Fisher R., Ury W., Patton B.*, *Getting to Yes: Negotiating Agreement Without Giving In*, Random House Business Books, 1991, 6-8, 15-17.
65. *Fraidenburg M., Teale T.*, *The Art of Mediation – Key Skills for New Mediators*, 2024, 30-34.
66. *Gilles P.*, Judicial Review of Mediated Settlements in Germany, *16 German Law Journal* 23, 2015, 30-32.
67. *Goldberg S., Sander F., Rogers N., Cole S.*, *Dispute Resolution: Negotiation, Mediation, Arbitration, and Other Processes*, 7th ed., Aspen Publishers, 2015, 120-123, 125-130, 151-156.
68. *Hoffman D.A.*, *Bringing Peace into the Room: How the Personal Qualities of the Mediator Impact the Process of Conflict Resolution*, 2003, 13-14.
69. *Jacqueline M.*, Judicial Review of Mediated Settlement Agreements: Improving Mediation with Consent, *5 Y.B. Arb. & Mediation* 152, 2013, 153-154.
70. Law Reform Commission, *Alternative Dispute Resolution: Mediation and Conciliation*, Ireland, 2010, 67-68.
71. *Leda M. Cooks, Hale C.L.*, The Construction of Ethics in Mediation, *12 Mediation Q.* 55, 1994, 62.
72. *Lerman L., Schneider A.K.*, *Mediation: Law, Policy, and Practice*, Aspen Publishers, 2021, 300-305.
73. *Levin J.*, The Singapore Convention on Mediation: A Commentary, *Arbitration International*, Vol. 35, Issue 3, 2019, 373-376.
74. *Lim L.C., Tan A.*, *The Singapore Convention on Mediation: A Commentary*, Kluwer Law International B.V., 2019, 15-20.
75. *Logvynenko M.*, Mediation in the Notary: Harmonious Resolution of Legal Disputes, *Scientific Journal of Polonia University*, Vol. 62, 2024, 188-189.
76. *Lu Y.*, Med-Arb and Arb-Med: A Law and Economic Analysis, *Journal of Dispute Resolution*, 2022, 267-268.
77. *Mackie S.*, Enforcement of Mediated Settlement Agreements in England and Wales, *27 ADR Bulletin* 2, 2016, 40-42.
78. *Manetska K.*, Enforceability of Mediation Settlement Agreements: Ukrainian Perspective in the Light of Current Trends, 2019, 85.
79. *Mayer B.S.*, *The Dynamics of Conflict Resolution: A Practitioner's Guide*, 2000, 145-148.
80. *Menkel-Meadow C.*, *Dispute Resolution: Beyond the Adversarial Model*, West Academic, 2005, 250-253.
81. *Menkel-Meadow C., Love L.P., Schneider A.K.*, *Mediation: Practice, Policy, and Ethics*, Aspen Publishing, 2022, 20-24.
82. *Moore C.W.*, *The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict*, San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 2004, 11-13.

83. *Moore C.W., Spencer L.K.*, The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict, 2015, 15.
84. *Nolan-Haley J.M.*, Judicial Review of Mediated Settlement Agreements: Improving Mediation with Consent, *Ohio State Journal on Dispute Resolution*, 2013, 1, 5-7, 10-12.
85. *Nylund A., Ervasti K., Adrian L.* (eds.), *Nordic Mediation Research*, Springer Open, 2017, 86-88.
86. *Pesudovs A.*, The Civil Procedure Principles as the Essential Basis for Undisputed Enforcement of Obligations, *Rīga Stradiņš University*, 2018, 9-10.
87. *Raz J.*, *The Authority of Law: Essays on Law*, Clarendon Press, 1979, 43.
88. *Rhee C.H. van, Verkerk R.*, *Civil Litigation in China and Europe: Essays on the Role of the Judge and the Parties*, 2014, 283-284.
89. *Riskin L.L.*, Mediator Orientations, Strategies and Techniques, *Alternatives to the High Cost of Litigation*, Vol. 12, No. 1, 1994, 111.
90. *Santiago F.*, *Law Enforcement to Mediation*, 2017, 15.
91. *Schlaich L.*, *The Singapore Convention on Mediation: A Global Impact Assessment*, Hart Publishing, 2022, 75-77.
92. *Schultz T., Ortino F.* (eds.), *The Oxford Handbook of International Arbitration and Mediation*, Oxford University Press, 2020, 500-505.
93. *Schultz T., Stimimann F.X.* (eds.), *International Commercial Arbitration and Mediation: A Comparative Guide*, Edward Elgar Publishing, 2020, 11-15.
94. *Shestowsky D.E.*, *Dispute Resolution and Decision Making: How the Process Influences Outcomes, Psychology, Public Policy, and Law*, 2007, 10-14.
95. *Spencer D., Brogan M.*, *Mediation Law and Practice*, Cambridge University Press, 2006, 12-16.
96. *Stipanowich T.J.*, *Multi-Tier Commercial Dispute Resolution Processes in the United States*, *Legal Studies Research Paper Series*, 2020, 8-12.
97. *Stipanowich T.J., Lempert R.O.*, *Resolving Disputes: Theory, Practice, and Law*, Aspen Publishing, 2018, 450-452.
98. *Strong S.I.*, *Realizing Rights Through Mediation?*, Cambridge University Press, 2017, 112-115.
99. *Strong S.*, *Enforcing International Commercial Mediation Agreements as Judgments or Arbitration Awards*, *22 Harv. Negot. L. Rev.*, 2016, 49-51.
100. *Susmann E.*, *The Final Step: Issues in Enforcing the Mediation Settlement Agreement*, *Newsletter of the Mediation Committee of the International Bar Association*, Vol. 2, No. 1, 2006, 2.
101. *Sussman E.*, *The New York Convention Through a Mediation Prism*, *American Review of International Arbitration*, Vol. 20, No. 3-4, 2009, 1-2.
102. *Tan D.*, *The Singapore Convention on Mediation to Reinforce the Status of International Mediated Settlement Agreement: Breakthrough or Redundancy?*, *Journal of International Dispute Resolution*, 2023, 15-18.
103. *Tsvina T., Ferz S., Tvaronavičienė A., Riener P.*, *The Implementation of Consensual Tenet in Modern Civil Procedure: Comparative Analysis of Court-Connected Settlement Procedures Applied in Austria, Lithuania, and Ukraine*, *European Journal of Comparative Law and Governance*, Vol. 9, Issue 1, 2022, 33.
104. *Van den Berg A.J.*, *The New York Arbitration Convention of 1958: An Analytical Commentary*, *Kluwer Law International*, 1981, 1-4.
105. *Wagner G.*, *Mediation im Wirtschaftsrecht*, 2012, 100-105.
106. *Wheeler M.*, *What's Fair? Ethics for Negotiators*, *Program on Negotiation at Harvard Law School*, 2004, 16-20.
107. *Winkler J.*, *Die vollstreckbare Ausfertigung in der notariellen Praxis*, *Bonner Rechtsjournal*, 2016, 118.
108. *Wolff R.*, *The Singapore Convention on Mediation: A Commentary*, 2020, 49-52.
109. *Zeller B., Trakmany L.*, *Mediation and Arbitration: The Process of Enforcement*, *Uniform Law Review*, 2019, 1-5.
110. *Immobiliare Saffi v. Italy*, [1999] ECHR (No. 22764/93), October 26, 1999.
111. *Hornsby v. Greece*, [1996] ECHR (No. 18357/91), March 19, 1996.

112. <https://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2019/08/31/the-singapore-mediation-convention-what-does-it-mean-for-arbitration-and-the-future-of-dispute-resolution/> [16.06.2025].
113. <https://blog.cpradr.org/tag/report-on-international-mediation-and-enforcement-mechanisms/> [16.06.2025].
114. https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_kat [16.06.2025].
115. <https://www.ejiltalk.org/a-new-legal-framework-for-the-enforcement-of-settlement-agreements-reached-through-international-mediation-uncitral-concludes-negotiations-on-convention-and-draft-model-law/> [16.06.2025].
116. <https://fl.sg/resource/what-is-arb-med-arb/> [16.06.2025].
117. <https://imimediation.org/2022/01/17/georgia-ratifies-the-singapore-convention/> [16.06.2025].
118. <https://journal.arbitration.ru/analytics/the-singapore-convention-on-mediation-an-overview/> [16.06.2025].
119. <https://mediators.ge/ka/article/mediaciis-shehexeb-saqartvelos-kanonshi-dargis-shemdgomi-ganvitarebistvis-umnishvnelovanesi-cvlilebi-xorcieldeba/577> [16.06.2025].
120. <https://mediators.ge/ka/article/saqartvelos-mediatora-asociacia-gacnobebt-rom-dzalashi-shevida-singapuris-konvencia-mediaciis-shehexeb/43/> [16.06.2025].
121. <https://siac.org.sg/arb-med-arb-ama-protocol> [16.06.2025].
122. <https://simc.com.sg/arb-med-arb> [16.06.2025].
123. <https://www.singaporeconvention.org/jurisdictions/georgia> [16.06.2025].
124. https://uncitral.un.org/en/texts/mediation/conventions/international_settlement_agreements [16.06.2025].
125. <https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/365546> [19.06.2025].

KETEVANI DALBASHVILI*

DOMESTIC AND INTERNATIONAL LEGAL FRAMEWORKS FOR THE ENFORCEMENT OF MEDIATION SETTLEMENT AGREEMENTS

The article examines mediation as a modern and non-confrontational mechanism¹ of conflict management², the effectiveness of which significantly depends on the legal guarantees for the enforcement of mediation settlements. This study aims to provide a systematic analysis and evaluation of the legal mechanisms for enforcing mediation agreements in Georgia and in international practice.

Furthermore, the present study reflects the legislative amendments adopted on 9 December 2025 to the Law of Georgia on Mediation (hereinafter – the Law) and to Chapter XLIV¹³ of the Civil Procedure Code of Georgia (hereinafter – the Code), within the framework of which two fundamental dimensions of mediation were substantially modified: (a) the legal regime governing the enforcement of private and court-annexed mediated settlement agreements; and (b) the institutional mechanisms relating to mediators' professional ethics and disciplinary responsibility.

Although this reform represents a new stage in the institutional development of mediation in Georgia – aimed at harmonising the mediation framework with international standards and strengthening professional regulation – it is also accompanied by certain theoretical and practical challenges. In particular, under the new wording of Article 208(1) of the Code, according to which a settlement agreement reached through court mediation is approved by the court in the same ruling, it remains unclear whether such a mediated settlement is subject to automatic enforcement without an additional application by the parties, and whether this could be regarded as a limitation of one of the fundamental principles of mediation, namely the principle of voluntariness.

The article examines the role of the Singapore Convention in facilitating the enforcement of settlement agreements reached through international mediation and assesses its impact across European, Asian, and Anglo-American legal systems. Comparative analysis highlights key challenges and approaches for strengthening the reliability and standards of enforcing mediated settlements.

It also offers recommendations to enhance the transparency, efficiency, and credibility of mediation at both national and international levels, including clarifying judicial discretion in enforcement refusals, defining essential settlement requirements, integrating hybrid mediation models, and harmonizing international enforcement practices. In light of recent legislative amendments, the paper further proposes an interpretative approach to distinguish the enforcement regimes applicable to settlements reached through private and court-annexed mediation.

Keywords: *Mediation, Enforcement of Mediation Settlement Agreements, legislative amendment, Hybrid Models.*

* Master of Laws, Participant of the Adaptation Program of the Bar Association, Graduate of the Mediator Certification Program.

¹ Kriesberg L., Northrup T. A., Northrup, *Constructive Conflicts: From Escalation to Resolution*, Rowman & Littlefield Publishers, 2017, 2.

² Roberts M., *Mediation in Family Disputes: Principles of Practice*. Ashgate Publishing, 2008, 229.

1. Introduction

Conflict is an inherent part³ of social interaction and has accompanied the development⁴ of human civilization since ancient times. As humanity progressed, mechanisms for resolving disputes underwent significant transformation—from radical and coercive methods toward peaceful and constructive approaches⁵.

In the 21st century, mediation has become one of the most effective and widely recognized legal mechanisms for dispute resolution⁶, with its origins traceable to ancient times. Mediation, as a process facilitated by a neutral third⁷ party, has evolved⁸ over centuries. A mediator is a neutral third person who assists⁹ the parties in finding common ground and resolving the conflict in a mutually acceptable manner.

The development of modern legal systems is closely connected to the integration¹⁰ of alternative dispute resolution mechanisms into the judicial system, which enables the flexible, cost-effective, and efficient resolution¹¹ of legal disputes¹². Consequently, alongside traditional forms of dispute settlement, contemporary systems increasingly employ consensus-based alternative models. The primary purpose of mediation, as one of the central institutions in this category, is to facilitate the consensual resolution of legal conflicts between parties.

Public interest in mediation continues to grow, as it is associated with a faster and less confrontational method of resolving disputes. Within the business sector,¹³ mediation has become a preferred mechanism due to reduced costs and the potential for achieving optimal outcomes.

The effectiveness of a mediation settlement is directly linked to its enforceability¹⁴. In this context, the legal framework governing the enforcement of mediation agreements acquires particular importance, as it determines the institutional and procedural safeguards necessary to ensure their validity and enforceability¹⁵.

The role of mediation, both at the national and international levels, is dynamically evolving, as it contributes to the reduction of procedural costs, enhances judicial efficiency, strengthens social justice, and broadens¹⁶ access to legal remedies. However, considering that the mechanisms for enforcing mediation settlements are not yet fully harmonized, various challenges arise in terms of legal predictability, trust, and procedural reliability.

A mediation settlement is not self-executing without judicial involvement. Therefore, mediation should be viewed as a facilitative process rather than a judicial function, and the mediator does not exercise judicial authority in a technical sense.¹⁷

Thus, regulating the enforcement regime of mediation settlements is essential not only for ensuring legal predictability but also for reinforcing parties' trust in alternative dispute resolution mechanisms¹⁸. This necessity has led to the establishment of unified international standards.¹⁹

³ Azar E. E., *Protracted Social Conflict: An Analytical Framework in The Management of Protracted Social Conflict Theory and Cases*, Dartmouth Publishing Company London, United Kingdom, 1990, 1.

⁴ Fisher R., Ury W., Patton B., *Getting to Yes: Negotiating Agreement Without Giving In*, Second edition by Fisher, Ury and Patton random house business book 1991, 6-8.

⁵ Ibid, 15-17.

⁶ Stulberg J. B., *Mediation: A Comprehensive Guide to Resolving Conflicts Without Litigation*, American Arbitration Association, 1986, 4-7.

⁷ Moore C. W., Spencer L. K., *The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict*, 2015, 15.

⁸ Bush R. A. B., Folger J. P., *The Promise of Mediation: Responding to Conflict Through Empowerment and Recognition*, Jossey-Bass, University of Michigan Law School, 1994, 23.

⁹ Moore C. W., *The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict*, San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 2004, 11-13.

¹⁰ Welsh N. A., "The Thinning Vision of Self-Determination in Court-Connected Mediation: The Inevitable Price of Institutionalization?" *Harvard Negotiation Law Review*, 2001, 6-10.

¹¹ Hoffman D. A., *Bringing Peace into the Room: How the Personal Qualities of the Mediator Impact the Process of Conflict Resolution*, 2003, 13-14.

¹² Mayer B. S., *The Dynamics of Conflict Resolution: A Practitioner's Guide*, 2000, 145-148.

¹³ Tsertsvadze G., Arevadze M., Vasadze E., Tvaauri R., Ivanidze G., Makhauri P., Zhizhiashvili T., Takashvili S., Khuchua T., Jibladze B., *Perspectives on the Legal Regulation of Mediation in Georgia*, in: Tsertsvadze G. (ed.), *National Center for Alternative Dispute Resolution*, Tbilisi, 2013, 164 (in Georgian).

¹⁴ <<https://blog.cpradr.org/tag/report-on-international-mediation-and-enforcement-mechanisms/>> [16.06.2025]

¹⁵ Wolff R., *The Singapore Convention on Mediation: A Commentary*, 2020, 49-52.

¹⁶ Law Reform Commission, *Alternative Dispute Resolution: Mediation and Conciliation*, Ireland, 2010, 67-68.

¹⁷ El Siddik A., *Enforceability of the Mediation Outcome*, eLaw Journal: Murdoch University Electronic Journal of Law, Vol. 17, Issue 2, 2010, 21.

In the context of enforcing mediation agreements, the Singapore Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation – adopted in 2018 and developed by UNCITRAL²⁰-plays a vital role. The effectiveness of the Convention depends on the number of participating states and the degree of domestic implementation, which continues to generate practical and doctrinal challenges.²¹

This paper places particular emphasis on comparative analysis of international and domestic regulations, with the aim of identifying best practices and assessing the prospects for improving Georgia's internal legislation.

Considering that Georgia has initiated legislative amendments²² to clarify and strengthen the mechanisms related to the enforcement of mediation settlements, this study analyzes the proposed changes. These amendments, while aligned with international standards, raise important questions regarding the ability of the Georgian legal system to effectively respond to practical challenges and global developments.

2. The Legal Nature of Mediation Settlements

According to Article 2(i) of the Law of Georgia on Mediation, a mediated settlement is a written document reflecting the parties' mutually agreed resolution of a dispute achieved through mediation, the performance of which is binding.

A mediation settlement, the terms of which are voluntarily determined by the parties without judicial involvement,²³ typically exhibits a high rate of compliance, as parties themselves have an inherent incentive to fulfil mutually negotiated obligations.²⁴

Nevertheless, ensuring the enforceability of mediation agreements is essential, particularly when obligations under the settlement require future performance or when parties seek guarantees for compliance.²⁵

The revised Article 13 of the Law on Mediation sets out the legal basis and procedure for court enforcement of settlements reached through private mediation. Such settlements may be enforced by the court where the parties have agreed to enforcement, upon application by one or both parties, and in accordance with the Law on Mediation and the Civil Procedure Code of Georgia.

Thus, the current provision links the enforceability of privately mediated settlements both to party autonomy and to judicial oversight, allowing compulsory enforcement subject to statutory requirements.

The mandatory nature of enforcement becomes especially significant in the international context, where obstacles to enforcing cross-border mediation settlements may prolong dispute resolution and increase associated costs.²⁶

For this reason, various national legal systems empower courts to grant mediation settlements a status equivalent to judicial decisions²⁷, even without initiating full judicial proceedings.²⁸

In Nordic countries, settlements reached within court-connected mediation may acquire enforceability in two ways: by being recorded in the court register and thereby obtaining the status of a judicial settlement, or by remaining a contractual agreement governed by general contract law rules. In Norway, certain formal

¹⁸ Mshvildadze T., *The Role of the Mediator at the Final Stage of Mediation, Alternative Dispute Resolution – Yearbook 2020*, Special Edition, TSU Publishing, 2020, 67 (in Georgian).

¹⁹ <<https://www.ejiltalk.org/a-new-legal-framework-for-the-enforcement-of-settlement-agreements-reached-through-international-mediation-uncitral-concludes-negotiations-on-convention-and-draft-model-law/>> [16.06.2025]

²⁰ Singapore Convention on Mediation, 2018. <https://uncitral.un.org/en/texts/mediation/conventions/international_settlement_agreements>[16.06.2025].

²¹ A handbook on singapore convention on mediation, Second Edition, 2021, 22-24.

²² <<https://mediators.ge/ka/article/mediaciis-sheaxebsaqartvelos-kanonshi-dargis-shemdgomi-ganvitarebistvis-umnishvelovanesi-cvilebi-xorcieldeba/577>> [16.06.2025].

²³ Menkel-Meadow C., Love L. P., Schneider A. K., *Mediation: Practice, Policy, And Ethics* (First Edition), Aspen Publishing, 2022, 20-27.

²⁴ Leda M. Cooks , Claudia L. Hale, *The Construction of Ethics in Mediation*, 12 *Mediation Q.* 55 ,1994 ,62.

²⁵ Chua E., *Enforcement of International Mediated Settlement Agreements*, Singapore Management University , 2019, 15-20.

²⁶ Stipanowich T. J., *Multi-Tier Commercial Dispute Resolution Processes in the United States*, Legal Studies Research Paper Series, 2020, 8-12.

²⁷ Nylund A., Ervasti K., Adrian L. (eds), *Nordic Mediation Research*, Springer Open, 2017, 86.

²⁸ Akhtar N., *Alternative Dispute Resolution: Concept, Criticism and Future of Arbitration and Mediation*, *Global Legal Studies Review*, 2023, 38-40 .

requirements apply to judicial settlements-unlike in Denmark – yet these remain limited and allow parties to choose the legal status of their settlement, which directly affects enforceability.²⁹

Under Ontario’s *Commercial Mediation Act* (2010), a mediated settlement may be “registered” with the superior court, upon which it acquires enforceability equivalent to a court order.³⁰ The Philippines’ Alternative Dispute Resolution Act of 2004 allows parties to submit a mediation settlement to a court, which may consider it under an expedited procedure.³¹

The Singapore Convention³² enables mediation settlements, when meeting certain statutory requirements, to be recognized and enforced by courts as judicial decisions, significantly facilitating³³ cross-border enforcement.

However, the granting of enforcement authority by a domestic court does not automatically guarantee international recognition³⁴. A foreign court is not obligated to recognize or enforce another state’s judicial act-including a court-approved mediation settlement- unless a treaty governs such recognition. The Singapore Convention addresses this challenge, although its applicability is limited to states that are parties to it. Regional and bilateral treaties continue to play a crucial role in the recognition and enforcement of mediation settlements.³⁵

Therefore, international enforcement of mediation settlements constitutes a complex legal framework that depends on the joint functioning of EU regulations, regional conventions, and bilateral treaties³⁶. Without these mechanisms, the effectiveness of mediation in cross-border commercial disputes would remain limited.³⁷

2.1. The Legal Character of Mediation Settlements: Private Law Agreement or Procedural Instrument?

A mediation settlement represents an agreement³⁸ aimed at resolving an existing or potential dispute.³⁹ It gains international enforceability only when granted a legal “title”- whether a judicial decision, an order, or a status recognized under an international convention.⁴⁰

The legal nature of mediation settlements is complex. While fundamentally a private law agreement based on party autonomy⁴¹, it often acquires procedural attributes⁴² in order to enhance its practical enforceability⁴³.

Supporters of viewing a mediation settlement as a private law contract emphasize party autonomy and freedom of will⁴⁴. Such an understanding of the agreement promotes stability in legal relations and supports good

²⁹ Nylund A., *Ervasti K., Adrian L. (eds)*, *Nordic Mediation Research*, Springer Open, 2017, 86.

³⁰ *Commercial Mediation Act, 2010*, <<https://www.ontario.ca/laws/statute/10c16a>> [16.06.2025].

³¹ *Alternative Dispute Resolution Act of 2004, Republic Act No. 9285 (Philippines)*, Section 17. <https://lawphil.net/statutes/repacts/ra2004/ra_9285_2004.html> [16.06.2025].

³² *United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation, 2018* <https://uncitral.un.org/en/texts/mediation/conventions/international_settlement_agreements> [16.06.2025].

³³ *Alexander N., Campbell-Ross N., (Eds.)*, *The Singapore Convention: A Commentary*, Kluwer Law International, 2020, 55-60.

³⁴ *Fach Gómez K.*, *The Role of Mediation in International Commercial Disputes: Reflections on some Technological, Ethical and Educational Challenges*, *Mediation in International Commercial and Investment Disputes*, Oxford University Press, 2019, 4-8.

³⁵ *Alexander N., Chong S., Giorgadze V.*, *The Singapore Convention on Mediation: A Commentary, 2022*, 16-20.

³⁶ *Spencer D., Brogan M.*, *Mediation Law and Practice*, Published in the United States of America by Cambridge University Press, New York, 2006, 12-16.

³⁷ *Wheeler M.*, *What’s Fair Ethics for Negotiators*, A Publication of the Program on Negotiation at Harvard Law School, 2004, 16-20.

³⁸ *Susmann E.*, *The Final Step: Issues in Enforcing the Mediation Settlement Agreement*, *Newsletter of the Mediation Committee of the International Bar Association*, Vol. 2, No1, 2006, 2.

³⁹ *Goldberg S., Sander F., Rogers N., Cole S.*, *Dispute Resolution: Negotiation, Mediation, Arbitration, and Other Processes*, 7th ed., Aspen Publishers, 2015, 120-123.

⁴⁰ *Chua E.*, *Enforcement of international mediated settlements without the Singapore convention on mediation*, *Singapore Management University*, 2019, 574-579.

⁴¹ *Adeishvili I., Barnabishvili G., Bichia M., Gtserelia A., Gersamia N., Dughashvili S., Egnatashvili D., Todua U., Imnaishvili T., Kikilashvili G., Sikharulidze T., Tkemaladze S., Kandashvili I., Chachava S., Chachanidze E., Chitashvili N., Khurtsidze A., Jorbenadze S.*, *Commentary on the Law of Georgia on Mediation*, Kandashvili I. (ed.), Universal Publishing House, 2024, 52–53 (in Georgian).

⁴² *Lerman L., Schneider A. K.*, *Mediation: Law, Policy, and Practice*, Aspen Publishers, 2021, 300-305.

⁴³ *Akobia T.*, *Legislative Guarantees for the Enforcement of Private Mediation Settlements: A Comparative Analysis of the Legislation of EU Member States and Georgia*, *Yearbook 2021*, TSU Publishing House, 87-88 (in Georgian).

faith among participants in civil transactions.⁴⁵ From this perspective, a mediation settlement resembles other contractual instruments such as sales, leases, or service agreements.

German legal doctrine, for example, treats mediation settlements as a form of compromise contract (Vergleichsvertrag)⁴⁶. Under Article 779 of the German Civil Code (BGB), a contract by which the parties resolve a dispute or uncertainty concerning their legal relationship through mutual settlement is void if the facts assumed as established in the contract do not correspond to reality and the dispute would not have arisen had those facts been known.

In Anglo-American law, a settlement agreement is treated as a contract that must satisfy all requirements⁴⁷ of contractual validity. Like any binding contract, it may be enforced through court proceedings in cases of breach. The advantage of this approach lies in its emphasis on party autonomy and minimal state intervention.⁴⁸ However, challenges arise when settlements are concluded during litigation, where procedural oversight may become necessary.

Advocates of the procedural approach highlight the connection between mediation settlements and judicial processes, particularly in relation to enforcement. In this view, a mediation settlement functions not only as a private contract but also as a procedural act capable of producing procedural consequences.⁴⁹ From this perspective, a settlement is not merely a private-law agreement, but also constitutes a procedural act that produces specific procedural consequences.⁵⁰

The EU Mediation Directive 2008/52/EC⁵¹ places private and court-approved mediation settlements on similar footing regarding enforceability. According to Article 6, member states may allow mediation settlements to be declared enforceable by courts or competent authorities.

Thus, no uniform position exists on whether mediation settlements should be classified as private law agreements or procedural instruments. Both approaches offer advantages and limitations. In defining the form of a mediated settlement, the legislator should ensure that formal requirements do not create artificial barriers to the enforcement of agreements already reached by the parties. At the same time, the framework should promote the formulation of settlements that are fully enforceable and free from ambiguity or non-enforceable content.⁵²

Court supervision and review of the content of a mediated settlement may be seen as limiting party autonomy, as it entails a degree of intervention in the parties' will and restricts their ability to structure agreements on non-standard terms. At the same time, judicial scrutiny safeguards the legality of the settlement's content and protects the parties from unfair or bad-faith terms, thereby ultimately reinforcing the stability of legal relations.⁵³

3. Enforceability of Mediation Settlements as a Determinant of Legal Force

Legal relationships that impose rights and obligations between parties must include protective mechanisms to ensure mutual trust⁵⁴. Effective realization of substantive rights – particularly when disputes cannot be resolved

⁴⁴ *Bush R. A. B., Folger J. P.*, *The Promise of Mediation: Responding to Conflict Through Empowerment and Recognition*, 1994, 50.

⁴⁵ Decision of the Civil Chamber of the Supreme Court of Georgia of 5 March 2025 in case No. ს ბ -1404-2024 (in Georgian).

⁴⁶ *Wagner G.*, *Mediation im Wirtschaftsrecht*, 2012, 100-105.

⁴⁷ *Menkel-Meadow C.*, *Dispute Resolution: Beyond the Adversarial Model*, West Academic, 2005, 250-255.

⁴⁸ *Carbonneau T.E.*, *The Law And Practice Of Arbitration*, *Aria* Vol. 17, No. 2, 2006, 20-29.

⁴⁹ *Fraidenburg M., Teale T.*, *The Art of Mediation – Key Skills for New Mediators: Exploring Challenges, Growth, and Success in Mediation*, Paperback, 2024, 30-34.

⁵⁰ *Adeishvili I., Barnabishvili G., Bichia M., Gtserelia A., Gersamia N., Dughashvili S., Egnatashvili D., Todua U., Imnaishvili T., Kikilashvili G., Sikharulidze T., Tkemaladze S., Kandashvili I., Chachava S., Chachanidze E., Chitashvili N., Khurtsidze A., Jorbenadze S.*, *Commentary on the Law of Georgia on Mediation*, Kandashvili I. (ed.), Universal Publishing House, 2024, 53 (in Georgian).

⁵¹ Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008, <<https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2008/52/oj/eng>> [16.06.2025].

⁵² *Uznadze N.*, *Grounds Excluding the Enforcement of Mediation Settlements under the Legislation of Georgia and EU Member States*, *Journal of Alternative Dispute Resolution*, Yearbook 2020–2021, TSU Publishing House, 121 (in Georgian).

⁵³ *Burr A.*, *International Mediation and Arbitration: A Practical Guide*, Oxford University Press, 2017, 85-90

⁵⁴ *Berkoff L.A., Kline C.L., Falk T.N.*, *Mediation Matters, The Use of Mediation in Large Chapter 11 Cases: Useful, Voluntary and Mandatory (Part II)*, 2023, 62.

through negotiation, mediation, or other alternative methods – requires the availability of compulsory enforcement.⁵⁵ In such circumstances, the court serves as the most effective mechanism for a party to exercise the rights granted to them under substantive law.⁵⁶

Judicial protection embodies the principle of the rule of law⁵⁷. Once a judicial decision enters into force, it becomes enforceable, allowing the state to compel performance of obligations.⁵⁸ Nonetheless, the decision to seek judicial enforcement rests entirely with the parties. A substantive right does not automatically translate into procedural action; the party must actively pursue enforcement.⁵⁹

Enforcement serves as a key mechanism for the protection of parties' rights, enabling agreements and court decisions to be compulsorily executed where the parties fail to perform their obligations voluntarily.⁶⁰ Without enforcement, a judicial decision – or a mediation settlement – would lack binding, practical effect. This consideration is especially important in the international arena, where differences between jurisdictions may impede the timely resolution of private cross-border disputes.⁶¹

Enforcement constitutes an essential component of the right to a "fair trial"⁶² under Article 6 of the European Convention on Human Rights⁶³. This provision ensures not only fair and timely adjudication but also the effective enforcement of decisions issued by courts and competent authorities.⁶⁴

The jurisprudence of the European Court consistently underscores that the right to a fair trial is meaningless if final judgments are not executed promptly.⁶⁵ Any delay or refusal to enforce a decision may amount to a violation of Article 6.⁶⁶

Thus, enforcement serves the overarching goals of restoring justice and ensuring the stability of legal relationships.⁶⁷ The legal significance of a mediation settlement is defined not solely by its consensual nature but by its enforceability.⁶⁸ Without effective mechanisms for enforcement, a mediation settlement remains merely a voluntary agreement without sufficient legal protection.⁶⁹

Modern international and domestic practice therefore regards enforceability as one of the core characteristics of mediation settlements, determining their legal status, utility, and sustainability.⁷⁰ The existence of an enforcement mechanism for mediation settlements represents the final step that ensures the effectiveness of mediation and protects the parties' interests.⁷¹ The adoption of the Singapore Convention was crucial because international mediation settlements lacked a unified enforcement framework comparable to that provided to arbitral awards by the New York Convention. As a result, parties often had to resort to new litigation or arbitration to enforce mediation settlements-undermining mediation's intended benefits.⁷²

⁵⁵ *Berkoff L.A., Kline C.L., Falk T.N., Mediation Matters, The Use of Mediation in Large Chapter 11 Cases: Useful, Voluntary and Mandatory (Part II)*, 2023, 62.

⁵⁶ *Jacqueline M., Judicial Review of Mediated Settlement Agreements: Improving Mediation with Consent*, 5 Y.B. Arb. & Mediation 152, 2013, 153-154.

⁵⁷ *Raz J., The Authority of Law, Essays on Law*, Clarendon Press, 1979, 43.

⁵⁸ *Andrews N., Fundamental Principles of Civil Procedure: Order Out of Chaos*, Intersentia Publishing, 2008, Chapter 2, 23.

⁵⁹ *Meskhishvili K., Current Issues of Private Law: Theory and Case Law*, Volume I, Tbilisi, 2020, 206 (in Georgian).

⁶⁰ *Pesudovs A., The civil procedure principles as the essential basis for undisputed enforcement of obligations*, Rīga Stradiņš University, 2018, 9-10.

⁶¹ *Sussman E., The New York Convention Through a Mediation Prism*, American Review of International Arbitration, Vol. 20, No. 3-4, 2009, 1-2.

⁶² *Immobiliare Saffi v. Italy*, [1999] ECHR, No. 22764/93, 1999.

⁶³ <https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_kat> [16.06.2025].

⁶⁴ Decision No. 1/2/596 of the Constitutional Court of Georgia in the case "*Citizen of Georgia Natia Kipshidze v. The Parliament of Georgia*", 30 September 2016 (in Georgian).

⁶⁵ *Hornsby v. Greece*, ECHR, No. 18357/91, March 19, 1996.

⁶⁶ *Natadze A., Surguladze T., Ghonghadze N., Tsorikishvili N., Witdehaag J., Trainers' Manual on Enforcement Law*, Tbilisi, 2020, 9.

⁶⁷ *Deason E.E., Enforcing Mediated Settlement Agreements: Contract Law Collides with Confidentiality*, 35 U.C. Davis L. Rev. 2001, 14-16.

⁶⁸ *Manetska K., Enforceability of Mediation Settlement Agreements: Ukrainian Perspective in the Light of Current Trends*, 2019, 85.

⁶⁹ *Rhee C.H. van, Verkerk R., Civil Litigation in China and Europe, Essays on the Role of the Judge and the Parties*, 2014, 283-284.

⁷⁰ EU Mediation Law Handbook Regulatory Robustness Ratings for Mediation Regimes, 2017, 538.

⁷¹ *Anderson D.Q., The Singapore Convention on Mediation: Supplying the Missing Piece of the Puzzle for Dispute Resolution*, Asian Journal of International Law, 2020, 7.

⁷² *Butlien R., The Singapore Convention on Mediation: A Brave New World for International Commercial Mediation*, Dispute Resolution Journal, 2020, 190.

The Singapore Convention now stands as a key international instrument promoting the enforceability of mediation settlements and aligning mediation with other recognized dispute-resolution mechanisms.⁷³ Its adoption was prompted by the necessity to confer upon mediation a form of international enforceability comparable to that afforded to arbitration under the New York Convention.⁷⁴

3.1. Comparative Analysis of Enforcement Mechanisms for Mediation Settlements

Although mediation is often perceived as an informal or “friendly” method of dispute resolution, mediation settlements carry significant legal weight. They not only resolve disputes but also ensure legal certainty between the parties.⁷⁵

As noted above, without an enforcement element, a mediated settlement risks remaining merely a “gentlemen’s agreement”; in the event of breach, the aggrieved party would have to return to court to initiate fresh proceedings, thereby undermining the advantages of mediation.⁷⁶

The amendments of 9 December 2025 to the Civil Procedure Code of Georgia substantially reshaped the procedural regulation of enforcing mediated settlements. In particular, Article 187⁷ was amended to remove the provision that subjected settlements reached through court mediation to the special procedure set out in Chapter XLIV¹³. As a result, settlements achieved through court mediation have effectively been equated with judicial settlements.

Accordingly, the judge now approves the terms of the settlement in the same ruling that terminates the proceedings, rather than in separate proceedings under Chapter XLIV¹³. This may indicate that, in cases of court mediation, no additional application for enforcement is required and that the ruling itself constitutes an enforceable instrument. This issue is examined in detail below.

In several continental European systems, notarization is considered one of the most effective mechanisms for ensuring enforcement.⁷⁷ This practice is based on the role of the notary, who is vested with the authority to certify the authenticity and legality of documents.⁷⁸ A notarized settlement may acquire the same enforceability as a judicial decision.⁷⁹

Under Article 794 of the German Code of Civil Procedure (ZPO),⁸⁰ a notarized document to which parties have voluntarily consented can serve as a directly enforceable instrument. This allows creditors to initiate enforcement proceedings without first obtaining a court judgment.⁸¹ This practice is especially prevalent in transactions involving the sale and purchase of immovable property, in inheritance and family law matters, as well as in certain categories of commercial dealings in which the capacity for expedited enforcement constitutes a critical requirement.⁸²

In Spain, the “escritura pública”- a public deed notarized by a notary – also carries enforceable power,⁸³ particularly in agreements involving monetary obligations. Notaries ensure legality, informed consent, and voluntariness.⁸⁴

⁷³ <https://uncitral.un.org/en/texts/mediation/conventions/international_settlement_agreements> [16.06.2025].

⁷⁴ Levin J., The Singapore Convention on Mediation: A Commentary, *Arbitration International*, Vol. 35, Issue 3, 2019, 373-376.

⁷⁵ Tsuladze A., *The Georgian Model of Court-Annexed Mediation through the Euro-American Lens*, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Tbilisi, 2016, 28 (in Georgian).

⁷⁶ De Palo G., Trevor M.B., *EU Mediation Law and Practice*, Oxford University Press, 2012., 88-89, 103.

⁷⁷ Law No. 192/2006 on mediation and the organization of the mediator profession <<https://www.uv.es/medarb/observatorio/leyes-mediacion/europa-resto/romania-mediacion-act-2006.pdf>> [16.06.2025].

⁷⁸ Bungenberg M., Koevski G., Böhme B., Kocev L., Fröhlich M., Zdraveva N., *Alternative Dispute Resolution in the Western Balkans: Trends and Challenges*, Springer, 2024, 108-109.

⁷⁹ Tsvivina, T., Ferz, S., Tvaronavičienė, A., Riener P., *The Implementation of Consensual Tenet in Modern Civil Procedure: Comparative Analysis of Court-Connected Settlement Procedures Applied in Austria, Lithuania, and Ukraine*, *European Journal of Comparative Law and Governance*, Vol. 9, Issue 1, 2022, 33.

⁸⁰ *Zivilprozessordnung (ZPO) – § 794* <https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/_794.html> [19.06.2025].

⁸¹ Winkler J., *Die vollstreckbare Ausfertigung in der notariellen Praxis*, *Bonner Rechtsjournal*, 2016, 118.

⁸² Bormann J., *The German Enforceable Notarial Act in Cross-Border Cases*, Intersentia Publishing, 2022, 51–52.

⁸³ *Revista CESCO de Derecho de Consumo*, No. 20/2016, *On the Enforceability of Public Deeds and the New System for Issuing Copies: Issues Arising in Current Case Law*, 2016, 76.

⁸⁴ *Ibid.*, 77.

Hybrid models, such as the Arb-Med-Arb framework⁸⁵, have also gained popularity. Under this model, parties initiate arbitration, then attempt mediation, and if successful, the mediated settlement may be recorded as an arbitral award⁸⁶. When the Arb-Med-Arb mechanism is used, a settlement reached through mediation acquires the same universal legal force as an arbitral award.⁸⁷

Institutions such as SIAC (Singapore International Arbitration Centre) and HKIAC (Hong Kong International Arbitration Centre) actively promote⁸⁸ the Arb-Med-Arb model and have developed specific rules and protocols for its implementation. This approach combines the advantages of both mediation and arbitration, strengthening the enforceability and credibility of mediated settlements. The Singapore International Arbitration Centre (SIAC) and the Hong Kong International Arbitration Centre (HKIAC) actively support the Arb-Med-Arb model and are engaged in developing specialised rules and procedures for its implementation. For example, the SIAC Arbitration Rules and the SIAC–SIMC Protocol are specifically designed for Arb-Med-Arb proceedings.⁸⁹

4. Domestic Mechanisms for the Enforcement of Mediation Settlements in Georgia

Georgian legislation distinguishes between two main forms of mediation: private mediation and court mediation.⁹⁰ The mechanisms for enforcing mediation settlements apply to both types, although with certain procedural nuances.⁹¹ The Law of Georgia on Mediation establishes the fundamental principle that a settlement reached through private mediation may be enforced by a court on the basis of the parties' agreement. Notably, an application for enforcement may be filed by either one or both parties, reflecting party autonomy and the principle of voluntariness.

It should also be noted that, following the amendments of 9 December 2025, the Civil Procedure Code of Georgia significantly revised the institutional framework of court mediation and clarified the procedural model for enforcing settlements reached through private mediation.

Chapters XXI¹ and XLIV¹³ of the Civil Procedure Code of Georgia regulate the procedural aspects of mediation and its enforcement mechanisms. Articles 187¹–187⁷ govern the court-annexed mediation process, including the referral of a case to a mediator, mediation time limits, the consequences of parties' non-appearance, and the termination of the process. These provisions establish a solid legal framework to ensure that settlements reached through court mediation are both legitimate and subsequently enforceable.

Given that Georgia signed and ratified the Singapore Convention in 2019,⁹² as a result of which significant changes were introduced into domestic legislation. In particular, a new concept emerged—international mediation settlement,⁹³ defined as a written agreement concluded to resolve a commercial dispute, which, in accordance with the Singapore Convention, constitutes an international settlement. Following the ratification of the Convention, it became possible in Georgia to recognize and enforce mediation settlements concluded in other States Parties through simplified procedures. This means that, for the enforcement of foreign mediation settlements, parties will no longer need lengthy court proceedings to verify such settlements at the national level⁹⁴. Under Georgian legislation, the court empowered to recognize and enforce an international mediation settlement is the Supreme Court of Georgia.

Furthermore, under the 2025 legislative amendments, the revised wording of Article 49 of the Code provides that where parties reach a settlement through mediation before the main hearing, they are fully exempt

⁸⁵ <<https://simc.com.sg/arb-med-arb>> [16.06.2025].

⁸⁶ Lu Y., Med-Arb and Arb-Med: A Law and Economic Analysis, *Journal of Dispute Resolution*, 2022, 267-268.

⁸⁷ Born G. B., *International Commercial Arbitration*, Kluwer Law International, 2014, 288.

⁸⁸ <<https://fl.sg/resource/what-is-arb-med-arb/>> [16.06.2025].

⁸⁹ <<https://siac.org.sg/arb-med-arb-ama-protocol>> [16.06.2025].

⁹⁰ Adeishvili I., Barnabishvili G., Bichia M., Gatsrelia A., Gersamia N., Dughashvili S., Egnatashvili D., Todua U., Imnaishvili T., Kikilashvili G., Sikharulidze T., Tkemaladze S., Kandashvili I., Chachava S., Chachanidze E., Chitashvili N., Khurtsidze A., Jorbenadze S., *Commentary on the Law of Georgia on Mediation*, Kandashvili I. (ed.), Universali Publishing House, 2024, 38-42 (in Georgian).

⁹¹ Kantaria G., The Legal Regime for the Enforcement of Court-Annexed and Private Mediation Settlements, *Journal Alternative Dispute Resolution – Yearbook 2023, Special Edition*, TSU Publishing House, 2023, 22 (in Georgian).

⁹² <<https://www.singaporeconvention.org/jurisdictions/georgia>> [16.06.2025] (in Georgian).

⁹³ Civil Procedure Code of Georgia, Article 363⁴², Paragraph 1, Subparagraph (g). (in Georgian).

⁹⁴ <<https://imimediation.org/2022/01/17/georgia-ratifies-the-singapore-convention/>> [16.06.2025].

from payment of the state fee. This approach is intended to reduce the burden on the court system and to encourage parties to resolve disputes at an early stage on the basis of mutual compromise.

4.1. Procedural Rules and Legal Preconditions for the Enforcement of Mediation Settlements

In Georgia, the procedural rules and legal preconditions for the enforcement of mediation settlements are strictly regulated, which constitutes an essential aspect of the functioning of this institution.

The enforcement of a settlement reached through private mediation is formally initiated by an application from one or both parties, as expressly provided in Article 13(2) of the Law of Georgia on Mediation and Article 363³¹(1) of the Civil Procedure Code of Georgia. These provisions reflect the principles of party autonomy and voluntariness.

A legal precondition for requesting enforcement is the existence of a written mediation settlement, which represents the final result of mediation. At the same time, the legislator sets different requirements regarding the documentation to be submitted, depending on the type of mediation. In the case of court mediation, a party is obliged to submit the original settlement or a duly certified copy. Prior to the reform of 9 December 2025, in cases of court-annexed mediation a party was required to submit the original or a duly certified copy of the mediated settlement. Given that court mediation takes place within the framework of already pending judicial⁹⁵ proceedings, it was not necessary to provide additional documentation regarding the case materials or the referral to the mediator, as these circumstances were already known to the court in the course of the litigation.

It should be noted that the amendments of 9 December 2025 altered the systemic position of Chapter XLIV¹³ of the Code and its relationship with court-annexed mediation. This shift is most clearly reflected in the complete removal of Article 187⁷(1), which had previously provided that, where a dispute was resolved by agreement of the parties within the statutory time limits for court mediation, enforcement of the mediated settlement would be governed by Chapter XLIV¹³. This change appears to be linked to the new wording of Article 208 of the Civil Procedure Code, under which, in cases of court mediation, the court terminates the proceedings and approves the settlement terms in the same ruling.

As a result, settlements reached through court mediation have procedurally been equated with settlements concluded in the course of litigation: their enforceability is now tied directly to the court ruling, while Chapter XLIV¹³ regulates the special enforcement regime for settlements reached through private mediation.

Prior to these amendments, Article 187⁷ of the Code expressly provided that, if a dispute was resolved by agreement within the time limits for court mediation, enforcement of the mediated settlement would follow the procedure established in Chapter XLIV¹³. Consequently, the same legal regime applied to settlements reached through both court and private mediation. While this model ensured procedural uniformity of enforcement, it blurred the institutional distinction between court and private mediation and created uncertainty as to whether a settlement already approved by the court required reconsideration in separate proceedings.

Under the current regulation, Chapter XLIV¹³ functions as a detailed procedural framework governing the enforcement of settlements reached through private mediation.

In private mediation, in addition to the original or a copy of the settlement, it is also necessary to submit the mediation agreement. This requirement is based on the need to ensure that the settlement reached within private mediation is legitimate and is indeed based on the free will of the parties. The additional agreement creates the basis for recognizing the legal consequences arising from mediation. The enforcement request is examined by the court that referred the case to a mediator for the purpose of resolving the dispute by agreement between the parties. This rule is determined by the principle of procedural economy and by the fact that this court already possesses full information about the subject matter of the dispute and the course of mediation.⁹⁶

The enforcement of settlements reached within private mediation is examined by the district city court based on the applicant's place of residence or legal address. This ensures the accessibility and practical enforceability of private mediation, which strengthens the parties' trust in mediation.⁹⁷

⁹⁵ Gurieli A., *The Relationship Between Court-Annexed and Non-Court Mediation, the Need to Distinguish Forms of Court Mediation in Georgia, and the Judge's Powers in Conducting Each*, *Journal Law and the World*, No. 12, Tbilisi, 2019, 44.

⁹⁶ European Parliamentary Research Service, *The Mediation Directive, European Implementation Assessment*. European Parliamentary Research Service, 2016, 20-21.

⁹⁷ *Kandashvili I., Judicial and Non-Judicial Forms of Alternative Dispute Resolution: The Case of Mediation in Georgia*, Dissertation, 2018, 72-73 (in Georgian).

The enforcement procedure of mediation settlements is characterized by efficiency and flexibility, which contributes to the speedy and effective resolution of disputes.⁹⁸ According to Article 363³¹(4) of the Civil Procedure Code, the issue of enforcing a mediation settlement is examined within 10 days from the receipt of the application, without an oral hearing. This is a standard and simplified procedure aimed at ensuring swift justice regarding settlements. The court has the authority, within the same 10-day period, to schedule an oral hearing if it considers it necessary to fully clarify the circumstances of the case. In such a case, the hearing must be completed within 30 days from the receipt of the application. It is important that, in the case of an oral hearing, the parties are notified of the date and time; however, their unjustified non-appearance does not prevent the court from examining and deciding the matter. This provision ensures the stability of the process and prevents artificial delays.

It is noteworthy that Georgian legislation provides for the possibility of interim protection of mediation settlements under Article 363³⁰ of the Civil Procedure Code. This is a key procedural mechanism that allows a party to protect its legal interests before the mediation process begins or during its course. A party has the right to apply to the court requesting the application of a measure securing the mediation settlement. This mechanism is particularly relevant when there is a risk that the respondent may attempt to avoid performing the undertaken obligations.

The Civil Procedure Code also establishes relevant deadlines. In particular, if within 10 days after the securing measure is granted the applicant does not initiate court or private mediation and does not submit the relevant supporting document, or if within 10 days after the completion of mediation (confirmed by the relevant document) the party does not file a claim with the court or does not apply for the renewal of proceedings, the court, on its own initiative or at the request of a party, issues a ruling cancelling the measure securing the mediation settlement. This provision is an effective tool to prevent the bad-faith use of securing measures and ensures a fair balance between the interests of the parties.

If within 10 days from the completion of mediation a claim or a request for the renewal of proceedings is submitted to the court, the securing measure applied by the court automatically transforms into a measure securing the claim. Such continuity ensures the operation of the protection mechanism throughout the entire dispute resolution cycle, significantly reducing the procedural burden on the parties.

According to Article 363³³ of the Civil Procedure Code, the court's decision on the enforcement of a mediation settlement is issued in the form of a ruling, accompanied by an enforcement writ. The latter represents a direct enforceable document, which significantly simplifies and accelerates the actual enforcement of the settlement. A ruling refusing enforcement may be appealed through a private complaint, which provides the party with a procedural guarantee and allows it to challenge the court's refusal if it deems it unfounded. This provision serves as an effective instrument for preventing the abusive use of provisional measures, thereby ensuring a fair balance between the parties' interests.⁹⁹

If, within 10 days from the completion of mediation, a claim or a request to resume proceedings is submitted to the court, any interim measure securing the mediated settlement automatically converts into a measure securing the claim. This continuity preserves protective mechanisms throughout the entire dispute-resolution cycle and significantly reduces the parties' procedural burden.

Under Article 363³³(1) of the Civil Procedure Code, a court decision on the enforcement of a settlement reached through private mediation is issued in the form of a ruling accompanied by a writ of execution. The writ constitutes a directly enforceable instrument, thereby facilitating and expediting the actual enforcement of the settlement. A ruling refusing enforcement may be challenged by way of a private complaint, ensuring a procedural safeguard for the party concerned.

By contrast, a ruling granting enforcement of a privately mediated settlement is final and not subject to appeal. This rule is crucial for ensuring the stability and finality of mediated settlements.¹⁰⁰

Georgian legislation also provides an additional opportunity for the enforcement of mediation settlements – specifically, if a mediation settlement is approved by an arbitral tribunal as an arbitral award, it is enforced in

⁹⁸ Zeller B., Trakmany L., Mediation and arbitration: the process of enforcement. *Uniform Law Review*, 2019, 1-3.

⁹⁹ Natadze A., Surguladze T., Ghonghadze N., Tsorikishvili N., Witdehaag J., *Trainers' Manual on Enforcement Law*, German Society for International Cooperation (GIZ), 2020, 17-19 (in Georgian).

¹⁰⁰ Goldberg S., Sander F., Rogers N., Cole S., *Dispute Resolution: Negotiation, Mediation, Arbitration, and Other Processes*, 7th ed., Aspen Publishers, 2015, 125-130.

accordance with the Law of Georgia on Arbitration (Article 363³³(4) CPC). This provision is particularly important in the context of commercial disputes, where arbitration is frequently used as a dispute resolution method.

Approval of a mediation settlement in the form of an arbitral award grants it not only domestic but also international enforceability under the 1958 New York Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards, which significantly enhances the effectiveness of mediation as a global dispute resolution mechanism.¹⁰¹

Accordingly, Article 363³¹ of the Civil Procedure Code defines the court's competence to consider enforcement of a settlement reached through private mediation upon application by one or both parties, determines jurisdiction (the applicant's domicile or registered address), and sets out the required documents and expedited time limits for review. Article 363³² establishes the substantive grounds for refusal of enforcement – namely conflict with legislation or public policy, and objective impossibility of enforcement – while Article 363³³ regulates the legal regime of the court ruling, the issuance of the writ of execution, the scope of appeal, and cases where the mediated settlement has been formalised as an arbitral award.

At the same time, Article 363³⁰ retains the mechanism of interim measures securing a mediated settlement, which safeguards the effectiveness of a prospective agreement before or during mediation and subsequently converts into measures securing a claim.

4.2. The Role of the Court in the Enforcement of Mediated Settlements and the Scope of Judicial Review of Settlements Reached through Private Mediation

The role of the court in the enforcement of mediation settlements is not limited to issuing an enforcement writ. It also includes reviewing the content of the settlement, which ensures legality, public order, and the protection of third-party rights.¹⁰² This maintains a balance between, on the one hand, party autonomy and, on the other, the integrity of the legal system.¹⁰³

Article 363³² of the Civil Procedure Code defines the grounds upon which the court will refuse enforcement of a mediation settlement when its content contradicts Georgian legislation. This provision is an essential guarantee for the protection of public order and legality. An agreement reached within mediation may not violate imperative norms, public interests, or the lawful rights of third persons.

Thus, the court examines whether any provision of the settlement was concluded in violation of imperative norms. A settlement cannot be enforced if it requires an action constituting a criminal offence. Also, a mediation settlement must not infringe the constitutional rights and freedoms of the parties or third persons¹⁰⁴.

Accordingly, the court verifies whether any provision of the settlement has been concluded in violation of imperative norms. A settlement cannot be enforced if it requires conduct that constitutes a criminal offence; likewise, a mediation settlement must not infringe the constitutional rights and freedoms of the parties or third persons. For example, if the settlement envisages a property transaction that is void under an imperative legal norm (such as the oral transfer of immovable property), the court will refuse its enforcement.¹⁰⁵ Through this examination, the court ensures that the consensus reached by the parties does not contravene the fundamental legal principles and values of the state.

Furthermore, the court will refuse to enforce a mediation settlement reached through private mediation if, based on its content, enforcement is impossible. This refers to factual or objective impossibility (the principle *ad impossibilia nemo tenetur*). For instance, if the parties agree on the performance of an act that is physically or legally impossible to carry out. Impossibility may arise from either physical or legal circumstances – for example, an agreement concerning the transfer of an item that has already been destroyed or no longer exists, or an

¹⁰¹ Alexander N., *International and Comparative Mediation: Legal Perspectives* (Kluwer Law International 2009) 180-182.

¹⁰² Nolan-Haley J. M., 'Judicial Review of Mediated Settlement Agreements: Improving Mediation with Consent', *Ohio State Journal on Dispute Resolution* 2013, 1, 5-7.

¹⁰³ Lipartia N., *Grounds for Refusal to Recognise and Enforce Arbitral Awards in Relation to Public Order*, in: Zurab Akhvlediani 80 (eds. Dzierishvili Z., Kavtaradze S.), Tbilisi, 2013, 131-132 (in Georgian).

¹⁰⁴ Bush R. A. B., and Folger J. P., *The Promise of Mediation: Responding to Conflict Through Empowerment and Recognition*, Jossey-Bass 1994, 80-85.

¹⁰⁵ Andrews N., *The Modern Civil Process: Judicial and Alternative Forms of Dispute Resolution*, Cambridge University Press 2008, 251-253.

agreement requiring conduct that is prohibited by law or that depends on a licence/permit which does not exist and cannot lawfully be obtained.¹⁰⁶

Importantly, the scope of judicial review is strictly limited to these two grounds. The court does not assess the fairness or expediency of the settlement. Thus, if the settlement is lawful and enforceable,¹⁰⁷ the court does not inquire into whether it is “fair” to either party, as the settlement is the product of the parties’ voluntary agreement.

Similarly, the court does not examine the parties’ motives¹⁰⁸ or the negotiation process. It does not investigate what considerations guided the parties in concluding the settlement, nor does it evaluate the effectiveness of the mediation sessions.¹⁰⁹ The court does not assess the evidence that existed prior to mediation, since the dispute has already been resolved by settlement.

Such a form of review safeguards the core principles of mediation, in particular party self-determination. The parties themselves make the substantive decisions, while the court does not examine the details of the mediation process or assess its effectiveness.¹¹⁰

Georgian legislation thus establishes a clear and efficient mechanism for the judicial enforcement of mediation settlements¹¹¹. The role of the court in this process is of fundamental significance: it confers credibility on the settlement, safeguards public order and legality, and ensures the practical enforceability of the agreement.¹¹²

4.3. Judicial Compulsion as a Guarantee for the Enforcement of Mediation Settlements

The effectiveness and practical significance of mediation largely depend on the enforceability of settlements. If the parties reach an agreement through mediation but the settlement is not performed voluntarily, it is important that there exist legal mechanisms ensuring compulsory enforcement of the agreement.

The enforcement of an approved settlement is carried out through the compulsory enforcement procedure, which involves issuing an enforcement writ and referring the case to the National Bureau of Enforcement. The court that approved the settlement is authorized to issue the enforcement writ.

In international practice, judicial compulsion plays one of the central roles in the effective functioning of mediation systems. Under English law, a mediation settlement becomes enforceable if it takes the form of a “consent order,” meaning that the court issues a decision based on the parties’ agreement.¹¹³ Despite the mechanism of judicial compulsion, in certain cases challenges remain, such as delays in the enforcement process or abuse of proceedings by parties. In such situations, the court plays a proactive role, which is expressed in encouraging mediation at an early stage and exercising qualitative control over the formation of settlements.

5. Problems Arising in the Enforcement of Mediation Settlements and Possible Solutions

Mediation, as an alternative dispute resolution mechanism, is increasingly gaining recognition due to its flexibility, confidentiality, and the enhancement of party autonomy. Despite these advantages, significant challenges frequently emerge at the stage of enforcing mediation settlements.

Problems related to the enforcement of mediation settlements may be divided into two main categories: (1) issues concerning the legal nature and enforceability of the settlement, and (2) issues arising from party conduct and practical obstacles.¹¹⁴

¹⁰⁶ *Gilles P.*, 'Judicial Review of Mediated Settlements in Germany' 16 *German Law Journal* 23, 2015, 30-32.

¹⁰⁷ *Nolan-Haley J. M.*, 'Judicial Review of Mediated Settlement Agreements: Improving Mediation with Consent' (2013) 30 *Ohio State Journal on Dispute Resolution* 1, 10-12.

¹⁰⁸ *Bush R. A. B., Folger J. P.*, *The Promise of Mediation: Responding to Conflict Through Empowerment and Recognition* (Jossey-Bass 1994), 70-75.

¹⁰⁹ *Moore C. W.*, *The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict* (4th edn, Jossey-Bass 2014), 30-35.

¹¹⁰ *Riskin L.L.*, *Mediator Orientations, Strategies and Techniques, Alternatives to the High Cost of Litigation*, Vol. 12, No. 1, 1994, 111.

¹¹¹ *Barnabishvili G., Tsiklauri S.*, *The Issue of Enforcement of Mediation Settlements in Georgia*, *Journal Alternative Dispute Resolution – Yearbook 2017*, Special Edition, TSU Publishing House, 2018, 7 (in Georgian).

¹¹² *Goldberg S., Sander F., Rogers N., and Cole S.*, *Dispute Resolution: Negotiation, Mediation, Arbitration, and Other Processes*, 7th edn, Aspen Publishers, 2015, 151-155.

¹¹³ *Mackie S.*, *Enforcement of Mediated Settlement Agreements in England and Wales* 27 *ADR Bulletin* 2, 2016, 40-42.

¹¹⁴ *Strong S.I.*, *Realizing Rights Through Mediation?*, Cambridge University Press, 2017, 112-114.

As mentioned, a settlement reached through private mediation does not, by itself, possess enforceable power. This means that if one party fails to fulfil its obligations, the other party must apply to the court to obtain a ruling that will serve as the basis for the enforcement of the settlement's terms. This process involves additional time and financial costs, which contradicts the essence of mediation as a fast and efficient means of dispute resolution outside the court system.¹¹⁵

In the case of international mediation, the problem becomes even more complex. The enforcement of mediation settlements reached in different jurisdictions was a global challenge even before the adoption of the Singapore Convention.¹¹⁶

Incorrect or ambiguous formulation of the settlement agreement may cause delays in enforcement. Ambiguous or imprecise terms may lead to disputes over interpretation. In addition, mediation relies on voluntary cooperation between the parties. If one of the parties is no longer motivated to comply with the settlement, there is no direct mechanism of compulsion (in private mediation).¹¹⁷ New circumstances may also arise after the conclusion of the settlement, making performance impossible or significantly more difficult. Sometimes, during mediation, parties do not disclose essential information to one another, which later results in problems during enforcement.¹¹⁸

Addressing the challenges of enforcing mediation settlements requires a complex approach involving both legislative amendments and the implementation of best international practices. The issue of the enforcement of mediation settlements remains the subject of active discussion. One opinion suggests that notarial certification may serve as a simplified enforcement mechanism, particularly in the case of monetary obligations. Supporters of this approach argue that certification by a notary increases the legal status of a settlement and ensures its direct enforceability without court proceedings, which would accelerate the process and reduce costs. Popularization¹¹⁹ of this mechanism and refinement of legislation would contribute to its broader application.

However, this approach is accompanied by certain drawbacks and critical considerations. One of the major concerns relates to the risks associated with expanding the role and authority of notaries. Introducing direct enforceability guarantees through notarial involvement is complex.¹²⁰ If the court – serving as the body that verifies legality and compliance with public order—is removed from the process, notaries would then bear the obligation to conduct in-depth review of the content of settlements, which may exceed their traditional functions.¹²¹

Furthermore, there is a risk that notarial approval of settlements may not ensure protection of such fundamental mediation principles as party self-determination and confidentiality to the same degree as the limited judicial control model.¹²²

On the other hand, a hybrid model- where, in the event of unsuccessful mediation, the same or another neutral person is authorized to issue a binding arbitral award-provides parties with an additional incentive to reach a settlement within mediation. Otherwise, they will need to engage in further deliberations, additional sessions, and a longer process.¹²³ Thus, the problems arising during the enforcement of mediation settlements pose a significant challenge to the full development of mediation as an effective dispute resolution mechanism.

¹¹⁵ Donna E. Shestowsky, 'Dispute Resolution and Decision Making: How the Process Influences Outcomes', 12 *Psychology, Public Policy, and Law*, 2007, 10-14.

¹¹⁶ Lim L. C., Tan A., *The Singapore Convention on Mediation: A Commentary*, Kluwer Law International B.V., 2019, 15-20.

¹¹⁷ De Palo G., et al., *Achieving a Balanced Relationship Between Mediation and Judicial Proceedings*, European Parliament, 2014, 26-30.

¹¹⁸ Alfi ni J.J., McCabe C.G., *Mediation in the Shadow of the Courts: A Survey of the Emerging Case Law*. (2001), *Arkansas Law Review*, Vol. 54, No. 2, 2001, 198-199.

¹¹⁹ Stipanowich T. J., Lempert R. O., *Resolving Disputes: Theory, Practice, and Law*, Aspen Publishing, 2018, 450-452.

¹²⁰ Uznadze N., *Grounds Excluding the Enforcement of Mediation Settlements under the Legislation of Georgia and EU Member States*, *Journal Alternative Dispute Resolution – Yearbook 2020-2021*, TSU Publishing House, 133-134 (in Georgian).

¹²¹ Logvynenko M., *Mediation in the Notary: Harmonious Resolution of Legal Disputes*, *Scientific Journal of Polonia University*, Vol. 62, 2024, 188.

¹²² Ibid., 189.

¹²³ Abramson H., *Med-Arb: An Ethical Hybrid or Conflict in Process?*, *Florida State University Law Review*, Vol. 27, 2000, 101-105.

Improvement of enforcement mechanisms, particularly in private mediation, requires legislative changes and international cooperation, as well as practical measures¹²⁴ such as clear drafting of settlement terms, preparation of detailed enforcement plans, and maintaining party motivation—all of which play a decisive role in ensuring the successful performance of settlements.

6. International Mediation Settlements Not Subject to Recognition and Enforcement

In today's globalized world, where international trade and cross-border relations are increasingly intensive, effective dispute resolution mechanisms are of critical importance.¹²⁵

Article 363⁴⁵ of the Civil Procedure Code of Georgia and Article 13² of the Law of Georgia on Mediation exhaustively define the grounds upon which a court may refuse recognition and enforcement of an international mediation settlement, or circumstances under which such a settlement is inherently non-enforceable. These grounds may be grouped into two main categories.

First, it is necessary to examine the grounds for refusal of enforcement set out in Article 363⁴⁵(1)(a) of the Civil Procedure Code. It should be noted that these grounds largely derive from principles analogous to those governing refusal of enforcement of arbitral awards under the New York Convention¹²⁶ and are intended to safeguard the parties' rights in a fair and balanced manner.¹²⁷

Enforcement will also be refused if the settlement requested for recognition and enforcement is invalid, has lost legal force, or is unenforceable under the legal norms indicated by the parties, or, if no such indication exists, under the laws of the state deemed applicable by the court.¹²⁸ This is a fundamental principle ensuring that only legally binding and valid settlements are enforced.

The court may refuse enforcement of a mediated settlement where granting the request raised in the application would conflict with the terms of the international mediated settlement. This provision protects the parties from the enforcement of claims that were not envisaged by, or that contradict, the settlement itself.¹²⁹ Enforcement will also be refused if the mediator grossly violated established mediation standards, and the settlement would not have been concluded by the affected party had the violation not occurred.¹³⁰

The second category consists of grounds under Article 363⁴⁵(1)(b) of the Civil Procedure Code. These grounds reflect public policy considerations. If granting the request would violate public order (*ordre public*), the court may refuse recognition and enforcement of the foreign settlement or decision, since such violation would contradict the fundamental principles, order, and morals of the legal system.¹³¹

7. Main Problems and Practice of Enforcing International Mediation Settlements

Although the Singapore Convention represents a major step toward simplifying the enforcement of international mediation settlements, its practical effectiveness remains uncertain and is associated with various problems and challenges.¹³²

At first glance, these problems may stem from the relative novelty of the Convention and the absence of a substantial body of precedent, as well as from the particularities of the mediation process and the varied legal and cultural characteristics of different jurisdictions.

¹²⁴ <<https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/365546>> [19.06.2025].

¹²⁵ *Abed A.Z.*, The Role of Arbitration and Mediation in Resolving International Trade Disputes. *Utu Journal of Legal Studies (UJLS)*, 2024, Vol. 1, No. 1, 10-12.

¹²⁶ *Van den Berg, A.J.* The New York Arbitration Convention of 1958: An Analytical Commentary. *Kluwer Law International*, 1981, 1-4.

¹²⁷ UNCITRAL, Guide to Enactment and Use of the UNCITRAL Model Law on International Commercial Mediation and International Settlement Agreements resulting from Mediation (2018), § 98.

¹²⁸ *Strong S.*, Enforcing International Commercial Mediation Agreements as Judgments or Arbitration Awards, 22 *Harv. Negot. L. Rev.*, 2016, 49-51.

¹²⁹ Singapore Convention, Article 5(1)(d), <<https://sso.agc.gov.sg/Act/SCMA2020>> [16.06.2025].

¹³⁰ *Alexander N., Chong S.C.*, The Singapore Convention on Mediation: A Commentary. *Kluwer Law International*, 2022, 240-243.

¹³¹ *Fentiman R.*, *International Commercial Litigation*, Oxford University Press, 2015, 80-82.

¹³² *Alexander N., Ong, Z.M.* The Singapore Convention on Mediation: A Commentary. *Wolters Kluwer*, 2020, 45-47.

Unlike the New York Convention, which is based on decades of practice and a rich jurisprudence, the Singapore Convention is comparatively new, and there is still insufficient judicial practice regarding its interpretation and application.¹³³

Thus, although the enforcement of international mediation settlements has been significantly simplified due to the Singapore Convention, the process remains subject to several challenges¹³⁴. The main difficulties relate to the Convention's novelty and the lack of precedent, potential broad interpretation of refusal grounds, issues of confidentiality, differentiation of the mediator's role, cultural and legal divergences, and complexities associated with state immunity. Overcoming these problems requires international cooperation, consistent judicial practice, and further standardization of the mediation process.¹³⁵

Despite these challenges, the Singapore Convention remains a key instrument capable of significantly strengthening the role of mediation as an effective and desirable mechanism for resolving international commercial disputes, thereby supporting the smooth development of global trade and investment.

8. Draft Law of Georgia of 2025 on Amendments to the Law of Georgia on Mediation

Within the Georgian legal framework, the institution of mediation remains at a stage of formation and institutional consolidation, as reflected both in the dynamic development of its normative regulation and in the inconsistent approaches observed in practice. Although the enforcement of mediated settlements at the domestic level is largely regulated, the mechanisms for enforcing international settlements have until recently required a clearer and more practical legal framework.¹³⁶

The Law of Georgia on Mediation entered into force on 1 January 2020, marking the beginning of the active development of mediation practice in Georgia. In light of the experience accumulated to date, the need to refine the legislative framework became apparent, leading to the preparation of an amendment package through cooperation¹³⁷ between the Georgian Mediators Association and the Parliament's Legal Issues Committee.

The legislative amendments were intended to address existing shortcomings and to improve the legal framework for the development of both the mediation institution and the mediator profession. The initiative envisaged regulating the system of professional development, establishing a mechanism for reviewing disciplinary complaints, and clarifying provisions related to the enforcement of international mediated settlements.¹³⁸

It should be emphasised that the amendments do not constitute merely technical modifications. Rather, they reflect a broader policy context, encompassing Georgia's investment attractiveness, the stability of commercial and contractual relations, and integration into the international legal framework.¹³⁹

8.1. A Legal Analysis of the Legislative Amendment and Its Objectives

The amendments to the Law of Georgia on Mediation constitute an important step toward legal harmonisation and the implementation of Georgia's international obligations.¹⁴⁰

On the one hand, the draft amendments sought to strengthen the legal framework for the enforcement of international mediated settlements; on the other, they aimed to fill the normative gap that arose after Georgia signed the Singapore Convention. According to the explanatory note, the objective was to establish a clear mechanism through which, in international commercial disputes, parties would enjoy stronger legal guarantees for the enforcement of settlements within the territory of Georgia.

¹³³ *Chua E.*, The Singapore Convention on Mediation and the New York Convention on Arbitration: Comparing Enforcement Mechanisms and Drawing Lessons for Asia. *Asian International Arbitration Journal*, 2020, Vol. 16, No. 2, 113-116.

¹³⁴ *Schlaich L.*, The Singapore Convention on Mediation: A Global Impact Assessment. Hart Publishing, 2022, 75-77.

¹³⁵ *Tan D.*, The Singapore Convention on Mediation to Reinforce the Status of International Mediated Settlement Agreement: Breakthrough or Redundancy?, *Journal of International Dispute Resolution*, 2023, 15-18.

¹³⁶ *Uznadze N.*, *Grounds Excluding the Enforcement of Mediation Settlements under the Legislation of Georgia and EU Member States*, *Journal Alternative Dispute Resolution – Yearbook 2020–2021*, TSU Publishing House, 133 (in Georgian).

¹³⁷ <<https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/365546>> [16.06.2025].

¹³⁸ <<https://mediators.ge/ka/article/mediaciis-sheaxebsaqartvelos-kanonshi-dargis-shemdgomi-ganvitarebistvis-umnishvelovanesi-cvlilebi-xorcieldeba/577>> [16.06.2025].

¹³⁹ <<https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/391922>> [16.06.2025].

¹⁴⁰ <<https://parliament.ge/legislation/28923>> [16.06.2025].

This approach reflects prevailing trends in international legal practice, as instruments of international mediation can be effective only where domestic law ensures the practical and stable availability of enforcement mechanisms.¹⁴¹

Comparative legal analysis shows that, in international practice, the enforcement of international mediated settlements is typically entrusted either to central authorities or to judicial bodies possessing both the requisite jurisdiction and institutional authority to resolve commercial disputes.¹⁴² For example, in France the enforcement of international mediated settlements may be carried out by the courts, whereas in Singapore it is implemented in cooperation with the Singapore International Mediation Centre and the Supreme Court. In this respect, the mechanism envisaged by the draft law – under which enforcement of international settlements is to be examined by the Supreme Court – pursues the objectives of ensuring both institutional expertise and uniform interpretation.¹⁴³

Given the structure of Georgia’s legal system, it is also significant that the draft law does not replace judicial discretion: the processes of recognition and enforcement remain grounded in judicial review, reflecting the fundamental principles of legal procedure. In particular, the Supreme Court of Georgia continues to be guided by the relevant provisions of both the Law on Mediation and the Civil Procedure Code.

Importantly, the amendments respond to key legislative policy objectives – namely, improving access to justice and promoting alternative dispute resolution mechanisms. The most recent amendments adopted on 9 December 2025 are of particular interest. They address the legal regimes governing the enforcement of private and court-annexed mediated settlements, establish the Ethics Commission, and regulate mediators’ disciplinary proceedings. The revised Articles 13 and 13¹ emphasise the principle of voluntariness: a privately mediated settlement may be enforced only upon application by the parties, while in the case of international settlements this competence remains vested in the Supreme Court.

In the field of enforcement regulation, the most notable change is the new wording of Article 13, which now expressly refers to settlements reached through private mediation. Whereas the previous version used the general term “mediated settlement,” the new formulation specifies settlements concluded through private mediation. This clarification is not merely editorial; it carries conceptual significance, as it underscores the distinction between private and court mediation.

One of the most visible aspects of the reform is the transformation of the legal nature of court-annexed mediation. Under the new wording of Article 208(1) of the Code, settlements reached through court mediation have effectively been equated with judicial settlements. This change has substantially simplified the enforcement procedure: whereas under the previous framework a separate proceeding was required to confer enforceability on a settlement reached through court mediation, the judge now approves the settlement terms in the same ruling that terminates the proceedings. That ruling thus constitutes the direct legal basis for issuing a writ of execution.

Accordingly, the amendments reflect a legislative attempt to differentiate the regimes governing private, court-annexed, and international mediated settlements. However, a key unresolved issue remains: whether enforcement of a court-mediated settlement depends on an application by the parties, or whether, following the reform, such settlements may be enforced without any further initiative on their part.

8.2. Expected Impact of the Draft Law and Possible Challenges in the Recognition and Enforcement of Mediation Settlements

The 2025 legislative amendments concerning the recognition and enforcement of mediated settlements represent a significant modernisation of Georgia’s mediation framework, simultaneously simplifying both the substantive preconditions and the procedural rules for enforcement.

A particularly important change concerns the regime for recognition and enforcement of international mediated settlements. Whereas under the previous version enforcement depended on the parties’ prior agreement, the revised provision requires only an application by one or both parties to the court. This substantially alters the

¹⁴¹ *Berman G.A.*, The Singapore Convention: Enhancing the Enforceability of International Mediated Settlement Agreements. *Columbia Journal of Transnational Law*, 2019, Vol. 57, No. 3, 823-827.

¹⁴² *Alexander N.*, International Commercial Mediation. *Kluwer Law International B.V.*, 2009, 201-204.

¹⁴³ *Dinamika M., Kuseli A.*, ADR in France: Current Trends and Future Prospects. *Journal of International Dispute Resolution*, 2018, Vol. 19, No. 2, 200-205.

enforcement model, as it removes the possibility for a party to obstruct enforcement solely on the ground that no prior enforcement clause had been agreed. Such an approach provides a solid foundation for the effective implementation of the Singapore Convention within the Georgian legal system, whose objective is to ensure the swift and effective enforcement of mediated settlements with minimal judicial intervention.

Moreover, the new wording of Article 13¹ is likely to enhance the country's investment attractiveness, as for foreign investors a mediated settlement becomes as reliably enforceable as an arbitral award. This approach significantly reduces procedural barriers and is expected to increase both the practical use of mediation as an alternative dispute resolution mechanism and confidence in it. Where parties know that settlements reached through mediation will, as a rule, be enforceable by courts without additional bureaucratic burdens, their willingness to resolve disputes through mediation will grow. In turn, this will help alleviate the caseload of the courts and accelerate the effective administration of justice.¹⁴⁴

Given that, under Article 363³² of the Civil Procedure Code, judicial review is limited to minimum standards of legality and enforceability and the procedure itself is simplified, this model enhances the credibility of mediation as an alternative dispute-resolution mechanism and reduces the risk that a mediated settlement will remain merely voluntarily performable. Moreover, the decentralisation of enforcement competence to district courts makes mediation more accessible.

Nevertheless, the amendments may give rise to several systemic challenges affecting the balance between the legal nature and core principles of mediation. The possibility of unilateral initiation of enforcement of international mediated settlements weakens the element of voluntariness and increases the risk that enforcement proceedings may be used as a pressure tool or as a continuation of the dispute. At the same time, the grounds for refusal of enforcement in both the Law and the Code remain broadly framed and do not incorporate the detailed criteria established in international standards. As a result, judicial evaluative discretion remains relatively wide, which in practice may lead to inconsistent approaches and reduced predictability.

Under a simplified enforcement regime, the importance of mediators' professional qualifications and compliance with ethical standards increases further. As settlements reached through private mediation become more readily enforceable, mediators bear greater responsibility for ensuring the formal legality of their content. Mediators must therefore ensure that mediated settlements are clear, unambiguous, lawful, and consistent with public policy.¹⁴⁵

An additional challenge arises from the differentiated jurisdictional model for enforcing domestic and international mediated settlements. Decentralised enforcement of domestic settlements increases accessibility and speed, whereas retaining Supreme Court jurisdiction for international mediation ensures uniformity of practice but may reduce procedural efficiency and increase costs. Such a dual system partly weakens the objective of positioning Georgia as a mediation-friendly and effective jurisdiction in international commercial relations.

The transformation of private and court-annexed mediation models has also altered the balance between forms of mediation. The unified regime introduced in 2019 emphasised the common nature of mediated settlements regardless of whether they resulted from court or private mediation. The 2025 amendments separated private mediation from court mediation and established an independent enforcement procedure for it. While this change strengthens the institutional autonomy of private mediation, it also creates difficulties in classifying hybrid or mixed mediation cases, which in practice may affect the determination of the appropriate enforcement procedure.

Article 363³³(3) of the Civil Procedure Code likewise warrants attention: a court ruling granting enforcement of a settlement reached through private mediation is final and not subject to appeal. This rule existed under the 2019 model and was retained in the 2025 reform. Although it ensures the speed and effectiveness essential to mediation, it reduces procedural safeguards and creates a risk that, if the settlement is inadequately reviewed, a party may lack an effective legal remedy. Under the new framework – where privately mediated settlements become more broadly and independently enforceable – this risk increases, as judicial control effectively constitutes the sole filter for assessing legality and enforceability.

¹⁴⁴ *Schultz T., Stirnimann F.X., (eds.), International Commercial Arbitration and Mediation: A Comparative Guide.* Edward Elgar Publishing, 2020, 11-15.

¹⁴⁵ *Schultz T., Ortino F. (eds.), The Oxford Handbook of International Arbitration and Mediation.* Oxford University Press, 2020, 500-504.

Accordingly, the 2025 legislative reform transformed the system of recognition and enforcement of mediated settlements from a unified model into a differentiated and functionally specialised regime that more accurately reflects the legal nature of different forms of mediation and strengthens the institutional autonomy of private mediation.

Thus, the 2025 amendments procedurally simplified the enforcement regime for settlements reached through court-annexed mediation, as enforceability is now linked to judicial approval of the settlement terms in the ruling terminating the proceedings and no longer requires separate proceedings under Chapter XLIV¹³. While this approach raises questions about a possible limitation of party autonomy – given that mediation is inherently based on voluntary agreement and the transformation of its outcome into a judicial act may be seen as an intervention in freedom of will – it should also be recognised that court mediation takes place within already pending litigation and that settlement is achieved within the judicial process itself. It may therefore be concluded that, in court mediation, the legislator prioritised the rapid and effective resolution of disputes and the assurance of enforceability, whereas in private mediation the enforcement regime based on an application by one or both parties has been preserved.

9. Best International Practices and Their Implementation in the Georgian Context

Although the amendments envisaged by the Georgian legislative initiative represent a significant positive step, further opportunities remain for incorporating best international practices that would strengthen the national legal system and enhance confidence in mediation. For example, while the Supreme Court of Georgia is vested with exclusive jurisdiction over the recognition and enforcement of international mediated settlements, consideration could be given to involving lower court instances in the future. This would reduce the Supreme Court's caseload and expedite proceedings, particularly in cases that do not raise complex legal issues.

The establishment of a professional development system and an Ethics Commission is essential. It is recommended that this framework include rigorous and regular certification and training programmes, as well as effective disciplinary mechanisms to ensure mediators' competence and ethical conduct. Since the quality of mediated settlements largely depends on mediators' qualifications, their continuous professional development is crucial.

Following the entry into force of the amendments, active awareness-raising initiatives will also be necessary to ensure that parties, legal practitioners, and the wider public are properly informed about the new regulatory framework. Clear communication that mediated settlements will become more readily enforceable is likely to increase trust in mediation and encourage its wider use.

10. Conclusion

This paper examined the draft law initiated by the Parliament of Georgia on amendments to the Law of Georgia on Mediation and the legislative changes adopted on 9 December 2025 on its basis, which affected both the Law on Mediation and the Civil Procedure Code of Georgia.

The legislative reform substantially renewed the legal framework governing the enforcement of mediated settlements and established differentiated, functionally specialised regimes for domestic and international mediated settlements. In particular, enforcement of international mediated settlements became possible upon application by one party, while a procedural distinction was introduced between private and court-annexed mediated settlements, more clearly reflecting the legal nature of different forms of mediation. Taken together, these changes constitute an important step toward strengthening the practical enforceability of mediated settlements and enhancing confidence in mediation, thereby increasing the attractiveness and reliability of the institution.

Despite these positive developments, the paper also identified potential challenges. First, the grounds for refusal of enforcement in both the Law on Mediation and the Civil Procedure Code remain formulated in general terms, leaving broad judicial discretion and creating a risk of inconsistent practice. Second, the finality of rulings granting enforcement of privately mediated settlements – retained in the 2025 reform – ensures speed and efficiency but reduces procedural safeguards and increases the likelihood that, if the settlement is insufficiently reviewed, a party may lack an effective remedy.

Whereas under the 2019 model settlements reached through court and private mediation were subject to a unified enforcement regime, the 2025 amendments – despite detailed regulation of private mediation and international settlements – left the enforcement of court-mediated settlements without a fully articulated and independent framework.

Accordingly, the 2025 reform transformed the Georgian model of recognition and enforcement of mediated settlements from a unified system into a differentiated, functionally specialised regime more closely aligned with international standards, significantly strengthening the institutional autonomy of private mediation and the enforceability of international mediation. At the same time, however, the normative regulation of enforcement of settlements reached through court mediation became less clear.

It appears that the legislation continues to recognise the possibility of approving court-mediated settlements as judicial acts, yet a dedicated procedural framework for their enforcement – comparable to that established for private mediation – has not been clearly defined. This creates a potential legislative gap: on the one hand, a court-mediated settlement constitutes an agreement approved by the court; on the other, its enforcement mechanism is not regulated in a distinct and coherent manner at the same level as in private mediation. Systemically, this weakens the institutional status of court mediation and may generate divergent interpretations in practice, particularly in hybrid or mixed mediation scenarios.

On the basis of comparative analysis of international best practices and their alignment with the Georgian context, the paper proposes specific recommendations. These include: clarifying the grounds for refusal of enforcement within the scope of judicial discretion; optimising procedures for enforcement of international mediated settlements while taking into account the caseload of the Supreme Court of Georgia; strengthening mediators' professional development systems and ensuring the effective functioning of ethics bodies; and establishing mandatory criteria for mediated settlement agreements. In particular, the essential elements of a mediated settlement should be defined, potentially including the date of completion of mediation, clear and unambiguous settlement terms, identification of the parties and detailed description of their obligations, and, where applicable, time limits for performance.

Furthermore, international practice shows a growing trend toward hybrid models such as Med-Arb and Arb-Med-Arb. These modern approaches reaffirm the importance of mediation within dispute-resolution processes and facilitate its integration with arbitration. Further in-depth consideration and broader introduction of such models in the Georgian context would be advisable.

The study employed a comprehensive research methodology combining doctrinal, comparative-legal, and practical analysis. This approach enabled a multidimensional assessment of the legal regime governing enforcement of mediated settlements from both theoretical and empirical perspectives.

The overarching aim of this paper was to provide an in-depth analysis of the legal regulation of mediation – particularly the recognition and enforcement of mediated settlements – within the framework of Georgian legislation and international practice.

Bibliography:

1. Singapore Convention, 7 August 2019.
2. UNCITRAL Model Law on International Commercial Mediation and International Settlement Agreements resulting from Mediation, 2018.
3. Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008.
4. Civil Procedure Code of Georgia, 14/11/1997, №1106-Ilb.
5. Law of Georgia “On Mediation”, 18/09/2019, № 4954-Ilb.
6. Alternative Dispute Resolution Act of 2004, Republic Act No. 9285 (Philippines), Section 17.
7. Commercial Mediation Act, 2010, S.O. 2010, c. 16, Sched. 3.
8. Law No. 192/2006 on mediation and the organization of the mediator profession.
9. Mediationsgesetz (MediationsG) vom 21. Juli 2012 (BGBl. I S. 1577).
10. Regulation (EU) No 1215/2012 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2012.
11. *Abed A.Z.*, The Role of Arbitration and Mediation in Resolving International Trade Disputes, *Utu Journal of Legal Studies (UJLS)*, 2024, Vol. 1, No. 1, 10–12.
12. *Abramson H.*, Med-Arb: An Ethical Hybrid or Conflict in Process?, *Florida State University Law Review*, Vol. 27, 2000, 101-109.

13. *Adeishvili I., Barnabishvili G., Bichia M., Gatsrelia A., Gersamia N., Dughvashvili S., Egnatashvili D., Todua U., Imnaishvili T., Kikilashvili G., Sikharulidze T., Tkemaladze S., Kandashvili I., Chachava S., Chachanidze E., Chitashvili N., Khurtsidze A., Jorbenadze S.*, Commentary on the Law of Georgia on Mediation, *Kandashvili I. (ed.)*, Universali Publishing, Tbilisi, 2024, 38-42, 52–53 (in Georgian).
14. Administrative Chamber of the Supreme Court of Georgia, Decision of 13 May 2022, Case No. 8b-1014(3-20) (in Georgian).
15. *Akhtar N.*, Alternative Dispute Resolution: Concept, Criticism and Future of Arbitration and Mediation, *Global Legal Studies Review*, 2023, 38-40.
16. *Akobia T.*, Legislative Guarantees for the Enforcement of Private Mediation Settlements: A Comparison Between EU Member States and Georgian Legislation, *Annual Review 2021*, TSU Publishing, 87-88 (in Georgian).
17. *Alexander N., Campbell-Ross N. (eds.)*, The Singapore Convention: A Commentary, Kluwer Law International, 2020, 55-71.
18. *Alexander N., Chong S., Giorgadze V.*, The Singapore Convention on Mediation: A Commentary, 2022, 16-20.
19. *Alexander N.*, International and Comparative Mediation: Legal Perspectives, Kluwer Law International, 2009, 180-182.
20. *Alexander N., Ong Z.M.*, The Singapore Convention on Mediation: A Commentary, Wolters Kluwer, 2020, 45-47.
21. *Anderson D.Q.*, The Singapore Convention on Mediation: Supplying the Missing Piece of the Puzzle for Dispute Resolution, *Asian Journal of International Law*, 2020, 7.
22. *Andrews N.*, Fundamental Principles of Civil Procedure: Order Out of Chaos, Intersentia Publishing, 2008, Chapter 2, 23.
23. *Andrews N.*, The Modern Civil Process: Judicial and Alternative Forms of Dispute Resolution, Cambridge University Press, 2008, 251-253.
24. *Azar E. E.*, Protracted Social Conflict: An Analytical Framework in The Management of Protracted Social Conflict Theory and Cases, Dartmouth Publishing Company, 1990, 1.
25. *Barnabishvili G., Tsiklauri S.*, The Issue of Enforcement of Mediation Settlements in Georgia, *Journal “Alternative Dispute Resolution – Annual Review 2017”*, Special Edition, TSU Publishing, 2018, 7 (in Georgian).
26. *Berkoff L.A., Kline C.L., Falk T.N.*, Mediation Matters: The Use of Mediation in Large Chapter 11 Cases, 2023, 62.
27. *Berman G.A.*, The Singapore Convention: Enhancing the Enforceability of International Mediated Settlement Agreements, *Columbia Journal of Transnational Law*, Vol. 57, No. 3, 2019, 823-827.
28. *Bormann J.*, The German Enforceable Notarial Act in Cross-Border Cases, Intersentia Publishing, 2022, 51-52.
29. *Born G.B.*, International Commercial Arbitration, Kluwer Law International, 2014, 288.
30. *Bungenberg M., Koevski G., Böhme B., Kocev L., Fröhlich M., Zdraveva N.*, Alternative Dispute Resolution in the Western Balkans: Trends and Challenges, Springer, 2024, 108-109.
31. *Burr A.*, International Mediation and Arbitration: A Practical Guide, Oxford University Press, 2017, 85-88.
32. *Bush R.A.B., Folger J.P.*, The Promise of Mediation: Responding to Conflict Through Empowerment and Recognition, Jossey-Bass, 1994, 23, 50, 70-75, 80-85.
33. *Butlien R.*, The Singapore Convention on Mediation: A Brave New World for International Commercial Mediation, *Dispute Resolution Journal*, 2020, 190.
34. *Carbonneau T.E.*, The Law and Practice of Arbitration, *Aria*, Vol. 17, No. 2, 2006, 20-25.
35. *Chanturia L.*, Introduction to the General Part of Georgian Civil Law, “Law” Publishing, Tbilisi, 1997, 351-357 (in Georgian).
36. *Chitashvili N.*, A Fair Agreement as the Basis for Ethical Integrity in Mediation, *Journal “Alternative Dispute Resolution – Annual Review 2016”*, TSU Publishing, 2016, 13-14.
37. *Chitashvili N.*, The Limits of Regulating Mediation Ethics and the Addressees Bound by Ethical Standards, “Law Journal”, TSU Publishing, No. 1, 2016, 48-49 (in Georgian).
38. *Chochishvili M.*, The Issue of Enforcement of Mediation Settlements, “Alternative Dispute Resolution – Annual Review 2020”, TSU Publishing, 2020, 88 (in Georgian).
39. *Chua E.*, Enforcement of International Mediated Settlement Agreements, Singapore Management University, 2019, 15-20.
40. *Chua E.*, Enforcement of International Mediated Settlements Without the Singapore Convention on Mediation, Singapore Management University, 2019, 574-579.

41. *Chua E.*, The Singapore Convention on Mediation and the New York Convention on Arbitration: Comparing Enforcement Mechanisms and Drawing Lessons for Asia, *Asian International Arbitration Journal*, 2020, Vol. 16, No. 2, 113-116.
42. *Cooks L.M., Hale C.L.*, The Construction of Ethics in Mediation, *12 Mediation Q.* 55, 1994, 62.
43. *De Palo G.*, et al., Achieving a Balanced Relationship Between Mediation and Judicial Proceedings, *European Parliament*, 2014, 26-30.
44. *De Palo G., Trevor M.B.*, *EU Mediation Law and Practice*, Oxford University Press, 2012, 88-89, 103.
45. *Deason E.E.*, Enforcing Mediated Settlement Agreements: Contract Law Collides with Confidentiality, *35 U.C. Davis L. Rev.*, 2001, 14-16.
46. *El Siddik A.*, Enforceability of the Mediation Outcome, *Murdoch University eLaw Journal*, Vol. 17, Issue 2, 2010, 21.
47. *Fach Gómez K.*, *The Role of Mediation in International Commercial Disputes*, Oxford University Press, 2019, 4-8.
48. *Fentiman R.*, *International Commercial Litigation*, Oxford University Press, 2015, 80-82.
49. *Fisher R., Ury W., Patton B.*, *Getting to Yes: Negotiating Agreement Without Giving In*, Random House Business Books, 1991, 6-8, 15-17.
50. *Fraidenburg M., Teale T.*, *The Art of Mediation – Key Skills for New Mediators*, 2024, 30-34.
51. *Gilles P.*, Judicial Review of Mediated Settlements in Germany, *16 German Law Journal* 23, 2015, 30-32.
52. *Goldberg S., Sander F., Rogers N., Cole S.*, *Dispute Resolution: Negotiation, Mediation, Arbitration, and Other Processes*, 7th ed., Aspen Publishers, 2015, 120-123, 125-130, 151-156.
53. *Gurieli A.*, The Relationship Between Judicial and Non-Judicial Mediation, the Need to Distinguish Court Mediation Forms in Georgia, and Judicial Authority in Conducting Each Form, *Journal Law and the World*, No. 12, Tbilisi, 2019, 44 (in Georgian).
54. *Hoffman D.A.*, Bringing Peace into the Room: How the Personal Qualities of the Mediator Impact the Process of Conflict Resolution, 2003, 13-14.
55. *Jacqueline M.*, Judicial Review of Mediated Settlement Agreements: Improving Mediation with Consent, *5 Y.B. Arb. & Mediation* 152, 2013, 153-154.
56. *Kandashvili I.*, Judicial and Non-Judicial Forms of Alternative Dispute Resolution Based on the Example of Georgian Mediation, 2018, 72-73 (in Georgian).
57. *Kandashvili I.*, Mediation and the Innovative Form of Alternative Dispute Resolution – Online Dispute Resolution (ODR), “*Law Journal*”, TSU Publishing, No. 1, 2018, 100-101 (in Georgian).
58. *Kandashvili I.*, Mediation as an Effective Alternative Means of Dispute Resolution, “*Jurists’ World*” Publishing, Tbilisi, 2020, 280 (in Georgian).
59. *Kantaria G.*, The Legal Regime for the Enforcement of Judicial and Private Mediation Settlements, *Journal “Alternative Dispute Resolution – Annual Review 2023”*, Special Edition, TSU Publishing, 2023, 22 (in Georgian).
60. Law Reform Commission, *Alternative Dispute Resolution: Mediation and Conciliation*, Ireland, 2010, 67-68.
61. *Leda M. Cooks, Hale C.L.*, The Construction of Ethics in Mediation, *12 Mediation Q.* 55, 1994, 62.
62. *Lerman L., Schneider A.K.*, *Mediation: Law, Policy, and Practice*, Aspen Publishers, 2021, 300-305.
63. *Levin J.*, The Singapore Convention on Mediation: A Commentary, *Arbitration International*, Vol. 35, Issue 3, 2019, 373-376.
64. *Lim L.C., Tan A.*, The Singapore Convention on Mediation: A Commentary, *Kluwer Law International B.V.*, 2019, 15-20.
65. *Lipartia N.*, Grounds for Refusing Recognition and Enforcement of Arbitral Awards with Regard to Public Order, in: Zurab Akhvediani 80 (eds. *Dzlierishvili Z., Kavtaradze S.*), Tbilisi, 2013, 131-132 (in Georgian).
66. *Logvynenko M.*, Mediation in the Notary: Harmonious Resolution of Legal Disputes, *Scientific Journal of Polonia University*, Vol. 62, 2024, 188-189.
67. *Lu Y.*, Med-Arb and Arb-Med: A Law and Economic Analysis, *Journal of Dispute Resolution*, 2022, 267-268.
68. *Mackie S.*, Enforcement of Mediated Settlement Agreements in England and Wales, *27 ADR Bulletin* 2, 2016, 40-42.
69. *Manetska K.*, Enforceability of Mediation Settlement Agreements: Ukrainian Perspective in the Light of Current Trends, 2019, 85.
70. *Mayer B.S.*, *The Dynamics of Conflict Resolution: A Practitioner’s Guide*, 2000, 145-148.
71. *Menkel-Meadow C.*, *Dispute Resolution: Beyond the Adversarial Model*, West Academic, 2005, 250-253.

72. *Menkel-Meadow C., Love L.P., Schneider A.K.*, Mediation: Practice, Policy, and Ethics, Aspen Publishing, 2022, 20-24.
73. *Meskhishvili K.*, Current Issues of Private Law: Theory and Judicial Practice, Volume I, Tbilisi, 2020, 206 (in Georgian).
74. *Moore C.W., Spencer L.K.*, The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict, 2015, 15.
75. *Moore C.W.*, The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict, San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 2004, 11-13.
76. *Mshvildadze T.*, The Role of the Mediator at the Final Stage of Mediation, Journal “Alternative Dispute Resolution – Annual Review 2020”, Special Edition, TSU Publishing, 2020, 67 (in Georgian).
77. *Natadze A., Surguladze T., Ghonghadze N., Tsorikishvili N., Wit De Haag J.*, Training Manual on Enforcement Law, German Society for International Cooperation (GIZ), Tbilisi, 2020, 9, 17-19 (in Georgian).
78. *Nolan-Haley J.M.*, Judicial Review of Mediated Settlement Agreements: Improving Mediation with Consent, Ohio State Journal on Dispute Resolution, 2013, 1, 5-7, 10-12.
79. *Nylund A., Ervasti K., Adrian L.* (eds.), Nordic Mediation Research, Springer Open, 2017, 86-88.
80. *Panjikidze N.*, Review of Certain Ethical Obligations of Lawyers as Representatives in Mediation Proceedings, Journal “Alternative Dispute Resolution – Annual Review 2023”, Special Edition, TSU Publishing, 2020, 181–182 (in Georgian).
81. *Pesudovs A.*, The Civil Procedure Principles as the Essential Basis for Undisputed Enforcement of Obligations, Rīga Stradiņš University, 2018, 9-10.
82. *Raz J.*, The Authority of Law: Essays on Law, Clarendon Press, 1979, 43.
83. *Rhee C.H. van, Verkerk R.*, Civil Litigation in China and Europe: Essays on the Role of the Judge and the Parties, 2014, 283-284.
84. *Riskin L.L.*, Mediator Orientations, Strategies and Techniques, Alternatives to the High Cost of Litigation, Vol. 12, No. 1, 1994, 111.
85. *Santiago F.*, Law Enforcement to Mediation, 2017, 15.
86. *Schlaich L.*, The Singapore Convention on Mediation: A Global Impact Assessment, Hart Publishing, 2022, 75-77.
87. *Schultz T., Ortino F.* (eds.), The Oxford Handbook of International Arbitration and Mediation, Oxford University Press, 2020, 500-505.
88. *Schultz T., Stirnimann F.X.* (eds.), International Commercial Arbitration and Mediation: A Comparative Guide, Edward Elgar Publishing, 2020, 11-15.
89. *Shetowsky D.E.*, Dispute Resolution and Decision Making: How the Process Influences Outcomes, Psychology, Public Policy, and Law, 2007, 10-14.
90. *Spencer D., Brogan M.*, Mediation Law and Practice, Cambridge University Press, 2006, 12-16.
91. *Stipanowich T.J., Lempert R.O.*, Resolving Disputes: Theory, Practice, and Law, Aspen Publishing, 2018, 450-452.
92. *Stipanowich T.J.*, Multi-Tier Commercial Dispute Resolution Processes in the United States, Legal Studies Research Paper Series, 2020, 8-12.
93. *Strong S.*, Enforcing International Commercial Mediation Agreements as Judgments or Arbitration Awards, 22 Harv. Negot. L. Rev., 2016, 49-51.
94. *Strong S.I.*, Realizing Rights Through Mediation?, Cambridge University Press, 2017, 112-115.
95. *Susmann E.*, The Final Step: Issues in Enforcing the Mediation Settlement Agreement, Newsletter of the Mediation Committee of the International Bar Association, Vol. 2, No. 1, 2006, 2.
96. *Sussman E.*, The New York Convention Through a Mediation Prism, American Review of International Arbitration, Vol. 20, No. 3-4, 2009, 1-2.
97. *Tan D.*, The Singapore Convention on Mediation to Reinforce the Status of International Mediated Settlement Agreement: Breakthrough or Redundancy?, Journal of International Dispute Resolution, 2023, 15-18.
98. *Tsercvadze G., Arevadze M., Vasadze E., Tvauri R., Ivanidze G., Makhauri P., Jijiashvili T., Takashvili S., Khuchua T., Jibladze B.*, Perspectives on the Legal Regulation of Mediation in Georgia, Tsercvadze G. (ed.), National Center for Alternative Dispute Resolution, Tbilisi, 2013, 164 (in Georgian).
99. *Tsuladze A.*, The Georgian Model of Court Mediation Through a Euro-American Lens, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Tbilisi, 2016, 28 (in Georgian).
100. *Tsuri M.*, The Art of Drafting Mediation Settlement Acts: Instructional Guide, Journal “Alternative Dispute Resolution – Annual Review 2012”, TSU Publishing, 140-141.

101. *Tsvina T., Ferz S., Tvaronavičienė A., Riener P.*, The Implementation of Consensual Tenet in Modern Civil Procedure: Comparative Analysis of Court-Connected Settlement Procedures Applied in Austria, Lithuania, and Ukraine, *European Journal of Comparative Law and Governance*, Vol. 9, Issue 1, 2022, 33.
102. *Van den Berg A.J.*, *The New York Arbitration Convention of 1958: An Analytical Commentary*, Kluwer Law International, 1981, 1-4.
103. *Wagner G.*, *Mediation im Wirtschaftsrecht*, 2012, 100-105.
104. *Wheeler M.*, What's Fair? Ethics for Negotiators, Program on Negotiation at Harvard Law School, 2004, 16-20.
105. *Winkler J.*, Die vollstreckbare Ausfertigung in der notariellen Praxis, *Bonner Rechtsjournal*, 2016, 118.
106. *Wolff R.*, *The Singapore Convention on Mediation: A Commentary*, 2020, 49-52.
107. *Zeller B., Trakmany L.*, Mediation and Arbitration: The Process of Enforcement, *Uniform Law Review*, 2019, 1-5.
108. Civil Chamber of the Supreme Court of Georgia, Decision of 5 March 2025, Case No. 36-1404-2024 (in Georgian).
109. Constitutional Court of Georgia, Decision No. 1/2/596, Citizen Natia Qipshidze v. Parliament of Georgia, 30 September 2016 (in Georgian).
110. *Immobiliare Saffi v. Italy*, [1999] ECHR (No. 22764/93), October 26, 1999.
111. *Hornsby v. Greece*, [1996] ECHR (No. 18357/91), March 19, 1996.
112. <https://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2019/08/31/the-singapore-mediation-convention-what-does-it-mean-for-arbitration-and-the-future-of-dispute-resolution/> [16.06.2025].
113. <https://blog.cpradr.org/tag/report-on-international-mediation-and-enforcement-mechanisms/> [16.06.2025].
114. https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_kat [16.06.2025].
115. <https://www.ejiltalk.org/a-new-legal-framework-for-the-enforcement-of-settlement-agreements-reached-through-international-mediation-uncitral-concludes-negotiations-on-convention-and-draft-model-law/> [16.06.2025].
116. <https://fl.sg/resource/what-is-arb-med-arb/> [16.06.2025]
117. <https://imimmediation.org/2022/01/17/georgia-ratifies-the-singapore-convention/> [16.06.2025]
118. <https://journal.arbitration.ru/analytics/the-singapore-convention-on-mediation-an-overview/> [16.06.2025].
119. <https://mediators.ge/ka/article/mediaciis-shesaxeb-saqartvelos-kanonshi-dargis-shemdgomi-ganvitarebistvis-umnishvnelovanesi-cvlilebi-xorcieldeba/577> [16.06.2025].
120. <https://mediators.ge/ka/article/saqartvelos-mediatora-asociacia--gacnobebt-rom-dzalashi-shevida-singapuris-konvencia-mediaciis-shesaxeb/43/> [16.06.2025].
121. <https://siac.org.sg/arb-med-arb-ama-protocol> [16.06.2025].
122. <https://simc.com.sg/arb-med-arb> [16.06.2025].
123. <https://www.singaporeconvention.org/jurisdictions/georgia> [16.06.2025].
124. https://uncitral.un.org/en/texts/mediation/conventions/international_settlement_agreements [16.06.2025].
125. <https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/365546> [19.06.2025].

სარედაქციო ჯგუფის წევრები:

ნათია ჩიტაშვილი

ელენე ნოზაძე

გამოცემაზე მუშაობდნენ:

ნინო ვაჩიშვილი

მარიამ ებრაღიძე

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა

0128 თბილისი, ი. ჭავჭავაძის გამზირი 1
1, Ilia Tchavtchavadze Ave., Tbilisi 0128
Tel 995(32) 225 04 84, 6284/6279
<https://www.tsu.ge/ka/publishing-house>

